

**T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**KİŞAŞÜ'L-ENBİYÂ (İBB K12 NO. LU NÜSHA) [24B-52B] GİRİŞ, METİN,
AKTARMA, DİZİN**

**KİŞAŞÜ'L-ENBİYÂ (İBB COPY NO K12) [24B-52B] INTRODUCTION,
TEXT, TRANSLATION, INDEX**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Hilal GÜNEY

DANIŞMAN

Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK

BİLİMSEL ETİK İLKELERE UYGUNLUK/ETİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kıssaşü'l-Enbiyâ (İBB K12 No. lu Nüsha) [24b-52b] Giriş, Metin, Aktarma, Dizin” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel etik ve geleneklere aykırı düşecek bir kullanıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yararlandığım kaynaklara uygun yöntemlerle atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Hilal GÜNEY

16/06/2025

TEZ ÖZGÜNLÜK BEYANI

Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Program Adı: Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı: Kışaşı'l-Enbiyâ (İBB K12 No. lu Nüsha) [24b-52b] Giriş, Metin, Aktarma, Dizin

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmasının Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 230 sayfalık kısmına ilişkin 17/04/ 2025 tarihinde Turnitin benzerlik programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: %4' tür.

Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından belirlenen azami benzerlik oranına (%30) göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 16/06/2025

Danışman: Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK

İmza

Öğrenci: Hilal GÜNEY

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK BEYANI

“Kışaşü’l-Enbiyâ (İBB K12 No. lu Nüsha) [24b-52b] Giriş, Metin, Aktarma, Dizin” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Hilal Güney

İmza

Danışman

Doç. Dr. Yaşar şİMŞEK

İmza

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 22/04/2025 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Hilal GÜNEY'in "Kıssaşü'l-Enbiyâ (İBB K12 No. lu Nüsha) [24b-52b] Giriş, Metin, Aktarma, Dizin" başlıklı tezini incelemiş olup, aday 16.06.2025 tarihinde, saat 10.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Sunulan çalışma, sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	Karar		İmzası
		Kabul	Ret	
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Hamza KOÇ	☒	☐	
Üye	Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK	☒	☐	
Üye	Doç. Dr. Hüseyin YILDIZ	☒	☐	

ONAY

16/06/ 2025

Prof. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Kısasü'l-Enbiyâlar ilk peygamber Hz. Adem'den son peygamber Hz. Muhammed'e kadar olan peygamberlerin hayat hikâyelerini ve tebliğ faaliyetlerini konu almıştır. Bu türdeki eserlerde sadece dini konular değil insanlık tarihi ile ilgili önemli konular da yer almaktadır. Kur'an ve hadisler Kısasü'l-Enbiyâların ana kaynağıdır. Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Kısasü'l-Enbiyâlar öğüt vermeyi ve insanoğlunu doğru yola sevk etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmamız, İBB Atatürk Kitaplığında bulunan K12 no. lu nüshanın [24b-52b] varakları üzerine kuruludur. Toplam 248 varaktan oluşan bu nüshanın mütercimi, müstensihi ve yazıldığı yeri bilinmemektedir.

Bu çalışma Giriş, Metin, Aktarma, Dizin-Sözlük olmak üzere 4 ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Kısasü'l-Enbiyâ türü hakkında genel bilgiler verildikten sonra Arap ve Fars edebiyatında ve Türk edebiyatındaki Kısasü'l-Enbiyâ nüshaları hakkında genel bilgiler verilmiştir. Devamında çalışmamıza konu olan İBB Atatürk Kitaplığında bulunan K12 no. lu nüsha tavsif edilmiştir.

Metin bölümünde, K12 no. lu nüshanın [24b-52b] varakları arasında yer alan “Sâmirî ve buzağı kıssası”, “Hz. Musa ve Karun kıssası”, “Hz. Musa ve Hızır kıssası, Hz. Musa ve Hızır'ın yolculuğa çıktığı kıssası” ile “Hz. Musa ve sarı inek” kıssaları transkripsiyon harflerine aktarılmıştır. Aktarma bölümünde metin günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Dizin-Sözlük başlığı altındaki son bölümde ise metinde yer alan kelimeler anlamları ve yer aldıkları varak satır numaraları ile alfabetik bir sırayla verilmiştir.

Sürecin başından sonuna kadar karşılaştığım güçlüklerde bilgi, tecrübe ve yardımlarını benden esirgemeyen saygıdeğer hocam Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK'e teşekkür ederim.

Hilal GÜNEY

Giresun-2025

ÖZET

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı : Kısaşü'l-Enbiyâ (İBB K12 No. lu nüsha) [24b-52b] Giriş, Metin, Aktarma, Dizin

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK

Hazırlayan : Hilal GÜNEY

Yıl : 2025

Sayfa Sayısı : 230

Bu çalışma, İBB Atatürk Kitaplığında bulunan K12 no. lu Kısaşü'l-Enbiyâ nüshasının [24b-52b] varakları üzerine yapılan transkripsiyon, aktarma ve dizin-sözlük bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Kısaşü'l-Enbiyâ türü ve Arap ve İran edebiyatında ortaya çıkışı, Türk edebiyatı tarihinde yazılan Kısaşü'l-Enbiyâlar hakkında bilgi verilmiş; tez çalışmamıza konu olan Kısaşü'l-Enbiyâ nüshasının tavsifi yapılmıştır.

Metin bölümünde [24b-52b] no. lu varakların transkripsiyon harflerine aktarımı yapılmıştır. Aktarma bölümünde metin günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Dizin-Sözlük bölümünde ise metinde yer alan kelimeler, fiiller, birleşik fiiller, özel adlar alfabetik sıra göz önünde bulundurularak sıralanmış karşılıklarına anlamları verilmiştir. Bu kelimelere gelen ekler ise kelimenin hemen altına içeri girintili şekilde verilerek karşılıklarına varak ve satır numaraları yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Kısaşü'l-Enbiyâ, Hz. Musa

ABSTRACT

Giresun University Institute of Social Sciences Department Department of Turkish Language and Literature Turkish Language and Literature MA Programme

Thesis Name : Kısaşü'l-Enbiyâ (İBB Copy No. K12) [24b-52b] Introduction, Text, Translation, Index

Thesis Type : Master's Thesis

Supervisor : Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK

Author : Hilal GÜNEY

Year : 2025

Pages : 230

Our study is based on the transcription, translation and index-glossary of [24b-52b] leafs of copy K12 İBB Atatürk Library. The work consists of four section: Introduction, Text, Translation, Index and Glossary.

Our study is based on the Introduction, Text, Translation and Index of [24b-52b] leafs of copy K12 İBB Atatürk Library. The work consists of four section: Introduction, Text, Translation and Index. In the introduction, the Kısaşü'l-Enbiyâ genre, its presence in Arabic and Persian literature, its development in Turkish literature and the manuscripts of the work are discussed. In the text section, information is provided about the K12 Numbered manuscript in the Atatürk Library İBB and the folios numbered [24b-52b] have been transcribed into Latin letters. In the translation section, the text has been rendered into contemporary Turkish. In the index-dictionary section the words verbs, compound verbs and proper nouns found in the text are listed in alphabetical order with their meanings. The suffixes attached to these words are given directly underneath each word in an indented format, along with the corresponding folio and line numbers.

Key Words: Old Anatolian Turkish, Kısaşü'l-Enbiyâ, Hz. Musa

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

()	: Metindeki satır numaralarını gösterir.
[]	: Metindeki varak numaralarını gösterir.
[-]	: Metinde eksik olan ve okunamayan bölümleri gösterir.
→	: bakınız.
A	: Arapça
A+F	: Arapça + Farsça
A+T	: Arapça + Türkçe
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
ET	: Eski Türkçe
F	: Farsça
F+T	: Farsça + Türkçe
Hız.	: Hazret
krş.	: karşılaştırınız
S.	: sayı.
s.	: sayfa.
vb.	: ve benzeri.

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ء)	ش Ş, ş
آ Ā, ā	ص Ş, ş
ا A, a, E, e	ض Ž, ž, Đ, đ
او O, o, Ö, ö, Ū, ū	ط T, t
ب B, b, P, p	ظ Z, z
پ P, p	ع ‘
ت T, t	غ Ğ, ğ
ث S, s	ف F, f
ج C, c	ق K, k
چ Ç, ç	ك K, k, G, g, ŋ
ح H, h	گ G, g
خ H, h	ل L, l
د D, d	م M, m
ذ Z, z	ن N, n
ر R, r	و V, v, o, ō, ö, u, ü, ū
ز Z, z	ه H, h, a, e
ژ J, j	ی Y, y, I, ı, İ, i, İ, i
س S, s	

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK İLKELERE UYGUNLUK/ETİK BEYAN.....	II
TEZ ÖZGÜNLÜK BEYANI.....	III
KILAVUZA UYGUNLUK BEYANI	IV
JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI	V
ÖN SÖZ.....	VI
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	X

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1.KISASÜ'L-ENBİYÂ.....	1
1.2. ARAP EDEBİYATINDA KISASÜ'L-ENBİYÂ.....	2
1.3. FARS EDEBİYATINDA KISASÜ'L-ENBİYÂ	3
1.4.TÜRK EDEBİYATINDA KISASÜ'L-ENBİYÂ	3
1.4.1. Türk Edebiyatında Kısasü'l-Enbiyâ Nüshaları.....	4
1.4.1.1. Burhanoğlu Kadı Nâsirüddîn Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâsı	4
1.4.1.2. Muhammed b. Abdillâh el-Kisâi'nin Kitâbu Bed'i'd-Dünyâ ve Kısasü'l-Enbiyâsı	5
1.4.1.3. Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî en-Nişâbüri eş-Şâfî'nin Kitâbu Arâisü'l-Mecâlis fi Kısasi'l-Enbiyâ Nüshaları	6
1.4.1.4. Sa'lebî'nin Arâ'isü'l-Mecâlis fi Kısasi'l-Enbiyâ'sının Ebu'l-Fazl Mûsâ b. Hâcî Hüseyin el-İznîkî Tarafından Tercümesi	7
1.4.1.5. Muhammed bin Yûsuf b. Mustafa el-Cerkezî es-Saydarî Tarafından Yapılan Tercümeleri.....	7
1.4.1.6. Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbüri'nin Kısasü'l-Enbiyâsı	7
1.5. KISASÜ'L-ENBİYÂ'NIN İBB K12 NO. LU NÜSHASI.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. METİN

2.1. METNİN KURULUŞUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR	15
--	----

2.2. METİN	16
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. AKTARMA	56
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
4. DİZİN	
4.1. DİZİNİN KURULUŞUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR.....	95
4.2. DİZİN-SÖZLÜK	98
4.3. ÖZEL ADLAR DİZİNİ.....	208
KAYNAKÇA	215

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1.KİSASÜ'L-ENBİYÂ

Kısasü'l-Enbiyâ “Peygamber Hikâyeleri” anlamına gelmektedir. Bu türde yazılan eserlerde peygamberlerin hayat hikâyeleri ve tebliğ faaliyetlerinin yanı sıra insanın ve dünyanın yaratılışı, insanlık için dinî ahlaki öğretiler ve din dışı konular ders verici nitelikte anlatılmaktadır. Kısasü'l-Enbiyâlar ile okuyucuya veya dinleyiciye iyi-kötü, doğru-yanlış davranışlar bir olay örgüsü içerisinde sunulmaktadır. Okuyucu veya dinleyici olay örgüsü içerisinde anlatılmak istenen mesajı, verilmek istenen dersi kendi yorumlamaktadır.

Peygamberlere ait hayat hikâyelerinin anlatıldığı Kısasü'l-Enbiyâların ilk örnekleri önce Arap edebiyatında, daha sonra Fars edebiyatında görülür. Bu konuda yazılmış en ünlü eserler Sa'lebî'nin *'Arâ'isü'l-mecâlis'*i ile bunun başka bir versiyonu olan Kısâ'î'nin *Kısas-ı Enbiyâ'sıdır*” (Yılmaz, vd, 2013, s. 11).

Kısasü'l-Enbiyâların tarihine baktığımızda insanın ve evrenin tarihiyle eş zamanlıdır. “Edebî bir tür olan kıssanın tarihi, kâinâtın tarihiyle eşdeğerdir. Zira Kısas-ı Enbiyâlarda ele alınan ilk konu “arş”ın, “kürsî”nin, ayın, güneşin, yerin, göğün yaratılışıdır. Bu durumda ilk insan Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e kadar anlatılan peygamber tarihi de insanlığın tarihi olmaktadır. Kur'an-ı Kerim bir tarih kitabı olmadığı için aktardığı kıssalarda tarih bilgisi amacı gütmemiştir. Kur'an'daki kıssalarda kronolojik bir sıralama, hiyerarşi, zaman ve mekân vurgusu gibi tarihî teferruat bulunmamakta, hatta bazen tarihî unsurlar bütünüyle hafifletilerek “tebliğ, hidayet ve ibret” gayeleri çerçevesinde doğrudan alınacak hisseye vurgu yapılmaktadır” (Karataş, 2013, s. 117).

Kısasü'l-Enbiyâlar ile geçmiş dönemde yaşamış kavimleri ve kavimlerin yanlış davranışları sonucunda başlarına gelen olumsuz davranışlar konu edinilmiştir.

İnsanlar bu kıssaları okuyarak bu kavimlerin başlarına gelen kötü durumlarından ibret alıp doğru, güzel, ahlaklı davranışları model almaları sağlanmaktadır. “Sözgelimi Nûh kavminin sapıklık ve mağrurluğunu; Lût kavminin fuhuş ve sefahatini; Âd kavminin dünyevi güç ve kuvvete temayülünü; Semûd kavminin dünya nimetleri peşinde koşmasını ve kibrini; Medyen ahâlisinin ölçü ve tartılarına hile karıştırmalarını; İsrailoğullarının inat ve taassuplarını müşahede eden insan, gerçek saadetin bunlarla değil de insanları doğruya sevk eden peygamberlere uymakta olduğu sonucuna varır. İnsanlar bu kıssaları okuyarak ve onlarla bir anlamda bütünleşerek içinde bulundukları gerçekliği kavrarlar; dünya varoluş, hayat ve hayatın anlamı konusunda referans noktası oluşturacak köklü tasavvurları büyük ölçüde bu kıssalara dayanarak oluştururlar. Kıssalar sadece olanın bir tasviri değil ve gerçekliğin bir temsili olmakla kalmayıp, aynı zamanda olması gerekeni de işaret eder. Doğrusu, gerek peygamberimizin başından geçenler, gerekse önceki peygamberler ve toplumlarla ilgili kıssalar bizim için birer ibret levhalarıdır” (Arpağuş, 2004, s. 27).

1.2. ARAP EDEBİYATINDA KISASÜ’L-ENBİYÂ

Peygambere ait hayat hikâyelerinin anlatıldığı Kısasü’l-Enbiyâ türünün ilk örnekleri Arap edebiyatında ardından Fars edebiyatında görülmektedir. Türk edebiyatındaki örneklerine ise Arap ve Fars edebiyatından sonra rastlanmaktadır.

Arap edebiyatında eser veren ilk müellif Vehb. b. Nünebbih, Fars edebiyatında Ebû Mansûr Mâtûrîdî’dir. “Bu türde 1310’da Burhanoğlu Kadı Nâsîrüddîn Rabgûzi tarafından yazılan *Kısasü’l-Enbiyâ* Türkçe telif edilmiş ilk mensur eserdir. Bu eser, diğer birçok esere kaynak teşkil etmektedir (Sıbıç, 2015, s. 3).

Arap edebiyatında bu tür üzerine eser veren yazarlar şunlardır; “Sehl bin Abdullah et-Tüsterî, Ebû Amr bin Ahmed bin Halid bin Yezîd el-Kurtubî el Mâlikî, Muhammed bin Abdülmelikel-Müsebbihî el-Harrâni, Ebû Bekr Muhammed bin Abdullah el-Kisâ’î, Ebû Eshâk Ahmed bin Muhammed İbrâhîm es-Sa’lebî, Ebû Abdillâh Muhammed bin Ahmed bin Mutarrif el-Kinânî et-Tarafî, Ebu Muhammed

Abdülaziz bin Osman El-Cesrî, Ebü'l-Hasan Muhammed bin Yahyâ, Nûreddin Ahmed bin Mahmûd bin Ebû Bekr es-Sâbûnî el-Buhârî, Ebü'l-Hasan bin Haysem el-Buûşengî, Ebü'l-Hasan er-Râvendî Said İbn Hibetillah, Ebu'l-Fazıl Muhammed bin İdrîsî el-Bidlisî er-Rûmî, Muhammed Ahmed Câd el-Mevlâ, Muhammed Abdülfadl İbrâhîm, Ali Muhammed el-Becevî, es-Seyyid Şahata, Mahmud Zehrâ ve Abdülvehhâb en-Neccâr” (Sıbiç, 2015, s. 2).

1.3. FARS EDEBİYATINDA KISASÜ'L-ENBİYÂ

Fars edebiyatında bu tür üzerine eser veren yazarlar şunlardır; “Ebû Sâlih Mansûr bin Nûh, Ahmed bin Muhammed bin Mansur (11.yy.), Ebü'l-Hasan Muhammed bin Yahyâ (12.yy.), Nûreddin Ahmed bin Mahmud bin Ebû Bekr es-Sâbûnî el-Buhârî (12.yy.), Kisâ'î'nin Bedî'd-Dünyâ ve Kısasü'l-Enbiyâ eserinin Farsça tercümesini yapan Muhammed bin Hasan Dandurmî (13.yy.), Ebü'l-Hasan bin Haysem el-Bûşengî (14.yy.), Ali bin Hasan ez-Zevârî (16.yy.), Ebû İshak İbrahim bin Abdullah eş-Şebisterî (16.yy.), Abdüllatîf bin Şemseddin el-Bîrcendî (16.yy.), Fethi Hüseyinî (17.yy.), Muhammed Sâdık (17.yy.), Abdülvâhid bin Muhammed el-Müftî (17.yy.), Bahâeddin bin Sa'deddin (17.yy.)” (Sıbiç, 2015, s. 2).

1.4. TÜRK EDEBİYATINDA KISASÜ'L-ENBİYÂ

Peygamberlerin hayat hikâyelerinin yanı sıra dinî ve ahlaki değerleri de içerisinde barındıran Kısasü'l-Enbiyâlar, Türk-İslam edebiyatında önemli bir yere sahiptir. İslamiyet ile birlikte Kısasü'l-Enbiyâ türüne yeni hikâyeler eklenmiştir. “Hz. Muhammed'in yaşamından yansımalar, peygamber olarak kehanet yeteneği, kendi halkı tarafından reddedilişi ve kendi halkının yok olmasına neden olacak cezalara ilişkin öngörüler de bu hikâyelere eklenir” (Yılmaz, vd. 2013, s. 11).

Rabgûzî tarafından Nâşirü'd-dîn Tok Buğa'ya sunulan *Kaşasu'r-Rabgûzî* Türk edebiyatında yazılan ilk Kısasü'l-Enbiyâ örneğidir. Rabgûzî eserine, “*tārîḫ yēti yūz tokuzda it yılınıḡ evvelinde kāşid yētildi kim peygamber kışşalarıḡa (2v13)*” diyerek başlamış ve eserini bir yılda tamamladığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Uyku bozdum üzüm üzüm sözni tüzdim tünle men

Erte kıptum hāme urdum emgedim tün kündüzi (249v2)” (Ata, 2019, s. 11).

Rabgûzî eserini Nâsırüddin Tok Buga sunduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Barıp ıdtım Nâşırü’l-dîn Tok Buga Beg tapğıça

Tileyür mü tilemes mü belgölüg bilsün özi (249v8-9)” (Ata, 2019, s. 11).

Rabgûzî tarafından kaleme alınan bu eser kendinden sonra yazılan eserlere kaynak olmuştur. Diğer önemli kaynaklar ise, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim es-Sa’lebî en-Nîşâbûrî eş-Şâfiî’nin Kitâbu Arâisü’l-Mecâlis fî Kısasi’l-Enbiyâ, Ebû İshâk İbrâhim bin el-Mansûr bin Halefî’l-Müzekkir en-Nîşâbûrî’nin Kısasü’l-Enbiyâ eserinin tercümesidir (Sıbiç, 2015, s. 3).

1.4.1. Türk Edebiyatında Kısasü’l-Enbiyâ Nüshaları

1.4.1.1. Burhanoglu Kadı Nâsırüddîn Rabgûzî’nin Kısasü’l-Enbiyâsı

Rabgûzî’nin elimizde bulunan Kısasü’l-Enbiyâ nüshaları, Londra, Leningrad, İsveç, Paris, Bakü, Tahran, Kazan nüshalarıdır. Eserin Londra nüshası “London, British Museum Add. 7851” numara ile kayıtlıdır. Toplam 249 varaktan oluşan nüshanın her bir varığında 21 satır bulunmaktadır. Nüshanın boyutu ise 22 × 17.5 cm’dir. Nüshanın müstensihî Hacı Muhammed b. Dust Muhammet Hacı Vezirî’dir. Dil özelliklerinden bu nüshanın XV. yüzyıla ait olduğu söylenebilir (Ata, 2019, s. 22).

Eserin Rusya’da bulunan Leningrad nüshası, Leningrad, Public Library, T. H. C. 71 (16.yy.), Leningrad, Or. Inst. C245 (1600), Leningrad, Public Library Dorn 507 (Kaufman derlememsi, 17.yy), Leningrad, Or. Inst. D45 (18.yy), Leningrad, Or. Inst D46, Leningrad, Or. Inst, D43 olmak üzere altı adet kopyası bulunmaktadır (Ata, 2019, s. 23).

İsveç nüshaları Universty Library of Upsala, Swedwn, Nova 578 ve 580, Universty Library of Lund, Sweden, Universitätsbibliothek olarak iki farklı kütüphanede bulunmaktadır (Ata, 2019, s. 23).

18. yüzyıla ait olan Paris nüshası, Paris Bibliothèque Nationale, Suppl. Turc. 1012 numarada kayıtlıdır (Ata, 2019, s. 23).

16. yüzyıla ait Bakü nüshası, Azerbaycan Cumhuriyeti İlimler Akademisi Yazma Eserler Enstitüsü'nde yer almaktadır (Ata, 2019, s. 23).

Eserin Tahran nüshası, Tahran Merkez Üniversitesi Kütüphanesi'nde 2132 numara ile kayıtlıdır (Ata, 2019, s. 23).

Eserin ayrıca Kazan'da bulunan nüshası, Kazan Devlet Üniversitesi Kütüphanesinde dört yazması bulunmaktadır. Bunlardan üçünün (T-447: 486s., T-618: 280s., T619: 320 s.) müstensihleri, istinsah tarihleri ve yeri bilinmemektedir. Baştan ve sondan eksik nüshalardır. T-9 numarada kayıtlı olan nüsha tam bir nüshadır. Toplam 221 yaprak ve her yaprağında 25 satır bulunmaktadır (Gözütok, 2008, s. 2).

1.4.1.2. Muhammed b. Abdillâh el-Kisâî'nin Kitâbu Bed'i'd-Dünyâ ve Kısasü'l-Enbiyâsı

Ayasofya nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya bölümünde 3354 numara ile kayıtlıdır. Tam bir nüsha olan bu tercüme 534 varak ve 11 satırdan oluşmaktadır. $34,5 \times 26$: $23,5 \times 17,5$ ölçülerindedir. Yazı iri ve harekelidir. Bölüm başlıkları, isimler, bazı söz başlarındaki kelimeler kırmızı, âyet ve hadisler vişne rengi, yazılar ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Nüshada mütercime ait bir bilgi bulunmamaktadır. Ketebe kaydına göre nüsha H. 920'de Mekke'de 'Abdu'l-'azîz b. Maḥmūd el-İşfehânî tarafından istinsah edilmiştir. Mütercim eserin orijinal haline sadık kalmıştır. Nüsha Oğuz-Kıpçak Türkçesinin dil hususiyetlerini taşımaktadır (Erarslan, 1970, s. 128).

Hüsrev Paşa nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Hüsrev Paşa bölümünde 444 numara ile kayıtlıdır. Bu nüsha Mustafa Efendi bin Mirzâ tarafından istinsah edilmiştir (Budu, 2020, s. 78).

HAC nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi HAC bölümünde 4311 numara ile kayıtlıdır. Bu nüsha Ahmed bin Muhsin tarafından istinsah edilmiştir (Budu, 2020, s. 78).

İstanbul Belediye Kütüphanesinde bulunan nüsha Muallim Cevdet yazmaları arasında O.14 numara ile kayıtlıdır. Dağınık olan bu nüsha 133 varaktan ve 15 satırdan oluşmaktadır. $31,5 \times 5: 25 \times 17,5$ ölçülerindedir. Yazı harekelidir. İstinsah kaydına göre H.1191'de istinsah edilen bu nüshanın mütercim, müstensih ve müellifi hakkında bir kayıt bulunmamaktadır (Erarslan, 1970, s. 132).

Kastamonu nüshası, Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde 2894 numara ile kayıtlıdır. Bu nüsha 1468 yılında el-Cenâb es-Sefyî bin İbrâhîm bin el-Merhûm Demirbay tarafından istinsah edilmiştir (Budu, 2020, s. 78).

Milli Kütüphane nüshası, Milli Kütüphane A.3765, 1123 numara ile kayıtlıdır. 158 varak ve 17 satırdan oluşmaktadır. 1711 yılında Ahmed bin el-Hâc Mustafa tarafından istinsah edilmiştir (Budu, 2020, s. 78).

1.4.1.3. Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî en-Nîşâbûrî eş-Şâfî'nin Kitâbu Arâisü'l-Mecâlis fi Kısasi'l-Enbiyâ Nüshaları

Bursa Ulu Cami nüshası, Ulu Cami Kitaplığında 2474 numara ile kayıtlıdır. 440 varak ve 11 satırdan oluşmaktadır. Baştan ve sondan eksik bir nüshadır. Bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. $16,5 \times 24: 11,5 \times 7$ ölçülerindedir. (Hacıeminoğlu, 1961, s. 48).

Türk Dil Kurumu nüshası, Türk Dil Kurumu Kitaplığında A/145 numara ile kayıtlıdır. Harekeli bir nüshadır (Yılmaz, vd, 2013, s. 15).

1.4.1.4. Sa'lebî'nin Arâ'isü'l-Mecâlis fi Kısasi'l-Enbiyâ'sının Ebu'l-Fazl Mûsâ b. Hâcî Hüseyin el-İznîkî Tarafından Tercümesi

Bu tercüme iki cilttir. Birinci cilt Süleymaniye Kütüphanesi Yozgat Maarif Bölümünde 431 numara ile kayıtlıdır (Budu, 2020, 77). Birinci cildin iki yazma nüshası bulunmaktadır. Bunlar Süleymaniye Kütüphanesi Şazeli Bölümü 126 numara ile kayıtlıdır. Diğerisi ise Şazeli nüshası 378 numara ile kayıtlıdır (Sıbıç, 2015, s. 5).

1.4.1.5. Muhammed bin Yûsuf b. Mustafa el-Cerkezî es-Saydarî Tarafından Yapılan Tercümeleri

Manisa nüshası, Manisa Kütüphanesi kitaplığında 1370 numara ile kayıtlıdır. Toplam 270 varak ve 17 satırdan oluşmaktadır (Eldemir, 2011, s. 5).

Bağdatlı Vehbi Efendi nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi 1117 numara ile kayıtlıdır. Toplam 236 varak ve 17 satırdan oluşmaktadır. 300 × 190; 210 × 120 ölçülerindedir. Eserin baş tarafı eksiktir (Eldemir, 2011, s. 6).

Marmara Üniversitesi nüshası, diğer nüshalar arasında en hacimli nüshadır. 523 varak ve 27 satırdan oluşmaktadır. Baştan numarasız sayfalarda ilaç tarifi, fihrist yer almaktadır (Eldemir, 2011, s. 6).

1.4.1.6. Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Kısasü'l-Enbiyâsı

Nuruosmaniye Nüshası, İstanbul Nuruosmaniye Kütüphanesinde 2780 numara ile kayıtlıdır. Toplam 308 varak ve 27 satırdan oluşmaktadır. İki cilt halinde olan bu nüshanın birinci cildi yaratılış ile başlayıp Hz. Davud ile biter. İkinci cildi ise Hz. Süleyman ile başlayıp Maktel-i Hüseyin ile biter (Budu, 2020, s. 80).

Süleymaniye Nüshası, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi bölümünde 4329 numara ile kayıtlıdır. Toplam 359 varak ve 13 satırdan oluşmaktadır. Nüsha yaratılış ile başlayıp Calud kıssası ile bitmektedir (Budu, 2020, s. 80).

Kastamonu nüshası, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi 2827 numara ile kayıtlıdır. Toplam 343 varak ve 15 (bazı varaklarda 13 satır) satırdan oluşmaktadır. Bu nüsha Hz. Zekeriya ile başlayıp Maktel-i Hüseyin ile bitmektedir (Budu, 2020, s. 81).

1.5.KISASÜ'L-ENBİYÂ'NIN İBB K12 NO. LU NÜSHASI

Çalışmamıza konu olan eser İBB Atatürk Kitaplığında bulunan K12 no. lu nüshadır. Bu nüsha toplam 248 varak ve 19 satırdan oluşmaktadır. Nüshanın baş kısmında bulunan bazı sayfaları yıpranmış ve okunamaz durumdadır. Meşin ciltli nüsha 37 × 23 santimetredir. Yazarı ve hangi tarihte yazıldığı bilinmemektedir. Bölüm başlıkları, ayetler, bazı isimler ve bazı Arapça ibareler kırmızı, metin ise siyah mürekkep ile yazılmıştır. Baştan sona harekeli bir nüshadır.

Nüshanın ilk sayfasında içindekiler bölümü hazırlanmıştır. Bu kısımda müstensihin çocuklarının ve onlardan başka bazı kişilerin doğum tarihleri verilmiş ve onlar hakkında iyi dileklerde bulunulmuştur. Bu notlar içinde ek olarak Kitapçı Raif Bey adında bir kişinin ona Kısasü'l-Enbiyâ verdiğini söylemiş ve bu eser hakkında bazı bilgiler vermiştir (Demirci, 2023, s. 9).

Sırasıyla nüshada şu peygamberlerin hikâyeleri anlatılmaktadır: Hz. Musa, Hz. Hızkıl, Hz. İlyas, Hz. Zülkifl, Hz. Davut, Hz. Süleyman, Hz. İrmiya, Hz. Danyal, Hz. Üzeyr, Hz. Lokman, Hz. İskender, Hz. Zülkarneyn, Hz. Zekeriya, Hz. İsa, Hz. Elyesa, Hz. İlyas ve Hz. Yunus.

Genel olarak Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini yansıtan bu eser üzerine daha önce yalnızca Aleyna Demirci'nin [1b-24b] varakları üzerine hazırladığı bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Aleyna Demirci [1b-24b] varaklarında yer alan metnin transkripsiyonlu çevirisini yapmış ardından metni günümüz Türkçesine aktarmıştır.

Bir yüksek lisans tezi hacmi gereğince çalışmamız metnin [24b-52b] varakları arasında sınırlandırılmıştır. Eserin [24b-52b] varakları arasında Hz. Musa kıssaları yer almaktadır. [24b-29b] varakları arasında Sâmirî ve altın buzağı kıssası, [29b-34b] varakları arasında Hz. Musa ile Karun kıssası, [34b-36b] varakları arasında Hz. Musa ile Hızır'ın bir araya gelme kıssası, [36b- 48b] varakları arasında Hz. Musa ile Hızır kıssası, [48b-52b] varakları arasında ise Hz. Musa ve sarı inek kıssaları yer almaktadır.

Nüşhada yer alan Sâmirî ve buzağı kıssası Hz. Musa'nın, kardeşi Harun'u yerine vekil bırakarak Tur dağına gitmesi ile başlar. Hz. Musa denizden geçip, puta tapan kavim ile karşılaştıkları zaman kavmi Hz. Musa'ya "Bize de böyle tapınılacak bir Tanrı ver" demişlerdir. Sâmirî o zamandan beri bunları dinlerinden döndürmek için fırsat aramıştır. Hz. Musa'nın Tur dağına gidip söz verdiği zamanda gelmemesi Sâmirî'ye büyük bir fırsat olur. Sâmirî o kavmin Mısır halkından aldıkları malın hazinesinin onlara helal olmadığını ve o ziynet eşyalarını kendisine getirmelerini söyler. Mesleği kuyumculuk olan Sâmirî üç gün uğraşıp getirilen altınlardan bir buzağı yapar. Cebrail'in atının toynağı altından almış olduğu bir avuç toprağı üzerine serptiğinde buzağıdan canlıymış gibi ses gelir. Ardından Sâmirî o kavme "Sizin de Musa'nın da Tanrısı budur" diyerek İsrailoğulları'nın bir kısmını İslam dininden uzaklaştırır. Bir kısmı ise Harun ile birlikte Allah'a ibadet ederler. Tanrı, Hz. Musa'ya kavminin fitneye düştüğü haber verir. Hz. Musa, geri döndüğünde kavminin buzağı etrafındaki seslerini duyar. Hz. Musa ile birlikte giden yetmiş iki kişi "Savaş mı var?" diye sorar. Bunun üzerine Hz. Musa "Bu ses savaşın sesi değil, bu ses bizden sonra fitneye düşen kavmin sesidir" diyerek getirdiği levhaları öfkeyle bırakır ve çoğu kırılır. Ardından Harun'a dönerek neden onlara engel olmadığını, Sâmirî'ye ise dönerek bu işten muradının ne olduğunu sorar. Ardından Sâmirî'yi oradan kovarak yaşadığı sürece hiçbir kimseyle arkadaşlık etmemesini söyler. Buzağıya tapanlar yaptıklarına pişman olup tövbelerinin nasıl kabul olacağını sorar. Yüce Tanrı Hz. Musa'ya vahiy göndererek "Hatada bulunmayanlar bulunanları öldürmesi gerekir" der. Onlar da bu emre boyun eğerler. Fakat buzağıya tapanları öldürmek için bir araya geldiklerinde karşılarında sevdiklerini görünce onları öldürmeye gönülleri el vermez. Yüce Tanrı bir bulut gönderir ve birbirlerini görmeden öldürürler. Çok sayıda insanın ölmesi üzerine Hz. Musa geri kalanları için dua eder. Bunun üzerine

Yüce Tanrı o bulutu üzerinden çeker ve ölenlerin şehit olduğunu geri kalanların günahlarının affedildiği söyler. Ardından o buzağıyı ateşte yakmasını ve külünü Nil nehri üzerine savurmasını emreder. Bu emir üzerine buzağıyı ateşte yakar, külünü Nil nehrine savurur. Buzağıya tapanlar o sudan içince yüzleri sararıp dudakları kararır. Ardından Yüce Tanrı Hz. Musa'ya kavminden yetmiş kişi seçip, seçtiği bu yetmiş kişi ile beraber Tur dağına gelmelerini emreder. Bunun üzerine Hz. Musa yetmiş kişi seçip Tur dağına gider. Seçilen yetmiş kişiye oruç tutmalarını, güzel kokular sürmelerini ve elbiselerinin temiz olmasını emreder. Bu emirleri yerine getirirler. Musa Tur dağına yaklaştığında bir bulut inip dağı kaplar ve onun içine girer. Beraberindekilere de yaklaşmalarını söyler. Kavmi yaklaşıp bulut içine girer, Allah'a secde ederler. Yüce Tanrı'nın Musa'ya söylediklerini duyarlar. Söyledikleri bittiğinde bulut açılıp gider. Ardından Hz. Musa'ya "Biz Allah'ı açıkça görmeyinceye kadar senin sözüne inanmamıştık" dedikleri anda Yüce Tanrı gökten bir ateş gönderip hepsini yakar. Hz. Musa Yüce Tanrı'ya "Ben nasıl İsrailoğulları'nın yanına gideceğim, sen seçilmiş yetmiş kişiyi helak ettin" demesi üzerine Yüce Tanrı hepsini birer birer geri diriltir ve birbirlerinin nasıl dirildiklerini gözleriyle görürler.

Metinde yer alan bir diğer kıssa Musa ve Karun hikâyesidir. İsrailoğulları içinde Karun'dan bilgili, faziletli ve Tevrat'ı güzel okuyan kimse yoktu ve ona bu sebepten "okumuş, aydın" anlamına gelen "Münevver" adını vermişlerdir. Zamanla Karun münafık olup Allah düşmanı olmuştur. Yüce Tanrı'nın Karun'a çok fazla mal vermesi hususunda bazı rivayetler vardır. Bazıları Karun'un bu kadar malının olmasını kimya ilmi bilmesine, bazıları Karun'un bir dağ üzerinde Yüce Tanrı'ya ibadet etmesine bağlamışlardır. Karun'un zenginliğini gören kavim "Karun'a verilen bize de verilseydi" dediklerinde kavmin ileri gelenleri onlara nasihat vermiştir. Yüce Tanrı Hz. Musa'ya kavmindekilerin elbiselerine mavi renkle çizgiler yapmasını emreder. Bunu emretmesindeki sebep ise o mavi rengi gördüklerinde göğe bakıp Allah'ı hatırlamaları içindir. Ardından Hz. Musa kavminin çizgi yapmayı değersiz gördüklerini söyler. Bunun üzerine Yüce Tanrı emrinin değersiz olmadığını, bu kolay emri yerine getiremeyenin büyük emri hiç yerine getiremeyeceğini söyler. Hz. Musa İsrailoğulları'na bu emri iletir. İsrailoğulları iletilen emri yerine getirirken Karun kibirlenip emri yerine getirmez. Ardından Karun Hz. Musa'ya dönerek peygamberliğin onun elinde olduğunu ve kendisinin hiçbir işte olmamasının sebebini

sorar. Bunun üzerine Hz. Musa, Allah'ın isteği ile kurban kesme vazifesinin Harun'un elinde olduğunu söyler. Karun bunun açıklamasını ister aksi takdirde Hz. Musa'ya inanmadığını söyler. Ardından Hz. Musa İsrailoğulları içinde bulunan yaşlıları bir araya getirip asalarını ister. Topladığı asalar içine Harun'un asasını da koyarak bağlar. Bir gece bekler ve sabah vakti açtıklarında Harun'un asasının ıslak ve taze badem ağacı ile yapraklandığını görürler. Karun bunu sihir ile yaptıklarını söyler ve inanmaz. Hz. Musa'ya düşmanlık duymaya başlar. Ardından Karun bir saray yaptırır. Sarayın kapıları, duvarları hep altındandır. Onun bu zenginliğine hayran olanlar ona tabi olmaya başlayıp Hz. Musa'nın cemaatinden ayrılır. Ardından Yüce Tanrı Hz. Musa'ya zekat ayetini bildirir. Bu emir Karun'a ağır gelir ve zekat vermeyi kabul etmez. Bunun üzerine fesatlığa başlayan Karun İsrailoğulları'nı toplayıp Hz. Musa'nın elindeki mallara göz koyduğunu söyler, onları da fitneye düşürür. Karun, fahişe bir kadına para vererek Hz. Musa'nın onunla birlikte olduğunu söylemesini ister. Ardından Karun İsrailoğulları'nı bir araya toplar. Hz. Musa'ya onlara nasihat vermesi için çağırır. Hz. Musa nasihat vermeye başlar ve Karun zinanın hükmünü sorar. Hz. Musa bu hükmü açıklar. Ardından Karun Hz. Musa'ya dönüp sen şu kadınla zina yaptın der. Hz. Musa bahsi geçen kadını çağırır. Kadın gelip kavmin dediklerinin yalan olduğunu söyler. Kadının bu sözü söylemesiyle Karun rezil ve yaptığı işe pişman olur. Hz. Musa düşmüş olduğu bu duruma çok üzülür ve Allah'a dua eder. Ardından Yüce Tanrı yeri onun emrine verir. Hz. Musa yere emir vererek Karun'u ve onun yanındakilerini yutmasını söyler. Karun halkıyla yalvarmasına karşı Hz. Musa onları affetmez. Ardından Karun'un sahip olduğu zenginliği isteyenler onun son halini görüp isteklerine pişman olurlar.

Metinde yer alan bir diğer kıssa Hz. Musa ile Hızır'ın buluşma hikâyesidir. Bu bir araya gelme sebebi üzerine farklı rivayetler vardır. Hz. Musa Allah'a ondan daha bilgili bir kimse olup olmadığını sorar. Yüce Tanrı ona Hızır kulunun ondan daha bilgili olduğunu söyler. Ardından Hz. Musa Yüce Tanrı'ya, Hızır'ı nerede bulabileceğini sorar. Yüce Tanrı ise Hızır'ı deniz kenarında kuru balığın canlandığı yerde bulabileceğini söyler. Ardından Hz. Musa yanına öğrencisi Yuşa Bin Nun'u da alarak Hızır'ı aramaya giderler. Rum Denizi ile Fars Denizi'nin birleştiği yere geldikleri yerde bulunan pınarın kokusu sepette bulunan balığı canlandırır. Balık

suya düşer ve gittiği yer oyuk olur. Balığın gittiği yer hakkında da çeşitli görüşler vardır. Hz. Musa balığın arkasından bir oyuktan girerek Hızır'ı orada bulur.

Metinde yer alan bir diğer kıssa Hızır başlığı ile yer almaktadır. Peygamber aleyhisselam Burak ile miraca yükselirken Kudüs ile Medine arasında bir koku duyar. Cebrail'e bu kokuyu sorduğunda Cebrail kokunun hikâyesini anlatmaya başlar. Bir zamanlar bir padişah ve oğlu vardır. Padişahın ondan başka çocuğu yoktur. Oğlunun terbiye ve ilim alması için bir öğretmen tutar. Padişahın oğlu öğretmenin yanına gider gelirken dindar bir kişi ile vakit geçirmeye başlar. Babası oğlunun, öğretmenin yanında olduğunu düşünür. Oğlan büyür ve bir evi boşaltıp orada Allah'a ibadet etmeye başlar. Zamanla padişah yaşlanır ve memleketin ileri gelenleri onun yerine tahta geçecek kimse olmadığını, oğlunun padişahlık ile ilgisinin olmadığını söyler. Ardından oğlanı evlendirmeye niyetlenir. Bir padişahın kızını ona eş olarak alır. Kız padişahın oğlunun namaz ile ilgilendiğini görür. Ardından padişahın oğlu kıza ya onunla durup durumunu gizlemesini ya da geri ailesine geri dönmesini söyler. Kız da onunla beraber durmayı kabul eder. Padişah oğluna bir kişi gönderip kızın durumunu sorar. Kız iki nikâhlı eş arasında meydana gelen durumun olduğunu söyler ve padişahın oğlunun sırrını gizler. Bir zaman sonra padişah bir kişi daha gönderir kızın hamile olup olmadığını sorarlar. Fakat kız hamile değildir. O zaman padişah oğlunu kızıdan ayırır. Oğluna daha önce çocuk doğurmuş bir kadını eş olarak alır. Padişahın oğlu o kadına da ya benimle dur sırrımı gizle ya da aileme geri dön der. Ardından kadın onunla kalır. Padişah tekrar bir kişi gönderip kadının durumunu sorar. Kadın padişahın oğlunun sırrını gizlemez ve Allah'a ibadet ettiğini, elinin bir kez eline değmediği söyler. Bunun üzerine padişah kadını ailesine geri gönderir. Padişah ise oğlunun kapısını mühürler, sadece su ve yemek verebilecekleri bir delik bırakırlar. Üç gün sonra evin kapısını açtıklarında padişahın oğlunu bulamazlar. Hızır olur. Ardından padişah, oğlunu aramak için farklı yerlere adamlar gönderir. Gemi ile gidenlerin gemileri parçalanır ve sadece iki kişi kurtularak bir adaya çıkarlar. Kurtulan iki kişi adada gezerken Hızır'ı namaz kılarken görürler. Namazını bitirdikten sonra Hızır o iki kişinin yanına gelir. Onlara ya yanında kalıp Allah'a ibadet etmelerini ya da sırrını gizleyip geri gitmelerini söyler. Kurtulan iki kişi geri dönmek ister. Hızır iki kişiyi bir bulut yardımıyla geri gönderir. O iki kişiden biri yemini bozarak padişahın yanına gider ve oğlunu bir adada

gördüklerini söyler. Padişah bunun üzerine diğer kişiyi de çağırır. O kişi yeminine sadık kalarak padişahın oğlunun sırrını gizler. Padişah yemini bozan kişiyi tekrar adaya geri gönderir, yeminine sadık kalan kişiyi de zindana atar. Adaya giden kişi adada padişahın oğlunu bulamaz ve padişah onu asıp zindandaki kişiyi salıverir. Ardından padişah, oğlunun sırrını gizlemeyen kadını çağırır ve onu da asar. Padişahın oğlunun sırrını gizleyen kız ise “Beni padişah tekrar yakalar asar” diye oradan ayrılır. Ardından sırrını gizleyen kişi de tekrar padişah yakalar, asar diye oradan ayrılır. Bir zaman sonra padişah ölür. O kavim günahlardan hiç vazgeçmez bunun üzerine Yüce Tanrı o kavme öfkelenip hepsini helak eder. Sadece sırrı gizleyen kız ve o kişi kalır. Bunlar sadece ikisinin kurtulmasına bir sebep ararlar. İki de padişahın oğlunun sırrını gizledikleri için kurtulmuş olduklarını anlarlar. O ikisi evlenip Firavun’un şehrine yerleşirler. Kadın Firavun’un kızının saçını tarayan, elbiselerini giydiren yardımcı olarak işe başlar. Kadın Firavun’un kızının saçını tararken birdenbire tarak elinden düşer ve “Bismillah” der. Bunun üzerine Firavun’un kızı Allah dediğinin kim olduğunu sorar ve kadın ona anlatır. Firavun’un kızı babasının yanına giderek yardımcısının büyük sözler söylediğini söyler. Bunun üzerine Firavun yardımcı kadını ve onunla aynı düşünen eşini ve üç oğlunu da çağırır. Onları dinlerinden döndürmek için bir kazanı su ile doldurup altına ateş yakarlar. Onlar ise kazanda kaynasalar dahi dinlerinden dönmeyeceklerini söyler. Ardından kadının eşini ve iki oğlunu kazana atarlar. Kadının kucağındaki oğlunu elinden alıp kazana atarlarsa dininden döner diye düşünüp kucağından oğlunu alırken Yüce Tanrı bebeğe dil verip annesine bu ayrılığa sabr etmesi söyler. Bebeği de kazana atarlar. Ardından kadın kendisinin de kazana bırakılmasını evlerini de üzerlerine yıkmalarını söyler. Firavun kadının söylediklerini yerine getirir. Kıyamete kadar o evden güzel kokular çıkar.

Hızır Zü'l-Karney'nin komutanıydı. Doğu ve Batı'yı dolaşmış ve ölümsüzlük suyundan içmiş ve bu dünyada kalıcı olmuştur. Nerede çaresiz durumda olan varsa ona yardım eder. Hz. Musa ile öğrencisi Yuşa Hızır'ın yanına gelir. Hızır neden buraya geldiklerini sorar. Hz. Musa Yüce Tanrı'nın, Hızır'a tabi olup ilminden alması için gönderdiğini söyler. Ardından Hızır Musa'ya beraber olup ilminden öğrenmeye güç ve sabır getiremeyeceğini söyler. Hz. Musa ise sabırlı davranacağına söz verir. Ardından Hızır “Ne zaman kötü bir şey yapsam bana bu kötü işi neden

yaptın diye sorma” der. İkisi yemin edip yolculuğa çıkar. Bir gemi bulup o gemiye binerler. Denizin ortasına gelince Hızır bir balta alarak geminin altından bir tahtayı koparır. Hz. Musa bunu görüp hemen kaftanını çıkarır ve oraya su gelmemesi için tıkar. Ardından Hızır’a neden böyle bir şey yaptığını sorar. Hızır ise ona “Benimle sabr edemiyorsun” diye karşılık verir. Hz. Musa yeminini unuttuğunu söyler. Ardından bir şehre uğrarlar. Orada birkaç çocuğu oyun oynarken görürler. Hızır çocuklardan birini öldürür. Hz. Musa “Kötü bir iş yaptım” diye kızar. Ardından Hızır Musa’ya “Benimle olmaya sabr edemiyorsun” diye söyler. Hızır’ın oğlanı nasıl öldürdüğüne dair çeşitli rivayetler vardır. Hz. Musa özür diler ve bir köye giderler. O köy halkı misafir ağırlamak istemezler. O gece bir duvarın dibinde gecelerler. Yıkılmak üzere olan o duvarı Hızır tamir eder. Hz. Musa Hızır’a bu duvarı tamir ettiği için ücret almasını söyler. Hızır Musa’ya artık ayrılmaları gerektiğini söyler. Ardından Musa’ya dönüp sabır edemediği durumları tek tek ona açıklar. Hz. Musa geri kavmine döner.

Metinde yer alan son kıssa ise Âmil başlıklı kıssadır. İsrailoğulları içinde Amil adlı öldürülmüş bir kişi bulurlar. Onu kimin öldürdüğüne dair çeşitli rivayetler vardır. Ölen kişinin akrabaları Hz. Musa’nın yanına gelip ölüm davaları için kıstas isterler. Fakat ortada hiçbir tanık olmaması Hz. Musa’nın işini zorlaştırır. Henüz Tevrat’a öldürme hükmü de inmemiştir. O kavim Hz. Musa’ya gelip Yüce Tanrı’nın bu hükmü açıklamasını söyler. Hz. Musa Yüce Tanrı’ya dua eder ve Yüce Tanrı kavme bir sığır öldürmelerini emreder. O kavim bunun üzerine Hz. Musa’ya “Bizimle alay mı ediyorsun?” diye sorarlar. Hz. Musa durumu açıklar. Bu kez kavim nasıl bir sığır öldürmeleri gerektiğini sorar. Hz. Musa öldürülecek sığırın nasıl olması gerektiğini açıklar. Bu açıklanan sıfatta bir sığır bulurlar. Ardından o sığırın organlarından birisiyle o ölüye vururlar. Ölen kişi canlanıp onu kimin öldürdüğünü söyler ve tekrar ölür. Böylelikle Amil’i kimin öldürdüğü bilinmiş olur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. METİN

2.1.METNİN KURULUŞUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

1. Metin oluşturulurken ana metin olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'ndaki K12 nüsha kullanılmıştır.

2. Metinde varak numaraları koyu olarak köşeli parantez [] içinde verilirken satır numaraları ise parantez () ile gösterilmiştir.

3. Satır sonundaki kelimenin bir bölümü sonrasında gelen satırda devam ediyorsa kelime satırla bölünerek ek, kısa çizgi (-) ile gösterilmiştir.

İbn-i 'Abbās didi kim müsāfir olan miskin (4) -dür eger bilesinde

4. Ana metinde silik ve okunmayan kısımlar metinde köşeli parantez içinde kısa çizgi [-] ile gösterilmiştir.

5. Metinde harfî, eki ve kendisi eksik yazılmış olan kelimeler düzeltilmiştir. Bunlar köşeli parantez [] ile gösterilmiştir.

6. Ana metinde geçen ayetler yazıldıktan sonra sure ve ayet numaraları köşeli parantez [] içerisinde gösterilmiştir.

7. Metindeki tüm başlıklar ve özel isimlerin baş harfleri büyük yazılmıştır.

8. Metinde geçen “*be-dürüst, āb-ı hayat*” gibi Arapça ve Farsça kullanımların ekleri ve ön ekleri kısa çizgi ile ayrılmıştır.

9. Metinde herhangi bir noktalama işareti kullanılmamıştır.

10. Ana metinde kırmızı ile yazılmış olan yerler metinde yine kırmızı renkte yazılmıştır.

2.2.METİN

[24b] faşl

bu faşl dahı Hārūnuñ benī İsrā'ille ve dahı ol Sāmīrīyleki buzağı (7) düzdi anuñ қазиyyesin beyān ider

ehl-i tevārīh ve aşhāb-ı siyer böyle buyurdılar kim çün Hakk Te'ālā (8) Fir'avnı kavmiyile helāk eyledi Mūsā 'aleyhi's-selām ol kavmine didi kim yā kavm ben Cebel-i Tūra münācāta giderem Rabbüm (9) hāzretine tā kim size bir kitāb getürem ol kitāb içinde size beyān olına ki ne işlemek gerek ve ne işlememek (10) gerekdür ve dahı bunlara otuz gice va'de kıldı ve qarındaşı Hārūnı anlaruñ üzerine hālīfe dikdi andan (11) Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām bir dişi yunda binüp geldi ki aña Feresü'l-Hayāt dirleridi hıçbir nesneye doynağı (12) irişmeyeyidi illā ki diri olurıdı Mūsāya götürdi kim bine ol Rabbünüñ hāzretine vara Sāmīrī (13) ol ata nazar kılup bildi didi kim işbu atuñ elbette bir ulu nişānı vardur fi'l-hāl anuñ (14) doynağı başduğı yirden bir avuç toprak aldı Suddī böyle rivāyet kılor ammā küllīsi eydür Sāmīrī (15) ol kabzayıla toprağı aldı Cebrā'ılüñ atı ayağı altından ol vaqt kim denize girüp geçdi (16) Fir'avn gark olıcağ her peygāmbere Cebrā'ıl ol atı getürmişdür ol resüllerüñ merkebleridir (17) kim göz irimi yire kademir irişür ve dahı dimişlerdür ki bu Sāmīrī Cebrā'ıl bildi benī İsrā'ıl bilmediler (18) sebeb neyidi dimişlerdür kim ol vaqt kim Fir'avn emr eyledi benī İsrā'ılüñ toğan oğlanların (19) öldüreler şol 'avratuñ kim va'desi tamām olup toğacak vaqt olayıdı ağırsı belüreyidi gice [25a] karanusında kimi dereye ve kimi şahrāya ve kimi tağ içinde mağaraya varıp toğurdığı oğlanı (2) anda gizlerleridi Hakk Te'ālā lutfı birle bir ferişte aña havāle kılorıdı anı ta'āmlandırıp şu virüridi (3) tā halka qarışınca ve ol vaqt ki Sāmīrī toğdı anuñ üzerine velī olan Cebrā'ıldı 'aleyhi's-selām (4) kaçan Sāmīrī anuñ genciken aña baş barmaqlarınuñ birisinden bal ve birisinden yağ emzürüp şordururıdı (5) ol sebebden bildi ve şimdi oğlancuklar karnı acıyacak baş barmağını ağızına koyup emdüğü andan (6) ötürüdür kim Hakk Te'ālā andan aña nesne rızk idivirip kandurur ve dahı dimişlerdür ki Cebrā'ıl (7) getürüp aña bir tağ kiçisin havāle kıldı kim anuñ dahı emer oğlağı varıdı gelüben bir gicede (8) ve bir gündüzde aña süd emzürürdi tā büyüyip halka qarışınca anuñçün ol bildi benī İsrā'ıl (9) bilmediler zīrā aña ol

terbiyet virmişidi bu ne hikmetdür ki Mūsānuñ dāyesi Fir‘avn oldu (10) Mūsā ehl-i cennetden olup dāyesi ehl-i nārdan oldu ve Sāmīrīnūñ dāyesi Cebrā’īl oldu (11) Sāmīrī ehl-i nārdān olup dāyesi ehl-i cennetden oldu bu Sāmīrī benī İsrā’īlūñ gey ulularından (12) -ıdı ve ulu kabīledenidi ve anuñ kabīlesine Sāmire dirleridi velīkin ol Tanrı düşmeni münāfık (13) oldu adı anuñ Miha idi İslāmı izhār idüben gizlü girü küfrine meşgūldı ol şığıra (14) tapan tayıfelerinidi ol şığıra tıpmak muhabbeti göñline siğmişidi çün Mūsā ‘aleyhi’s-selām otuz gice (15) kavmine va‘de kılop Rabbinūñ mīkātına gitdi karındaşını hālīfe dikdi andan Hakk Te‘ālā anuñ mīkātını (16) on dañı ziyāde kılop kırk gün tamām eyledi benī İsrā’īl her günü şayarlarıdı çün otuz (17) gün gicesiyle şaydılar gördiler kim Mūsā gelmedi pes bunlar fitneye düşdiler didiler kim bize Mūsā va‘de (18) kıldı uş va‘de tamām oldu ol muhālefet kılop gelmedi pes ol Sāmīrī anlaruñ ol fitne (19) -lerini ğanīmet görüp ol fesādına kasd eyledi ammā ba‘zılar didiler kim gice bir gün tıtıp gündüzi **[25b]** bir gün tıtdılar yigirmi gün olıcağ fitneye düşüp didiler kim ol gideli uş kırk gün oldu (2) kim gelmedi andan Sāmīrī anı işidüp bunlara geldi didi kim Mūsā sizūñ içünüzden sıyrılıp (3) çıkdı gitdi ve sizi terk eyledi gerekdür kim siz dañı kendünüzde bir ma‘būd tıtınasız zīrā kim (4) uş va‘de tamām oldu eger gelecekmişse gelüridi ayruk ol size gelmez pes bu Sāmīrī bunları (5) ayruk ma‘būda tıpdurmağa tama‘ itdügi andan oldu kim çün Mūsā ‘aleyhi’s-selām denizden geçüp Fir‘avn (6) kavmi ğark oldılar bunlar puta tapan kavme gelicek dirler kim yā Mūsā bize dañı iş buncılayın (7) bir ma‘būd dutı virgil didiler pes Sāmīrī ol vaktan berü ğanīmet görüp fırsat isderidi (8) kim bunları dīnden döndüre pes Mūsā va‘de kılop va‘desinde gelmedügi aña ziyāde ğanīmet (9) oldu bu Mūsā kavmi ol Mışrdan çıkıcağ bayram bahānesine ol bezekler kim almışlarıdı anlaruñ (10) isleri helāk olup ol altın gümüş ve yāķūt ve cevāhir bunlaruñ elinde kıldı çün Mūsā ‘aleyhi’s-selām (11) gitdi Hārūn bu kavme didi kim yā kavm ol cevāhir küllī kim siz Kıbtīlerden aldunuz ‘arıyyet (12) üzerine şimdi ol elünüzde ğanīmet oldu imdi şöyle bilün kim ol mālī ğanīmet size (13) helāl degüldür pes anı cem‘ idüben getürün bir çukur kızup anı anda defn idelüm ol arada (14) tırsun aña degin kim Mūsā gele ol nice şavab görürse eyle ola Hārūnuñ sözine muṭī‘ olup (15) ne kim didiye itdiler ol Sāmīrī dañı anı görüp vardı ol Cebrā’īl atınuñ ayağı altından aldugı (16) toprağı götürdi didi kim yā Tanrı peygāmberi işbunı dañı ol hūliyy üzerine çukura dökeyüm mi (17) didi pes Hārūn eyle şandı kim ol dañı hūliyydendür

didi kim bırak çün Samirî ol toprağı (18) anuñ üzerine saçdı derhâl ol çukur içindeki
 altun gümüş ve cevâhir ne varısa küllîsi (19) bir buzağı olup meleyü meleyü Tūra
 geldi **ve dahı** dimişlerdür kim ol benî İsrâ'ile size ol mâlî ganimet **[26a]** helâl
 degüldür diyen ol Sâmirî idi anuñ sözini girçekleyüp dirşürüp ol huliyyi hep (2) aña
 getürdiler ol Sâmirî kendüsi kuyumcı idi üç gün dürişip ol huliyyden bir buzağı (3)
 dökdi ol bir avuç toprağı getirip anuñ üzerine saçdı pes ol buzağı dirilip âvâzıla (4)
 meledi bir kez ayruk mölemedi **ammâ Suddî** eydür ol buzağı möleridi yürüridi çün
 Sâmirî (5) ol buzağuyı çıkardı kim altundan düzip cevâhirlerle muraşşa' düzmişdi
 ğāyet hūsn (6) üzerine idi pes ol benū İsrâ'ile didi kim yā kavm sizūñ ilāhuñuz dahı
 ve Mūsā ilāhi dahı budur (7) ammā ol yolu haṭā kıldı ma'būdını bunda koyıp yabāna
 isdeyü gitdi varıp bulımadı andan (8) ötürü va'deye muhālefet kılup uş eğlendi
 gelmedi ve ba'zılar didiler kim çün ol Sâmirî (9) anı düzdi ve ol toprağı saçdı fi'l-hāl
 ol buzağı tülenüp et ve deri oldu sūñukler (10) ve tamarlar ve siñir bağlandı dahı
 möleyü möleyü segirtti ve dahı dimişlerdür ki şeyṭān içine girüp (11) buzağı gibi
 möledi ve içinden söyledi ve dahı bir rivāyetde budur kim Sâmirî bir dīvāruñ içini
 (12) biraz oydu götürüp ol buzağunuñ ardını ol dīvār içine kodı girü kalanı taşardı
 (13) andan ol dīvāruñ ardında bir çukur kazdı anda bir âdem turgurdu kim ol kavm
 anı göremez (14) -leridi ol kişi ol buzağunuñ dübür içine urı virürdi ol möler gibi
 öteridi (15) ve dahı söyleridi dirdi kim yā kavm sizūñ dahı ve Mūsānuñ dahı ilāhuñuz
 budur nitekim Hakk Te'ālā (16) haber virdi **fe aḥrece lehum 'iclen ceseden lehu**
huvārun fe kālū hāzā ilāhukum ve ilāhu Mūsā fe nesiy [20/ 88] (17) pes ol Sâmirî
 benî İsrâ'ilūñ erāzilleri ve cāhilleri üzere emrlerin iştibāh idüp (18) anları dālele
 bıraktı didi kim yā kavm be-dürüstī Mūsā rabbini yañıldı haṭā kıldı uş Rabbiñüz (19)
 size kendüsi geldi kim kendüyi size gösdere ve dahı size bildüre kim kullarını kendü
 kendüye kığıрмаğa **[26b]** kadirdür ol Mūsāyı size ihtiyācı olup göndermedi belki uş
 bu buzağuyı size āşikāre (2) kıldı tā kim içinde sizūñile söyleşe nitekim ağaçdan
 Mūsāyla söyleşdi **Hasan-ı Başrî razıya'l-lāhu 'anhu** (3) eydür ol buzağunuñ adı kim
 benî İsrâ'il aña tapdılar Behmūt idi çün ol buzağuyı göreler (4) Sâmirīnūñ sözünü
 işitdiler anuñıla on iki biñ kişi fitnelendiler ve anuñ 'ibādetine mülāzım (5) olup
 Allāhı kodılar aña tapdılar şöyle sevdiler ol buzağı 'ibādetini kim hiçbir nesne (6)
 muḥabbetine benzemez Hārūn *'aleyhi's-selām* gelüp bunlara didi kim yā benî İsrâ'il
 ḥaḳīqaten bilūñ kim siz (7) fitneye mübtelā olduñuz ol ma'būd degüldür sizūñ

ḥaḳīḳat ma'būduñuz raḥmāndur (8) gelün girü baña mütāba'at idün ve benüm emrūme muṭī' oluñ pes anlar didiler kim yā Hārūn biz aña (9) 'ibādet kılmāḳdan zāyil olmazuz tā aña degin kim Mūsā dönip bize gele pes Hārūn girü ḳalan (10) Mūsūlmānlarıla kim bilesinde varıdı altı yüz biñ kişi idi on iki biñi buzaḡu 'ibādetine ḳaldı (11) bākīsi Hārūnıla Allāh 'ibādetine meşḡūl oldılar tırdılar kim Mūsā gele buzaḡu 'ibādetine ola kim (12) ol men' ide zīrā kim Hārūn ol ḳalan Mūsūlmānlarıla seyr idüp gitmege Mūsādan ḳorḳdı (13) ki gele diye niçün bu benī İsrā'īli tefrīḳ idüp taḡıtdıñ diye Mūsā ḳatı heybetlüydü (14) Hārūn andan ḳorḳıp aña ḡāyet muṭī'di **Raṣid bin Sa'd** eydür çün Hāḳḳ Te'ālā Mūsānuñ (15) mi'ādını kırḳ gün eyledi ḡaber virdi Mūsāya kim yā Mūsā senün ḳavmün senden fıtneye mübtelā oldılar (16) yolu azıtdılar Mūsā didi kim yā Rabbi anlar nite fıtnelendiler ki sen onlara Fir'avndan necāt virip deñiz ḡarḳından (17) ḡalāş eylediñ anlaruñ diyārını ve māllarını cümle benī İsrā'īle iḡsān ḳıldıñ didi andan Hāḳḳ Te'ālā buyurđı (18) kim yā Mūsā anlar beni ḳoyıp kendülere buzaḡuyı ilāh dutındılar kim cesedi var möler didi pes Mūsā 'aleyhi's-selām (19) didi kim yā Rabbi aña rūḡı kim nefḡ eyledi andan Hāḳḳ Te'ālā buyurđı kim ben nefḡ eyledüm didi pes Mūsā 'aleyhi's-selām [27a] didi kim yā Rabbi 'izzetün ḡaḳḳı anları fıtnelendürdüñ nitekim Hāḳḳ Te'ālā Muḡammede ḡaber virdi **inhi illā fıtnetüke [7/155]** (2) andan Hāḳḳ Te'ālā buyurđı kim yā enbiyālaruñ ulusu be-dürüstī ben anlaruñ ḡöñlünden aña meyl ve raḡbet (3) buldum andan ötürü ol iş anlara geñez kılı virdüm didi pes Mūsā 'aleyhi's-selām çün kim mīḳatını tamām idüp (4) ḳavmine girü döndi bunlara yaḡın gelicek ol buzaḡunuñ çevresindekinün āvāzlarını işitdi (5) kim raḳş urıp aña tavāf iderleridi pes Mūsā 'aleyhi's-selām ol yitmiş kişi aşḡābına kim mīḳāta (6) bile varmışlarıdı Hāḳḳ Te'ālā ol ḳavminün ḡālinden kim ḡaber virdi idi anlara bildürmemişidi (7) pes bunlar ol ḡalebe ḡoricecek işbu maḡallede ḳıtāl var didiler andan Mūsā anlara didi kim yok (8) ḳıtāl degöldür līkin ol fıtne āvāzıdır ki bizden şonra bir ḳavm fıtnelenüp Allāh 'ibādetin (9) ḳoyıp ayruḡa tapdılar çün Mūsā gelüp anları buzaḡu çevresinde ḡördi ḡaḡaba gelüp (10) ḡetürdüḡi levḡleri bıraḳdı ol levḡler uvandı ekşerī anuñ girü ḡötürildi ancaḳ südsi (11) ḳaldı ol ḳalan aḡḳām iki levḡ üzere şābit oldu bu 'acebdür kim Hāḳḳ Te'ālā ḡaber virip didi kim (12) yā Mūsā senün ḳavmün fıtneye düşdiler ol vaḳt ḳaḳıyup levḡleri bıraḳmadı çün gelüp (13) ḡöziyle ḡördi ol vaḳt ḡaḡab idüp levḡi bıraḳdı zīrā ḡaber mu'āyene gibi olmaz **rivāyet** (14) -dür Yetīmü'd-Dārīden ki eydür bir gün resül

h  zretine ‘aleyhi’s-sel  m did  m kim y   res  lall  h deniz ken  rında (15) bir   hre
 u  gradum i  bunun gibi   fatları var pes res  l ‘aleyhi’s-sel  m buyurdu kim ol
 An  kiyye (16) -d  r   g  h ol  ıl kim anu   ma  aralarının birisinde M  s  nu  
 levhlerinin p  resi vardur hi   (17) bir bulut   maz   r  dan vey     r  dan ki anu  
   zerine u  raya ill   anu   berek  tini ol (18) ma  araya d  ner ve da  ı bu giceyile
 g  nd  z d  n  p gidecek deg  ld  r t   kim ben  m ehl-i beyt  mden (19) bir ki  i anda
 s  kin olmayınca ve bu yir y  zini k  st   u ‘adlile t  ldurmayınca nitekim cev      z  lmile
 t  lm    [27b] pes b  yle riv  yet k  ldılar kim M  s   ‘aleyhi’s-sel  m gel  p ol   avmin  n  
 buza  una t  pdu  klarını g  rdi (2)   za  b  la gel  p   a   eliyle   arında  ı H  r  nu     a  ına
 yap    p   ol eliyle   a  alın ve ya  as  n (3) bile t  td   didi kim y   H  r  n ne nesne men‘
 eyledi seni kim g  rd  n bunlar azdı bunlaru  la (4) mu    tele k  lma  n   bil  rd  n kim
 eger ben bunda bulınsam anlaru  la ol k  firleri   zerine mu    tele iderd  m (5) y  
 ni    n bunları koyıp gel  p ba  a h  ber virmed  n   azdılar diy   ben  m emr  me
 mu    lefet mi k  ld  n (6) didi andan H  r  n eyitdi y   anam o  lı ben  m ba  um ve
   a  alum t  tma  ıl M  s  y  la (7) H  r  n ikisi ata ve ana bir   arında  larıdı amm   anam
 o  lı did  n   andan   t  r  y  di kim (8) M  s  nu  n g  n  lindedir bir rik  at   op  p a  a   ef  kat
 eyleye didi kim ben   or  kd  m eger ben bunlaru  n (9) mu    tele k  lam ben   İsr  ’  l iki
 bulunıp biribirin   ıralar didi ve da  ı sinden   or  kd  m kim eydesin (10) ni    n ben  
 İsr  ’  lden ayrılıp gitd  n   ben seni h  l  fe d  kd  m sen ben  m va  ıyyet  m   a  lamad  n  
 ol (11) sebebden varıp h  ber eylemed  m bu kez   arında  s  n  ı koyıp d  nd   ol S  mir  ye
 h  t  b   ‘it  b (12) k  ld   didi kim y   S  mir   bu i  şden mur  ad  n   ne idi kim b  yle k  ld  n  
 didi pes S  mir   didi kim (13) ben bir nesne g  rd  m kim bunlar anı g  rmediler ya‘n  
 Cebra‘  li g  rd  m ve anu  n atınu  n t  yna  ı altından (14) bir   ab  za t  p  rak ald  m
 nef  s  m ba  a anı ho     g  sderdi kim anı ol buza  u   zerine   a  d  m (15) meledi ol
   avmi a  a t  pma  a del    let k  ld  m ba  a mu  t  ’ olup d    l oldılar pes M  s   ‘aleyhi’s-
 sel  m a  a didi (16) kim var git y   S  mir   m  d  m kim sen diri olas  n ayru  k ins  n  la
 mu    la  a k  lmayas  n ve hi    bir kimse (17) da  ı sen  n  le mu    la  a k  lsa sencileyin a  a
 y  zi   ararm  aklı   ola didi pes S  mir   ben   İsr  ’  l (18) i  şinden   ı  p ehli evl  d  y  la
 gitdi ve vah    lilere   ar    dı hi   kimse   linceye degin anu  n  la (19)   ar    madılar   a  an
 bir   dem g  rse   a    p dirdi kim l  -mis  s ya‘n   bana ya  n gelmek ve ba  a [28a]
 yap    mak yok dirdi     n ben   İsr  ’  l bildiler kim ol buza  u  a t  pdu  klarında h  t    
 k  ldılar (2) ve g  mr  h oldılar ol i  şlerine pe    m  n olup isti    far k  ldılar andan M  s  

‘*aleyhi’s-selām* anlara didi kim (3) siz ḥaḳīḳaten kendü nefsünize zulm itdünüz ki Allāhı koyıp buzağuya tapdunuz pes anlar didiler (4) kim yā Kelīmullāh bize çāre nedür ne itmek gerek andan Mūsā didi kim tövbe kıluḡ girü ol ḥalḳuñuza (5) dönün didiler kim nice pes tövbe idelüm Mūsā ‘*aleyhi’s-selām* didi kim ol ḥaḳāda bulunmayanlar ol bulunan (6) -ları öldürmek gerek tövbesi budur nitekim Ḥaḳḳ Te‘ālā Muhammede ḥaber virdi **fetübü ilā bārikum feḳtulū** (7) **enfusekum** [2/54] çün Mūsā anlara ḳatl emr eyledi anlar daḥı ol emre boyun virüp muṭī‘ oldılar (8) didiler kim ne çāre Allāh emrine şabr itmek gerekevüz gelüp meydānda çukup oturdılar baş (9) aşığa bıraḳup sākıt oldılar ḳatle muntazır oldılar ol buzağuya tapmayanlar ellerine (10) ḥançerler alup anlaruñ aralarına girdiler kim anları depeleyeler baḳup kimisi oḡlın ve kimisi ḳarındaşın (11) ve kimisi atasın ve kimisi ḳavmin ve ḳabīlesin ve kimisi yārın ve dostın gördiler göñülleri varmadı (12) kim ol buyruḡı anlara ḳıyup yirine getüreler andan didiler kim yā Mūsā ne kılalum kim göñlümüz (13) varmaz bunları kıрмаğa ve gözümüz görerken didiler pes Ḥaḳḳ Te‘ālā bir bulıt gibi ṭuman (14) gönderdi kim birisi birisini göremezlerdi ve daḥı Ḥaḳḳ Te‘ālā şöyle buyurdi kim her kim bunlardan (15) olan ol öldürene çererü yaksa veyā eliyle ve ayağıyla ḳorinsa veyā gözi baḡı çözse (16) veyā ḳaşın çatsa ol mel‘ündur ve mürüdeddir ve tevbesi maḳbul degüldür pes bunlar bu (17) ḥükmi işidübenüm göñül rızāyıla muṭī‘ oldılar tā giceye degin anları kırdılar iken çok (18) ḳavm helāk oldı andan Mūsā ‘*aleyhi’s-selām* teraḥḥum idüp bāḳīsi içün du‘ā kıldı Hārūn āmīn didi (19) gözleri yaşını döküp niyāz kıldılar didiler kim yā Rabbi benī İsrā‘īl helāk oldılar bāḳī irip dilerüz ki **[28b]** faḫl idüp ‘afv idesin didiler pes Ḥaḳḳ Te‘ālā du‘āların ḳabul idip ol bulıdı ve ṭumanı (2) üzerlerinden götürdi emr kıldı ol ḳatl āletin bulardan götürün ve anları kıрмаḳdan yıḡlınuñ (3) çün bulıt açılıp götürildi **Mūsā ‘aleyhi’s-selām** ol ölenlere naḳar kılıp ḳatı acıdı andan Ḥaḳḳ Te‘ālā (4) vaḫy kıldı kim yā Mūsā rāzı degülmisin ki ölenleri daḥı öldürenleri uçmağa koyam pes ol ölenler (5) şehīd oldılar ve ḳanlularuñ günāhları ‘afv olındı **ve daḥı** dimişlerdür kim Ḥaḳḳ Te‘ālā Mūsāya (6) buyurdu kim yā Mūsā çün ol ḳavm ol buzaḡu ‘ibādetinden bī-zār olıp el çekdiler anuñ üzerine (7) ḳarār dutmadılar ol buzaḡuyı toḡrayup oda yakḡıl andan külini Nīle şavurḡıl her kimesne ki ol (8) buzaḡuya tapanları anuñ şuyundan içseler gerek kim anlaruñ ol fā‘illerinüñ ‘āḳıbetinden yüzleri (9) şararup ṭutaḳları ḳarara ol günāhlarına ol ‘ālāmet ola pes **Mūsā ‘aleyhi’s-selām** ol emre muṭī‘ (10) olup igeyile anı toḡradı andan oda yakdı ve

külını bir yere cem‘ eyledi kıgırup ol Sāmırīyi (11) götürdi aña buyurdu kim ol buzağunuñ küllī üzere bevl eyledi istiḥfāf taḥkīr kıılmağ çün (12) andan sonra Nīl üzerine şavurdu andan **Mūsā ‘aleyhi’s-selām** buyurdu kim ol buzağuya tapanlar gelüp ol şudan (13) içdiler içenün yüzleri şararup ve tutaqları kararđ pes anlar didiler kim yā Mūsā be-dürüstī biz peşīmān (14) olduğ ol işledüğümüz fi‘ile girü ilāhdan yaña döndiğ eger Allāhu Te‘ālā bize ḥükm idüp dirse kim biz (15) nefşünüzü depelemeyince ben sizün tövbenizi kabul itmezem aña daḥı rāzıyuz kim nefşümüzü öldürevüz (16) dek tevbemüzi Allāhu Te‘ālā kabul eyleye didiler andan ötürü Ḥaḥḥ Te‘ālā buyurdu kim anları öldürün (17) **ve daḥı** dimişlerdür kim Ḥaḥḥ Te‘ālā Mūsāya emr eyledi kim benī İsrā’İLün iḥtiyārlarından bir cemā‘at seçüp (18) alup Tūr tağına gele tā ol buzağuya tapanlar için ‘özür dileyeler pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi kim kavminden (19) yitmiş kişi iḥtiyārın idip Tūra tuta vara tā kim ol Tūra muṭṭalı‘ olalar Ḥaḥḥ Te‘ālā buyurduğınlayın **[29a]** Mūsā ‘aleyhi’s-selām diledi kim ol yitmiş kişiyi küllīsi pīrlər ola kavminden iḥtiyār idüp çıkarduğ pīrlerden (2) altmış kişiye irişdi hemīn yitmişe yitmedi andan Ḥaḥḥ Te‘ālā vahy kıldı kim yā Mūsā on daḥı yigitlerden (3) seçgil pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām on daḥı yigitlerden seçdi anlar daḥı şabāḥ kim tırdılar göreler pīr olmuşlar (4) **Mūsā ‘aleyhi’s-selām** benī İsrā’İLün her sıbtından altı kişi çıkardı küllīsi yitmiş iki kişi oldu anlara didi kim (5) Ḥaḥḥ Te‘ālā baña yitmiş kişi emr eyledi kim iletem sizden iki göz bunda kıalsun didi pes bunların arasında (6) ḥuşūmet vāḳi‘ oldu taḥallūf etmekde Mūsā ‘aleyhi’s-selām buyurdu kim verānuñıza ne kıadar ecr olursa bunda (7) kıalanuñuza daḥı ol mıkḍār ecr ola didi anı işidicek iki kişi taḥallūf idüp oturdı birisi (8) Yūşa‘ Bin Nūndı ve birisi Kālīb Bin Yūfīnā idi pes **Mūsā ‘aleyhi’s-selām** ol yitmiş kişiye buyurdu kim oruç (9) dutalar ve kendülere tıyb idinler ve tınların daḥı pāk ideler çün bu emri yirine getürdiler **Mūsā ‘aleyhi’s-selām** (10) bunları alıp Tūra gitdi çün Mūsā Tūra yaḥın geldi direk gibi bulut inüp ol tağı kıabladı (11) Mūsā ‘aleyhi’s-selām varıp anuñ içine girdi ol kavme daḥı dedi kim yaḥın gelün kıaçan kim Mūsā Ḥaḥḥ Te‘ālā bile (12) mükāleme kılsa anuñ yüzi üzere bir nūr dikilürdi ki ḥiçbir kimse benī İsrā’İlden aña nazar kıılmağa tākāt (13) getürmezidi pes andan yaña ḥicāp urıldı ol kavm daḥı yaḥın varup ol bulut içine girdiler (14) daḥı Allāha secde kııldılar Allāhuñ kelāmin işitdiler kim Mūsāya söylediler Ḥaḥḥ Te‘ālā anlara işitdügi (15) bunla mı ki ben ol Allāham kim benden artuğ ma‘būdı muṭlağ yohḍur illā benim kim sizi Mışrdan çıkardum şehünjizi (16)

helāk idip sizi kırtardum baña muṭī' olup 'ibādet kıluñ benden ğayrı kimseye 'ibādet kıılmağ didi (17) çün **Mūsā 'aleyhi's-selām** kelāmından fāriğ oldı ol bulıt açıldı gelip bu kavmine ikbāl eyledi anlar didiler kim (18) yā Mūsā biz senün bu mīkātuña i'tikād kıılıp inanmazuz tā ki āşikāre Allāhı görmeyince didiler çün bunlar (19) bu sözü söylediler Hakk Te'ālā gökden od viribiyüp küllisini göyindürdi ammā Veheb eydür Hakk Te'ālā anlara **[29b]** gökden firişte leşkerin gönderdi çün anlar ol feriştelerin geldüklerin tıydılar tükeli bir gün bir gice içinde (2) heybetinden cān virdiler çün anlar öldiler Mūsā 'aleyhi's-selām didi kim yā Rabb iy kāşkī çün bunları helāk (3) iderdün bārī bunlardan gelmezden öñ beni dağı bunlarıñla anda helāk ideyidün nitekim Hakk Te'ālā Muhammede haber (4) virdi **qāle Rabbi lev şı'te ehlektehum min kablu ve iyyāye** [7/ 155] pes Mūsā 'aleyhi's-selām didi kim yā Rabb (5) ben benī İsrā'ıl içine nite varayum kim seni anlarıñ üründülerin helāk eyledün şol kadar tırmayup tazarru'lar (6) kıldı kim Hakk Te'ālā anlarıñ küllisini bir bir girü dirgürdi birbirinün nice dirildügin bakup gözleriyle (7) görürlerdi nitekim Hakk Te'ālā haber virdi **summe be'aşnāküm min ba'di mevtikum** [2/ 56] rivāyet kıılır çün Enesden (8) ki resül 'aleyhi's-selām buyurdu kaçan bizden yitmiş kişi cum'aya varsavuz ol kişi gibidür Mūsāyla Tūra vardılar (9) belki dağı efdaldür didi

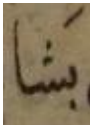
faşl

bu faşl dağı Mūsāyla Kārūn kažiyyesin beyān ider

kim (10) ol mālı aña kibr hāşıl idüp bildi tā kim 'ākıbeti helāklige irişdi nitekim Hakk Te'ālā haber virip buyurdi (11) **inne kārūne kāne min kavmi Mūsā fe beğā 'aleyhim** [28/ 76] 'ulemā-i aḥbar seleften eyle haber virdiler kim Kārūn (12) Mūsānun 'ammusu oğlıydı anasunuñ kıız karındaşıñdan zīrā Mūsā 'İmrān oğlıdur ve 'İmrānuñ bir karındaşı (13) varıdı adı anuñ Yeşhar idi Yeşhar oğlı Kārūndur ve Yeşharıla 'İmrān ikisi dağı Kāheş oğlıdur (14) Kāheş Levī oğlıdur Levī **Ya'qūb** oğlıdur ekşer 'ulemā kavli bunun üzredür ki Mūsāyla Hārūndan (15) aşğa benī İsrā'ıl içinde Kārūndan ā'lem ve efdal ve görklünün bir dağı yoğdı andan ötürü aña (16) Münevver diyü ad virmişlerdi **ve dağı** benī İsrā'ıl içinde Tivrātı andan hūb ve andan çoğıraq oḥır (17) kimse yoğdı velīkin 'ākıbet münāfık olup Tanrı düşmeni oldı nitekim Sāmīrī oldı ve ol kavim üzre (18) bağī oldı nitekim Hakk Te'ālā buyurdi **febeğā 'aleyhim** [28/76] ya'nī Kārūn Fir'avnuñ 'āmili idi kim benī İsrā'ılün (19)

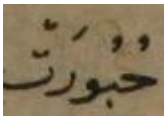
üzerine komışdı anlara zulm ve hayf idüp güçleri yitmedügi işleri işledürdi ol kavm üzere bāgī [30a] buyıdı zīrā kendü dahı benī İsrā'ildenidi ba'zılar didiler kim ve etegini bir qarış ayruğundan (2) uzun eyledi ve mālı çoklığıyla kavmi üzere kibr eyledi pes Hakk Te'ālā aña māl virmişdi (3) kim şol gāyet kuvvetlülerden bir cemā'at anuñ hazīnesi dillerin yirinden götürmekde (4) 'aciz kılup iki yaña düşmege meyl iderdi nitekim Hakk Te'ālā haber virdi **ve āteynāhu min** (5) **-el kunūzi mā inne mefātihahū letunū-u bil'usbeti ulī'l-kuvveti** [28/ 76] ehl-i tefsir bu 'uşbanuñ (6) şağışında bu āyetde ihtilāf kıldılar Mücāhid didi kim ondan bişe varınca 'uşba dirler (7) Qatāde eydür ondan kırka varınca 'uşba dirler 'İkrime eydür ondan yitmişe varınca 'uşba (8) dirler ba'zılar altmışdur didiler ammā Hüseymeden rivāyetdür ki eydür ben İncilde eyle buldum (9) kim Qārūnuñ hazīneleri miftahını altmış sekül katır çekerdi her miftahı bir barmak (10) kadarıdı ve her bir miftahıla bir hazīne açılurdi ve dahı Qārūnuñ 'ādeti buyıdı kim her qanca (11) gitse hazīneleri miftahlarını tuta gideridi ol hep demürdenidi çün tutup kapmağa (12) ağır oldu bu kez ağaçdan düzdiler anı dahı ağırşınup vardılar şıgır göninden düzdiler (13) her birisi barmak uzunı kadar kırk katıra yükledüp bilesince giderdi **ve dahı** ol mālūñ (14) ol kadar cem' olduğına sebep ne idi anda dahı ihtilāf kıldılar ba'zılar didiler kim 'ilm-i kimyā (15) bilürdi Sa'īd bin Müseyyeb eydür 'ilm-i kimyāyı Mūsā bilürdi anuñ sülüsini Yūşā' öğretti (16) sülüsini Kālebe öğretti ve sülüsini Qārūna öğretti Qārūn çābukdı Yūşā'yıla Kālebi aldatup (17) hileyile anlaruñ dahı bildügin anlardan öğrendi 'ilm-i kimyāyı kendüye kāmīl hāşıl kıldı anuñıla (18) cem' eyledi ve ba'zılar didiler kim Mūsā *'aleyhi's-selām* kız qarındaşına öğretti kız qarındaşı dahı Qārūna öğretti (19) sebep cemī' māl andan oldu anuñçün didi Qārūn kim bu māl baña benüm 'ilmümden virildi nitekim [30b] Hakk Te'ālā buyurdi **innemā ütūtuhu 'alā 'ilmin 'indī** [28/78] ve dahı ba'zılar didiler kim benüm 'ilmümden didügi (2) ya'nī benüm taşarrufumdan kim sa'y idüp ticāretler ve ekinler ve dürlü dürlü kesbler eyledüm kim (3) bu māl baña cem'oldı ve ba'zılar rivāyet kılurlar Ebā Süleymānı Dārānīden ki ol buyurdi (4) be-dürüstī Qārūn kırk yıl bir tağ üzerinde Hakk Te'ālāya 'ibādet kıldı ta kim ol 'ibādetile (5) benī İsrā'ıl üzere gālib geldi ve ancılayın hıçbir kimse 'ibādet

itmedi iblīs-i la'īn ne kadar (6) ki anı şeyātīn havāle kıldı beşā[?]¹ diyemediler ki anı azduralar bu kez şeytān-ı la'īn kendüsi (7) kendüyi anı bir 'ābid şüretinde gösderdi anıñ katında tırıp şol deñlü 'ibādet (8) kıldı Kārūn anıñ 'ibādetinden 'āciz kıldı şeytān andan ğalib geldi bu kez Kārūn (9) anı alçaklığıla tevāzu itmege başladı iblīs-i la'īn anı didi kim biz iş bu vaqtumuzda ve hālümüze (10) rāzıyuz bize gerekmez benī İsrā'īlün cemā'atlerine qarışavuz yā şayruların şora (11) varavuz veyā ölenlerinün cenāzelerine hāzır olavuz didi pes Kārūn eydür bu tağdan (12) aşāğa keniseyeye inelüm anda ta'am getürürler ğidā idinevüz pes iblīs-i la'īn eydür yā Kārūn (13) ayruğın kodus bu kez boğuzumuz yükin halk üzerine mi birağalum didi andan Kārūn eydür (14) pes senün katunđa şavāblu tedbīr nedür pes iblīs-i la'īn didi kim şavāb budur kim cum'a gün (15) kesb idevüz ayruğ günler 'ibādet idevüz yāhūd bir gün 'ibādet kılavuz ve bir gün kesb idevüz (16) bizden artanın fuķarāya taşadduķ kılavuz bu hāl dañı hoşnudludur didi pes bunun üzerine (17) ittifāk idüp bir gün tā'at ve bir gün kesbe meşğul oldılar ta kim iblīs anıñ kesbine (18) 'azāyim kılıp ziyāde olsun bir berekātıla nefh eyledi dünyā kapısı Kārūna açılıp ol kadar māl (19) cem'oldı kim 'ibādeti dañı unıtdı tā anı irişdi kim dillerde anı darb-ı meşel kılurlar [31a] ya'nī mālī çok olanı anı nisbet idüp dirler kim ol şimdi Kārūn olmuşdur pes Kārūn (2) çün ol kadar hāzīne cem' eyledi ol ğınası anı yıyıldup tuğyāna bıraktı tā kim helāk (3) oldu şonında kalanlara anıñ hālī 'ibret olup va'z u naşīhat oldu evvel tuğyānı (4) ol oldu kim tekebbürlik idip halk üzere kendüyi yüce gördi dürlü dürlü ziynetile halk (5) üzere çıkup tefāhur ideridi nitekim Hakk Te'ālā buyurdi **fe harece 'alā kavmihi fi zīnetihī** [28/ 79] (6) Mücāhid eydür irkek ak ayğırlara binüp çıkdılar kim üzerlerinde eyerleri altunıdı ve incü (7) -lerle muraşsa' kendüleri şaru harīrlar geyürleridi 'Abdu'r-raḥmān Bin Zeyd eydür yitmiş bin (8) kişiyile çıkdı ki ekşerī kendünün hizmetkārları idi üzerlerinde hep şaru harīrlar geyür (9) -leridi yir yüzinde mu'asfer renglü ton ki gördiler evvel ol gönidi kim zıkr olındı **ammā** (10) **Muķātil** eydür ak katırlar üzerine binüp çıkdılar ki üzerlerinde eyerleri altundanıdı (11) muraşsa' incülerile dört bin atlu bilesinde ve üç yüz cāriye dañı bilesinde ğāyet ak (12) hūsn ü cemāl issi dürlü ziynetlerle müzeyyen kızıl renglü harīrlar geyürleridi

aķ ķatırlar (13) zerinde muraŗŗa‘ eyerleriyle řol kimseler kim cāhiller ve řasīsleridi anı grip ārzū idip (14) didiler kim iy kāŗķī bu Ƙārūna virilen bize daķı virileyidi nitekim Hāķķ Te‘ālā haber virdi (15) **yā leyte lenā miŗle mā ūtiye řārūnu** [28/ 79] ammā anlar kim ‘ālimler ve uŗluları anlaruķ ol sz (16) -lerini iŗidp anlara naŗīŗat virp didiler ve iy size iy ķavm Allāhdan ķorķuķ (17) emrlerini cehd idip yirine getrn nehy itdēi nesnelerden yıēlınuķ kim Allāh ķatındaēı řevāblar (18) ve mertebeler yigrekdr ve bu dnyā lezzetlerinden ve nefis hevālarından řol kimselere kim īmān (19) getrip grkl ‘amellere meŗēl olalar pes ol Allāh ķatındaēı sa‘ādetlere iriŗmez **[31b]** illā anlar kim birķaķ gn bu fānī ‘mr iķinde Allāha ‘ibādetleri zaŗmetine řabr ideler ve nefsleri (2) ārzların virmemeēe řabr ideler nitekim Hāķķ Te‘ālā haber virdi **ve ķālelleēīne ūt-l‘ilme veylekum** (3) **ŗevābullāhi şayrun li men āmene ve‘amile sālīha ve lā yulekkāhā ille-ŗŗābirn** [28/ 80] pes Hāķķ Te‘ālā emr (4) eyledi Msāya ‘*aleyhi’s-selām* didi kim yā Msā eyitgil ol ķavmne ki kim ridālarına drt yirde řol gkler rengini gibi (5) iplikile uzadu řaŗı eylesnler pes Msā ‘*aleyhi’s-selām* didi kim yā Rabb bu ‘ālāmeti ķılmaēı benī Īsrā’īle (6) neden buyurduķ didi andan Hāķķ Te‘ālā buyurdı kim yā Msā bu benī Īsrā’īl ēāfıllerdr diledm kim anlar ol (7) gk rengīn ‘ālāmet ķılalar ķaķan kim anı greler beni aŗalar ve gēe naŗar ideler anı aŗalar kim beni bunlara (8) gkden ķitāb indrdēim anuēıla ‘amel ideler pes ol ‘ameli unıtmayalar andan **Msā ‘aleyhi’s-selām** didi kim yā Rabb (9) nite buyurmaduķ kim bunlar ridālarınuķ kllīsın ol semā rengin ideler zīrā bu benī Īsrā’īl ol (10) řaŗı itmegi řaķīr grrler Hāķķ Te‘ālā buyurdı kim yā Msā benm buyruēum řaķīr degldr eēer ol (11) benī Īsrā’īl benm bu sehil emrme muŗī‘ olmazlarısa daķı ulu emrme hīē muŗī‘ olmazlar (12) didi pes **Msā ‘aleyhi’s-selām** benī Īsrā’īl cem‘ idp anlara didi kim yā benī Īsrā’īl Allāhu Te‘ālā size şyle (13) řķm ider kim ridālarınuķa āsumānī rengl iplikile řaŗıllar eyleyesiz tā kim anı grip rabbnzi zıkr (14) idesiz benī Īsrā’īl anı iŗidp kllī muŗī‘ olıp ol emri yirine getrdiler ammā Ƙārn tekebbrlık (15) idip ol emre muŗī‘ olmadı didi kim bunuķ gibi ‘ālāmeti efendiler ķıllarına iderler kim kend ķul (16) -ları ayruēuķ ķıllarından anuēıla temīz olına bu sz daķı ol Ƙārnuķ azēunlıēından birisi (17) -dr ki syledi **ve daķı** dimiŗlerdr kim ol vaķt ki Msā ‘*aleyhi’s-selām* deniz geēp ķavmiyile necāt buldı (18) ve daķı Fir‘avn helāk oldu ķurbān re’īsligin ve beyt’l-māl ve hediyyeler ķabul ķılıp cem‘ itmek (19) ilkin Msā ‘*aleyhi’s-selām* ķarındaŗı Hārna iŗmarladı

kim kaçan kırbān getüreler ve hediyyeler getüreler anı Hārūna [32a] teslīm iderlerdi Hārūn alıp ol kırbān yirinde kıorıdı gökden od inip anı yakarıdı (2) Kārūn aña hased idip tırdı Mūsā kıatına geldi didi kim yā Mūsā resūllıñ senüñ elünđe (3) ħubūrat[?]² Hārūn elinde pes ħıçbir nesnede degülem ben bu nesneye şabr idemezem ħāl budur kim (4) Tivrātı sizden ben yigrek okıram didi andan Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi kim yā Kārūn vallāhi ol ħubūrat (5) Hārūna ben teslīm itmedüm kendü dilegümile belki Allāh vaħyile işledüm didi pes Kārūn didi kim (6) vallāhi ben saña inanmazım tā kim bunun beyānın baña gösdermeyince pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām benī İsrā’ılün uluların (7) cem‘ eyledim didi kim külünüz ‘aşālarıñuzı getürin andan hep getürdiler Mūsā ‘aleyhi’s-selām ol ‘aşāları (8) Hārūn ‘aşāsıyıla bile bir deste idüp bağıladı Kārūn kıatında ol ‘aşā isleri daħı kamu (9) gözedürleridi ve kendünün bir ħalveti vardı kim anda ‘ibādet kılurdı ol ‘aşāları anuñ içinde (10) kıodı ol kıavme didi bu gice ‘aşālarıñızı şaklañ şabāħa degin ki şabāħ vaķtı olıcaķ ‘aşālu (11) ‘aşāñızı alasız didi pes ol gice anı şakladılar şabāħ vaķtın kııkardılar gördiler kim Hārūn (12) ‘aşāsı bu ‘aşālar içinde ter ve tāze yapraklanmış gördiler kim bādem ağacındandı Mūsā ‘aleyhi’s-selām (13) didi yā Kārūn bu nişānı gördün mi Kārūn didi kim vallāhi bunu işlemek senüñ sıhrünđen ‘aceb (14) degüldür ġazab idüp etbā’yıla Mūsādan ayrılıp ġitdi Mūsā ‘aleyhi’s-selām ortada kıarābet olmağız (15) aña müdarā kılurıdı kıatılığıla deprenmezidi ammā ol Mūsāyı her vaķtda incidüridi pes (16) ġünden ġüne varduķca ol Kārūnuñ kıulmı ve kıbri ve muħālefeti artup Mūsāyıla ‘adāvet bağıladı (17) tā ki varıp bir sarāy bünyād kıldı ve anuñ kıapuların altundan düzdi altundan taķtalar (18) eyledüp çevre dīvārların altun-zār eyledi ve daħı envā’ī cevāhirile müzeyyen kılup anda bir taķt (19) bağıladı benī İsrā’ılden cemā‘at kim nefsleri hevāsına uyıp dünyā lezzetlerine talmışlarıdı ve gice ġündüz [32b] aña mütāba‘at idüp kıatına ħāzır olurlarıdı ve anuñ ta‘āmin yiyüp anuñla söyleşüp meďāħike (2) kıılurlarıdı Mūsā cemā‘atinden ayrılmışlardı İbn-i ‘Abbās eydür Ĥaķķ Te‘ālā Mūsāya zekāt āyetin indürdi (3) emr eyledigim kıavminden zekātı cem‘ idüp pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām tırıp Kārūna geldi bu ħükm aña beyān (4) kıldı kim mālınuñ rub‘nı zekāt vire Kārūna bu ħükm ağır geldi pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām aña didi kim yā Kārūn (5) ġel senüñile müsālaħa kıılalum ben Ĥaķķ Te‘ālādan dileyüm kim seni ‘afv ide bin

altundan bir altun vir (6) ve biñ dirhem gümüşden bir dirhem vir ve biñ koyun ve her cinsden ne kim varısa biñden birin vir (7) andan Qārūn aña didi kim bu Mūsā var bir şabr eyle hisāb ideyüm göreyüm didi pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām (8) gitdi Qārūn evine girüp hisāb kıldı gördi kim inğen çok nesne olur virmege kıyamadı (9) fitne düzmege başladı benī İsrā’īli cem‘ idip didi kim yā Mūsā size ne kim buyurdıysa muṭī‘ (10) olup dutduñuz bu kez uş qasd eyledigim elünüzden mālunuz dañı ala ne dir siz didi pes (11) anlar dirler kim sen bizüm ulumuzsın sen maşlaḥat görüp buyurasın biz anı muṭī‘ olup dutavuz (12) Qārūn anlara didi kim ben şöyle maşlaḥat görürem kim şol falāna fāḥişe ‘avratı götüresin (13) aña biraz dünyācuk virüp düzevüz kim çıkup benī İsrā’īl içinde ḥaber vire kim Mūsā benümile zinā kıldı (14) diye pes ḥalk anı işidüp andan i’rāz ideler ve anı melāmet kılalar biz dañı kurtılavuz didi (15) andan vardılar ol fāḥişe ‘avratı getürdiler Qārūn aña didi kim saña bir avlu tas tolusı altun (16) vireyüm eger yarın benī İsrā’īl cem‘ olup bir yire gelicek ṭuru gelüp diyesin kim Mūsā benümile zinā (17) kıldı pes ol ‘avrat dañı rāzı oldu ki bu sözi diye ‘aceb degül bu dünyānuñ fitnesinden kim kişiyi (18) bu varṭalara bırağup dīnsüz ve īmānsuz koyıp helāk eyleye çün Qārūn bu fitne düzdi (19) yarındası şabāḥ ṭuru gelüp benī İsrā’īl cem‘ eyledi didi kim gelün bugün cem‘ oluñ ki Mūsā size [33a] va’z ediser didi çün bunları cem‘ eyledi ṭurup kendü Mūsāya vardı didi kim yā Mūsā benī İsrā’īl (2) cem‘ oldılar dilerler kim çıkup anlarda va’z u naşīḥat kılasın pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām anı işidüp ṭuru geldi (3) benī İsrā’īl ḫatına geldi ki bunlar bir meydāna cem‘ olmışlar ve bunların içinde ṭurup Ḥaḫḫ Te‘ālāya (4) medḥ ü şenā kıldı andan dönip didi kim yā benī İsrā’īl Ḥaḫḫ Te‘ālā kitabında şöyle ḥükm kılmışdır kim (5) uğurlık idenün elin kesevüz ve her kim yalan söyleyüp kimse ḥaḫḫında iftirā kılsa biz aña (6) seksen ağaç uravuz her kimse kim ergen olup zinā kılsa aña yüz ağaç uravuz eger evlü (7) zinā kılsa anı ṭaşıla recm idevüz tā olunca pes Qārūn anı işidincek didi kim yā Mūsā (8) eger bu işi sen itseñ nite ola andan Mūsā didi kim eger ben dañı olursam ḥükm böyledür kim didüm (9) Qārūn yine dönip didi kim yā Mūsā iş bu benü İsrā’īl şöyle zu‘m iderler kim sen fülāna ‘avratla (10) bu işi kılduñ Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi ben mi kıldum Qārūn didi kim belī sen kılduñ pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi kim (11) kığuruñ ol ‘avrata gelsün eger ol etdün dirse girçekdür anda ol ‘avratı getürdiler Mūsā (12) ḫatına ṭurgurdılar Mūsā ‘aleyhi’s-selām ol ‘avrata didi kim yā fülāna ol Tañrı ḥaḫḫıçün denjizi anı yarup (13) benī İsrā’īle necāt virdi ve gökden Mūsā üzerine kitāb

indürdi digil girçek haber virgil kim (14) bu didükleri işi ben senünile kıldum mı didi çün ol ‘avrat Mūsānuñ bu tağlizile şorduğın (15) gördi Hakk Te‘ālādan göñline tevfiķ irişdi didi kim bu kez baña ol hayırludur kim tevbe yinileyüp (16) toğru söyleyem andan kim yalan sözile Tañrı resülün incidem didi andan ağzın açıp didi kim (17) yā kavm bu didükleri yalandur hāşā Tañrı resülinden ammā bundan öñdin Qārūn beni katına kığırdup (18) didi kim saña bu deñlü māl vireyüm yarın cemā‘at içinde tırıp Mūsā hakkında bu sözi söylegil (19) kim Mūsā benümile zinā kıldı imdi hāşā bu söz bühtāndur didi çün kim ‘avrat bu sözi söyledi [33b] Qārūn rüsvāy olup işine peşīmān oldu başını aşğa bırakup sükūt itdi ol cemā‘atun (2) dahı başları aşğa oldu ve dilleri tutıldı bildiler kim ol Qārūn mehlikeye vāķi‘ oldu ve hem (3) kendüler dahı rüsvāy oldılar hemān ol sā‘at Mūsā ‘aleyhi’s-selām secdeye vardı yaşın akıdup (4) didi kim yā Rabb senün düşmenün beni yavlaķ incitdi diledi kim halk içinde beni rüsvāy idüp (5) baña ‘ayb āşikāre kıla ilāhi imdi eger senün hakk resülünsem benümçün aña gāzab kılop beni anuñ (6) üzerine musallať kılğıl didi kim andan Hakk Te‘ālā vahy idüben didi kim yā Mūsā başunuñ qaldur dahı yire (7) buyur ne dilersen saña muťi‘ ola pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām başın qaldurıp didi kim yā benī İsrā‘īl bölügi (8) bilün kim Hakk Te‘ālā Qārūna resül gönderdi nitekim Fir‘avna gönderdi her kim ol Qārūna (9) mütāba‘at kılmuşdur anuñla qalsun ol kimseler kim baña mütāba‘at kılmışlardur anlardan ayrılusun (10) mecmū‘ı saçılup çıkdılar hemān Qārūnıla iki kişi ancak qaldı ‘aceblemegil dünyā dostları (11) hāli evvelden budur kim kaçan hoşlık ola dostdur kaçan belā ve miñnet ola yüz çevirmekdür pes (12) katı ahmaķ oldur kim dünyā dostlarına aldanup āñiret düşlerin terk ide **Mūsā ‘aleyhi’s-selām** (13) yire emr eyledi dut bu Qārūnı aşhābıyıla didi fi’l-hāl yir anları tobuķlarına degin yuťdı andan (14) Mūsā didi kim dahı tutğıl yir dizlerine degin tutdı andan Mūsā didi kim dahı tutğıl bu kez (15) bellerine degin yuťdı pes Mūsā didi kim dahı tutğıl yir bu kez boğuzlarına degin yuťdı (16) çün ol hale ideler Qārūn ol aşhābıyıla Mūsāya tazarru‘ kılop and virip yalvardılar bizi ‘afv (17) eyle saña muťi‘ olalum ol qarābet rahm hürmetiçün kim aramızda vardur bize şefkat eylegil (18) didi rivāyetdür kim bu resme yitmiş kez yalvardı Mūsā aña hīç iltifāt kılop şefkat nazarıyla (19) bakmadı aña ol iftirā kılduğına gāyet gāzaba gelmişidi andan girü didi kim yā yir dahı tutğıl [34a] yir birağurda yuťıp anları içine aldı ki hīç eşerleri qalmadı pes Hakk Te‘ālā didi kim yā Mūsā ne katı (2) kimse sin kim saña yitmiş kez yalvarup meded dilediler sen anlara

terahhüm kılup esirgemedün bir meded itmedün (3) imdi eger ‘izzetüm hakkıçün bir kez baña yalvarıp meded dileseler ben anlara necât virüp kırtarurdum (4) **Katâde** eydür tâ ol vaktan berü her gün bir kendü boyı kadarı aşğa gider tâ kıyâmete degin (5) gidiser tâ yirün ka’rına ırmeyiser **rivâyetdür** Ebû Hüreyre ki ol buyurdi ben resûlallâhdan (6) ‘aleyhi’s-selâm şöyle işitdüm kim haber virdi vaqtlarda bir gün bir kişi bürt geyüp şalınup (7) fahr idüp giderken Hakk Te‘âlâ anı yire geçürdi dağı gider ve kıyâmete degin dağı gidiser ve dağı (8) dimişlerdür kim Hakk Te‘âlâ Kârûnı yire geçürdi başladılar bu kez benî İsrâ’îl biribiri içinde bu sözi (9) çıkardılar kim Mūsâ Kârûn üzerine yavuz du‘â kılup helâk eyledi tâ kim anuñ emlâgına ve emvâline (10) buyruk mutaşarrıf ola didiler pes Mūsâ ‘aleyhi’s-selâm anı işidüp du‘â kıldı Hakk Te‘âlâ anuñ ol (11) milklerini ve mâllarını hazîneleriyle yire geçürdi andan Mūsâya vahy kılup didi kim yâ Mūsâ (12) ‘izzetüm hakkıçün bundan sonra ayruk yiri kimsenün hükminde kılmayam hirgiz didi pes çün Hakk Te‘âlâ (13) Kârûna intikâm idüp kahr eyledi ol aña ârzü idip bize ancılayın māl ve ganimet virse (14) diyenler anı görüp ol sözlerine peşimân oldılar bu kez Allâha hamd u şenâ kılurlar kim ol helâk (15) -likden anları şakladı nitekim Hakk Te‘âlâ buyurdi **ve aşbehallezîne temennev mekânehü bil emsi** [28/82] (16) ve dağı ol kimseler kim Kârûna öğüt virüp dirleridi yâ Kârûn iken dağı yiyülüp bu dünyalıkıla (17) ferağ kılma kim Hakk Te‘âlâ ferağ ehlini sevmez Allâhu Te‘âlâ şaňa virdügi nesnelerile âhiret sa‘âdetin (18) taleb eylegil dünyâdan ötürü âhiret naşibini terk eylemegil Hakk Te‘âlâ şaňa nice ihsân kıldıysa (19) ben dağı Allâhuñ dervîş kullarına eyle ihsân eylegil yir yüzinde fesâdlar işlemek talebin kılmağıl kim **[34b]** Hakk Te‘âlâ müfsidlerini sevmez düşmen tutar bular dağı anı esirgeyüp dirleridi kim zehî bî-çäre (2) eger bu naşihatlarumuzu kabul kılma idi ‘akıbet böyle mi olurıdı kendü nefesine zulm (3) idüp ebedî helâklige mübtelâ oldı didi pes imdi iy ‘azîz kardaş Kur’ân (4) ve hadîs naşihatların kabul itmeyüp nefsleri hevâlarına mütâba‘at kılanlaruñ dağı (5) ‘akıbeti şöyle olur ‘aklı olanlar gerekdür ki kendüye imân Kur’ânı idine tâ kim necât (6) bula ve illâ hevâ ve nefis anı tizcek helâk ider neûzu billâhi min şerre

faşl

(7) bu faşl dağı Mūsâ ‘aleyhi’s-selâm Hızırıla buluşdığı kažiyye beyân kılur

nitekim Hakk Te'ālā buyurdi (8) **ve iz k̄ale Mūsā li fetāhu la ebrahu hattā ebluğa mecme'al bahreyni ev emdiye hūkubān** [18/ 60] 'ulemā-yı (9) selef ihtilāf kılmışlardur kim sebeb neyidi Hızırıla Mūsā cem' olduğına Sa'īd bin Cübeyr eydür (10) İbn-i 'Abbāsuñ katında otuvirdüm ehl-i kitābdan bir cemā'at dañı oturmışlardı anlardan (11) birisi didi kim yā İbn-i 'Abbās be-dürüstī ol Nevfā ki Ka'b 'avratınuñ oğlıdur Ka'b ile rivāyet (12) kılup haber virür kim ol Mūsā kim 'ilme taleb eyledi ol Mūsā İbn-i Mişā idi Mūsā (13) peygāMBER degüldi kim 'İmrān oğlıdur andan İbn-i 'Abbās didi kim Nevfā yalan söyledi anı (14) İbn-i Ka'b baña resülden 'aleyhi's-selām ile haber virdi kim Mūsā peygāMBER 'aleyhi's-selām Hakk Te'ālāya şordı kim yā Rabb (15) eger kıllaruñ içinde bir kimse varısa kim ol benden ā'lem ola anı baña bildürgil didi andan Hakk Te'ālā (16) buyurdi ki yā Mūsā belī benüm kıllarum içinde bir kimse var kim ol sinden ā'lemdür andan Hızırıñ (17) mertebesini Hakk Te'ālā Mūsāya vaşf idivirdi pes emr eyledi kim varup anuñıla buluşa (18) ve dañı Hārūn İbn-i 'Antere rażiyallāhu 'anhu İbn-i 'Abbāsdan rivāyet kılrur kim Mūsā 'aleyhi's-selām Hakk Te'ālāya şordı (19) kim yā Rabbi k̄anķı k̄uluñ ki ā'lemdür Hakk Te'ālā didi kim yā Mūsā benüm ol k̄ulum ā'lemdür kim kendü 'ilmine **[35a]** k̄āni' olmaya dañı h̄alkdan buldıķı 'ilmi alup kendü ve 'ilmine k̄ata ola kim anda bir kelimeye tuş (2) gele ol anı hidāyet bulına ulaşıdura veyāhūd anı bir helāklikden kurtara didi pes Mūsā (3) eyitdi kim yā Rabbi h̄iç benden ā'lem k̄uluñ var mı Hakk Te'ālā didi kim belī k̄ulum Hızır sinden ā'lemdür (4) andan Mūsā 'aleyhi's-selām didi kim yā Rabbi ben anı nirde taleb ideyüm pes Hakk Te'ālā didi kim deniz kenārında (5) şol k̄aya katında kim tuzlu kuru balık dirilüp anda harekete gele senüñ ol şāhibüñ anda (6) -dur **rivāyet**dür girü ve İbn-i 'Abbāsdan ki çün Mūsā 'aleyhi's-selām kavmiyile Mısr üzere ğalib oldı gelüp (7) Mısrda ol Fir'avnılar yurtlarına dolanup tamām k̄arār tutdılar Hakk Te'ālā anlara kitāb indürüp (8) Mūsā 'aleyhi's-selām emr eyledi kim k̄avmüñe benüm ayetlerümden haber virgil didi pes Mūsā 'aleyhi's-selām kavmi cem' (9) idüp Hakk Te'ālāya h̄amd u şenā kılup ve bunlara va'z u naşihat idüp Hakk Te'ālā bunlara kılduķı (10) in'āmlarını ve lutflarını haber virdi kim bunları Fir'avnuñ şerrinden kurtardı ol düşmenlerini (11) helāk eyledi ve anlaruñ yirlerin ve yurtların bunlara virüp anlaruñ yirine h̄alef dikdi dañı (12) didi kim yā kavm bilüñ kim Hakk Te'ālā sizüñ peygāMBERüñizile vāsıta söz söyleşdi ve anı kendüñüñ (13) h̄azretine yañın idüp ürindüledi ve kendüñüñ muhabbetin anuñ

gönline biraḥdı ve daḥı sizün resülünüzi (14) yir ehlinün efdalı kıldı ve anda ne diledünüzise size virdi uş size Tevrāt virdi kim (15) anı oḥursız fī'l-cümle Ḥaḥḥ Te'ālā anlara kılduḡı in'āmlarını bir bir anlara zıkr eyledi bildürdi (16) pes bir kişi ortadan ṭuru gelip didi kim yā kelīmullāh bu didükleriñi hep bildük ammā bize (17) bunı ḥaber virgil kim hıç yir yüzinde ā'lem bir daḥı var mıdur andan Mūsā 'aleyhi's-selām cevāp virdi kim yokdur (18) pes Ḥaḥḥ Te'ālā anuñ ol sözini 'ayb eyledi zīrā demek gerekdi kim Allāh bilür böyle dimeyüp (19) çün kaṭ'ī yoḥdur diyü nefy eyledi Ḥaḥḥ Te'ālā Cebra'īli viryüp didi kim yā Mūsā sen ne bilürsin kim **[35b]** biz 'ilmi ḳanda ḳoruz belī bizüm Mecma'u'l-Baḥreynde ḳulumuz vardur kim ol sinden ā'lemdür andan (2) Mūsā 'aleyhi's-selām didi kim yā Rābb dilerem ol ḳuluñı kim baña gösteresin didi pes Ḥaḥḥ Te'ālā vaḥy kıldı kim (3) yā Mūsā sen deñize varḡıl kim ol ḳulumuzı deñiz kenārında bulasın şol yirde balıḡı (4) yavı ḳılasın pes Mūsā 'aleyhi's-selām Yūşa' Bin Nūnı kim şākirdi idi bile aldı ve bir tuzlu ḳuru (5) balıḳ daḥı azıḡıçün götürip zenbīle bir ḥaddler deñizden yaña sefer kıldılar andan gelüp (6) ol Mecma'u'l-Baḥreyn irişdiler ya'nī maşrıḳ ṭarafında Rum deñiziyle Fārisin deñizi birbirine (7) ḳoyıldıḡı yirde kim ol ḳaya daḥı anda idi ve anuñ ḳatında bir pınar varıdı kim aña 'aynü'l-ḥayāt (8) dirleridi anuñ şuyından her ölmüşe irişse dirilüridi çün kim ol araya irişdiler ol (9) şunuñ sucaḳlıḡı ve ḳoḥusı irişip ol zenbīl içindeki ḳuru balıḳ ḥarekete geldi (10) Mūsā 'aleyhi's-selām ol vaḳt uyurdu Yūşa' uyanuḡıdı balıḳ daḥı Yūşa'yıla bile yidi birazını (11) daḥı balıḡuñ yimişleridi zenbīlden şıçrayup şuya düşdi gitdi ol gitdüḡı yir şöyle (12) ḳovuk oldu ṭurdu şuyı gelüp ḳavuşmadı nitekim Ḥaḥḥ Te'ālā ḥaber virdi **fetteḥaze** (13) **sebīlehū fī'l-baḥri serebān** [18/ 61] bunda daḥı iḥtilāf kıldılar anı İbn-i Ka'b rivāyet ḳılır kim resül (14) 'aleyhi's-selām buyurdu kim ol balıḳ gitdüḡı yir ḳovuk oldu bir daraca gibi gelüp bitişmedi pes (15) Mūsā ol ḳovukdan balıḡuñ ardınca girdi Hızırı 'aleyhi's-selām anda buldı İbn-i 'Abbās eydür (16) resülden 'aleyhi's-selām rivāyet eyle oldu kim çün Yūşa'ıla Mūsā ol şaḥrāya irişdiler başlarını (17) yire ḳoyıp uyıdılar andan ol balıḳ zenbīl içinde dirilüp ḥarekete geldi çıkup deñize (18) düşdi gitdi yiri şöyle ḳovuk olup ḳaldı çün Mūsā 'aleyhi's-selām uyandı yoldaşı Yūşa' (19) aña balıḳ ḥaberin virmege unıtdı pes ṭuru gelip ol gün ve ol gice gitdiler tā yarındası ḳuşluk **[36a]** vaḳtı oldu Mūsā ol yoldaşı yigide didi kim getür zevādemüzden yiyelüm **ammā Kelbī** (2) rivāyetinde balıḳ dirildüḡine sebeḳ bunı naḳl iderlerdi Yūşa' ol 'aynü'l-ḥayātndan

âbdest (3) aldı ol şudan ol balığ şıçradı dağı dirildi dağı kuyruğıyla ol şuyı urdı (4) dağı gitdi şu içine her ne yire kim kuyruğın ururıdı aralık olup şuyı kovuk (5) olup kalurdi çün Mūsā şakirdiyle ol va'de olınan yirden geçdiler ki balık anda şuya (6) gitdi anda katı zahmet çekdiler zīrā ol seferleri ziyāde düşdi yarındası kuşluk vaktında (7) didi kim getür ol ta'āmdan yiyelüm Mūsānuñ balık każıyyesinden haberi yoğıdı ol (8) Yūşa' dağı unıtmışıdı kim Mūsāya eydü vire idi Mūsā *'aleyhi's-selām* katı zahmet çeküp tarlığanmış (9) -ıdı ol va'de gāhdan geçmekile nitekim Hakk Te'ālā haber virdi **leḳad leḳīnā min seferinā hāzā** (10) **naṣabān** [18/62] ol zahmeti buydı kim yavlaḳ acılık vāḳi' oldı tā kim ol balık anmak aña sebep (11) ola ki ol yirden girü va'de gāha döneler pes ol yigit didi kim yā kelīmullāhi işit saña (12) haber vireyüm kim ol balığa ne oldı ben unıtmışam kim anı saña haber virem anı baña unıtdurmadı (13) illā şeyṭān unıtdurdu ol balık miktelden çıkup denize düşdi ammā anuñ işi 'aceb (14) oldı kim şuya girdügi yir kovuk oldı tırdı gelüp şu birbirine ulaşmadı pes (15) Mūsā *'aleyhi's-selām* didi kim bizüm ḥod maṭlūbumuz ol aracukdur andan girü döndiler ol izleriñice (16) ḥikāyet idüp ol şahrāya irişdiler nitekim Hakk Te'ālā haber virdi **ferteddā 'alā āṣārihimā** (17) **kaṣaṣan** [18/64] geldiler Hızırı ol Mecma'u'l-Bahreynde buldılar Şeyh'ül İmām şöyle naḳl eyledi kim (18) ol Hızırıñ adı İlyā idi Melkān oğlu Melkān Fālig oğlu Tānuḥa varınca ammā Hızır (19) diyü laḳab urılduğı andan ötürü oldı kim naḳl olındı isnādı şaḥīḥ birle ol resūlden *'aleyhi's-selām* [36b] kim ol buyurdu be-dürüstī Hızıra Hızır didiler andan ötürü kim kaçan bir kuru yirde otursa kim (2) anda ot yoğ altından yeşerüp çemen biteridi ve dağı Mücāhidden rivāyetdür ki aña Hızır diyü (3) anuñçün tesmiye kıldılar her yirde kim namāz kılayıdı anda yaşarup ḥazrevat olurıdı vallālu ā'lem (4)

faşl

bu faşl dağı Hızırıñ każıyyesin bildürür

'ulemā-yı selefden (5) eyle naḳl olındı kim ol vakt kim resūlallāh mi'rāc olındı gökden yaña burāğıla giderken (6) Ḳudsile Medīne arasında dimāğına bir görklü koḳu irişdi Cebrā'ile *'aleyhi's-selām* şordı kim yā (7) Cebrā'ıl bu ne rāyiḥadur dur kim böyle ḥūb koḳar pes Cebrā'ıl *'aleyhi's-selām* haber virdi kim yā Muḥammed (8) zamānı evvelde bir pādişāh vardı anuñ memleketi içinde ḡāyet ḥūb sīretleri varıdı (9) ve anuñ bir oğlu varıdı andan ḡayrı dağı oğlu yoğıdı atası anı mü'eddibe işmarladı

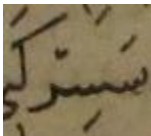
kim (10) aña edeb ta'līm ide ol daħı mülāzım olup ol mü'eddibe varur gelüridi ammā ol (11) oğlanuñ yolu üzerinde bir zāhid 'ābid kişi vardı ol oğlan anuñ hāline muṭṭālī' olup (12) aña katı hoş geldi ol zāhide ülfet tutıp anuñla oturvirdi ve atası ile zann (13) iderdi kim ol mu'allem katındadır tā kim ol oğlan zāhide mülāzemet itmekle zamānla büyüdi (14) yigit oldu ol 'ābidüñ dīni ve i'tikādı ve görklü sīreti üzere koydı büyüdi ve (15) atasınuñ evvellerinden bir evi hālvēt kılup Allāhu Te'ālāya 'ibādet iderdi çün ol pādişāh (16) pīr oldu bedeni za'īf olup sünükleri inceldi ol memleketinüñ a'yānları (17) dirilüp geldiler aña didiler kim iy pādişāhumuz sen bizüm üzerümüze hākim velī olduñ imdi (18) bu hükümet hāqqını ri'āyet kılup görklü 'adl eyledüñ şimdi ki hālde yaşıñ olaldı (19) ve bedenüñ za'īf oldu ve şonun da tahtuñā geçip oturcañ kimse yoğdur illā işde bir oğluñ **[37a]** var ol daħı sinden 'uzlet kılup sinüñ dirligün den i'rāz itmişdür hīç bu pādişāhlık (2) esbābına ve bu vilāyete rağbeti yoğdur zīrā yigit vaktında ol 'izzet ü kerāmet (3) ve bu lezzeti nefsanīden aña hāşıl olmadı ve bu dünyā ziynetine el karmadı eger aña (4) birkaç cemīle hālāyıklar düzi virseñ anlarıñla şöhetitse ve ol lezzeti tutsa (5) ola kim bu dünyā lezzetine bir rağbet ideydi zīrā kim bu lezzeti dünyā müselseldür birisi (6) hāşıl olıcañ birisine daħı da'vet ider ayruñ andan artuñ oğluñ yoğ ki pādişāh (7) -lık tahtına oturıp yirünge mālın ola veyāhūd anı everseñ tecemmülāta qarışıcacñ şāyed (8) bu saltanat andan bir rağbet kopaydı didiler pes ol atası varıp oğlını evermege yiltedi (9) oğlı rāzı olmadı pes atası didi ki yā oğul ol atalık hāqqı ki senüñ üzerün de vardır (10) dilerem kim benüm sözüm redd itmeyesin atası çün eyle didi ol oğlı nā-çār aña rāzı oldu (11) vardı pādişāhlardan bir pādişāhuñ aña kızını alıvirdi kim ol kız daħı be-ğāyet 'ākıle (12) ve mü'eddebe idi anı düzip ziynet birle anuñla hālvēt kıldılar ol pādişāh kızı çün gelüp (13) hālvetine girdi gördi kim ol pādişāh oğlı namāza meşğul olmuş çün namāzdan fāriğ oldu (14) ol kızdan yaña naẓar kıldı didi kim yā hātün sen ne hātünsin ol kız didi kim ben senüñ (15) hēlālünem elün altında saña muṭī'm ve fülān pādişāhuñ kızıyım beni atañ senün çün dileyüp (16) aldı ve saña gönderdi ve baña ısmarladı kim saña muṭī' olam her ne kim sen dilersin ve sen andan rāzı (17) olursın ben anı işleyem pes ol pādişāh oğlı daħı didi kim benüm ne dünyāya hācetüm var ve ne (18) 'avrata ārzüm var eger dilersen benümile turasın ve benüm dīnūme mütāba'at kılasın ve benüm (19) aḥvālūmi gizleyüp āşikāre kılmayasın hoş ola turgıl saña Allāh katında mertebeler ve şevāblar **[37b]** hāşıl ola eger buña rāzı degülseñ var girü ehlünge ulaş

didi kim pes ol kız didi kim belki (2) senüñile tıram ve her ne kim sen buyurasın anı
 işleyem hele bir zamān bunun üzerine geçdi ol (3) kız anuñıla tırdı bilmezlerdi hāl
 nitedür meger bir gün ol pādīshāhuñ begleri ve vezīrleri (4) dirilüp girü geldiler didiler
 kim yā pādīshāh oğluñı everüp ol pādīshāhuñ kızıyla cem‘ eyledüñ (5) bir kimse gönder
 ol hātūna şorşunlar kim hīç biribiriyle cem‘ olmağ hāşıl oldu mı pes (6) kimse
 virbiyüp şordılar kim ol hātūna didi kim benüm hālüm gibi bir dağı bulunmaya ki
 anuñ mislī (7) yoğdur didiler kim hīç iki helāl arasında vāki‘ olan hāl sizde dağı vāki‘
 oldu mı didiler (8) eyitdi kim belī oldu anuñ emrini gizleyüp zuhūra getürmedi pes bir
 zamān girü bunun üzerine (9) geçdi andan ol kavm dirilüp yine geldiler didiler kim
 yā pādīshāh girü bir ādem gönderüñ kim ol (10) hātūn hāmile oldu mı yoğsa olmadı mı
 eger olmadısa hātūnlar gönder varıp görsünler (11) ola kim kız dağı evvelki hālī
 üzerinde ola didiler pes hātūnlar gönderip gördiler henüz (12) hamli yoğ gelüp haber
 virdiler ol begler didiler kim yā pādīshāh ol hātūn bikiridi tecrübe olınmış (13) degüldi
 şāyed oğlı kız olmağ ola anı girü ehline gönderüñ ve aña şınanmış bir oğlı kız olur
 (14) ‘avrat alıvirüñ tā kim ol murād andan yirine gele didiler pes pādīshāh oğlını
 kığırdı getürdi (15) didi kim yā oğul diler misin kim ol ‘avratuñ talāk viresin saña bir
 ayruk hātūn alıvirem ki (16) oğluñ kızuñ ola didi pes pādīshāh oğluna ol söz hoş
 gelmedi ki ‘avratına talāk vire (17) atası elbette ilhāh idüp anı andan ayırdı girü
 ehline gönderdi pes aña bir oğlan (18) toğurğan ‘avrat alıvirdi kim nice yıllar bir erile
 dağı ‘ömür sürmişidi ol eri öldi (19) bu kez bu pādīshāh oğlana alıvirdi çün ol ‘avrat
 dağı anuñ halvetine geldi gördi kim namāz [38a] kılar çün namāzdan fāriğ oldu ol
 ‘avratdan yaña dönip nazar kıldı didi kim sen kimsin neye (2) geldüñ ol ‘avrat didi
 kim ben senüñ helālünem atan kişiler gönderip beni ehlümden diledi nikāh (3) idüp
 beni saña gönderdiler vaşıyyet kılop ısmarladılar kim ben saña muṭī‘ olup elüñ altında
 (4) olam ve saña hizmet kılam pes pādīshāh oğlı aña didi kim yā hātūn beni fitneye
 bırağma benüm (5) işüme ‘avrat gerekmez eger seversen kim benümile tırasın
 benüm sırrımı gizleyüp fāş (6) kılmayasın turgıl ki saña bunca bunca şevāblar olur
 ve eger benüm sırrımı fāş kılop baña sevmedügüm (7) işleri kılacakisen saña bunun
 gibi ‘āzāblar olısar dilerseñ bu didüklerümi ihtiyār kılgıl (8) dilemezseñ var girü
 ehlüñ katına gitgil beni vaqtuma ko didi pes ol ‘avrat didi kim gitmez senüñile (9)
 tıuram şol hāl üzere kim sen seversin pes bir zamān ol ‘avrat anuñıla tırdı oğlan
 (10) atası pādīshāh ol ‘avrata kişi gönderüp hālinden şordu kim oğlumdan rāzı mısın ol

(11) ‘avrat didi kim yā pādīšāh senūñ bu oğluñ hemān bir ‘avrat menzilesindeymiş ki bunca vaktür (12) katında muşāhibem bir kez eli etegüme degmedi pādīšāh oğluna kaçayıp ol ‘avratı girü kavmine gönderdi (13) ve ol oğlanuñ evi kapusını muhkem balçığla yapıdılar şıvadılar mühr urdılar anı içinde (14) kodılar bir yirden ta‘ām şu vircek delücek kodılar kim ādem şıgmaz ve anuñ üzerine müvekkeller (15) kodı kim anı şaklayalar üç gün gice gündüz anuñ üzerinde geçdi andan sonra pādīšāh (16) buyurdi kim açalar göreler hāli nedir açdılar ev içinde kimse bulmadılar Hızır oldu kim gitdi (17) Allāh destūrıyla pes atası yüz kişi şaldı dört yaña muhtelif yollara anı isdeyüp gitdiler tağılıp (18) ve anlardan on kişi gemiye binüp deniz seferine gitdiler anı isdeyü nāgāh giderken gemileri şındı (19) ol içindekiler helāk oldılar iki kişi hemān bir tahta üzere kaldı mevc anları süre süre **[38b]** bir cezīreye çıkardı çıkup ol cezīre gezüp yürürken nāgāh anda bir kişi buldılar kim (2) üzerinde ak ton var tırmış namāz kılar gördiler kim ol Hızırdur pes ol arada oturdılar (3) tā kim ol namāzdan fāriğ olunca çün namāzdan fāriğ oldu dönüp anlara didi kim eger dilerseñiz (4) kim işbu mekānda benümile tırup Allāha ‘ibādet kılasız tıruñ kim rızquñuz size hāzır gele (5) ve illā eger dilemezseñüz sizi girü menzilüñüze iledeyüm velīkin benümile şöyle ‘ahd eyleñ (6) kim atama benden gördüñüzi haber vermeyesiz pes anlar didi ler kim bizi girü şehrumuze (7) iletgil senüñile bizüm aramızda ‘ahd olsun ki gizleyevüz seni haber vermeyevüz (8) didiler kaçan bunlar bu ‘ahdi kıldılar nāgāh bir bulut geçdi Hızır ol buluda (9) çağırdı ki yā şehāb kanda gidersin pes bulıtdan āvāz geldi kim falān yire giderem (10) ol geçdi gitdi andan sonra bir bulut dağı geldi aña dağı şordı pes andan (11) dağı cevāb geldi kim falān yire giderem ol didügi bunlaruñ vilāyeti idi pes ol (12) buluda didi kim yā şehāb gel bu iki kişiyi götür Allāh destūrıyla tā tamlarınuñ (13) üzerinde koğıl didi fi’l-hāl ol bulut inüp ol iki kişiyi kablayup götürdi (14) tā kim ikisini dağı iletüp evleri üzerinde kodı birisi ol ‘ahd üzerine muhkem (15) tırup indi evine girdi ol hāli gizledi haber virmedi ammā ol birisi ‘ahde (16) vefā kılmayup kaşd kıldı kim anı fāş ide evi üzerinden inüp ol pādīšāh (17) katına vardı didi kim yā pādīšāh oğluñ fülān yirde gördük bizümile işbunuñ gibi (18) iş kıldı diyü haber virdi andan pādīšāh didi kim dağı bir kimse var mı bunu bilür (19) ol kişi yine didi kim falān kişi dağı benümile bile yoldaşdı ol dağı bilür didi pes **[39a]** pādīšāh anı dağı kığırdı şordı kim kažiyyeñüz nite oldu çün gördi kim kurtılmağa (2) çāre yok zarūrī olup haber virdi didi kim yā pādīšāh deniz yüzine

gemiyile anı (3) isdeyü on kişi gitdük nāgāh gemümüz şındı ayruğumuz helāk olıp
 biz (4) ikimüz bir tahta üzerinde kalduķ mevc bizi sürüp bir cezāreye çıkardı ol
 cezārede (5) otlar yiyüp ve yabān yimişlerini yiye yiye ‘ākıbet gelip uş menzilümüz
 irişdük (6) hemān bu kadar haber virdi tırdı ancak ayruk tınmadı ammā ol bir ‘ahdin
 şıyan (7) didi kim yalan söyler bu dağı bilür eyitmez gizler pes ol pādīşāh buyurdu
 kim ol (8) gizleyeni zindāna koydılar ammā ikisine bile va‘de kılup ol haber
 gizleyene didi kim eger böyle (9) kim bu yoldaşuñ varıp anı getürcek olursa seni aşā
 koyaram yalanuñdan ötürü (10) ve ammā eger bu yoldaşuñ dağı getürmeyüp yalan
 çıkarsa seni şalıvirüp bunı aşı saram (11) bu ikisine dağı bu va‘de kıldı andan ol bir
 kişiyle birkaç dağı kişi bile koşdı deniz seferine (12) anı isteyü gitdiler tā kim varıp
 ol cezāreye irişdiler ol cezārede ne kadar kim aradılar (13) Hızırı bulamadılar pes alıp
 ol kişiye girü pādīşāh katına geldiler didiler kim yā pādīşāh (14) halkuñ yalancısı bu
 imiş kim ol cezāreye aramaduk yir komaduk deyyār ādem oğlanı (15) yoh pes
 pādīşāh anı aşā koyıp ol birisini koyıvirdi andan ol sonra alı (16) -virdügi ‘avratı dağı
 getürdi didi kim sen eyledüñ işbu işi benüm oğluma kim kaçurduñ (17) anı depeletdi
 ol sırrı gizlemedügiçün ikisine dağı dünyā ‘ukūbeti irişdi Tanrı (18) dostlarınuñ
 sırlarını fāş kılmağuş ‘ākıbeti buña irişür çün pādīşāh ol ‘avratı (19) depeledi anı
 işidüp ol evvel bikir alıvirdügi dağı kaçdı kim ol anuñ sırrını **[39b]** gizleyüp haber
 virmemişidi anı ammā andan güçile ayırmışdı öldüreler diyü kaçdı (2) ol görüp haber
 vermeyen kişi dağı kaçdı kim girü tıtalar öldüreler diyü ikisi ol (3) şehrüñ ahālī katı
 ma‘şiyetlere meşğöl olmuşlardı ol pādīşāh vefāt kıldı (4) ol kavm hīç ma‘şiyetden
 el çekmedi pes Cebra’ıl ‘aleyhi’s-selām resüle ‘aleyhi’s-selām haber virip didi kim
 (5) Hakk Te‘ālā ol şehir kavmine gāzab kılup anı buyurdi vardum kanadumı ol
 şehrüñ (6) altına şokup yirile anı kopardum ol kadar çıkardum kim gök ehli anlaruñ
 kelbi (7) ve hürüsü āvāzların işitdiler andan Hakk Te‘ālā baña buyurdi kim anı başı
 aşāğa (8) döndüri virdüm inüp yire geçdi kamu helāk oldılar ol erile ‘avrat kim
 Hızırūñ ‘aleyhi’s-selām (9) sırrın gizledilerdi hemān ol ikisi selāmet kurtıldılar andan
 girü yiri anlaruñ (10) üzerine ben kapayı kodum şol tabak gibi mecmū‘ı altında
 kalup helāk oldılar ol (11) ikisinden artuğı ol şehrüñ yirini tolanup yürürleridi hīçbir
 birinden artuk kimseye (12) şataşmazlardı çün bu emr böyle oldu ikisi bir yire gelüp
 birbirinden ırağırak oturdılar (13) ol ‘avrata kim işbu şehir kamu küllī helāk olıp
 bizüm ikimüz kurtılmağlığa bir sebep (14) vardır imdi gel sen kažiyyeñi baña haber

virgil ve ben dahı azıyyemi saa aber vireyüm grelüm (15) kim bu urtılmaa
 sebab her birmze ne oldu didi pes ikisi birbirine aberleşdiler bildiler kim (16)
 ikisnn dahı urtılmaana sebab Hızırn sırrın gizledkleri olmiş pes ol er didi (17)
 kim yā hātn rāzı mısın kim ben seni iftlenem bu şhrden bir şhre dahı varavuz
 (18) ikimüz biribirmzi hoş grevz tā kim sa'y idip olunca Allāha 'ibādetine
 meşgl (19) olavuz ol hātn rāzı olup ikisi bir yirde cem' oldılar ol yirden intikāl idüp
[40a] Fir'avn şhrine geldiler anda amışdan bir evcgez idinp aldılar Hā Te'ālā
 anlara üç (2) olancu rzı ıldı ol hātn ol Fir'avn avmine bilişdi ve anlara şol ol
 deql (3) ul gösterdi kim anı iler ekp bir 'izzete ulaşdurdılar Fir'avnn ızına
 anı kethüdā (4) dikdiler kim başın araya pes dāyimen onların giydrridi ve başını
 arardı ıkarurıdı (5) vatlarda bir gün ol hātn oturıp Fir'avn ızınn şaın arardı
 nāgāh arak (6) elinden dşdi el şunıp ol araı alurken bunu didi kim **bismillāhi** helāk
 olsun (7) ol kim Tanrıya kāfir oldu didi kim pes Fir'avn ızı anı işidp sesirgeni[?]³
 dşdi didi kim (8) Allāh didgn kimdr ol hātn didi kim benm Rabbimdr ol ız
 didi kim benm atamdan (9) artu dahı senn Rabbn mi vardur ol hātn didi kim
 belı benm rabbim senn atanın dahı (10) ve tükeli malkn dahı Rabbidr kim ol
 birdr dahı artu Rabb yodur **fi'l-hāl** ol ız (11) urıp atası atına girdi didi kim yā
 ata ol benüm māřıtam kim bilürsin ki ulu sözler (12) söyler işbunn gibi aberler
 virür didi pes Fir'avn anı ıırdup didi kim işbu sinden (13) baa bir aber virdi kim
 şöyle dimişsin gircek midür ol hātn dahı didi kim ne kim işitdn (14) gircek dr didi
 pes Fir'avn didi kim hıç senünile dahı bu sözleri dir kimse var mıdur hātn (15) didi
 kim belı benüm helālm vardur ve dahı üç olancuum vardur didi andan Fir'avn
 anları (16) dahı getrip dikdi gördi kim tkeliynn sözleri bir hıç ayruksı degül pes
 Fir'avn anlara (17) oru virip didi kim gelnz ol sznzi terk idn ol didgnz
 dınden (18) dnn yosa size işbunn gibi cefālar ve belālar ılup helāk iderem didi
 pes anlar didiler kim (19) bize her ne dilerse işle kim biz dınmzden dnmezz
 andan ol la'ın buyurdı bir ulu azan **[40b]** getürdiler iini şuyıla tldurıp altına od
 yadılar tā kim aşa aşa aynadı andan anları (2) ıırup getürdi bir bir anlara kfri
 'arz eyledi didi kim ol dınnzden dnn veyāhd (3) sizi şol azan iinde

aynaduram didi pes bunlar r  z   oldılar kim aynayalar d  nlerinden (4) d  nmediler
 pes ol la  n ol eri iki o  lancu  yla buyurdu azana bira  dılar andan (5) d  n  p ol
   avrata didi kim sen  n biz  m   zer  mizde   a    n vardur ızuma d  yesin imdi (6)
 eger biz  m d  n  m  ze d  nersen sa  a da  ı artu     zzet    ker  met ılam ve ill   eger
 d  nmezisen (7) seni da  ı anlara ula  duram didi andan ol   t  n didi kim her ne
 dilerse   ba  a i  legil (8) kim ben d  n  mden d  nmezem elinde bir s  d emer o  lancu  
 varıdı dilediler elinden alup (9) azana bira  alar analı     f  katı depren  p bunlar  nıla
   eki  di kim virmedi **Hak  k Te    l  ** (10) dil virdi ol genc o  lancu   s  yletdi didi kim y  
 ana bu fur  ata   abr eylegil kim u  ma  da (11) gir   c  ml  m  z cem   oluruz didi pes ol
 o  lancu   alıp bira  dılar bu kez a  d ıldılar (12) kim ol   t  nı da  ı bira  alar ol
   t  n didi kim y   Fir  avn ben  m sen  n atu  da bir mehelce (13)   acet  m vardur anı
 yirine get  r didi andan Fir  avn didi kim   acet  n ned  r ol   t  nı eyitdi (14) hele ne
 dilerse   eyled  n    n beni da  ı ol azana bira  asın dileg  m oldur kim biz  m bu (15)
 c  mle s  n  kler  m  zi bir araya d    r  p   ol evc  gez  m  z i  inde defn itd  resin (16)
 andan buyurasın kim ol ev  m  zi   st  m  ze yı  alar kimse biz  m   zer  m  ze
 ba  mayalar didi (17) pes ol Fir  avn la  n anı da  ı bira  durdı amm   did  i
 va  iyyetlerini hep yirine (18) get  rdi bu ol   o  hudur kim anlar  n evlerinden   ıkar t  
 ıy  amete degin **pes Hızır  n** (19) a  ziyyesi atasıyıla ve evvel ibtid   emri budur kim
 zıkr olındı ehl-i kit  bu  n avli budur kim **[41a]** Hızır Efr  d  n meliki   a  rında idi ki ol
 Efr  d  n Z   l-arneyn  n   uba  sısı idi (2)   eri   ekerdi **  br  h  m peygamber   aleyhi's-**
sel  m zam  nında ki   br  h  mle uyu da  v  sında     kim olup (3)     m iden ol Z   l-
 arneyn idi ya  n     br  h  m   aleyhi's-sel  m   a  r  -ı   rd  nde oyunların (4)
   ıvarma    n bir uyu azmı  dı ol   rd  n avmi ol uyu yirini   br  h  mden da  v   (5)
 ıldılar   br  h  m   aleyhi's-sel  m ol da  v  leri   zre Z   l-arneyn     kim dikdi anlara ol
     m eyledi (6) Hızır da  ı anu  n le  kerin  n   nince ba  ıdı kim   ark ve   arbı seyr
 ideridi anu  nla seyr iderken (7)   b-ı   ay  ta iri    p i  di amm   Hızır da  ı bilmezdi kim
 ol   b-ı   ay  tdur ne Z   l-arneyn (8) ve ne    n bilesindekiler pes Hızır   ay  t tav  l
 bulup b     ıldı kim   imdi ki     de da  ı (9)   ay  tdadur anda kim b  -    re almı   olsa
 All  h dest  r  yla a  a meded iri    r amm   ba  zılar (10) dimi  lerd  r kim ol Hızır
 mu  addimesi olan Z   l-arneyn ve Efr  d  ndur ve Hızır   br  h  m   m  n (11)
 get  renlerden birisinin     ldur   br  h  m m  t  ba  at ılup B  bilden bile hicret ıldı
 (12) amm   me    r e  a     riv  yet oldur kim zıkr olındı evvel   **ve da  ı   a    h**

rivāyetdür (13) resūlallāhdan *'aleyhi's-selām* ol İbn-i Ka'b hadīşinde ol Mūsā peygamberün şāhibi kim aña (14) emrolındı varup andan 'ilim ala ol Hızırdur kim zikr olındı halkun hod gey bilicisi resūlidi (15) *'aleyhi's-selām* kim olup geçenleri daḥı ve gelecek zamānda olacaḳları daḥı andan yigrek kimse bilmezdi (16) be-dürüstī Mūsā *'aleyhi's-selām* pādişāhı Menüçehid 'aşrında oḳlanıdı Menüçehid hod dedesi Efrīdūn (17) -dan şonra pādişāh oldı bu daḥı delālet kılr kim eşāḥ rivāyet evvelkidür **ve daḥı İbn-i 'Abbāsıla** (18) **'Alīden** rażiyallāhu 'anhu rivāyet eylerdür kim resūl *'aleyhi's-selām* buyurdı Hızırıla İlyāsın ikisi her yıl hac (19) vaḳtında mināda bulunurlar daḥı bir birisinün başlarını yolurlar ayrıldıḳları vaḳtın işbu kelime **[41b]** üzerine ayrılurlar zikr olındı **bismillāhi mā şāallahü lā yesūḳu'l-ḥayra illallāh ma şa** (2) **-şāallahü lā yaşrifü's-süe illallāh mā şāallahü kâne mā kâne min ni'metin fe-minallāh mā** (3) **-şāallahü lā havle ve lā kuvvete illā billāhil-'aliyyil-'azīm** 'Ömer bin Dīnārdan rivāyet (4) -dür kim eydür mādām yir yüzinde Qur'an oḳınur ola Hızırıla İlyās ḥayātında olurlar vaḳtı (5) kim Qur'an götürile ol ikisinün 'ömri āḥirine irüp vefāt kılrurlar **ve daḥı rivāyetdür** (6) Enesden eydür bir gün resülle *'aleyhi's-selām* bile çıḳdum seyr iderken nāḡāḥ bir dere içinde bir āvāz geldi (7) resūl *'aleyhi's-selām* buyurdı kim yā Enes bir nazar kılr gör ki ne āvāzdur pes vardum gördüm bir kişi bir ağaç (8) ḳatında namāz kılr eydür kim iy Çalabum beni Muḥammedün şol ümmetinden kılr vir kim olıra raḥmet (9) olınup maḡfūr olınmışlardur ve du'aları ḳatunḳa müstecāb olınup diyü anlara ne şevāplar yazılır (10) pes dönüp geldi resüle ḥaber virdüm resūl *'aleyhi's-selām* buyurdı kim var aña eytgil kim Tanrı (11) resūli saña selām kıldı didi kim sen kimsin baña ḥaber vir pes tırıp girü vardum resūlün (12) selāmın degürdüm didüm kim resūl şorar kim sen kimsin ḥaber vir ol daḥı didi var benden (13) resüle selām kılr digil kim ḳarındaşun Hızırdur ayru kim benümçün du'ā kılsun kim Ḥaḳḳ Te'ālā (14) beni anun raḥmet olınmış ve yarlıḡanmış du'aları müstecāb ümmetlerinden kılr vire **imdi girü** (15) **evvelki sözüme gelelüm** çün Mūsā peygamberle *'aleyhi's-selām* Yūşa' gelüp Hızıra irişdiler Hızır *'aleyhi's-selām* sunun (16) üzerinde bir geçiren çadırucuk idip bir yaşıḳ tınla būrinüp yaturıdı Mūsā *'aleyhi's-selām* gelüp (17) selām virdi didi kim senün yirünge geldün selām üzerüne olsun ol yatduḡı yirden didi kim (18) bu bizüm yirümüz ne yirdür kim geldün selām virürsin bunda ādem oḳlanı gelecek yir degüldür (19) andan örtüsin giderüp başını ḳaldurdı oturdı didi kim *'aleyküm selām* iy benī İsrā'īl **[42a]** gönderilmiş Tanrı

peygāmbəri Mūsā andan dönip Mūsā ‘aleyhi’s-selām aña didi kim sen beni ne bildün kim (2) ben benī İsrā’īl peygāmbəriyim saña beni kim haber virdi pes Hızır ‘aleyhi’s-selām didi kim baña ulu bildürdi (3) kim beni saña bildürdi ve seni benden yaña gönderdi ve dañı didi kim yā Mūsā ol benī İsrā’īl içindeki (4) şugluñı koyıp bunda neye geldün didi Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi kim beni bunda Rabbüm gönderdi kim saña (5) mütāba‘at kılup senün ‘ilmün den nesne öğrenem andan oturup biribiriyle kelecıye meşgöl (6) oldılar nāgāh bir qarlağuç geldi buruncuğıyla şu aldı Hızır ‘aleyhi’s-selām Mūsāya didi kim yā Mūsā (7) hātırundan geçdi kim yir yüzinde senden ā‘lem yoñ imdi bilgil kim ve Allāh senün ‘ilmün ve benüm ‘ilmüm (8) ve cemī‘ evvelkilerün ve āhirğılarun ‘ilmi küllī Allāh katında şol qarlağuç deñizden alduğı burınıyla (9) şudan dañı azırak ol deñize nisbet ki Allāhun ‘ilmüdür yā sine nazar kılasın nitekim (10) Hakk Te‘ālā buyurdi **fe vecedā ‘abden min ibādınā āteynāhu rahmeten min ‘indinā ve ‘allemnāhu** (11) **min ledunnā ‘ilman** [18/65] ya‘nī ol Mūsāyla Yūşa‘ ikisi varıp bizüm kullarumuzdan bir kulumı buldılar (12) kim biz aña hikmet nübüvveti virdün ve bizüm katumuzdan ve dañı biz aña ‘ilm-i gaybdan ‘ilm bildürün (13) kim ne işlese ‘ilm-i gaybıla işler çün Mūsā aña taleb kıldı didi kim **hel ettebi‘uke ‘alā en** (14) **tu‘allimeni mimmā ‘ullimte ruşdan** [18/66] ya‘nī haķıķaten ben geldüm kim saña mütāba‘at kılam şol şartıla (15) kim saña virilen ‘ilimden baña dañı şavāblusın öğredesin pes Hızır ‘aleyhi’s-selām aña didi kim **inneke len** (16) **testatī‘a me‘ıye şabran ve keyfe teşbiru ‘alā mā lem tuñıt bihi ħubran** [18/ 67-68] ya‘nī ya Mūsā sen (17) benümile olup benüm ‘ilmüm öğrenmege tākāt getüremeyesin zīrā kim ben ol ‘ilmi gaybıla (18) işlerüm kim sen anı bilmezsin nite şabr eyleyüp tākāt getüresin bir nesneye kim senün ‘ilmün (19) aña irişmez pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi kim **se tecidunī inşāallāhu şābiran velā a‘şī leke emran** [18/69][42b] ya‘nī tīz ola kim inşā‘allāh sen beni şabr idicilerden bulasın hıçbir işün de saña muñālefet (2) kılmayam pes girü Hızır ‘aleyhi’s-selām didi kim **fe inittebā‘tenī felā teselnī an şey’in hattā uñdişe leke** (3) **minhu zikrān** [18/70] ya‘nī eger baña mütāba‘at idersen kaçan kim ben bir iş işleyem saña münker (4) gele ol işe inkār idüben benden şormağıl tā kim ben andan saña beyān idüp haber (5) vormeyince didi çün kim ikisi bu ‘ahdi itdiler yola bile gitdiler kim bir gemi bulıp deñize gireler (6) nāgāh gördiler bir yiñi muħkem gemi geldi uğradı kığırup ol gemiyi getürdiler pes ol gemi kavmi (7) didiler kim bular uğrılar ola buları gemiye

koymaŋ çıkaruŋ andan ol gemi issi didi kim bunlar (8) uğrı degül ammā ben
 bunlarda enbiyā ‘ālemin görürem **ve daŋı resülden ‘aleyhi’s-selām** rivāyet daŋı (9)
 vardum kim anlar deniz kenarında yürüyüp gemi isderiken bir gemi gelüp geçdi
 bunlar anlara söylediler (10) kim alup bunları gemiye bindüre anlar bakıcaŋ Hızır
 bildiler ücret nesne isdemedin anları (11) gemiye kodılar çün bunlar denizün ortasına
 irişdiler Hızır ‘aleyhi’s-selām bir balta alup ol geminün (12) dibinden bir tahtasını
 kopardı tā kim içine şu gire pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām anı görüp kaftanıyla dıka (13)
 kodı kim şu girmeye dönüp Hızıra didi kim **eħaraktehā li tuğriħa ehlehā leħad ci’tē
 şey-en** (14) **imran** [18/71] ya’nī sen bu kimsenün tahtasını koparıp dibini deldün kim
 bu gemi ehlini hep ğarċ (15) idesin be-dürüstī sen gemi münker iş işledün didi pes
 Hızır anı işidüp didi aħa kim (16) **elem eħul inneke len testatī’a me’iye şabran**
 [18/72] ya’nī ben dimedüm midi kim be-dürüstī sen benümile olmaĝa (17) tākāt
 getüremezsın pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi kim **lā tu-āħıznī bimā nesītu velā
 turhıknī min emrī** (18) **usran** [18/73] ya’nī yā Hızır baħa ‘itāb kılmaĝıl bir nesneyile
 kim ben anda ‘ahdi unıtdum ta’cıl (19) idüben beni bu işümile darlıĝa ve düşvārlıĝa
 bırakma **İbn-i ‘Abbās** eydür ol vaċt kim Hızır **[43a]** gemi tahtasını kopardı Mūsā
 ‘aleyhi’s-selām geminün bir kenārına varıp tırdı daŋı göñlinde didi kim ben bunda
 (2) neylerdüm gelip bunuñıla muşāhib olup benī İsrā’ıl içinde oturıp anlaruŋ üzerine
 (3) Hāċċ Te‘ālā kitābın gice gündüz okıyup anlara emr ve nehy ideridüm anlar daŋı
 baħa muṭī‘ olup (4) ‘ılme meşĝöldük çün Mūsā buñla mı göñlinden geçürdi Hızır
 ‘aleyhi’s-selām didi kim yā Mūsā ol göñlünĝden (5) geçenden saħa ħaber vireyüm mi
 Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi kim baħa ħaber vir Hızır ‘aleyhi’s-selām ol göñlinden
 geçeni (6) bir bir takrīr eyledi pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi girçek eyitdün andan
 girü gıtdiler İyle adlu bir (7) şehre geldiler gemi çıkdılar biraz yürıdiler nāĝāħ
 gördiler kim bir bölük oĝlancuĝlar oynarlar bunlaruŋ (8) içinde bir oĝlancuĝ var
 dükeliinden zarīfce ve şüreti rüşence henüz daŋı bulūĝıyyete irişmemişdi (9) **Żahħāk**
 eydür ol bir oĝlanıdı kim fesād işler işleridi atası ve anası andan katı incünürlerdi
 (10) **Kelbī** eydür ol bir oĝlanıdı kim gice uğurlıĝ iderdi gündüzin gelüp atasına ve
 anasına (11) şıĝınırdı gelüp anı tutıp zaħmet virmek isdeseler atası ve anası aħa
 şefaċat idüp (12) and içerleridi kim bu gice bizüm ċatumuzda yatdı ċancasaya
 varmadı ol oĝlanuŋ adında daŋı (13) ihtilāf kıldılar kim Żahħāk eydür adı Ĥaşud idi
 ve ba’zılar didiler kim Ceşenvür idi atası adı (14) Hallas ve anası adı Rahmi idi Hızır

‘*aleyhi’s-selām* gelüp ol oğlanı öldürdi bu öldürmekde (15) dağı ihtilāf kıldılar Sa‘īd Bin Cübeyr eydür yaturup bıçağıla boğuzladı Kelbī eydür götürüp (16) yire urdı andan tonın soyıp çıkardı dağı öldürdi ve dağı ba‘zılar didiler kim başı dīvāra (17) döşe döşe öldürdi çün kim Hızır ‘*aleyhi’s-selām* anı öldürdi pes Mūsā ‘*aleyhi’s-selām* didi kim **kāle eḳatelte** (18) **nefsen zekiyyeten bi-ğayri nefsin leḳad ci’tu şey’en nukran** [18/ 74] ya’nī yā Hızır sen depeler misin bir kimse kim (19) günāhdan pākdur hīçbir ādem öldürmedi kim bu dağı ölmege müstaḥıḳ olaydı taḥḳīḳ ki ulu münker [43b] iş işledün didi pes Hızır ‘*aleyhi’s-selām* Mūsānuḡ ol sözine kaḳıyıp çekdi ol oğlanuḡ (2) şol yağrını çıkardı ve etini üzerinden soyıp giderdi Mūsāya gösderdi kim ol (3) yağrını gemüginde yazılmış kim **kāfirun lā yū’mīnū billāhi ebeden** ya’nī bu kāfirdür kim ebeden (4) ĩmāna gelcek degüldür bu söziḡ şaḥīḥliğine delālet kıılır ol ḥadīṣ kim İbn-i ‘Abbās (5) resūlden rivāyet kıılır ‘*aleyhi’s-selām* kim buyurdi **el-ğulāmū’llezī ḳatele’l-ḥıdırū ṭubī’a** (6) **kāfiran** ya’nī şol oğlan kim öldürdi Hızır ‘*aleyhi’s-selām* ol küfr üzere maṭbū’ kāfir (7) kim ĩmāna gelcek degüldi pes Hızır girü Mūsāya didi **kāle e lem eḳul leke inneke** (8) **len testetīa’ ma’īye şabran** [18/75] ya’nī ben saḡa dimedüm mi kim ḥaḳīḳaten sen benümile bile olmağa (9) ṭāḳat getüremezsın pes Mūsā ‘*aleyhi’s-selām* didi kim **kāle in seeltuke ‘an şey-in ba’deḥā felā** (10) **tuşāḥıbnī ḳad belāḡte min ledunnī ‘uzran** [18/ 76] ya’nī eger bu defadan şonra dağı saḡa nesne (11) şorası olursam ayruḳ benümile muşāḥıb olmağıl ayrılğıl kim benüm cihetümden (12) ‘özür saḡa tamām oldılar pes andan girü seyr idüp gitdiler meger bir göye geldiler ba‘zılar (13) didiler kim ol köy Anṭākiyyedür ve ba‘zılar didiler eyledür kim göge andan ırāḳ yir yoḡdur (14) ya’nī ḡāyet çuḳur yirdür ol yire geldükleri vaḳt gün tolınuḡı vaḳtıdı pes bunlar (15) ṭaleb kıldılar bu köy ehline ḳonuk olup bunlara ṭa‘ām vireler pes ol köy ehli (16) anları ḳonuklığı almadılar ve ṭa‘ām dağı virmediler zīrā ol ḳavm Le’im ḳavmidi ve köylerüḡ (17) şerlūsi idi ḳonuk almazlarıdı yol ehlinüḡ ḥürmetin bilmezlerdi ol gice ol köyde (18) ne yiyecek ṭa‘ām buldılar ne yatacak yir buldılar ol gice yavlaḳ şovuḡıdı gelip ol yol (19) üzerinde bir dīvār buldılar dīvār dağı egilüp yıḳılmağa meyl idüp ṭururdu anuḡ [44a] dibinde gicelediler ol aracuḳ ḥalkuḡ geḳecek yirleri idi anı ol arada bir şāliḥ kişi (2) būnyād kıılmışdı ammā gelen geḳen ḳorḳuyıla geḳeridi yıḳıla diyü ba‘zı iḥbārda gelmişdür kim (3) ol dīvāruḡ yūceliḡi ol köy ehli arışıyla ki anlaruḡ boyları ḡāyet uzunıdı (4) tamām iki yüz arışıdı ve ini dağı elli arışıdı pes Hızır ‘*aleyhi’s-*

selām anı toğrultdı **Sa‘īd** (5) **Bin Cübeyr** eydür iki eliyle ve iki çıkınıyla toğrultdı ammā İbn-i ‘Abbās eydür yıkdı daḥı (6) Mūsāyla ikisi girü yapıdılar ol vaḳt Mūsā ‘*aleyhi’s-selām* didi kim **kāle lev şî’te letteḥazte** (7) ‘*aleyhi ecran* [18/77] ya’nî ne olayıdı bārî bundan ötürü bu köy ehlinden bir ḥaḳ alayduḳ bizüm bu (8) seferümüzde bize bir zevāde olayıdı çün bizi konuḳlıḡa alıp ta‘ām vireydiler didi (9) pes **Hızır** ‘*aleyhi’s-selām* didi lim **kāle haza firāḳu beynî vebeynik seunebbi-uke bite’vîli mā lem** (10) **testaṭî’ aleyhi sabran** [18/78] ya’nî işbu sözi kim söyledüñ senüñile benüm aramda ayrılmaḡa sebebdür (11) kim yoldaşlık tamām oldı ammā ol görüp şabr idemedüğüñ nesnelerüñ te’vîlinden (12) saḡa ḥaber vireyüm kim göñlüñde inkār ḳalmasun **ammā evvelā** ol gemi kim anuñ taḥtasını (13) ḳoparup ‘ayblu eyledüm ol gemi on miskinüñdi onı daḥı ḳarındaşlarıdı ol (14) gemi anlara atalarından mîrās ḳalmışdı dirliklerine sebep olan ol gemiyidi daḥı hirgiz (15) ol gemiden artuḳ nesneleri yoḡıdı ol on ḳarındaşuñ bişinüñ birisi kötürümidi (16) ve birisi gözsüzidi ve birisi şaḡırdı ve birisi dilsüzidi ve birisi delüyidi bunlar ol gemiyi (17) işletmege ḳudretleri yetmezdi ammā ol biş ḳarındaşları kim gemiyi işledüp anuñ sebebiyle (18) tükeli dirilürlerdi ol işleden bişüñ daḥı birisi cüzẓāmıdı ve birinüñ gözleri (19) şaşıyıdı ve birisi aḳsaḳ idi ve birisi ḳavluç idi ve birisi dāyimen sıtma dutarıdı ve ol **[44b]** gemilerini işletdükleri deñiz daḥı Fārisile Rum arasındaḡı deñizdi ve ol gemileri biñ (2) altunlıkıdı **‘İkrime** eydür ibn-i Abbassa ben didüm kim yā ‘Abdullāḥ bu gemi ehli kim gemileri (3) biñ altunlık ola anlar miskinler mi olurlar İbn-i ‘Abbās didi kim müsāfir olan miskin (4) -dür eger bilesinde on biñ altunı daḥı varısa bundan ötürü dimişler kim **inne’l-müsāfira** (5) **ve metā’uhu le’alā feltin illā mā vaḳayehu’llāhu** ya’nî be-dürüstî müsāfir daḥı ve elindeki metā’ı (6) daḥı telef üzerinedür ve ḥāṭır üzerinedür illā meger şol ḳurtılır kim Allāḥ şaḳlaya (7) **pes Hızır** ‘*aleyhi’s-selām* didi kim ben diledüm ol gemiyi ‘ayblu ḳılam andan ötürü kim anlaruñ (8) ilinde bir zālīm pādişāḥ vardı anda uğrayan eyü gemileri güçile işinüñ elinden alurıdı (9) **Ḥaḳḳ Te‘ālā** baḡa eyle vahy eyledi kim ol gemiyi ‘ayblu ḳılam tā kim ol anı görüp ellerinden (10) cebrile alıp ol miskinler sebebsüz ḳalup zāyî’ olmayalar ol pādişāḥuñ (11) adı Cülend idi va ḳāfiridi ve anuñ üç yüz altmış altun köşki varıdı her bir köşkinde (12) bir ‘avrat varıdı çün ol pādişāḥ ḳatından öte geçdiler **Hızır** ‘*aleyhi’s-selām* ol taḥtayı girü (13) yirine ḳoyıp meremmet ḳıldı **amma ol oḡlan** kim öldürdüm anuñ atası ve anası mü‘minleridi (14) **Ḥaḳḳ Te‘ālā** baḡa

bildürdi kim ol oğlan atasına ve anasına ‘aḳḳ olup tāḡī ve kāfir (15) olup anları helāk itmege ḳaşd idesen ve ba‘zılar didi kim Ḥaḳḳ Te‘ālā bildi kim ol atası (16) anası oğlanlarını kāfiriken daḡı ḡāyet severidi andan ḳorḳdı kim ol oğlan bāliḡ (17) ola daḡı ol atasın ve anasın kendü dīnine da‘vet ḳıla anlar daḡı ol muḥabbetleri (18) ḡalib olmaḡın aḡa muṭī‘ olalar dīnlerin elden fevt ḳılalar veyāḥūd ol oğlan (19) yaramaz işlere meşḡūl ola ḡün anı göreler tanımayalar ol sebeble ehl-i nārdan olalar **[45a]** Ḥaḳḳ Te‘ālā eydür ol oğlanı öldürün kim anuḡ yirine atasına ve anasına andan yigrek bir oḡul (2) virevüz kim günāhdan pāk ola şıla-ı raḡm idici ola atasına anasına iḡsān ḳılıcı ola (3) **İbn-i ‘Abbās** eydür Ḥaḳḳ Te‘ālā anlara anuḡ yirine bir ḳız virdi mü’ mine Yūnus peygāmberde irişdi (4) peygāmberlerden anı bir peygāmber çiftlendi girü anda bir oḡlancuḡ vücuda geldi ol daḡı (5) peygāmber olup bir ümmet anuḡ elinde hidāyet buldı **ammā ol dīvār kim** yıḡup girü (6) yapduḡ ol şehirde iki yetīmce oḡlancuḡlarındı birinün adı Aşram ve birinün adı (7) Şarīm idi ol dīvār altında ol iki yetīmün kenzi varıdı eger ol dīvār yaḡılısa (8) anlarıḡ ol kenzi zāhir olup zāyī‘ olurdı ol yetīmleriḡ ataları ve anaları (9) şāliḡleriḡ anlarıḡ şalāḡından ötürü Ḥaḳḳ Te‘ālā diledi kim anlar ‘aḳıl ve bāliḡ olunca (10) ol kenzleri şaḳlu ola ḳaçan kim bāliḡ olalar ol kenzlerini çıkarup meşāliḡlerine (11) taşarruf ḳılalar Ḥaḳḳ Te‘ālānuḡ faḡlıyıla ammā ol kenzde iḡtilāf ḳıldılar ne nesne idi (12) Ca‘fer İbn-i Muḡammed eydür ol altundan bir taḡta idi yazılmış üzerinde **Bis’mi’llāḡi-rraḡmāni-rraḡīmi** (13) **‘aceben limen yū’minü bi’l-ḳaderi keyfe yaḡzenü ve ‘aceben limen yū’minü bi’r-rızḳi keyfe yet‘abu** (14) **ve ‘aceben limen yū’minü bi’l-mevti keyfe yefraḡu yūḡinü ve ‘aceben limen yūḡinü bi’l-ḡisābi** (15) **keyfe yafukü ve ‘aceben yaridü’d-dünyā ve teḡlebühā bieḡliḡā keyfe yetḡmainnü** (16) **ileyḡā lā ilā illāḡ Muḡammeden resūlü’llāḡ** ya’nī ‘acebleḡ şol kimse kim Allāḡuḡ taḡdīrine (17) īmān vardur kim her ne vāḳi‘ olursa anuḡ taḡdīrinden taşra degüldir ol nite dünyāda (18) ḡuşşa çeker ve daḡı ‘acebleḡ şol kimse kim yaḡın bilür kim Rezzāḡ Allāḡdur ol aḡa rızḳın (19) virür mādām kim diri ola ol rızḳıḡün nite duruşup zaḡmet çeker ve daḡı ‘acebleḡ **[45b]** ol kimse kim yaḡın bilür kim olısar ol dünyāda nite şād olur ve daḡı ‘acebleḡ ol kimse (2) kim yaḡın bilür yarın ḡisāb var ol nite ḡāfıl olup yürür ve daḡı ‘acebleḡ ol (3) kimseyi kim şeksüz bilür dünyā fānīdür ḡamu içindeki ehli fenā olısarlar anuḡ ḡöḡli (4) bu dünyāya nite meyl idip muṭmaīn ola bilür **ammā ba‘zılar** didiler kim ol kenz altın (5) ve ḡümişidi zīrā **Ebū Derdā** rivāyet ḳıldı resūlden *‘aleyhi’s-selām* ki bu āyeti oḡıdı daḡı buyurdı

(6) kim ol kenz altunıla gümüşdür ve dahı ol ataları ve anaları kim şâlihlerdi anların şalâhından (7) ötürü Hakk Te'âlâ ol kenzleri ol yetimlere şaklayu virdi ol yetimlerin yidinci dedeleri (8) idi kendülerün şulb ataları degüldi imdi bu aña işâret beşâret kılur kim Hakk Te'âlâ (9) kişinün şalâhından ötürü oğlın ve oğul oğlın tâ inüp gidince hıfz içinde (10) tutup şaklar ol yirün kavmin dahı âfetlerden anuñ vücudı sebebiyle şaklar gerek (11) diri olsun ve gerek ölü olsun kaçan ol kavm aña görklü i'tikâd idüp hürmet (12) kılalar dahı ol yir ve dahı ol yirün çevre[s]indegi yirler dahı şaklar anuñ du'ası (13) ve zühdi ve takvâyı ve dün namâzında tazarru'ları ve niyâzları berekâtında şaklar (14) ve dahı bundan ötürüydi kim **Sa'îd Bin Müseyyeb** kaçan oğlın görse dirdi iy benüm (15) oğlancuğum Allâhı dâyim тұrmayup sinden ötürü namâzum ve tã'atum arturam şol (16) ümîz kim Hakk Te'âlâ seni hıfz içinde tutup şaklaya bu âyetile işitdi lâl ideridi **ve dahı haberde** (17) gelmişdür kim Yahyâ Bin İsmâ'îl eydür benüm bir kız qarındaşum varıdı benden yaşluydı 'aqlı (18) qarışup bunadı halkdan ürkeridi bizüm evlerümüzün gâyet ucında anuñ bir sarây tamcuğazı (19) varıdı anuñ ol 'aqlı gitmeklik hâliyle on yıl anda oldı bu hâldeyken dahı âbdest **[46a]** namâza gâyet harîşidi bir vaqtı zâyî' kalmazıdı vaqtlarda bir gice evde yaturıdum nâgâh (2) dün yarusında kapum kağıldı didüm kim bu kapu kaçan kimdür didi kim Neheh pes didüm kim (3) kız qarındaşum Neheh mi didi kim belî oldur lebbeyk diyü тұrdum kapu açdum içerü girdi on (4) yıl olmuşıdı kim benüm evüme geldügi yoğıdı didim kim yâ qarındaşum nite oldı hayr mıdur didi (5) kim hayrdur gice düşümde görüverem gelip baña didiler kim es-selâmu aleyke yâ Necihe ben dahı didüm kim (6) aleyküm es-selâm andan didiler baña kim Hakk Te'âlâ senün atan İsmâ'îli şakladı ol dedenün (7) şalâhından ötürü ve seni dahı şakladı atan İsmâ'îl şalâhından ötürü be-dürüstî (8) Ebū Bekrile 'Ömer razıyallâhu 'anhu ikisi dahı senünçün Hakk Te'âlâdan şefâ'at kılup dilediler ol (9) atanıla deden ikisi anları sevdüğinden ötürü Hakk Te'âlâ seni iki nesnede muhayyer kıldı (10) dilersen dile Allâhdan ki sinden bu hâle giderüp girü kuvvetün ve 'aqluñ yirine getüresin (11) ve eger dilersen bu hâli şabr it âhiretde saña uçmak virsün pes ben didim kim eger işbu (12) ikiden birini ihtiyâr kılmañ baña elbette lâ-büd oldısa benüm ihtiyârum oldur kim hâlüme şabr (13) idem baña yarın cennet ola ammâ Hakk Te'âlânun kullar üzere rahmeti boldur hiç bir nesne (14) kullarınun dileklerinden aña ulu gelmez nola eger fazl idüp ikisin bile cem'eyleye hem bugün (15) kuvvetüm 'aqlum yirine getüre ve

hem dahı yarın anda cennet rüz̄ī kıla didüm andan didiler girü baña kim (16) Hakk Te'ālā dilegünjı kabul eyledi ol iki murāduñı ki bile cem' eyledi ol atañ ve dedeñ (17) Ebū Bekrile 'Ömeri sevdüğinden ötürüdür imdi bu sarāy tamında aşğa ingil Hakk Te'ālā (18) sinden ol za'afuñı giderdi didiler uyana geldüm gördüm kim Hakk Te'ālā baña bu ihsān kılmış [46b] uş tırıp saña geldüm **ve dahı hikāyet** olındı kim halīfe Hārūn er-Reşīd 'alevī (2) -lerden birini kaşd kıldı kim öldüre idi çün ol 'alevi gelüp katına girdi Hārūn (3) anı öldürmege getürmişken tūru gelip aña ikrām ve 'izzet kıluben şalıvirdi andan (4) çıkıcağ ol 'alevīye şordılar kim nice du'ā kıldıñ kim Hakk Te'ālā seni kırtardı pes (5) 'alevī didi kim ben eyitdüm iy ataları şalāhından ötürünü beni şaklağıl didüm andan (6) Hakk Te'ālā baña 'ināyet itdi du'āmı kabul idip baña necāt virdi **Hızır 'aleyhi's-selām** çün (7) ol Mūsā gördiği kažiyyelerün te'vīlinden bir bir haber virdi ve dahı didi kim yā Mūsā (8) bu nesneleri kim ben işledüm kendü re'yümile işledüm belki Allāh emriyle işledüm haqıkat bil (9) imdi ol sen görüp tākātu getüremedüğün nesnelerün te'vīli budur kim didüm **ve dahı** (10) dimişlerdür kim ol vaqt ki Mūsā 'aleyhi's-selām Hızırı ğayb kıldı ol oğlanı öldürüp (11) ol dīvārı rāygān ücret almayup yapduğından ötürü Hızır 'aleyhi's-selām aña didi kim yā Mūsā (12) ben ol oğlanı öldürdügüme veyā ol gemiyi deldügüme halkı ğarğ ider misin (13) diyü beni melāmetmi kılursın sen kendü nefsiñi unitduñ mı kim Hakk Te'ālā buyruğınsun (14) ol Kıbtīyi öldürün ben çün Allāh emriyle işledüm yā dīvārı şevābçün yapduğuma (15) beni melāmetmi kılursın sen kendünjı unitduñ mı kim meydāna gelicek Şu'ayb kızlarına (16) koyunlarını şıvarmağçün çün şevābdan ötürü kuyudan şıvarduñ Mūsā anı işidüp (17) 'özür diledi ol dahı 'özrin kabul eyledi çün Mūsā diledi kim Hızırdan ayrıla (18) Hızır aña didi kim emānetünjı Allāha ışmarladum andan Mūsā 'aleyhi's-selām didi kim yā Hızır baña (19) vaşıyyet kııl Hızır 'aleyhi's-selām didi kim ya Mūsā hācetün olmaduğı yirlerde yürüyici olma dahı saña [47a] vaşıyyet kııluram kim ki sağın ki sözde lecūclık itmeyesin ve bir gülecek nesne görmedin (2) ne olursa gülmeyesin ve dahı bir suç işleyeni göricek anı 'ayb itmeyesin müdām (3) sen kendü 'aybın çün ağlasın dahı zinhār bu gün işleyecek 'ameli yarına kıomayasın (4) kim yarın ki gün gelicek olduğı 'amelle gelür bir günlük 'ameli işlemek ağır gelecek anı kim yarına (5) kıoyasın iki gün 'ālemi bile cem' olup dahı ağırırak olur nefis bu kez hīç tākāt getürmez (6) çün bu vaşıyyetleri kııldı biribiriyle vidā'laşup ayrıldılar Hızır yirinde kıalıp Mūsā 'aleyhi's-selām (7) girü

kavmine geldi kim ol vakt anlar ol Tîh yazısında kalmışlarıdı Mūsā Hızıra (8) gittügi
 vakt dahı anlar Tîhde idiler **rivāyetdür** Ebū Ümāmeden kim resül ‘aleyhi’s-selām (9)
 bir gün oturmışıdı didi kim yā aşhāb size Hızırdan ‘aleyhi’s-selām haber vireyüm mi
 didiler belī haber (10) virgil yā resülallāh andan resül ‘aleyhi’s-selām buyurdi kim
 vakıtlarda bir kez benī İsrā’îlün bāzārı (11) şokağlarında gideridi nāgāh bir bahāya
 kesilmiş kıl anı şataşu gelüp didi kim baña ihsān (12) eyle kim Hakk Te‘ālā saña
 dahı ihsān ve ikrām kılıp bir berekātunı ziyāde kıla Hızır ‘aleyhi’s-selām didi kim
 senünle(13) benüm aramda yemīn olsun kim eger Hakk Te‘ālā baña taqdīr idüp nesne
 viresi olursa hep (14) saña virem didi ol mükāteb didi kim Allāh rızāsıçün baña
 sadağa kıl kim ben senün (15) şüretünde ‘ālāmeti hayr görürem ve dahı umarum kim
 senün cihetünden baña hayr ola pes (16) Hızır girü didi kim ben yemīn iderem
 Allāha kim eger taqdīr idüp baña nesne viresi olursa (17) cümle anı saña virem andan
 ol mükāteb girü didi kim dilerem hakk rızāsıçün baña taşadduk (18) kılasın pes Hızır
 ‘aleyhi’s-selām didi kim ben īmān getürürem Allāha kim ne hüküm iderse olur şimdi
 benüm (19) saña virecek nesnem yoğ illā meger benüm elüm alup beni bu bāzārda
 şatasın ol sāyil **[47b]** didi kim bu nesne nite olur **Hızır ‘aleyhi’s-selām** ol sāyile didi
 kim ben saña hakkın diyeyüm sen (2) benden ulu nesen için diledün kim benüm
 Allahum rızāsıdur ben saña tahkīk icābet (3) idüp muṭī‘ oldum imdi elüm al bazara
 gir yūri beni şat bahāma baña virürlerise (4) anı sen al ol sāyil anuñ elin alup bazara
 givürdi dört yüz dirhem gümüş (5) şatdı bahāsın aldı gitdi Hızır ‘aleyhi’s-selām ol
 şatun alan katında birkaç gün tırdı (6) hīç anı bir işe buyurmadı Hızır ‘aleyhi’s-selām
 aña didi kim işbu beni şatun aldun (7) hīç bir yok mıdur kim işleyem pes ol şatun
 alan didi kim sen bir za‘fīr pīrsin (8) baña hoş gelmez seni işe buyurıp saña meşakkāt
 kılam andan Hızır ‘aleyhi’s-selām didi kim işün (9) varsa buyur baña meşakkāt
 olmaz ol müşteri buyurdi tıramadı işbu taşları (10) işbu aradan şol araya taşı ol taş
 dahı şol kadardı kim altı kişi bir günde ancak (11) nakl idebilüridi pes Hakk Te‘ālā
 aña kuvvetile yardım kıldı kim bir sā‘at içinde taşıdı (12) pes ol müşteri anı görüp katı
 tena‘um kılıp didi kim hoş vardun eyü eyledün andan (13) sonra ol kişiye sefer vāki‘
 oldu Hızıra didi kim ben seni emīn ve hayr şanıci (14) görürem seni ehlüm üzerine
 halef dikerem ne dırsın pes Hızır didi kim ne dirseñ (15) inşā‘allāh kim eyle ola
 ammā beni bir iş üzerine koğıl kim anı işleyü tıram ol kişi didi (16) kim saña
 meşakkāt olduğı baña hoş gelmez pes **Hızır ‘aleyhi’s-selām** didi kim meşakkāt degül

pes (17) ol kiři didi kim ben bir işbunuğ gibi bünýād kılsam gerek şıfatın aña beyān kılup bildürdi (18) didi kim ben gelince az az anı yapa tır ol kiři anı ışmarlayup kendü seferine gitdi (19) varıp hācetini yirine getürüp yine döndi geldi gördi kim ol diledüginleyin dağı [48a] yigrek Hızır anı bünýād kılup tamām itmiş ol kiři anı görüp ta‘accüb dağı ziyāde oldu pes (2) şordı kim sen kimsün bu pīrlikle bunun gibi kıatı işleri başarursın andan Hızır ‘aleyhi’s-selām (3) didi kim ben ol kılam beni şatun alduğ ol kiři didi kim yođ sen girü kıalan beşer (4) gibi degülsin dilerem kim Allāh rızāsıçün baña hāber viresin bilem kim sen kimsin pes (5) Hızır göñlinde didi kim bu sözidi kim bu kıullığa mübtelā kılan çün zarūrī oldu girü hāber (6) virdi kim ben Hızırım bir dervīř gelüp Allāh rızāsıçün benden nesne diledi benüm nesnem (7) yoğıdı kim aña vireydüm pes kendümi aña muťī kıldım kim beni şatup bahāmı aldı zīrā baña (8) hāber eyle bildürildi kim bir kimseden Allāh rızāsıçün nesne dileseler ol anı yirine getürmege (9) güçi yiterken men‘ eylese virmese yarım kıyāmet güninde Hāķķ Te‘ālā ileyine gelip tıra řol (10) hāl üzere kim yüzinde ne et ola ne deri ola hemān çāřřařur süñük ola ol kiři anı (11) işidüp fi’l-hāl ayağına düşüp elin ve ayağın öpdı didi kim atam anam řaña fedā (12) olsun seni bilmedüm řaña zağmetlü kıatı işler buyurdum ve benüm küllī ehlüm ve mālüm senüñ (13) olsun her ne dilerseñ benüm üzerüme hüküm eylegil eger dilerseñ seni kıoyıvireyüm (14) andan Hızır ‘aleyhi’s-selām didi kim baña göñlinden ol sevgülüdür kim baña destür virsin varıp (15) girü ve Rabbüm kıullığında olam pes ol kiři kāfirdi müslümān oldu Hızır elinde getürüp (16) aña dört yüz altun virip destür virdi kim ne yirde dilerse anda ola Hāķķ Te‘ālā aña vahy (17) idip didi kim yā Hızır sen bizüm rızāmuzçün bir iř iřledüñ biz dağı anuđ ‘ıvaź ol (18) kāfiri elünde müslümān kılduğ dört yüz aķçek yirine dört yüz altun virdüñ ve kıullıktan (19) seni dağı āzād kılduğ tā bileler kim bizümile bāzırgānlıktan kimse ziyānkār olmaz ve [48b]

faşl

bu fařl ol ‘Āmil kıažiyyesin zıkr ider

kim benī Īsrā’ilden kıardaşı (2) oğlanları anı öldürdiler nitekim Hāķķ Te‘ālā buyurdı ve iz kıāle Mūsā lıķavmihi innallāhe (3) ye‘murukum en tezbeğu beķaraten [2/67] müfessirler ile takrīr kııldılar kim benī Īsrā’ıl (4) içinde bir depelenmiş ādem bulundu

anun adı ‘Āmil idi bilmediler kim anı kim depeledi (5) ammā bunda ihtilāf kıldılar ‘Aṭāyla Suddī didiler kim benī Īsrā’īl içinde ol bir (6) māl-dār kişi idi anun ‘ammusı oğlanları varıdı katı dervīşidi anlardan artuḵ (7) daḥı vereşesi yoğıdı anlara bir fāyidesi daḥı doḡunmazıdı çün gördiler ‘ömri uzadı (8) anı öldürdiler kim mīrāşın alalar ba‘zılara didiler kim ol ‘Āmilün eli altında ‘ammusunun (9) kızı varıdı anı almışdı kendü terbiyetin kılıp bislerdi benī Īsrā’īl içinde ancılayın (10) bir daḥı ḥüsn ü cemāl eşi kimse yoğıdı bir ‘ammusunun oğlu andan diledi anı aḡa (11) çiftlendüre ol anı aḡa virmege rāzı olmadı ol ‘ammusı oğlu anı depeledi kim (12) ol kız nikāhlana çün depeledi götürüp anı ol köyden öte bir köy katına daḥı (13) iletüp bıraḡdı kim öldüreni ol köyden şanalar ammā ‘İkrime eydür benī Īsrā’īlün (14) on iki ḡapulu bir mescidi vardı ol benī Īsrā’īl on iki bölükidi her ḡapu bir (15) bölüğünidi ma‘lūm andan görürleridi ol ölü ol ḡapunun birinde bulındı idi (16) pes ol bölük anı süriyip bir ḡapuya daḥı bıraḡdılar andan ol iki bölük biribiriyle (17) münāza‘a kıldılar didiler kim siz depeledüğüz anlar daḥı didiler kim siz depeledüğüz ammā meşhūr (18) rivāyet ol evvel rivāyetdür kim ‘Aṭāyla Suddī didiler ol iki köy ehli münāza‘a (19) kıldılar ol ölü ḡaḡkında ki bizden degül sizdendür diyü ol ölünün velīleri kim [49a] ‘ammusı oğlanları idi gelip ol ḡavmi tutıp Mūsā katına geldiler ve anlardan ḡatı (2) da‘vīsini kılıp ḡışāş taleb kıldı pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām ol ḡavme şordı kim bunı siz mi (3) depeledüğüz anlar inkār kıldılar bu da‘vāyı ḡılanların ḡanuḡları daḥı yok Mūsā üzerine ol (4) ölünün ḡükmi müşkil oldı onların daḥı arasına ihtilāf vāḡi‘ oldı muḡātele (5) kıldılar henüz daḥı Tevrātta ol ḡasāme ḡükmi inmemişidi ol ḡavm gelip Mūsāya (6) didiler kim yā Mūsā du‘ā ḡıl ḡaḡḡ Te‘ālā bu ḡükmi beyān eylesün pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām ḡaḡḡ Te‘ālāya (7) du‘ā kıldı diledi kim bu müşkil ḡāll ola pes ḡaḡḡ Te‘ālā vahy kılıp Mūsāya buyurdu kim (8) eyit ḡavmüne bir şıḡır boḡuzlasunlar Mūsā ‘aleyhi’s-selām ḡavmine buyurdu kim yā ḡavm ḡaḡḡ Te‘ālā (9) size buyurdu kim bir şıḡır boḡuzlayasız andan bunlar didiler kim yā Mūsā bizi istihzāya (10) mı dutarsın biz saḡa bu ölünün ḡaḡıyyesinden şoraruz sen bize şıḡır boḡuzlamak (11) buyurursın bunlar anda ne ḡikmet varduḡın bilmediler zāhirine naḡar kıldılar ki bu ölü (12) ḡaḡıyyesi ḡanda ve şıḡır boḡuzlamak ḡanda pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām anı işidüp didi kim ben (13) Allāha şıḡınuram ol nesneden ki sizi maşaraya dutıcılardan olam çün ol ḡavm ḡaḡıḡat (14) bildiler kim bu şıḡır boḡuzlamak elbette Allāh ḡükmidür lāzımdur kim yirine getüreler bu kez başlayup

(15) anuñ şıfatından şordılar kim yā Mūsā du‘ā kıl rabbüñe kim bize beyān kıla ol şıgır nice (16) şıgırdur eger şormadın nice şıgır olursa boğuzlasalar iş tamām olurıdı velīkin şormağıla (17) kendülere teşdīd kıldılar Hakk Te‘ālā dañı anlara hükmi teşdīd kıldı ammā ol hüküm dañı eyle (18) olduğı Allāh taqdīr kılduğı birle oldı kim anda dañı hikmet varıdı nitekim Suddī zıkr eyledi (19) hikmet buyıdı kim benī İsrā’ilde bir kişi varıdı ğāyet atasına ihsān idicilerdenidi **[49b]** ve anuñ ihsānından birisi buydı kim bir kişi aña bir cevher getürdi ol kişiden ol cevheri (2) elli biñ dirheme şatun aldı haylī anda fāyidesi vardı ol cevher şatan (3) kişiye didi kim atam uyur miftah anuñ başı altındadır baña bir zamān vir kim atam (4) uyana miftahı alam saña akçeyi degürem didi ol eyitdi benüm maşlahatum vardur (5) atañı uyarğıl baña haqqımı virgil didi bu eyitdi vallāh ben atamı uyarmazam ammā ol (6) uyanınca göyersen on biñ dañı artuñ vireyüm pes cevher issi didi kim ben ol (7) haqqımdan on biñini saña bağışlayayum dek atañı uyar baña haqqımı vir ol (8) yigit didi kim ben yigrim biñ ziyāde vireyüm eger atam uyanınca mühlet virürsen didi (9) andan ol dañı rāzı oldı kim atası uyana çün atası uyandı atasına haber (10) virdiler hāl nite oldı pes atası aña hayrıla du‘ā kılıp didi kim görklü varduñ iy (11) oğul Hakk Te‘ālā saña hayr ‘ıvażlaruzı kılsun bir şıgırcuğı kalmışıdı baqiyye (12) didi al ol şıgırcuñ saña benden ‘ıvaż olsun ol boğuzladıkları şıgır (13) öldi **ammā İbn-i ‘Abbās dañı Veheb** didiler kim benī İsrā’ıl içinde ehl-i kitābdan (14) bir şālih kişi varıdı anuñ bir tıfl oğlancuğı varıdı ve dañı bir buzağucuğı (15) varıdı sürüp ol buzağucuğı bir mīşe arasına getürdi koyuvirdi didi kim (16) iy çalabum işbu buzağunuñ emānetini saña ışmarladum oğlancuğı çün şaklayu virgil (17) ta kim büyüye aña degüre didi anda mīşede kodı gitdi zamāndan sonra ol (18) kişi vefāt kıldı ol buzağı mīşe arasında gice gündüz yürüyü büyüdi semirdi (19) gökçek düge oldı ve ortaya yaşlı oldı ve her kim anı tutmak isdese kaçardı kimseye **[50a]** tutılmazıdı çün ol oğlan dañı büyüdi ğāyet anasına muṭī^c olup ihsān idici (2) oldı ol oğlanuñ dañı ‘ādeti buydı kim gice üç kısım eyleridi bir kısmın namāz kılurıdı (3) ve bir kısmın anasınun başı ucında otuvirdi ve bir kısmın uyurıdı kaçan şabāh olsa (4) varıp arkasıyla oñun getürüridi bāzārda şatarıdı neye şatarsa anı dañı üç (5) bahş ideridi bir bahşın şadağa iderdi ve bir bahşın anasına virüridi ve bir bahşın (6) kendü nafağa edinüridi ve bir gün anası aña didi kim iy oğul atañdan saña mīrās (7) bir buzağı kalmışıdır kim anı iletüp mīşe arasına şalmışıdı bunca zamāndur ki anda (8) anuñ emānetini Allāha ışmarlamışıdır

imdi bugün vargıl anı bulgıl dahı digil kim iy (9) İbrāhīm İsmā'īl ve İshāk Tañrısı ol şıgırcuğumı baña sen muṭī' kılıp getürgil kim benden (10) ürkip yabāna gitmeye ve dahı anuñ 'alameti oldur kim kaçan anı göresin şöyle şanasın kim (11) tüyinden ve derisinden gün şu'lesi çıkar ol gün şafāsından be-gāyet şaru (12) olup yıldıraduğundan anı muzehhebe kômışuz didi pes tırıp ol oğlan mīşeye (13) geldi gördi kim mīşede otlar çağırıp aña didi kim ol İbrāhīm İsmā'īl ve İshāk (14) Tañrısı haqqı gel baña muṭī' ol fi'l-hāl anı işidip otlamağı kōdı dönip andan yaña geldi (15) önine tırı vardı boynına yapuşup yiddi kim ala gide Haqq Te'ālā anı söyletdi (16) ol oğlana didi kim iy atasına ve anasına ihsān idici yigit bin benüm üzerüme kim saña (17) ol āsānırakdur didi andan ol yigit eyitdi anam baña eyle buyurdi kim saña benimleyken (18) boynına yapış al gel didi anuñ buyruğın dutsam gerek ol düge aña girü didi kim yā (19) yigit eger sözüm dutıp baña binseñ ebeden ben saña musahhır olacak degülidüm yüri imdi kim [50b] şimdiden girü eger tağa yiründen kōp diyü buyurursañ ol tağ kōpa senünile bile gide (2) ol anaña muṭī' olduğundan ötürü didi pes ol yigit dügecügi yidüp giderken (3) ol Tañrı düşmeni iblīs-i la'īn bir çoban şüretinden çıka geldi didi kim yā yigit ben (4) işbu şıgır çobanlarından bir çobanam nāgāh kavmüme ve ehlüme müştāk oldum kim ben (5) anlara varam bu güddüğüm şıgırlardan bir şıgır tıtdum anuñ üzerine azıcağum ve metā'um (6) yükletdüm tamām yol ortasına varıcağ ben kazāyı hācet kılmağa oturdum ol (7) şıgır tağ içine gitdi ne kadar kim cehd itdüm tutamadum elüme girmedi kōrkarum kim anda (8) helāk ola be-dürüstī ben şöyle şevāb görürem kim beni bu dügecüğüne bindürürseñ (9) beni ölümünden kırtarasın zīrā kim za'īfem yol yürüyemezem saña bu şıgıruñ gibi iki şıgır (10) ücret vireyüm didi ol yigit rāzı olmadı didi kim var Allāha tevekkül eyle eger senün (11) Allāha yakınuñ varmış hiç azıksuz ve binitsüz dahı menzilünge iriştürirdi pes iblīs (12) la'īn didi kim eger dilerseñ bunı baña şat ne kim buyurursañ vireyüm ve eger dilerseñ (13) beni aña bindür on anuñ gibi saña şıgır vireyüm didi andan ol yigit eyitdi anam baña (14) böyle buyurmadı pes ben bunı eyle itmez pes andan geçüp biraz ilerü giderken nāgāh (15) ol şıgıruñ ileyinden bir kuş uçdı ol kuşdan ürkip ol şıgır kaçdı (16) yazıya düşdi ol çoban gāyib oldı ol yigit girü evvel da'vet kılduğınlayın (17) İbrāhīm Tañrısı haqqı gel diyü kığırdı ol şıgır girü dönip geldi didi kim iy anasına (18) ihsān kılıcı yigit gördün mi şol kuş kim uçdı ol Tañrı düşmeni iblīsdi kim beni (19) ürküdip sinden kōpdı eger ol baña bineyidi ayruğ ebeden senün

baña kudretün yetmezidi **[51a]** çün sen İbrāhīm Tañrısına du‘ā kılduñ bir ferişte gelüp beni iblīs elinden aldı uş (2) girü saña getürdi ol anaña muṭī^c olup ihsān kılduğundan ötürü pes ol (3) yigit ki alıp anı anasına geldi anası didi kim iy oğul dervīşsin elünde mālun (4) yoñ dāyim gice irteye degin namāz kılıp gündüzin arқаnıla oñun getürmeg saña gāyet (5) zaḥmet virür imdi var bunı şat bahāsını al saña bir zamān zevāde olup kuvvet (6) ola didi pes oğlan eyitdi yā ana bunı niceye vireyüm anası didi kim üç altuna virgil (7) ammā baña tanışmayınca ve ben rāzı olmayınca virmegil didi ol vaktın bir şıgıruñ bahāsı (8) üç altunıdı oğlan anı alıp bāzāra gitdi Hakk Te‘ālā aña bir ferişte gönderdi kim ol (9) halka kudretin gösdere dañı ol yigit dañı tecrube kıla göre kim anasına nice kılıcıdur ve dañı (10) Allāhu Te‘ālā diledi kim anlara fażlıyla ‘atā kıldı ol ferişteyi viribidi gelip ol (11) şıgıra müşteri oldu didi kim iy oğlan işbu şıgırı neye şatarsın andan oğlan (12) didi kim üç altuna virürem ammā şart iderem kim anam rāzı olursa virem ve anamla (13) tanış ol ferişte eyitdi kime altı altun vireyüm bu şartıla kim anaña tanışmayasın (14) pes ol yigit eyitdi eger ağırınca altun dañı viresi olursañ anam rāzı olmayınca virmezem (15) pes ol şıgırcuğın alıp anasına geldi neye diledüklerin haber viridi anası didi kim (16) yūri var altı dīnāra şat ammā benümile tanış oğlan dönip girü bāzāra geldi (17) ol ferişte eyitdi anaña tanışduñ mu didi ol eyitdi belī tanışdum baña didi kim altı (18) altundan eksüğe virmegil evit benümile girü tanışıl pes ol ferişte eyitdi on iki (19) altun vireyüm anaña tanışma oğlan didi kim elbette tanışam gerek döndi girü gelip tanışdı **[51b]** ve anasına haber viridi anası didi kim iy oğul ol saña gelen ferıştedür kim ādem şüretinde (2) gelip seni tecrube ider bu kez varıcağ aña digil kim işbu şıgırı şatalum mı yoñsa (3) şatmayalum mı oğlan çün girü bāzāra geldi anası haberin ol ferişte de gördi (4) pes ol ferişte didi kim var anaña eyitgil kim bu şıgırı şimdi şatmasun tutsun (5) kim *Mūsā ‘aleyhi’s-selām* bunı şatun alısar bir ölmüş kişiden ötürü kim benī İsrā’īl içinde (6) olısar ammā bunı şatma illā göni tolu altuna virün didi pes ol oğlan anı alıp (7) girü evlerine gitdi şatmadı çün Hakk Te‘ālā benī İsrā’īl ol ‘Āmil ölüsinden ötürü (8) şıgır boğuzlamağa hükm eyledi bunlar şordılar rabbüne dua‘ kıl bize beyān kılsun (9) ol şıgır ne yaşlıdur pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām haber viridi kim Hakk Te‘ālā buyurur kim ne kart (10) ola ve ne genc ola belki orta yaşlı ola varuñ size buyurılanı işleñ bir şıgır (11) boğuzlañ şormağunuzı tekrār kılmañ girü anlar didiler kim yā Mūsā rabbüne dua‘ kıl (12) bize beyān kılsun kim ol şıgırına

renglüdür **Mūsā ‘aleyhi’s-selām** didi kim Hakk Te‘ālā buyurdu kim (13) rengi gāyet katı şaru ola andan yaña bağanlara hüsni gāyet hoş gelüp gözleri (14) sevine zīrā ‘ayetdür kim gāyet hoş nesne göricek gözler feraḥ bulur şād olur (15) anın çün didi ‘Alī raḫiyallāhu ‘anhu her kimse şaru na‘leyn giyse anuñ guşşası azalur (16) ve daḫı girü şorıp didiler kim yā Mūsā rabbūne dua‘ kıl kim bize beyān kılsun ki ol şıgır (17) iş işlemiş şıgır mıdur yoḥsa şöyle şalma mıdur yürür mi bize bunun emri (18) gāyet müteşābih oldı inşā‘allāh biz anuñ şıfatın bilmekde hidāyet bulmuşlardan (19) olavuz şüphemüz zāyıl ola didiler **resül ‘aleyhi’s-selām** buyurdu kim eger anlar ol şonrağı **[52a]** sözlerinde inşā‘allāh dimeseler ebeden ol şüpheden kırtılamazlarıdı pes Mūsā ‘aleyhi’s-selām didi kim (2) Hakk Te‘ālā buyurur ki ol şıgır işlemiş ve yirler aḫtermiş olmaya ve ekin şıvarmağa daḫı (3) koşılmış olmaya yabāndan şalma yürür ola ve anda hıç bir ‘ayb olmaya aşlā üzerinde (4) aḫ daḫı olmaya çün Mūsā ‘aleyhi’s-selām bunlara bu ḫaberi degürdi didiler kim yā Mūsā ḫāşimidi (5) tamām vaşfin yirine getürdiñ vardılar bu beyān olınan şıfat üzere şıgır taleb eylediler (6) tamām ancılāyın şıfatlu şıgır ol yigidün buldılar ki anasına iḥsān kılcıdır derisi (7) tolu altuna anı şatun aldılar ve bir niceler didiler kim on aḫrı altuna aldılar boḫuzladılar (8) yaḫın oldı idi kim ol şıfatlu bulmayıp kıoyalarıdı işlemeyelerdi şöyle ‘āciz (9) kıaldılar çün boḫuzladılar Hakk Te‘ālā buyurdu kim ol şıgırın a‘zālarından birisiyle (10) ol olanı uruñ ol urduḫları a‘zāda daḫı iḫtilāf kıldılar kim kıanḫı a‘zādur (11) ammā meşhūreki budur kim diliyle urdılar hem münāsip daḫı budur zīrā ol urmaḫdan (12) maḫşūdı daḫı buyıdı kim ol ölmüş kışı söze gele söyleye pes ol söylemek āleti (13) dildür yigrek kıul daḫı budur çün kim ol a‘zāyıla urdılar ol ölü turu gelip (14) oturdı Hakk Te‘ālā emriyle boynı tamarları kıızıl kıanıla bulaşmışıdı sözi bu oldı (15) kim beni falān öldürdi diyü ḫaber virdi hemān girü düşdi bayağı gibi ölü oldı (16) pes ol ‘Āmilçün çün öldüreni kimdü ki ma‘lūm oldı Hakk Te‘ālā Mūsāya daḫı (17) eyledi kim benī İsrā’īlle arz-ı muḫaddeseye gide her iki köy arasında ve her iki (18) maḫalle arasında depelenmiş kimselere nazar kııla kim kıanḫısına yaḫınısa diyet anlarıñ üzerine (19) lāzım kııla eger öldüren kimdü ki bulurlarısa velīsiniñ eline vireler ve eger bulmazlarısa **[52b]** elli kışı pīrlerinden ve şālīḫlerinden iḫtiyār idip kııkaralar andan bir yaşına degmiş (2) bir şıgır batnı vādide boḫuzlayalar kim Hakk Te‘ālā bulara bildürdi andan ol elli kışı (3) gelüp ellerin anuñ üzerine kıoyıp anda niceler diyeler kim billāhi El‘azīm yirler ve gökler (4) Tanrıısı pes

ḥaḥḳḳı daḥı benī Ĩsrā'īlūḡ ve Ĩbrāhīmūḡ ve Ĩsmā'īlūḡ ve Ĩshāḳūḡ ve Ya'ḳūbuḡ (5) ma'būdı ḥaḥḳḳı bu öleni biz öldürmedük ve öldüreni daḥı bilmezüz kaçan kim böyle and (6) içeler anuḡ kanından beri olurlar ammā velīsine diyetin vireler pes Mūsā 'aleyhi's-selām benī Ĩsrā'īl (7) arasında tā ol ölinceye deḡin bu ḳasāmeyile ḥükm eyledi benī Ĩsrā'īle daḥı ancılayın (8) ḥükm eylediler tā aḡa kim dīn islāmıyıla bizüm resülümüzi Ḥaḥḳḳ Te'ālā gönderdi ol daḥı bu (9) ḳasāmeyile ḥükm eyledi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AKTARMA

[24b] Bölüm

Bu bölüm Harun ile İsrailoğulları'nı ve Sâmirî'nin buzağı(dan bir heykel) yapma olayını anlatır. **Tarihçiler** ve müfessirler şöyle aktardılar: Yüce Allah Firavun'u kavmiyle helak ettikten sonra Musa (a.s.) kendi kavmine "Ey kavmim ben Rabb'imın huzuruna Tur dağına yalvarmaya gidiyorum. Size ne yapmak gerektiği ve ne yapmamak gerektiğini açıklayan bir kitap getireceğim" dedi. Bunlara otuz gece süre verdi ve kardeşi Harun'u onların üzerine vekil olarak bıraktı. Ondan sonra Cebrail (a.s.) Feresü'l-Hayat adlı bir dişi ata binip geldi. Onun hiçbir nesneye toynağı değmezdi. Ve hep canlı olurdu. Cebrail (a.s.) onu Musa'ya binmesi için ve Rabb'inin huzuruna varması için götürdü. Sâmirî o ata bakıp "İşte bu atın elbette bir yüce işareti vardır" dedi o anda onun toynağının bastığı yerden bir avuç toprak aldı.

Suddi böyle anlatır fakat geriye kalanların tamamı (şöyle) söyler: Sâmirî Firavun'un boğulacağı zaman Cebrail'in toynağı altından aldığı toprak ile denize girip geçti. Cebrail her peygambere o atı getirmiştir. O peygamberlerin binekleridir. Gözün erişebildiği son noktaya kadar adımı ulaşır. "Bu Sâmirî Cebrail'i bildi, İsrailoğulları bilmedi sebebi neydi?" diye sormuşlardır. Firavun "İsrailoğulları'nın yeni doğan erkek çocuklarını öldürün" diye emir verdiğinde hamilelik süresi dolan ve doğumu yaklaşan kadınlar gece [25a] karanlığında kimi dereye ve kimi çölde kimi ise dağın içinde mağarada doğurup çocuğunu orada gizlerdi.

Yüce Tanrı insan içine çıkıncaya kadar güzel bir meleği ona yemek ve su vermesi için gönderdi. Sâmirî o zaman dünyaya geldi ve onun bakıcısı Cebrail (a.s.) oldu. Cebrail, Sâmirî bebekken ona başparmaklarından birisinden bal ve birisinden yağ emzirirdi. Şimdi bebeklerin karınları acıktığında başparmağını ağzına koyup emmesi o sebeptendir. Yüce Tanrı ona çeşitli yiyecekler verip onun susuzluğunu giderirken Cebrail'de ona bir dağ keçisi getirdi. Dağ keçisinin de emen bir oğlağı vardı. Büyüyüp insan içine çıkıncaya dek bir gece ve bir gündüz ona süt emzirirdi.

Onun için Sâmirî bildi İsrailoğulları bilmedi demişlerdir. Zira ona Cebrail terbiye vermişti. Musa'nın süt dadısı Firavun olması buna hikmettir. Musa ehl-i cennetten olup dadısı ehl-i nardan oldu. Sâmirî'nin dadısı Cebrail oldu. Sâmirî ehl-i nardan olup dadısı ehl-i cennetten oldu.

Sâmirî İsrailoğulları'nın büyük ulularından ve büyük kabilesindendi. Onun halkına "Sâmirî" derlerdi. Ancak o Tanrı düşmanı, münafık oldu. Onun adı Miha'dı. İslâm'ı gösterip sonra gizli küfrüne meşgul olurdu. O sığıra tapan topluluklardandı, sığıra tapmak sevgisi gönlüne sinmişti. Musa (a.s.) kavmine otuz gece zaman verip kardeşini vekil bırakıp Rabb'inin mîkatına gitti. Ardından Yüce Tanrı onun mîkatını on gece daha arttırıp kırk gün yaptı. İsrailoğulları her günü sayarlardı. Otuz günü gecesiyle saydılar gördüler ki Musa gelmedi. O zaman bunlar fitneye kapılıp "Musa bize otuz gece süre verdi. Şimdi süre tamamlandı fakat Musa söz verdiği zamanda gelmedi" dediler. O zaman Sâmirî onların fitneye kapılmalarını fırsat görüp kötülüğe niyet etti. Ama bazıları geceyi bir gün tutup gündüzü [25b] bir gün tuttular. Yirmi gün olunca fitneye kapılıp "O gideli kırk gün oldu gelmedi" dediler. Sâmirî onu işitip bunlara "Musa sizin aranızdan ayrılıp gitti ve sizi terk etti. Siz kendinize bir tapınılacak Tanrı bulun. Zira işte süre doldu eğer gelseydi gelirdi, artık size gelmez" dedi. O zaman Sâmirî bunları başka bir Tanrı'ya tapdırmak istedi. Çünkü Musa (a.s.) denizden geçip Firavun'un kavmi boğulunca bunlar puta tapan kavime geldiklerinde "Ey Musa, bize onun gibi bir tapınılacak Tanrı ver" dediler. O andan itibaren Sâmirî onları dinlerinden vazgeçirmeyi bir kazanç olarak görüp bunun için fırsat kolluyordu. O zaman Musa süre verip söz verdiği sürede gelmemesi Sâmirî'ye büyük bir ganimet oldu.

Musa'nın kavmi Mısırdan ayrılırken, bayram sebebiyle süs eşyaları almışlardı. O süs eşyalarının sahipleri öldü ve altın, gümüş, yakut ve elmaslar Musa'nın kavminin elinde kaldı. Musa (a.s.) gittiğinde Harun bu kavme "Ey kavmim, Mısır halkından ödünç aldığınız tüm bu elmaslar artık sizin elinizde ganimet oldu. Şimdi bilin ki bu ganimet malı size helal değildir. O halde onu bir araya getirin bir çukur kazıp onu oraya gömelim. Musa gelene kadar orada beklesin. O nasıl uygun görürse öyle olsun" dedi.

Harun'un sözüne itaat edip ne dediyse yaptılar. Sâmirî ganimet mallarının çukura atıldığını görüp Cebrail'in atının toynağı altından aldığı toprağı götürdü. "Ey Tanrı peygamberi, bunu da o çukurda bulunan altınların üzerine döküyüm mi" dedi. Harun onu da altından sandığı için "Bırak" dedi. Sâmirî o toprağı onun üzerine serptiğinde hemen o çukur içindeki altın, gümüş ve elmaslar ne varsa hepsi bir buzağı olup meledi **o zaman** "İsrailoğulları o malın hazinesi [26a] size helal değildir diyen Sâmirî'di" demişlerdir. Onun sözünü doğrulayıp altınları toplayıp ona getirdiler. Sâmirî'nin kendisi kuyumcuydu. Üç gün uğraşıp o süs eşyasından bir buzağı(heykeli) yaptı. Cebrail'in toynağı altından aldığı bir avuç toprağı getirip onun üzerine serpti. O zaman buzağı canlanıp bir kez yüksek sesle meledi başka melemedi.

Ama Suddi (şöyle) söyler: O buzağı yürüdüğü için meledi. Sâmirî'nin çıkardığı o buzağı, altından yapılmış, elmaslarla değerli taşlarla süslenmiş, çok güzel bir buzağıydı. O zaman İsrailoğulları'na "Ey kavim, sizin Tanrınız da Musa'nın Tanrısı da budur. Ama o yolu şaşırdı Tanrısını burada bırakıp ıssız yere aramaya gitti, bulamadı. Bu sebeple söz verdiği zamanda gelmedi, oyalandı," dedi. Bazıları "Sâmirî onu yaptı ve toprağı serptiği anda buzağı tüylenip et ve deri oldu. Kemikleri ve damarları sinir bağladı, meleyerek koştı" demişlerdir. Ve de "Şeytan içine girip buzağı gibi meledi" demişlerdir.

Bir hikâyede de Sâmirî, bir duvarın içini biraz oydu, getirip buzağının arkasını duvarın içine koydu ve geri kalanı duvarın içine sığmadı. Ardından duvarın arkasına bir çukur kazdı, orada bir insan durdurdu ve kavim onu göremezdi. O kişi buzağının dübürüne vurdu ve buzağıda meler gibi ses çıkardı. Ve de (şöyle) söylediler ki "Ey kavim sizin de Musa'nın da Tanrısı budur" derdi. Nitekim Yüce Tanrı haber verdi **fe aḥrece lehum 'iclen ceseden lehu ḥuvārun fe ḳālū hāzā ilāhukum ve ilāhu Mūsā fe nesiy** [20/88]. O zaman Sâmirî İsrailoğulları'nın rezilleri ve cahilleri üzerine emirleri karıştırarak onları yanlış yola yönlendirdi. "Ey kavim, doğrusu Musa Tanrısına yanıldı hata yaptı. Bu Tanrınız size kendisi geldi kendini size gösterdi ve de size bildirdi. Kullarını kendi kendine davet etmeye [26b] gücü yeter. Musa'yı size ihtiyacı olup göndermedi. Şimdi bu buzağı sizinle konuşsun diye size açıkça gösterdi nitekim Musa ile ağaç konuştu" dedi.

Hasan-ı Basri (r.a.) (şöyle) söyler: Buzağının adı, İsrailoğulları'nın taptığı Behmut'dı. Buzağı gördüklerinde Sâmiri'nin sözünü duydular. Onunla on iki bin kişi fitneye düştü. Onun ibadetine devam edip Allah'ı bırakıp ona taptılar. Buzağı ibadetini öyle sevdiler ki hiçbir şeyin sevgisine benzemedi. Harun (a.s.) gelip bunlara “Ey İsrailoğulları, gerçekten bilin ki siz fitneye bağımlı oldunuz. O taptığınız heykel sizin gerçek Tanrınız değildir. Sizin gerçek Tanrınız Allah'tır. Gelin geri bana tabi olun ve benim emrime itaat edin” dedi. O zaman onlar “Ey Harun, Musa dönüp bize gelene kadar biz ona ibadet etmekten vazgeçmeyiz” dediler. Harun geri kalan Müslümanlarla birlikte altı yüz bin kişiydi. On iki bin kişi buzağı ibadetinde kaldı. Geri kalanı Harun ile Allah'a ibadet etmekle meşgul oldular. Musa'nın gelip buzağı ibadetinde olanları men etmesini beklediler. Harun kalan Müslümanlarla dolaşmaya imtina ediyordu. Musa gelip “Niçin İsrailoğulları'nı ayrı tutup dağıttın?” der diye Musa'dan korkuyordu. Musa çok heybetliydi, Harun ondan korkup ona son derece itaat ederdi.

Reşid Bin Sad (şöyle) söyler: Yüce Tanrı Musa'nın süresini kırk gün uzattığını haber verdi. Musa'ya “Ey Musa, senden sonra senin kavmin fitneye bağımlı oldular, yoldan çıktılar”. Musa “Ey Rabb'im, onlar nasıl fitneye düştüler ki sen onlara Firavun'dan kurtuluş verip denizde boğulmaktan kurtardın. Onların ülkelerini ve mallarını İsrailoğulları'na bağışladın” dedi. Ondan sonra Yüce Tanrı buyurdu: “Ey Musa, onlar beni terk edip kendilerine buzağıyı tanrı edindiler ki cesedinden ses gelir” dedi. Musa (a.s.) “Ey Rabb'im, ona ruhu kim üfledi?” dedi. Sonra Yüce Tanrı buyurdu: “Ben üfledim” dedi. Musa (a.s.) [27a] “Ey Rabb'im, izzetin hakkı için onları sen fitneye düşürdün” dedi. Nitekim Yüce Tanrı Muhammet'e haber verdi **inhi illā fitnetūke [7/155]** Ondan Yüce Tanrı buyurdu: “Ey peygamberlerin ulusu, doğrusu ben onların gönlünden ona sevgi ve istekte bulundum ondan ötürü o işi onlara kolaylaştırdım” dedi. Musa (a.s.) mîkatını tamamlayıp kavmine geri döndü. Kavmine yaklaştığı zaman buzağının çevresindekilerin seslerini duydu. Dans edip buzağının etrafında dönüyorlardı. O zaman Musa (a.s.) buluşmaya birlikte gittiği yetmiş dostuna, Yüce Tanrı'nın kavminin durumundan kendisini haberdar ettiğini bildirmemişti. O zaman o yetmiş dost kalabalığı görünce “Bu yerde savaş var” dediler. Sonra Musa onlara “Hayır, bu savaşın sesi değildir. Bu bizden sonra bir kavmin fitneye düşüp Allah'a olan ibadeti bırakıp başkasına taptığına dair

bir sestir” dedi. Musa gelip onları buzağı etrafında görünce öfkelenip getirdiği levhaları bıraktı. O levhalar kırıldı, çoğu geri götürüldü. Ancak altıda biri kaldı. O kalan hükümler iki levha üzerine yazıldı. Yüce Tanrı haber verip “Ey Musa, senin kavmin fitneye düştüler” dediği halde o zaman kalkıp levhaları bırakmadı. Ancak gelip gözüyle görünce öfkelenip levhaları bıraktı, çünkü bir şeyi duymak onu bizzat görme gibi olmaz.

Yetim'ül-Dari (şöyle) söyler: Bir gün peygamber hazretine (a.s.) “Ey Resulallah, deniz kenarında bir şehre uğradım, işte bunun gibi sıfatları var” dedim. O zaman Peygamber (a.s.) buyurdu. “O Antakya’dır. Bil ki onun mağaralarının birisinde Musa’nın levhalarının parçası vardır. Doğudan ve batıdan hiçbir bulut onun üzerine uğraması için bırakmaz. Mutlaka onun bereketi mağaraya döner. Ve de benim ailemden biri o yere yerleşip bu yeryüzünü adaletle doldurana dek gece ve gündüz sona ermeyecek. Nitekim dünya zulüm ve haksızlıkla dolmuş. [27b] **O zaman böyle anlatırlar.** Musa (a.s.) gelip kavminin buzağıya taptıklarını gördü. Öfkeyle gelip sağ eliyle kardeşi Harun’un saçına yapışıp sol eliyle sakalını ve yakasını tuttu. “Ey Harun, seni hangi nesne engelledi ki gördün bunlar azdı, bunlarla neden savaşmadın? Bilirdin ki eğer ben burada olsaydım onlarla kâfirlermiş gibi savaşırdım. Ya da niçin bunları bırakıp gelip bana kavmin azdı diye haber vermedin? Benim emrime karşı mı geldin?” dedi.

Ondan sonra Harun söyledi. “Ey anamın oğlu benim başımı ve sakalımı tutma”. Musa ile Harun ikisi baba ve ana bir kardeştiler. Musa’nın gönlüne bir şefkat koyup ona merhamet etsin diye “Ey anamın oğlu” dediği ondan ötürüydü. “Eğer ben bunlarla savaşsam İsrailoğulları ikiye bölünüp birbirlerini öldürürler diye korktum. Neredesin niçin İsrailoğulları’ndan ayrılıp gittin. Ben seni vekil yaptım sen benim vasiyetimi saklamadın diyeceksin o sebepten gelip haber vermedim” dedi. Bu kez kardeşini bırakıp dönüp Sâmirî’ye seslendi, azarladı “Ey Sâmirî bu işten arzun neydi ki böyle yaptın?” dedi. Sonra Sâmirî “Ben bir şey gördüm bunlar onu görmediler. Yani Cebrail’i gördüm ve onun atının toynağı altından bir avuç toprak aldım. Nefsim bana onu hoş gösterdi ki onu buzağının üzerine serptim. Buzağı meledi ve o kavmi ona tapmaya teşvik ettim. Onlar bana itaat edip doğru yoldan ayrıldılar” dedi. O zaman Musa (a.s.) ona “Ey Sâmirî git. Yaşadığın sürece artık başka insanlarla

arkadaşlık etme ve hiçbir kimse dahi seninle arkadaşlık etmesin. Seninle arkadaşlık ederlerse senin gibi onların da yüzü kararacak” dedi. Sonra Sâmirî İsrailoğulları içinden çıkıp evladıyla gitti, vahşilere karıştı. Hiçbir kimse ölünceye dek onunla arkadaşlık etmedi. Ne zaman bir insan görse kaçıp “lâ-misâs” derdi yani “bana yaklaşmak ve bana [28a] yapışmak yok” derdi. Çünkü İsrailoğulları, o buzağıya tapmakla hata yaptıklarını ve doğru yoldan ayrıldıklarını anladılar. Yaptıkları işlerine pişman olup tövbe ettiler. Ardından Musa (a.s.) onlara “Siz gerçekten kendi nefsinize haksızlık ettiniz. Allah’ı bırakıp buzağıya taptınız” dedi. O zaman onlar “Ey Kelimullâh, bize çare nedir? Ne yapmak gerek?” dediler. Ondan sonra Musa “Tövbe edin, geri halkınıza dönün” dedi. “Nasıl tövbe edelim?” dediler. Musa (a.s.) “O hatayı yapmayanlar buzağıya tapanları öldürmesi gerek tövbesi budur” nitekim Yüce Tanrı Muhammet’e haber verdi **fetübü ilâ bâri’iküm fe’ktulü enfusekum** [2/54]. Musa onlara öldürme emri verdi. Onlar da verilen bu emre itaat ederek “Ne çare Allah emrine sabr etmek gerek” dediler. Gelip meydana çıkıp oturdular. Baş aşağı bakıp sessizleştiler. Öldürülmeyi dört gözle beklediler. Buzağıya tapmayanlar, buzağıya tapanları öldürmek için ellerine hançerlerini alıp onların aralarına girdiler. Baktılar kimi oğlunu kimi kardeşini kimi babasını kimi ailesini kimi de dostunu gördü. O emri yerine getirip onları öldürmeye gönülleri varmadı. Ondan sonra “Ey Musa, ne yapalım ki gözümüz görürken bunları öldürmeye gönlümüz varmaz” dediler.

O zaman Yüce Tanrı bir bulut gibi duman gönderdi ve birbirlerini göremediler. Ve Yüce Tanrı şöyle buyurdu: “Her kim ki buzağıya tapanları öldürürken ışık yaksa veya eliyle ve ayağıyla korunsu veya göz bağını çözse veya kaşını çatsa o lanetlenmiştir ve asidir. Tövbesi kabul değildir”. O zaman bunlar bu hükmü duydular gönül rızasıyla itaat ettiler. Geceye kadar onları öldürdüler çok kavim öldü. Ondan sonra Musa (a.s.) rahmet edip geri kalanlar için dua etti, Harun “Âmin” dedi. Gözyaşı döküp yalvardılar “Ey Rabb’im, İsrailoğulları’nın çoğu öldü, geri kalanı için cömertlik gösterip [28b] affetmeni dileriz” dediler. O zaman Yüce Tanrı dualarını kabul edip o bulutu ve dumanı üzerlerinden götürdü. O öldürme aletini bunlardan götürün ve onları öldürmekten uzak durun emri geldiği için bulut açılıp gitti.

Musa (a.s.) o ölenleri bakıp çok acıdı. Ondan sonra Yüce Tanrı vahiy etti “Ey Musa razı değil misin ki ölenleri ve öldürenleri cennete yerleştireyim”. O halde ölenler şehit oldular ve kanlılarının günahları affedildi **ve de** Yüce Tanrı Musa’ya buyurdu: “Ey Musa o kavim buzağı ibadetinden bıkip el çektiler onun üzerine karar vermediler. Buzağıyı doğrayıp ateşte yak ondan sonra külünü Nil nehrine savur. Buzağıya tapanlar onun suyundan içsinler ki buzağıya tapmanın sonucunda yüzleri sararıp dudakları kararsın. Günahlarına o alamet olur. Ondan sonra **Musa (a.s.)** o emre itaat edip ige ile onu doğradı ateşte yaktı ve külünü bir araya topladı. Onu (buzağıyı) küçümsemek ve hakir görmek için Sâmirî’yi çağırıp getirip “O buzağının tamamı üzerine işemesini” ona buyurdu. Ondan sonra Nil üzerine savurdu. **Musa (a.s.)**, buzağıya tapanların gelip o sudan içmelerini buyurdu. İçenin yüzleri sararıp ve dudakları karardı. O zaman onlar “Ey Musa doğrusu biz o işlediğimiz davranışlardan pişman olduk geri Allah’tan yana döndük eğer Allah bize emredip derse ki biz nefsinizi öldürmeyince ben sizin tövbenizi kabul etmem ona bile razıyız. Nefsimizi öldürene dek tövbemizi Allah kabul etsin. Yüce Tanrı buzağıya tapanları öldürün diye buyurması bundan ötürüydü” dediler.

Ve de (şöyle) demişlerdir: Yüce Tanrı Musa’ya İsrailoğulları’nın yaşlılarından bir topluluk seçip Tur dağına getirmesini ve buzağıya tapanlar için özür dilemelerini emretti. O zaman Musa (a.s.), “Kavmimden yetmiş kişi seçip Tur dağına götüreceğim ki onlar da dağdan haberi olsunlar” dedi. [29a] Yüce Tanrı’nın buyurduğu üzere Musa (a.s.) o yetmiş kişinin hepsinin yaşlılar olmasını istedi.

O kavminden seçip çıkardığı yaşlılar altmış kişiye ulaştı hemen yetmişe ulaşmadı. Ondan sonra Yüce Tanrı “Ey Musa on kişide gençlerden seç” diye vahiy gönderdi. Musa (a.s.) on kişide gençlerden seçti. Onlar da sabaha kadar beklediler gördüler ki yaşlı olmuşlar. **Musa (a.s.)** İsrailoğulları’nın her neslinden altı kişi çıkardı hepsi yetmiş iki kişi oldu. Onlara “Yüce Tanrı bana yetmiş kişi emri verdi sizden iki kişi burada kalsın” dedi. Geride kalmaktan konusunda aralarında anlaşmazlık meydana geldi. Musa (a.s.) buyurdu “Ardımızda ne kadar sevaplı olursa burada kalanınız da o miktarda sevaplı olur” dedi. Onu işiten iki kişi geriye çekilip oturdu. Birisi Yuşa Bin Nun ve birisi Kalib Bin Yufina’dı.

O zaman Musa (a.s.) o yetmiş kişiye Oruç tutmalarını, kendilerine güzel koku edinmelerini ve elbiselerini de temiz tutmalarını buyurdu. Buyrulan bu emri yerine getirdiler. Musa (a.s.) bunları alıp Tur dağına gitti. Musa Tur dağına yakınlaştığında direk gibi bir bulut inip o dağı kapladı. Musa (a.s.) gidip o bulut içine girdi kavme “Yaklaşın” dedi. Ne zaman Musa Yüce Tanrı ile karşılıklı konuşsa yüzüne bir nur gelirdi. İsrailoğulları’ndan hiçbir kimse ona bakmaya güçleri yetmedi. O zaman ondan yana perde takıldı o kavim de yakınlaşıp bulut içine girdiler. Allah’a secde ettiler ve Allah’ın Musa’ya söylediği sözü işittiler.

Yüce Tanrı onlara işittirdiği söz: “Bunla mı ben birim. Benden başka Tanrı asla yoktur sadece benim. Sizi Mısırdan çıkardım padişahınızı helak edip sizi kurtardım. Bana itaat edip ibadet yapın benden başka kimseye ibadet etmeyin” dedi. Musa (a.s.) sözünü bitirince o bulut açıldı gelip kavmine yöneldi. Onlar “Ey Musa Allah’ı açıkça görmeyinceye kadar biz senin bu sözüne inanmadık” dediler. Bunlar bu sözü söylediler. Yüce Tanrı gökten ateş verip hepsini yaktı.

Ama Vehep (şöyle) söyler. Yüce Tanrı onlara [29b] gökten melek askerlerini gönderdi. Onlar meleklerin geldiklerini duydular hepsi bir gün bir gece içinde meleklerin heybetinden can verdiler. Musa (a.s.) “Ey Rabb’im, bunları öldürecektin keşke bunlar buraya gelmeden buzağıya tapanlarla birlikte öldürseydin” dedi. Nitekim Yüce Tanrı Muhammet’e haber verdi **ḳāle Rabbi lev şī’te ehlektehum min ḳablu ve iyyāye [7/ 155]**. O zaman Musa (a.s.) “Ey Rabb’im, ben İsrailoğulları içine nasıl gideyim sen onların seçilmişlerini öldürdün” dedi. O kadar çok yalvardı ki Yüce Tanrı onların hepsini tek tek geri diriltti. Birbirlerinin nasıl dirildiğine bakıp gözleriyle gördüler nitekim Yüce Tanrı haber verdi **ṣumme be’aṣnākum min ba’di mevtikum [2/ 56]**

Enes (şöyle) anlatır: Resulden (a.s.) buyurdu: “Ne zaman bizden yetmiş kişi Cuma’ya gitse o Musa ile Tur’a gitmiş gibidir belki de çok üstündür” dedi.

Bölüm

Bu bölümde Musa ile Karun olayı anlatılır.

Elde ettiği mal Karun’u öyle bir kibirlendirdi ki sonunun ölüm olacağını anladı. Nitekim Yüce Tanrı haber verip buyurdu: **inne kārūne kāne min kavmi Mūsā fe beğā ‘aleyhim** [28/ 76] Önde gelen bilginler şöyle haber verdiler: Karun Musa’nın annesinin kız kardeşinden amcasının oğluydu. Zira Musa İmran’ın oğludur ve İmran’ın bir kardeşi vardı onun adı da Yeshtar’dı. Yeshtar oğlu Karun’dur ve Yeshtar ile İmran ikisi de Kahes oğludur. Kahes Levi’nin oğludur. Levi **Yakup**’un oğludur. Ulemanın çoğunun görüşü budur.

Musa ile Harun’dan sonra İsrailoğulları içinde Karun’dan bilgili, faziletli ve güzel biri yoktu. Karun’a “Münevver” diye ad vermeleri ondan ötürüdür. **Ve de** İsrailoğulları içinde Tevrat’ı ondan güzel ve çok okuyan kimse yoktu. Lakin (işin) sonunda münafık olup Allah düşmanı oldu. Nitekim Sâmirî (gibi) oldu ve kavmin üzerine asi oldu. Nitekim Yüce Tanrı buyurdu: **febeğā ‘aleyhim** [28/76] yani Karun, Firavun’un valisi olarak İsrailoğulları’nın başına getirilmişti. Onlara zulüm ve haksızlık yapıp güçlerinin yetmediği işleri yaptırırdı. [30a] Zira kendi de İsrailoğullarındandı. Bazıları “Eteđini bir karış diğerlerinden uzun yaptı ve malının çokluğuyla kavmine karşı kibrini gösterdi” dediler. O zaman Yüce Tanrı ona öyle mal vermişti ki, gayet güçlülerden bir topluluk onun hazinesinin anahtarlarını yerinden oynatmakta aciz kalıp iki yana düşmeye meylederdi. Nitekim Yüce Tanrı haber verdi: **ve âteynāhu minel kunūzı mā inne mefātihahu letunū-u bil‘usbeti ulī-lkuvveti** [28/ 76] Bu ayetle müfessirler, Karun’un hazinelerinin anahtarlarını taşıyan topluluğun sayısında anlaşımadılar.

Mücahid “Ondan beşe ulaşınca topluluk derler” dedi. Katede (şöyle) söyler: “Ondan kırka ulaşınca topluluk” derler. İkrime (şöyle) söyler: “Ondan yetmişe ulaşınca topluluk” derler. Bazıları “Altmıştır” dediler.

Ama Hüşeyme’den (şöyle) aktarılmıştır: Ben İncil’de, Karun’un hazinelerinin anahtarlarını altmış beyaz ayaklı katırın çektiğini buldum. Her anahtar bir parmak kadardı ve her bir anahtarla bir hazine açılırdı. Ve de Karun’un âdeti buydu ki, her nereye gitse hazinelerinin anahtarlarını yanında götürürdü. O hep demirdendi. Tutup almaya ağır olunca bu kez onu ağaçtan yaptılar. Onu da ağır bulup gittiler sıgır derisinden yaptılar. Her birisi bir parmak boyu kadardı. Kırk katıra yükleyip birlikte

giderdi. Müfessirler, o kadar nasıl biriktiği konusunda da anlaşılamadılar. Bazıları “Kimya ilmini bilirdi” dediler.

Said Bin Müseyyeb (şöyle) söyler: “Kimya ilmini Musa bilirdi. Onun üçte birini Yuşa’ya öğretti üçte birini Kaleb’e öğretti üçte birini Karun’a öğretti. Karun hızlıydı. Yuşa ile Kaleb’i aldatıp hileyle onların bildiğini de onlardan öğrendi. Kimya ilmini kendisi noksansız elde etti ve bu bilgileri bir araya getirdi. Bazıları “Musa (a.s.) kız kardeşine öğretti, kız kardeşi de Karun’a öğretti. Biriken mal ondan oldu” dediler. Karun onun için “Bu mal bana benim ilminden verildi” dedi. Nitekim [30b] Yüce Tanrı buyurdu: **innemā ūtītuhu ‘alā ‘ilmin ‘indī** [28/78] ve de bazıları “Benim ilminden dediği yani benim tutumluluğumdan türlü türlü ticaretlerden ve tarlalar ekerek büyük bir gayret gösterdim ve bu mal bana toplandı” dediler.

Ve bazıları Eba Süleyman Darani’den aktarmıştır: Doğrusu Karun kırk yıl bir dağ üzerinde Yüce Tanrı’ya ibadet etti. Karun yaptığı ibadetle İsrailoğulları üzerine galip geldi. Onun gibi hiçbir kimse ibadet etmedi. Lanetlenmiş şeytan Karun’u, doğru yoldan ayırmak için ne kadar şeytanlık yapsa da doru yoldan ayıramadılar.

Bu kez lanetlenmiş şeytan, Karun’a kendini ibadet eden bir (kişi) suretinde gösterdi. Onun yanında durup, Karun kadar ibadet etti. Karun’un gücü şeytanın yaptığı ibadete yetmedi ve şeytan ondan üstün geldi. Bu kez Karun ona alçakgönüllülükle tevazu etmeye başladı. Lanetlenmiş şeytan ona “Biz bu vaktimize ve halimize razıyız, İsrailoğulları’nın cemaatlerine karışmamız ya da hastalarını sormamız veya ölenlerinin cenazelerinde hazır olmamız bize gerekmez” dedi. O zaman Karun (şöyle) söyler: “Bu dağdan aşağı kiliseye inelim oraya yemek getirirler yemek temin ederiz”. O zaman lanetlenmiş şeytan (şöyle) söyler: “Ey Karun, diğerlerini bırakıp bu kez boğazımızın yükünü halk üzerine mi bırakalım” dedi. Ondan sonra Karun (şöyle) söyler: “O zaman senin katında uygun tedbir nedir?”. O zaman lanetlenmiş şeytan “Uygun olan budur ki Cuma günü çalışalım diğer günler ibadet edelim ya da bir gün ibadet edelim ve bir gün çalışalım. Bizden artanı fukaraya sadaka verelim bu durum da güzeldir” dedi. O zaman bunun üzerine anlaşp bir gün Allah’a ibadet ettiler ve bir gün çalıştılar. Öyle ki şeytan Karun’un kazancının bereketli ve çok olması için büyü yapıp üfledi. Dünya kapısı Karun’a açıldı ve o kadar mal toplandı ki ibadeti dahi unuttu. Sonunda öyle bir hale geldi ki

dillerle onu atasözü haline getirdiler. [31a] Yani, malı çok olanı Karun’a benzetip “Şimdi o Karun olmuştur” derler. Çünkü Karun o kadar hazine topladı ki, zenginliği onu azgınlığa sürükledi. Sonunda helak oldu. Onun hali geriye kalanlara ibret olup nasihat oldu. İlk doğru yoldan ayrılan Karun oldu. Kibirlenip kendini halktan üstün gördü ve türlü türlü ziynetlerle halk arasına çıkıp övünürdü. Nitekim Yüce Tanrı buyurdu: **fe harece ‘alā kavmihi fī zīnetihi** [28/ 79]

Mücahid (şöyle) söyler: Erkek siyah atlara binip yola çıktılar. Üzerlerindeki eyerler altındı ve değerli incilerle bezenmişti. Kendileri sarı ipekler giyerlerdi.

Abdurrahman Bin Zeyd (şöyle) söyler: Çoğu hizmetkârı olmak üzere yetmiş bin kişi ile yola çıktı. Üzerlerine hep sarı ipekler giyerlerdi. Yeryüzünde safran renkli elbiseyi ilk o deride gördükleri anlatıldı.

Mukatil (şöyle) söyler: Üzerlerindeki altın eyerlerle siyah katırlar üzerine binip yola çıktılar. Değerli taşlarla bezenmiş dört bin atlıyla ve üç yüz cariyeyle gayet temiz ve güzeldi. Türlü ziynetlerle süslenmiş kızıl renkli ipekler giyerlerdi. Siyah katırlar üzerindeki değerli taşlarla bezenmiş eyerleri gören bazı cahiller ve cimriler “Ey keşke bu Karun’a verilen mal bize de verilseydi” diye arzuladılar. Nitekim Yüce Tanrı haber verdi: **yā leyte lenā mişle mā ütiye kārūnu** [28/ 79]

Âlimler ve akıllılar onların söyledikleri sözlerini işitip onlara nasihat verip “Ey size ey kavim! Allah’tan korkun, emirlerine gayret gösterip yerine getirin. Yasakladığı nesnelerden uzak durun. Allah katında ki sevaplar ve mertebeler bu dünya lezzetlerinden ve nefsin isteklerinden daha üstündür. O kimseler Allah’a inanıp güzel amellerle meşgul olsunlar. O halde Allah katındaki saadetlere ulaşamaz. Ne olursa olsun bu kısacık ölümlü dünya içinde Allah’a ibadet etmenin zorluğuna katlansınlar ve nefislerinin arzularına boyun eğmemeye gayret etsinler. Nitekim Yüce Tanrı haber verdi: **ve kâlellezîne ūtū-l’ilme veylekum** (3) **şevābullāhi hayrun li men āmene ve‘amile sāliha ve lā yulekkāhā illā-şşābirūn** [28/ 80]

O zaman Yüce Tanrı Musa’ya (a.s.) emretti “Ey Musa, kavmine söyle örtülerinin dört yerine, mavi renkli iplik ile çizgiler yapsınlar” dedi. O zaman Musa (a.s.) “Ey Rabb’im, bu alameti İsrailoğulları’ndan yapmasını neden buyurdun?” dedi. Ondan Yüce Tanrı buyurdu “Ey Musa, bu İsrailoğulları gafillerdir. İstedim ki gök

rengi alamet olsun ne zaman onu görürlerse beni hatırlasınlar ve göğre baksınlar. Onu hatırlasınlar ki benim onlara gökden indirdiğim kitapla amel etsinler. O zaman bu ameli unutmasınlar. Ondan sonra Musa (a.s.) “Ey Rabb’im, neden örtülerinin hepsini gök renginde yapmalarını buyurmadın ki zira bu İsrailoğulları çizgi yapmayı küçük görürler” dedi. Yüce Tanrı buyurdu “Ey Musa, benim emrim küçük değildir. Eğer o İsrailoğulları benim bu kolay emrine itaat etmezlerse dahi yüce emrime hiç itaat etmezler” dedi. O zaman Musa (a.s.) İsrailoğulları’nı toplayıp onlara “Ey İsrailoğulları, Yüce Allah size şöyle buyuruyor: Örtülerinize mavi renkli iplik ile çizgiler yapın ki o çizgileri her gördüğünüzde Rabb’inizi hatırlayasınız” dedi. İsrailoğulları onu işitip hepsi itaat ettiler o emri yerine getirdiler. Ama Karun kibirlenip o emre itaat etmedi. “Bunun gibi alameti efendiler kullarına yapar, kendi kulları başkalarının kullarından onunla temiz olsun” dedi. Bu söz de Karun’un azgınlığından birisidir ki (öyle) söyledi: **Ve de** o zaman “Musa (a.s.) denizden geçip kavmiyle kurtuldu ve de Firavun helak oldu. Kurban, başkanlık, hazine ve hediyeler kabul edip toplamayı ilk önce Musa (a.s.) kardeşi Harun’dan istedi” demişlerdir. Ne zaman kurban ve hediyeler getirtiler onu Harun’a [32a] teslim ederdi. Harun alıp onları kurban yerine bırakırdı. Gökten ateş inip onu yakardı. Karun ona kıskanıp durdu. Musa katına geldi “Ey Musa, peygamberlik senin elinde. Sonuç olarak ben hiçbir şeyde yokum. Bne bu işe sabredemem. Hal budur ki ben Tevrat’ı sizden daha iyi okuyorum” dedi.

Ondan Musa (a.s.) “Ey Karun, Allah’a ant olsun ki kurban kesme vazifesini Harun’a ben kendi isteğimle teslim etmedim. Muhakkak Allah emriyle yaptım” dedi. O zaman Karun “Allah’a ant olsun ki bunun açıklamasını bana göstermeyinceye kadar ben sana inanmıyorum” dedi. O zaman Musa (a.s.) İsrailoğulları’nın ulularını toplayıp “Hepiniz asalarınızı getirin” dedi. Ondan sonra hepsi asalarını getirdiler. Musa (a.s.), Karun’un ve asa sahiplerinin gözü önünde o asaları Harun’un asasıyla bir deste yapıp bağladı. Ve kendinin ibadet ettiği özel bir yeri vardı. O asaları onun içine koydu ve kavme “Bu gece asalarınızı sabaha kadar saklayın sabah vakti asalarınızı alın” dedi. O zaman gece asaları sakladılar. Sabah vakti çıkardılar, gördüler ki Harun’un asası o asalar içinde ıslak ve taze badem ağacından yapraklandığını gördüler. Musa (a.s.) “Ey Karun, bu işareti gördün mü?” dedi. Karun

“Allah’a ant olsun ki bu senin sihrinin bir sonucu, şaşırtıcı değil” dedi. Öfkelenip taraflarıyla Musa’nın yanından ayrılıp gitti.

Musa (a.s.) ortada akrabalık bağı olmadığı hâlde ona yakın olurdu, münasebette bulunup sert davranmazdı. Ama o Musa’yı her zaman incitirdi. O zaman günden güne geçtikçe Karun’un zulmü, kibri ve muhalefeti artıp Musa’ya düşmanlık duydu. Sonunda gidip bir saray inşa etti. Karun sarayın kapılarını altından yaptı. Altından tahtalar yapıp dış duvarlarını altınla kapladı. Ve de çeşitli elmaslarla güzelleştirip bir taht yaptı. İsrailoğulları’ndan bir topluluk, nefislerinin isteklerine uyup dünya lezzetlerine dalmışlardı. Gece gündüz [32b] ona tabi olup huzurunda hazır bulunurlardı. Onun yemeğini yiyip, onunla söyleşip şakalaşırlardı. Musa’nın cemaatinden ayrılmışlardı.

İbni Abbas (şöyle) söyler: Yüce Tanrı Musa’ya zekât ayetini indirdi. Emrettiği zekâtı kavminden topladı. O zaman Musa (a.s.) kalkıp Karun’un yanına geldi ve malının dörtte birinin zekât vermesi için ona bu emri açıkladı. Bu emir Karun’a ağır geldi. Musa (a.s.) “Ey Karun gel seninle anlaşalım. Ben Yüce Tanrı’dan seni affetmesini dileyeyim. Bin altından bir altın ver ve bin dirhem gümüşten bir dirhem ver ve bir koyun veya ne türden varsa binden birini ver” dedi. Ondan sonra Karun ona “Ey Musa git biraz sabret, hesaplayayım, göreyim” dedi. O zaman Musa (a.s.) gitti. Karun evine gidip hesap yaptı ve çok nesne olduğunu gördü bu yüzden vermeye kıyamadı. Kargaşa yapmaya başladı. İsrailoğulları’nı toplayıp “Bu Musa size ne buyurduysa itaat edip yaptınız, bu kez elimizden malımızı almaya kast etti. Bu işe ne dersiniz?” dedi. Onlar “Sen bizim büyüğümüzsün, sen uygun gördüğünü söyle ona uyalım” dediler. Karun onlara “Ben şöyle uygun görüyorum, şu fahişe kadını getirin ona biraz mal verelim. İsrailoğulları içinde çıkıp Musa benimle zina yaptı haberini versin diye hazırlayalım. Halk onu duyup Musa’yı terk ederler ve sonra ayıplarlar biz de kurtuluruz” dedi. Onda sonra fahişe kadının yanına gidip getirdiler. Karun ona “Sana bir tas dolusu altın vereyim eğer yarın İsrailoğulları toplanıp bir yere gelince ayağa kalkıp Musa benimle zina yaptı de” dedi. Sonra kadın razı oldu. Bu söz şaşırtıcı değil. Dünyanın kargaşası kişiyi bu çukura dinsiz ve imansız bırakıp helak eder. Çünkü Karun bu kargaşayı yaptı. Yarın sabah kalkıp gelip İsrailoğulları’nı topladı “Gelin toplanın Musa size [33a] nasihatte bulunacak”

dedi. Bunları toplayıp kalkıp kendi Musa'nın yanına gitti "Ey Musa, İsrailoğulları toplandı, isterler ki onlara çıkıp nasihatte bulunasın" dedi. Musa (a.s.) onu duyup kalkıp İsrailoğulları'nın yanına geldi. Bunlar bir meydan da toplanmışlardı. Ve bunların içinde durup Yüce Tanrı'ya övgüde bulundu. Dönüp "Ey İsrailoğulları, Yüce Tanrı kitabında söyle emretmiştir, hırsızlık yapanın elini kesin ve her kim yalan söyleyip bir kimsenin hakkında iftira yaparsa ona seksen odun vurun. Her kim ergen olup zina yaparsa ona yüz odun vurun eğer evli zina yaparsa onu taş ile taşılayın o zaman Karun onu duyup "Ey Musa eğer bu işi sen yapsan nasıl olur?" dedi. Musa "Eğer ben de olursam hüküm böyledir" dedi. Karun yine dönüp "Ey Musa İsrailoğulları sen şu kadınla zina yaptın diye yalan söyler" dedi. Musa (a.s.) "Ben mi yaptım?" dedi. Karun "Evet sen yaptın" dedi. Musa (a.s.) "Çağırın o kadın gelsin eğer o yaptın derse gerçektir" dedi. Ondan sonra o kadını getirdiler Musa'nın huzurunda durdurdular. Musa (a.s.) o kadına "Ey kadın, Tanrı hakkı için denizi yarıp İsrailoğulları'na kurtuluş verdi ve gökten Musa üzerine kitap indirdi değil mi? Gerçek haber ver. Bu söyledikleri işi ben seninle yaptım mı?" dedi. O kadın Musa'nın sert sorduğunu gördü. Yüce Tanrı'dan gönlüne tevfik ulaştı. "Bu kez bana o hayırlıdır tövbem yenileyip doğru söylerim yalan söz ile Tanrı peygamberini incitirim" dedi. Ondan sonra ağzını açıp "Ey kavim, bu dedikleri yalandır. Bundan önce Karun beni yanına çağırdı sana bu kadar mal vereyim yarın topluluk içinde Musa benimle zina yaptı diye söyle dedi. Şimdi haşa bu söz iftiradır" dedi. Kadın bu sözü söylediğinde [33b] Karun rezil olup yaptığı işe pişman oldu. Başını aşağı eğip sustu o topluluğun da başları aşağı oldu ve dilleri tutuldu.

Karun tehlikeye düşüp rezil oldu. Hemen o dakika Musa (a.s.) secdeye gidip gözyaşlarını akıtıp "Ey Rabb'im, senin düşmanın beni çok incitti. Kalabalığın içinde beni rezil etmek istedi. İlahi eğer senin gerçek peygamberinsem benim için ona öfkelen ve beni onun üzerine musallat et" dedi. Ondan sonra Yüce Tanrı vahiy verip "Ey Musa, başını kaldır. Ne istersen yere söyle o senin dediğini yapacak" dedi. O zaman Musa (a.s.) başını kaldırdı "Ey İsrailoğulları, bilin ki Yüce Tanrı Karun'a peygamber gönderdi. Nitekim peygamberi Firavun'a gönderdi. Karun'a tabi olanlar onunla kalsın, bana tabi olanlar Karun'un yanından ayrılınsın" dedi. Tümü ayrıldı. Karun ile iki kişi kaldı. Hayret etme, dünya dostlarının hali önceden de buydu. Ne zaman iyilik olsa dosttur, ne zaman bela veya sıkıntı olsa yüz çevirirler. O zaman

dünya dostlarına inanıp ahiret hayallerini terk eden ahmaktır. **Musa (a.s.)** yere “Karun’u halkıyla tut” diye emir verdi. Yer onları ayaklarına kadar yuttu. Ondan sonra Musa “Tut” dedi. Yer dizlerine kadar yuttu. Ondan sonra Musa “Tut” dedi. Bu kez bellerine kadar yuttu. Musa son kez “Tut” dedi. Yer bu kez boğazlarına kadar yuttu. Zira Karun ve halkı o halleriyle Musa’ya yalvardılar. Yeminler edip “Bizi affet sana itaat edelim, aramızda akrabalık vardır. Merhamet hakkı için bize şefkat göster” dediler.

Rivayettir ki bu şekilde yetmiş kez yalvardı. Musa Karun’un yüzüne şefkat gözüyle hiç bakmadı. Karun’un attığı o iftira Musa’yı çok öfkeliendirmişti. Ondan sonra geri “Ey yer, daha da tut” dedi. [34a] Yer yutup onları içine aldı ve hiçbir izleri kalmadı. O zaman Yüce Tanrı “Ey Musa, sen ne kadar katırsın. Sana yetmiş kez yalvarıp özür dilediler. Sen onlara rahmet gösterip yardım etmedin. Eğer yüce hakkım için bana bir kez yalvarıp yardım isteselerdi ben onları kurtarırdım” dedi. **Katade** (şöyle) söyler: O zamandan kıyamete kadar kendi boyu kadar aşağıya gitse yerin dibine ulaşamaz.

Ebu Hüreyre (şöyle) anlatır: Ben peygamberden (a.s.) şöyle işittim. Vakitlerden bir gün bir kişi, bürt giyip övünüp giderken Yüce Tanrı onu yere geçirmesi kıyamete kadar devam etti. Ve de “Yüce Tanrı Karun’ı yere geçirdi” demişlerdir. Bu kez İsrailoğulları birbirleri arasında “Musa Karun’un üzerine çetin dua edip helak etti” diye bu sözü çıkarmışlardır. Onun mülklerinin ve mallarının sahibi o dur dediler. O zaman Musa (a.s.) onu duyup dua etti. Yüce Tanrı onun mülklerini, mallarını ve hazinelerini yere geçirdi. Ardından Musa’ya vahip gönderip “Ey Musa, yüce hakkım için bundan sonra asla bir başkası hakkında yere hiçbir emir verme” dedi. Zira o zaman Yüce Tanrı Karun’dan intikam alıp onu kahretti. Bize onun gibi mal ve hazine verilse diyenler onu görüp o sözlerine pişman oldular. Bu kez Allah’a şükrettiler. Onları yok olmadan kurtardı. Nitekim Yüce Tanrı buyurdu: **ve aşbehallezîne temennev mekânehu bil emsi** [28/82] ve de o kimseler Karun’a öğüt verip “Ey zenginken de yiyip bu mallarla rahatlama ki Yüce Tanrı rahat halkını sevmez. Yüce Allah’ın sana verdiği nesnelerle ahiret saadetini iste. Dünyadan dolayı ahiret nasibini terk etme. Yüce Tanrı sana çok iyilik yaptıysa “Ben de Allah’ın derviş kullarına öyle iyilik yapayım” de. Yer yüzünde kötülük yapmak isteme. [34b] Yüce

Tanrı araya fesat koyanları sevmez ve onları düşman tutar. Onları esirgeyip “Ne kadar çaresiz” derlerdi. Eğer bu nasihatlerimizi kabul etseydi Karun’un sonu böyle mi olurdu? Kendi nefsine zulmedip sonsuz kötülüğe bağımlı oldu” dedi. O halde şimdi “Ey aziz kardeş, Kur’an ve hadislerde bulunan nasihatleri kabul etmeyip nefislerinin istediklerine tabi olanların da akıbeti böyle olur. Aklı olanlar kendilerini Kur’an’a dayandırmalıdır ki kurtuluşa ersin. Aksi halde heves ve nefis onu çabucak yok eder. Şerrinden Allah’a sığınırız.

Bölüm

Bu bölümde Musa (a.s.) ile Hızır’ın buluşma olayı anlatılır.

Nitekim Yüce Tanrı buyurdu: **ve iz kıle Mūsā li fetāhu la ebrahu hattā ebluğa mecme‘al baħreyni ev emđiye ħuķubān** [18/ 60] Önde gelen bilginler Hızır ile Musa’nın bir araya gelme sebebi üzerinde anlaşılamadılar.

Said Bin Cübeyr (şöyle) söyler: İbni Abbas’ın huzurunda otuyordum. Kitap ehlinde bir toplulukta orada oturuyordu. Onlardan birisi “Ey İbni Abbas, doğrusu Nevfa Ka’b kadının oğludur” dedi. Ka’b’ı anlatıp onun hakkında bilgi verdi. Musa ilim istedi. Musa İbni Mişa’dı. Musa İmran’ın oğluydu peygamber değildi. Ondan sonra İbni Abbas “Nevfa yalan söyler. Onu İbni Ka’b bana peygamber aleyhisselamdan haber verdi” dedi. Musa peygamber (a.s.) Yüce Tanrı’ya sordu “Ey Rabb’im, eğer kulların içinde benden bilgili başka biri varsa onu bana bildir” dedi. Ondan sora Yüce Tanrı buyurdu: “Ey Musa, evet benim kullarım içinde bir kişi var ki o senden daha bilgilidir”. Ondan sonra Yüce Tanrı Hızır’ın mertebesini Musa’ya anlattı. Ardından gidip onunla buluşması için emir verdi.

Ve de Harun İbni Antere (r.z.) İbni Abbas’tan (şöyle) anlatır: Musa (a.s.) Yüce Tanrı’ya sordu: “Ey Rabb’im, hangi kulun daha bilgilidir?” Yüce Tanrı “Ey Musa, benim o kulum daha bilgilidir ki kendi ilmine [35a] kanaat etmeyip halktan ulaştığı ilmi alıp kendi ilmine katar. Nerede bir kelimeye rastlasa onu doğru yola ulaştırır veya onu kötülükten kurtarır” dedi. Musa (şöyle) söyledi: “Ey Rabb’im, hiç benden daha bilgili bir kulun var mı?” Yüce Tanrı “Evet, Hızır kulum senden daha bilgilidir” dedi. Ondan sonra Musa (a.s.) “Ey Rabb’im, ben onu nerde arayayım?”

dedi. O zaman Yüce Tanrı “O aradığın kişi deniz kenarında, tuzlu kuru balığın canlanıp hareket etmeye başladığı yerdedir” dedi.

İbni Abbas (şöyle) anlatır: Musa (a.s.) kavmiyle Mısır üzerine galip gelip Firavun’ların yurtlarını dolaşıp sonunda Mısır’da karar verdiler. Yüce Tanrı onlara kitap indirip “Kavmine benim ayetlerimden haber ver” diye Musa’ya emir verdi. O zaman Musa (a.s.) kavmini toplayıp Yüce Tanrı’ya övgüde bulunup ve nasihat etti. Yüce Tanrı’nın bunlara yaptığı ihsanları ve lütufları haber verdi ki bunları Firavun’un kötülüğünden kurtarıp düşmanlarını yok etti. Düşmanlarının yerlerini ve yurtlarını onlara verdi. Ve de “Ey kavmim, bilin ki Yüce Tanrı sizin peygamberiniz vasıtasıyla söz söyledi. Onu kendinin huzuruna yakınlaştırıp seçti ve kendi sevgisini onun gönlüne bıraktı. Ve de sizin peygamberinizi yer sahiplerinin en üstünü yaptı ve orada ne istediyseniz size verdi. Bu Tevrat’ı verdi ki onu okuyun. Sonunda Yüce Tanrı onlara yaptığı ihsanları bir bir onlara anlatıp bildirdi. O zaman bir kişi ortadan gelip “Ey Kelimullah, bu dediklerini hep anladık ama bize yer yüzünde hiç bilgili biri var mıdır bunun haberini ver?” dedi. Ondan sonra Musa (a.s.) “Yoktur” cevabı verdi. O zaman Yüce Tanrı onun o sözünü ayıpladı. Zira “Allah bilir” demesi gerekirdi böyle demeyip “Kesin yoktur” diye söyledi. Yüce Tanrı Cebrail’i gönderip “Ey Musa bizim ilmi nerede bıraktığımızı [35b] sen ne bilirsin. Evet, bizim Mecma‘u’l-Bahreyn’de bulunan kulumuz senden daha bilgilidir” dedi.

Ondan sonra Musa (a.s.) “Ey Rabb’im, bana o kulunu göstermeni dilerim” dedi. O zaman Yüce Tanrı vahiy gönderdi: “Ey Musa, göstermemi dilediğin kulumu deniz kenarında bulursun. O yerde balığı kaybet”. O zaman Musa (a.s.) öğrencisi olan Yuşa Bin Nun’u yanına aldı. Azıkları için bir tuzlu kuru balık temin edip denize doğru yola çıktılar. Sonra gelip iki denizin birleştiği yere, yani doğu tarafından Rum Denizi ile Fars Denizi’nin birleştiği yere ulaştılar. O yerde bir kaya vardı ve kayanın yanında bir pınar vardı ki ona “Ölümsüzlük Suyu” derlerdi. Her ölüye o suydan ulaşırsa, dirilirdi. Oraya ulaştıklarında, o suyun sıcaklığı ve kokusu onlara ulaştı. Zembilin içindeki kuru balık hareketlendi. Musa (a.s.) o zaman uyuyordu. Yuşa ise uyanıktı. Yuşa ile Musa balığın birazını yemişlerdi. Balık zembilden sıçrayıp suya düşüp gitti. O gittiği yer öyle bir oyuk oldu ki su tekrar gelip birleşmedi.

Nitekim Yüce Tanrı haber verdi: **fettehaze sebīlehu fī-lbahri serebān** [18/ 61] Balığın dirilme sebebi hakkında anlaşılamadılar. Onu İbn-i Ka'b (şöyle) anlatır: Peygamber (a.s.) buyurdu: “O balığın gittiği yer oyuk oldu ve suyu tekrar birleşmedi”. Musa o oyuktan, balığın arkasından girdi ve Hızır'ı (a.s.) orada buldu.

İbni Abbas (şöyle) söyler: Peygamberden (a.s.) öyle anlatıldı: Yuşa ile Musa çöle ulaştılar. Başlarını yere koyup uyudular. Sonra balık zembilin içinde canlanıp harekete geldi. Çıkıp denize düşüp gitti. Gittiği yer oyuk olup kaldı. Musa (a.s.) uyandı ve yoldaşı Yuşa ona balığın düştüğü haberini vermeyi unuttu. O zaman ayağa kalkıp gece gündüz gittiler. Musa yarınki kuşluk [36a] vakti geldiğinde yoldaşı Yuşa'ya “Getir yiyeceklerimizden yiyelim” dedi.

Kelbi anlatısında balığın dirilme sebebi olarak bunu (şöyle) anlatır: Yuşa ölümsüzlük suyundan abdest aldı. Abdest alınan sudan balık sıçradı, dirildi. Kuyruğu ile suya vurdu ve suyun içine gitti. Her ne yere kuyruğunu ile vursa su oyuk olup kalırdı. Musa öğrencisiyle kararlaştırılan yerden geçtiler. Orada balık suya düşmesiyle çok zahmet çektiler, zira yolculukları uzadı. Musa ertesi gün kuşluk vakti geldiğinde yoldaşına “Getir o yemekten yiyelim” dedi. Musa'nın balık olayından haberi yoktu. Yuşa da unutmuştu ki Musa'ya söyleyecekti. Musa (a.s.) kararlaştırdıkları yerden geçmek ile çok zahmet çekip yorulmuştu. Nitekim Yüce Tanrı haber verdi: **leḳad leḳinā min seferinā hāzā naṣabān** [18/62] Çok acıkması balığı hatırlamasına sebep oldu. Gittikleri yerden geri, kararlaştırılan yere döndüler. O zaman yiğit “Ey Kelimullah! Dinle, sana balığa ne olduğunu anlatayım. Onu sana haber vermeyi ben unutmuşum. Bana unutturan ancak şeytandır. Balık, sepetten çıkıp denize düştü. Ama onun işi şaşırtıcıydı ki suya girdiği yer oyuk oldu, su birbirine birleşmedi” dedi. O zaman Musa (a.s.) “Bizim de istediğimiz o oyuktur” dedi. Oradan geri döndüler. İzleri takip ederek çöle ulaştılar. Nitekim Yüce Tanrı haber verdi: **ferteddā 'ālā āṣārihimā ḳaṣaṣān** [18/64] O iki denizin birleştiği yerde Hızır' buldular.

Seyuh şöyle anlatır: Hızır'ın adı İlya'dı. Melkan oğlu Melkan. Falig oğlu Tanuha kadar uzanır. Hızır diye lakap takılması ondan ötürüdür.

İsnadı gerçek olan anlatıda Peygamber (a.s.) buyurdu: “Doğrusu ne zaman Hızır bir kuru yerde otursa, ot altından yeşerip çimen biterdi. Hızır’a Hızır demeleri ondan ötürüdür.

Ve de Mücahit (şöyle) anlatır: “Her namaz kıldığı yer yeşerip yeşillik olurdu. Ona bu yüzden Hızır adını verdiler. Allah bilir.

Bölüm

Bu bölümde Hızır’ın olayı anlatılır.

Önde gelen bilginlerden öyle anlatıldı. O vakit peygambere miraç olundu. Burak ile göğe doğru giderken Kudüs ile Medine arasında zihnine güzel bir koku ulaştı. Cebrail’e (a.s.) sordu. “Ey Cebrail, bu nasıl kokudur ki böyle güzel kokar”. O zaman Cebrail (a.s.) haber verdi “Ey Muhammet, zamanında bir padişah vardı. Onun memleketi içinde gayet güzel karakterlere sahip halkı vardı. Ve padişahın bir oğlu vardı. Ondan başka da oğlu yoktu. Babası oğlunu edep öğrenmesi için öğretmene emanet etti. Oğlu öğretmene gider gelirdi. Fakat oğlanın yolu üzerinde bir dindar kişi vardı. Dindar kişinin halini öğrenmek oğlana çok güzel geldi. Dindara yakınlık gösterip onunla oturdu ve babası da onu öğretmenin yanında olduğunu zannederdi. Oğlan dindara hizmet etmekle büyüdü, zamanla genç oldu. Dindar kişinin dini, inancı ve güzel ahlakı üzerine yetişip büyüdü. Babasının atalarından kalan bir evi boşaltıp orada Allah’a ibadet etmeye başladı.

Padişah yaşlandı. Vücudu zayıfladı ve kemikleri inceldi. Memleketin ileri gelenleri gelip ona “Ey padişahımız, sen bu hükümet hakkına uyup güzel adalet sağladın. Şimdi ki halde yaşın ve beden zayıfladı. Sonunda tahtına geçip oturacak kimse yoktur. Sadece bir oğlun [37a] var o da senden uzaklaşıp senin hayatını terk etmiştir. Hiç bu padişahlık işleriyle ve ülkeyle alakası yoktur. Zira zamanında o gence nefsin lezzetleri peyda olmadığı için bu dünya ziynetlerine el uzatmadı. Eğer onu hoş etmek için birkaç güzel hizmetçiler sıralasan, onlarla sohbet etse ve o lezzeti tatsa bu dünya lezzetlerine bir ilgi duyardı. Zira bu dünya lezzeti zincire benzer. Birinde ortaya çıksa diğerini de davet eder. Ondan başka oğlun yok ki yerine, padişahlık tahtına oturup malını alsın. Veya onu evlendiren, güzellere karışsa şayet bu saltanata ilgi duyardı” dediler. O zaman babası gelip oğlunu evlendirmeye

niyetlendi. Fakat oğlu razı olmadı. O zaman babası “Ey oğul, senin üzerinde babalık hakkım vardır. Benim bu sözümü geri çevirmeni istemem” dedi. Çaresiz babası için oğlu evliliğe razı oldu. Padişahlardan bir padişahın kızını ona aldı. Kız fazlasıyla akıllı ve edepli idi. Kızı ziynetlerle süsleyip padişahın oğluyla yalnız bıraktılar. Padişahın kızı gelip padişahın oğlunun halvetine girdiğinde onun namaz ile ilgilendiğini gördü. Padişahın oğlu namazı bıraktı ve kızdan yana dönerek “Ey hanım, sen kimin hanımısın?” dedi. Kız “Ben senin eşinim. Elinin altında sana tabiyim ve falan padişahın kızıyım. Baban beni senin için isteyip aldı, sana gönderdi ve seni bana emanet etti. Sana tabiyim sen her ne istersen ve neden razı olursan ben onu yaparım” dedi. Padişah oğlu da “Benim ne dünyaya ihtiyacım var ne de kadına git. Eğer istersen benimle kal ve benim dinime tabi ol. Benim durumumu açık etmezsen sana Allah katında mertebeler ve sevaplar [37b] meydana gelir. Eğer buna razı değilsen geri ailene git” dedi. O zaman kız “Seninle kalayım ve her ne buyurursan onu yaparım” dedi. Bunun üzerinden bir zaman geçti kız onunla kaldı. Durumlarının nasıl olduğunu bilemediler. Ancak bir gün padişahın beyleri ve vezirleri ortaya çıkıp tekrar geldiler. “Ey padişah, o padişahın kızıyla oğlunu evlendirip bir araya getirdin. Padişahın kızına bir kişi gönder, hiç birbirleriyle bir araya gelmişler mi sorsunlar” dediler. O zaman birini gönderip padişahın kızına sordular “Benim durumum gibi bir daha bulunmaz, onun benzeri yoktur.” dediler. Hiç iki nikâhlı eş arasında meydana gelen durum sizde de meydana geldi mi?” dediler. Söyledi: “Evet oldu”. Onun emrini saklayıp açık etmedi. Onun üzerinden bir zaman geçti. Ardından padişahın beyleri ve vezirleri ortaya çıkıp tekrar geri geldiler. “Ey padişah, geri bir adam gönder kadın hamile mi değil mi öğren. Eğer hamile değilse kadınlar gönderip gidip baksınlar kız önceki durumunda mı” dediler. O zaman kadınlar padişahın kızının hamile olmadığını gördüler. Padişaha gelip haber verdiler. O beyler “Ey padişah, o hatun bakiredir. Şayet oğlu kızı olmaz onu geri ailesine gönder ve ona bir oğlu kızı olan kadın alın ki isteği yerine gelsin” dediler. O zaman padişahın oğlunu çağırıp getirdiler “Ey oğul, o kadından boşanıp başka bir kadınla evlenmeyi ister misin?” dedi. O zaman padişahın oğluna o söz hoş gelmedi. Babası şüphesiz ısrar edip kadından ayırdı geri ailesine gönderdi.

O zaman oğluna daha önce çocuk doğurmuş bir kadın aldı. Çok uzun yıllar bir eş ile ömür geçirmişti. Eşi öldükten sonra padişah onu oğluna aldı. Kadın onun

halvetine geldiğinde padişahın oğlunun namaz [38a] kıldığını gördü. Padişahın oğlu namazı bıraktı ve kadından yana dönüp baktı “Sen kimsin niye geldin?” dedi. O kadın “Ben senin eşinim. Baban adamlar gönderip beni ailemden istediler. Nikâhlanıp beni sana gönderdiler. Ben senin elinin altında olurum. Sana hizmet ederim” dedi. O zaman padişahın oğlu “Ey hatun, beni fitneye düşürme. Benim işime kadın gerekmez eğer istersen benimle kal. Benim sırrımı gizleyip açık etmeden kalırsan çok sevap kazanırsın. Eğer benim sırrımı açık edip bana sevmediğim işleri yaptırıcaksan, sana bunun gibi azaplar olsun isterim. Bu dediklerimden istediğini seç. İstemezsen geri ailene git beni zamanıma bırak” dedi. O zaman kadın “Gitmez seninle kalırım” dedi. Öyleyse kadın onunla bir zaman durdu. Oğlanın padişah babası kadına bir kişi gönderip “Oğlumdan razı mısın?” diye durumunu sordu. Kadın “Ey padişah, senin bu oğlun sürekli bir kadının konağındaymış ki ben bunca zamandır onun yanında arkadaşım. Bir kez eli eteğime değmedi” dedi. Padişah oğlunu çağırıp kadını geri ailesine gönderdi. Oğlanın evinin kapısını sağlam bir balçık ile sıvayıp onu içine bıraktılar. Bir yerden yemek ve su verecek delik bıraktılar ki o delikten bir adam sığamazdı. Padişah oğlunun kapısına adamlar bıraktı ve oğlunu orada sakladı. Onun üzerinden üç gün geçti ardından padişah “Oğlumun durumu nasıldır? diye buyurdu. Evin kapısını açtıklarında içinde kimseyi göremediler. Hızır olup gitti.

O zaman babası Allah’ın izniyle dört bir yana yüz kişi gönderdi. Padişahın oğlunu farklı yollarda aramaya gittiler. Onlardan on kişi gemiye binip deniz seferine gittiler. Ansızın giderken gemileri parçalandı. İçindekiler öldü. İki kişi hemen bir tahta üzerinde çıktı ve dalga onları sürükleyerek [38b] bir adaya bıraktı. Çıkıp adayı gezerken ansızın üzerinde siyah elbisesi ile namaz kılan bir kişi buldular. Baktılar ki gördükleri kişi Hızır’dır. O zaman namazı bitirene kadar orada oturdular. Padişahın oğlunun namazı bitince onlara dönüp “Eğer isterseniz işte bu yerde benimle durup Allah’a ibadet edin. Burda kalın ki rızkınız size hazır gelir ve ancak istemezseniz sizi geri konağınıza ulaştırayım. Ancak babama beni burada gördüğünüzü haber vermeyeceğinize dair yemin edin” dedi. O zaman onlar “Bizi geri şehrimize ulaştır. Bu durum seninle bizim aramızda yemin olsun. Senin burada olduğunu söylemeyiz” dediler. Bunlar bu yemini verdiğinde ansızın bir bulut geçti. Hızır o bulutu çağırıp “Ey bulut nereye gidersin?” O zaman buluttan “Falan yere gidiyorum” diye ses geldi. Bulut geçti gitti. Ardından bir bulut daha geldi. Hızır o buluta da nereye gittiğini

sordu. Buluttan “Falan yere gidiyorum” diye cevap geldi. Bulutun dediği yer Hızır ile yemin eden kişilerin şehriydi. O zaman buluta “Ey bulut, gel bu iki kişiyi götür. Allah’ın izniyle evlerinin üzerine bırak” dedi. Hemen o bulut inip o iki kişiyi kaplayıp götürdü. İkisini de evlerinin üzerine bıraktı.

Birisi Hızır’a verdiği yeminine sadık kalarak evine girdi. Hızır’ın durumu gizledi, kimseye söylemedi. Ama o birisi sözünde durmayıp Hızır’ın sırrını ortaya çıkarmaya niyet etti. Evinin üzerinden inip padişahın huzuruna geldi. “Ey padişah, oğlunu falan yerde gördük. Bizimle bunun gibi iş yaptı” diye haber verdi. Padişah da “Bunu bilen başka biri var mı?” dedi. Yeminine sadık kalmayan kişi yine “Falan kişi benimle yoldaştı o da biliyor” dedi. Ardından [39a] padişah onu da çağırdı. “Yolculuğunuz nasıl geçti?” diye sordu. Kurtulmanın imkânsız olduğunu görünce çaresiz haber verdi. “Ey padişah, oğlunu aramak için gemiyle on kişi gittik. Ansızın gemimiz parçalandı. Diğerlerimiz öldü. Biz ikimiz bir tahta üzerinde kaldık. Dalga bizi sürükleyip bir adaya bıraktı. O adada otlar yiyip ve yaban yemişler yiye yiye konağımıza ulaştık” dedi. Bu kadar haber verdi. Ancak diğeri ses çıkarmadı. Ama yeminini bozan kişi “Yalan söylüyor biliyor da söylemez gizler” dedi. O padişah gizleyeni zindana koymalarını buyurdu. Ama ikisine de süre verip haberi gizleyene “Eğer yoldaşın oğlumu getirecek olursa seni yalanından ötürü asarım ama eğer bu yoldaşın da oğlumu getirmeyip söyledikleri yalan çıkarsa seni salıverip onu asarım” dedi. Bu ikisine de süre verdi. Yeminini bozan kişi birkaç kişi ile deniz yolculuğuna çıktı. Adaya ulaştıklarında Hızır’ı bulamadılar.

O zaman yeminini bozan kişiyi geri padişahın huzuruna getirdiler. “Ey padişah, halkının yalancısı buymuş. Adanın her yerini aradık fakat kimseyi bulamadık” dediler. Ardından padişah, yeminini bozan kişiyi astı. Yeminine sadık kalan kişiyi ise serbest bıraktı. Oğluna en son aldığı kadını getirdi. “Bu işi benim oğluma sen yaptın, kaçırdın” dedi. Hızır’ın sırrını gizlemediği için kadını öldürdü. İkisi de dünyevi cezalarına ulaştı. Tanrı dostunun sırrını gizlemedikleri için sonları buna ulaşır. Padişahın oğluyla evlenen ilk kadın, padişahın yaptıklarını duyunca onuda öldürürler diye kaçtı. Bekar kadın Hızır’ın sırrını [39b] gizleyip haber vermemişti. Hızır’dan zorla ayırmışlardı. Yeminine sadık kalan kişide tekrar yakalayıp öldürürler diye kaçtı.

Padişah öldükten sonra şehrin tamamı Allah'ın emirlerine aykırı davranışlar yapmaya başladılar. Padişahın kavmi kötü davranışlardan hiç vazgeçemediler. O zaman peygamber (a.s) Cebrail'e (a.s.) haber verdi. Yüce Tanrı padişahın kavmine öfkelenip Cebrail'e buyurdu: Kanadımı o şehrin altına geçirip yeri kopardım o kadar topardım ki göktekiler şehrin köpek ve horoz seslerini işittiler. Ondan sonra Yüce Tanrı bana buyurdu: Şehri baş aşağı döndürdüm hepsi yere geçip öldüler.

Erkek ile kadın Hızır'ın (a.s.) sırrını gizlediler. Hiç vakit geçirmeden ikisi tehlikeden kurtuldular. Ardından tekrar yeri onların üzerine kapadım. Tümü altında kalıp öldüler. Geriye kalan ikisi o şehrin yerlerini dolanıp yürürlerdi. Bu emir böyle olduğu için birbirlerinden başka kimseyle karşılaşmadılar. O ikisi bir yere gelip birbirlerinden uzağa oturdular. O kadın "Şehrin tamamı öldü. İkimizin kurtulmasına bir sebep var. Şimdi gel sen meseleni bana söyle ben de sana meselemi söyleyeyim. Her birimizin kurtulmasına sebep ne oldu, görelim" dedi. O zaman ikisi birbirleriyle haberleştiler. Hızır'ın sırrını gizlemeleri ikisinin de kurtulmasına sebep olduğunu anladılar. O zaman erkek "Ey hatun, kabul edersen evlenelim bu şehirden başka bir şehre gidelim. İkimiz birbirimizi hoş görelim. Gayret gösterip Allah ibadeti ile meşgul olalım" dedi. Hatun kabul edip ikisi bir yerde buluşup padişahın şehrinden ayrılıp [40a] Firavun'un şehrine geldiler. Kamıştan bir ev yapıp orada kaldılar. Yüce Tanrı onlara üç oğlan ile rızıklandırdı. Kadın, Firavun'un kavmiyle tanıştı. Onlara o kadar güzel huy gösterdi ki Firavun'un kızının başını taraması için onu kâhya yaptılar. Padişahın kızının elbiselerini giydirdi ve başını tarardı.

Vakitlerden bir gün kadın oturup Firavun'un kızının saçını tararken ansızın tarak elinden düştü. El uzatıp tırağı alırken "**Bismillâhi** helak olsun. Tanrı'ya kâfir oldu" dedi. Firavun'un kızı bunu duyup - düştü. "Allah dediğin kimdir?" dedi. Kadın "Benim Rabbi'mdir" dedi. O kız "Benim babamdan başka senin Rabb'in mi var?" dedi. O kadın "Evet benim Rabb'im senin babanın ve yaratılan herkesin Rabb'idir. O birdir ve tektir" dedi. **Hemen** o kız durup babasının huzuruna girdi. "Ey baba, benim saçımı tarayan kadın büyük sözler söyler. Bilir misin ki bunun gibi haberler verir" dedi. Firavun onu çağırıp "İşte kızım senden bana bir haber verdi şöyle demişsin, gerçek midir?" dedi. O kadın da "Ne duyduysan gerçektir" dedi. O zaman Firavun "Hiç seninle bu sözleri diyen başkaları var mıdır?" dedi. Hatun "Evet, eşim ve üç

oğlumda var” dedi. Ondan sonra Firavun, kadının eşini ve üç oğlunuda getirdi. Hepsinin sözlerinin bir olduğunu gördü. O zaman Firavun onları korkutup “Gelin sözünüzü terk edin. O dediğiniz dinden dönün yoksa size bunun gibi eziyetler ve belalar kılıp mahvederim” dedi. Ardından onlar “Bize ne istersen yap biz dinimizden dönmeyiz” dediler. Lanetlenmiş, bir büyük kazan [40b] getirip içini su ile doldurmaları ve altına ateş yakmalarını buyurdu. Kazan çok kaynadı. Ondan sonra onları çağırıp getirdiler. Bir bir onlara küfür edip “Dininizden dönün veya sizi şu kazan içinde kaynatırım” dedi. O zaman bunlar kaynasalar da dinlerinden dönmeye razı olmadılar. Ardından lanetlenmiş, kadının eşinin ve iki oğlunun kazana bırakılmasını buyurdu. Dönüp o kadına “Senin bizim üzerimizde hakkın vardır. Kızımın bakıcısıysın eğer bizim dinimize dönersen sana çok büyük cömertlik gösteririz. Eğer dönmezsen seni de onlara gibi kazana atarım” dedi. Ondan sonra kadın “Bana her ne istersen yap. Ben dinimden dönmem” dedi. Annelik şefkatini tetiklemek amacıyla, süt emen oğlunu kucağından alıp kazana atmak istediler. Kadın ise bu duruma karşı çıktı ve oğlunu onlara vermedi. **Yüce Tanrı** genç oğlana dil verdi (şöyle) söyletti “Ey anne, bu ayrılığa sabret. Cennette hepimiz bir araya geleceğiz” dedi. O zaman oğlanı annesinin kucağından alıp kazana bıraktılar. Bu kez de kadını kazana bırakmak istediler. Kadın “Ey Firavun, benim senin huzurunda münasip bir isteğim var onu yerine getir” dedi. Ondan sonra Firavun “İsteğin nedir?” dedi. Kadın söyledi “Beni de o kazana bırak. İsteğim odur ki bizim tüm kemiklerimizi bir araya getirip şu evimizin içine defnettir. Ondan sonra evimizi üstümüze yıkmayı buyur ki kimse bizim üzerimize basmasın” dedi. O zaman lanetlenmiş Firavun onu da kazana bıraktı. Dediği vasiyetlerin hepsini bir bir yerine getirdi. Kıyamete kadar onların evlerinden bir koku çıkar. O zaman Hızır’ın babasıyla meselesinin ve önceki emri anıldı. Kitap ehlinin hükmü budur.

Hızır padişah Efridun zamanındaydı. Efridun Zü'l-Karney'nin subaşıydı ve asker götürürdü. **İbrahim peygamber (a.s.)** zamanında İbrahim’le kuyu meselesinde hâkim olup emir veren Zü'l-Karney’nin Zü'l-Karney’dir. Yani İbrahim (a.s.) Ürdün çölünde koyunlarını sulamak için bir kuyu kazmıştı. O Ürdün kavmi kuyunun yeri için İbrahim’den hak iddia ettiler. İbrahim (a.s.) hak iddia etmeleri üzerine Zü'l-Karney’ni hâkim yaptı. Hızır da onun askerlerinin önde gideniydi. Doğuyu ve batıyı dolaşırdı. Dolaşırken ölümsüzlük suyuna ulaşmış içtiler. Ama ne Hızır, ne Zü'l-

Karneyn ve beraberindekiler o ölümsüzlük suyunun ne olduğunu bilmediler. O zaman Hızır uzun hayatı bulup bu dünyada kalıcı oldu. Şimdi ki zamanda da hayattadır.

Nerede çaresiz kalmış biri olsa Allah izniyle ona yardım eder. Ama bazıları “Hızır’ı mukaddimesi Zü’l-Karneyn ve Efridun’dur. Hızır İbrahim iman getirenlerden birisinin oğludur. İbrahim tabi olup Babil’den göç etti” dediler. Meşhur gerçek rivayet odur ki anlatıldı. Ve de Peygamberden (a.s.) gerçek rivayettir. İbni Ka’b hadisinde, Musa peygamberin sahibine “Gidip ondan ilim al” emredildi. Hızır, anlatıldı. Halkın çok bilen peygamberiydi (a.s.). Yaşananları ve gelecek zamanda olacakları da ondan daha iyi bilen kimse yoktu.

Doğrusu Musa (a.s.) padişah Menüçehid zamanında oğlandı. Menüçehid de dedesi Efridun’dan sonra padişah oldu. Bu da önceki rivayetlerinin gerçek olduğunu gösterir. Ve de **İbni Abbas ile Ali’den (r.z.)** (şöyle) anlatırlar: Peygamber (a.s.) buyurdu. Hızır ile İlyas her yıl haç zamanında Mina’da bulunurlar. Birbirlerinin saçlarını yolarlar. Bu kelime üzerine ayrıldıkların anlatıldı **bismillāhi mā şāallahü lā yesūku’l-hayra illallāh mā şāşāallahü lā yaşrifü’s-süe illallāh mā şāallahü kâne mā kâne min ni‘metin fe-minallāh maşāallahü lā havle ve lā kuvvete illā billāhil-‘aliyyil-‘azīm**

Ömer Bin Dinar’dan rivayettir (şöyle) söyler. Madem Hızır ile İlyas hayatta yeryüzünde Kur’an götürülüp okunduğu zaman ikisinin de ömrü ahirete ulaşp vefat ederler.

Ve de Enes’den rivayettir (şöyle) söyler: Bir gün peygamber (a.s.) ile dolaşırken ansızın bir dere içinden ses geldi. Peygamber (a.s.) buyurdu: “Ey Enes, bu neyin sesidir, bak” dedi. O zaman gittim gördüm ki bir kişi bir ağaç huzurunda namaz kılıyor. (Şöyle) Söyler “Ey Tanrım, beni Muhammet’in rahmet olunup bağışlanmış ve duaları huzurunda kabul görülmüş o ümmetinden yap. Onlara sevaplar yazılır. O zaman dönüp peygambere haber verdim. Peygamber (a.s.) buyurdu: Ona git (şöyle) söyle “Tanrı peygamberi sana selam verdi” dedi. Sen kimsin bana haber ver o zaman durup geri döndüm”, “Peygamberin selamını ilettim” dedim. Peygamber sordu “Sen kimsin haber ver” dedi. Benden peygambere selam

ver kardeşin Hızır'dan başkası değil. Benim için de dua etsin. Yüce Tanrı beni onun rahmet olunup ve bağışlanmış, duaları kabul edilen ümmetlerinden yap.

Şimdi geri önceki sözümüze dönelim çünkü Musa peygamberle (a.s.) Yuşa gelip Hızır (a.s.) suyun üzerinde bir çadır yapıp yeşil elbiseye bürünüp yatarı. Musa (a.s.) gelip selam verdi “Senin yanına geldim selam üzerine olsun” dedi. Yattığı yerden “Bizim bu yerimize nasıl geldiğinde selam verirsin? İnsanoğlu için burası gelinebilecek yer değildir” dedi. Ondan sonra örtüsünü çıkarıp başını kaldırdı ve oturdu. “Ey İsrailoğulları, aleykümselam” dedi. [42a] Gönderilmiş Tanrı peygamberi Musa, ondan yana döndü. Musa (a.s.) ona “Sen beni nasıl İsrailoğulları’nın peygamberi olduğumu bildin? Sana beni kim haber verdi?” dedi. O zaman Hızır (a.s.) “Bana ulu bildirdi. Beni sana bildirdi ve seni benden yana gönderdi” dedi. Ve de “Ey Musa, İsrailoğulları içindeki dertleri bırakıp buraya neden geldin?” dedi. Musa (a.s.) “Beni buraya Rabb’im sana tabi olup senin ilminden, nesnenden öğrenmem için gönderdi” dedi. Ondan sonra oturup birbirleriyle konuşmaya başladılar. Ansızın bir kırlangıç geldi. Burnu ile su aldı **Hızır (a.s.)** Musa’ya “Ey Musa, yeryüzünde senden bilgili başka kimse yok. Bil ki Allah senin ilmin ve benim ilmimi ve önceki cümlemizi ve ölmüşlerimizin ilminin hepsinin toplamı Allah katında şu kırlangıcın burnu ile aldığı daha az. Deniz Allah’ın ilminin büyüklüğü yanında bir hiçtir”.

Nitekim Yüce Tanrı buyurdu: **fe vecedā ‘abden min ibādinā āteynāhu rahmeten min ‘indinā ve ‘allemnāhu min ledunnā ‘ilmān** [18/65] yani Musa ile Yuşa ikisi tarafımızdan kendisine rahmet verdiğimiz ve kendisine ilim öğrettiğimiz Hızır’ı buldular. Her ne yapsa gizli ilim ile yapardı. Musa Hızır’dan bu ilmi talep etti **hel ettebi‘uke ‘alā en tu‘allimeni mim mā ‘ullimte ruşdan** [18/66] yani “Sana öğretilen ilimden bana da öğretmen şartıyla senin peşinden gelebilir miyim?” dedi. O zaman Hızır (a.s.) ona **inneke len testaṭī‘a me‘īye şabrān ve keyfe teşbiru ‘alā mā lem tuḥit bihi ḥubran** [18/ 67-68] yani “Ey Musa, benimle olup benim ilminden öğrenmeye güç getiremezsin. Zira ben o ilmi gizli yaparım. Sen bilmediğin bir şeye sabretmeye güç getiremezsin” dedi. Musa (a.s.) **se tecidunī inşāallāhu şābiran velā a‘şī leke emran** [18/69] [42b] yani “İnşallah benim sabırlı olduğumu ve hiçbir sabırlı işinde sana karşı gelmeyeceğim görürsün” dedi. O zaman Hızır (a.s.) **fe inittebā‘tenī felā**

teselnī an şey'in hattā uḥdiṣe leke minhu zikrān [18/70] yani “Eğer benim peşimden geleceksen yapacağım kötü şeyler hakkında, ben sana bir açıklama yapmadan bana hiçbir şey sorma” dedi. İkisi bu yemini ettiler yola gittiler. Bir gemi bulup denize açıldılar. Ansızın bir yeni geminin geldiğini gördüler. O gemiyi çağırıp gemiyi getirdiler. O zaman gemi kavmi “Bunlar hırsızlar gemiye koymayın çıkarın” dediler. O gemi sahibi “Bunlar hırsız değil bunlarda peygamber âlemini görüyorum” dedi.

Ve de peygamberden (a.s.) rivayettir: Gittiğimde onlar deniz kenarında yürüyüp gemi ararken bir gemi gelip geçti. Bunları gemiye alıp bindirmelerini söylediler. Onlar bakınca Hızır'ı tanıdılar. Ücret bir şey istemediler. Onları gemiye bıraktılar. Bunlar denizin ortasına ulaştılar. Hızır (a.s.) bir balta alıp o geminin altından bir tahtasını kopardı ve su içeri girdi. O zaman Musa (a.s.) onu görüp kaftanıyla su girmesin diye tıkadı. Dönüp Hızır'a “**eḥaraḳtehā li tuḡriḳa ehlehā leḳad ci'te şey-en imran** [18/71] yani “Bu gemi sahiplerini boğmak için mi tahtasını koparıp altını deldin? Doğrusu sen gemiye kötü iş yaptın” dedi. Hızır onu işitip ona “**elem eḳul inneke len testatī'a me'īye ṣabran** [18/72] yani “Doğrusu sen, benimle olmaya sabredemeyeceğini sana dememiş miydin?” dedi. Musa (a.s.) “**lā tu-āḥiznī bimā nesītu velā turḥiḳnī min emrī usran** [18/73] yani “Ey Hızır, ben yeminimi unuttum. Bu sebepten beni azarlama. Bu yaptığım la beni sıkıntıya bırakma” dedi.

İbni Abbas (şöyle) söyler: O zaman Hızır [43a] gemi tahtasını kopardı. Musa (a.s.) geminin bir kenarına gidip durdu ve gönlünden “Ben burda ne yapıyorum. Gelip bununla dost oldum. İsrailoğulları içinde oturup onlara Yüce Tanrı'nın kitabını gece gündüz okuyup emir ve yasakları bildirirdim. Onlarla beraber ilim ile ilgilenirdik” dedi. Musa bunları gönlünden geçirdi. Hızır (a.s.) “Ey Musa, gönlünden geçenleri sana anlatayım mı mi?” dedi. Musa (a.s.) “Anlat” dedi. Hızır (a.s.) o gönlünden geçeni bir bir anlattı. O zaman Musa (a.s.) (şöyle) söyledi: Doğru söyledin. Ondan sonra geri döndüler. İyle adlı bir şehre geldiler. Gemiden çıkıp biraz yürüdüler. Ansızın bir grup çocuğun oyun oynadığını gördüler. Bunların içinde bir çocuk vardı ki henüz ergenliğe girmemiş diğerlerinden zayıf ve suratı temizdi.

Zahhak (şöyle) söyler: Bir oğlandı ki fesat işler yapardı babası ve annesi ona çok üzüldülerdi. **Kelbi** (şöyle) söyler: Bir oğlandı ki gece hırsızlık yapar gündüz onu tutup eziyet vermek isteseler gelip babasına ve annesine sığınırdı. Babası ve annesi

ona şefkat gösterip “Gece bizim yanımızda yattı herhangi bir yere gitmedi” diye oğlanın adına yeminler ederlerdi. O oğlanın isminde de anlaşılamadılar.

Zahhak (şöyle) söyler: Adı Haşud’dı. Ve bazıları Cesenvür derlerdi. Babası Hallas ve annesi Rahmi’dır. Hızır (a.s.) gelip o oğlanı öldürdü. Cinayetin nasıl işlendiği konusunda anlaşılamadılar.

Said Bin Cübeyr (şöyle) söyler: Yatırıp bıçak ile boğazladı. Kelbi (şöyle) söyler: Götürüp yere vurdu ardından elbisesini çıkardı öldürdü. Ve bazıları “Başını duvara vura vura öldürdü” dediler. Hızır (a.s.) onu öldürdü. O zaman Musa (a.s.) **ķāle eķatelte nefsen zekiyyeten biğayri nefsin leķad ci-te şey’en nukran** [18/ 74] yani “Hızır sen günah işlememiş, hiçbir kimseyi öldürmemiş ölmeye müstahak olduğunu araştırmadan bir kimseyi öldürdün. Çok kötü bir[43b] iş yaptın” dedi. O zaman Hızır (a.s.) Musa’nın sözüne kızıp o oğlanın kürek kemiğini çıkardı ve etini üzerinden soyup Musa’ya gösterdi. O kürek kemiğinde **kāfirun lā yū’minū billāhi ebedān** yani “Bu kâfirdir asla imana gelmeyecek” yazılıydı. Bu sözün gerçekliğini o hadis gösterir. İbni Abbas peygamberden rivayet eder (a.s.) buyurdu: **ķāle e lem eķul leke inneke len testetīa‘ ma‘īye şabran** [18/75] yani “Gerçekten benimle birlikte olmaya sabredemeyeceğini ben sana demedim mi? O zaman Musa (a.s.) **ķāle in seeltuke ‘an şey-in ba‘dehā felā tuşāhıbnī ķad belagte min ledunnī ‘uzran** [18/ 76] yani “Eğer bundan sonra sana başka bir şey sorarsam benimle dost olma ayrıl. Benden yana duyabileceğin kadar özür duydun” dedi. Birlikte tekrar yola çıktılar. Bir köye geldiler. O gittikleri köy “Antakkaya’dır” dediler. Ve bazıları “Köyün bulunduğu yer o kadar derindi ki gökyüzü ona çok uzaktı” dediler. Sabah vaktinde köye ulaştılar. Bu köy halkına misafir olup yemek vermelerini istediler. O zaman köy halkı onları misafir etmekten kaçınıp yemek vermediler. Zira o kavim Le’im kavmiydi. Köylerin en kötüsüydü ve misafir kabul etmezlerdi. Gece köyde ne yiyecek yemek buldular ne yatacak bir yer buldular. O gece çok soğuktu. Yol üzerinde bir duvar buldular. Duvar da eğilip yıkılmaya yüz tutuyordu. Onun [44a] dibinden gecelediler. O aracık halkın geçecek yerleriydi. Onu oraya iyi amel sahibi bir kişi yapmıştı. Ama gelen geçenler yıkılır diye korkuyla geçerlerdi. Bazı haberlerde gelmişti ki o duvarın büyüklüğü o köy halkının uzunluğuyla iki yüz arştı ve eni elli arştı. Onların boyları gayet uzundu. O zaman Hızır (a.s.) onu doğrulttu.

Said Bin Cübeyr (şöyle) söyler: İki eliyle ve iki çıkınıyla doğrulttu. Ama İbni Abbas söyler: Hızır duvarı yıktı, Musa ile tekrar yaptılar. O zaman Musa (a.s.) **kāle lev şî'te letteḥazze 'aleyhi ecran** [18/77] yani “İsteseydin yaptığın bu iş için köy halkından ücret alırdık. Bize bu yolculuğumuzda yiyecek olurdu. Bari bizi misafirliğe alıp yemek verselerdi” dedi. O zaman Hızır (a.s.) **kāle haza firāku beynī vebeynik seunebbi-uke bite'vīli mā lem testaṭi' aleyhi sabran** [18/78] yani “İşte bu söz ayrılmanızın sebebidir. Yoldaşlık buraya kadar. Görüpte sabredemediğin işlerin yorumlarını sanasöyleyeceğim. O gemi geçimini ondan sağlayan on yoksula aitti. Onu da kardeşti. Onun tahtasını koparıp kusurlu yapmak istedim. Gemi onlara babalarından miras kalmıştı. Geçimlerine sebep olan o gemiydi. Asla o gemiden başka bir şeyleri yoktu. On kardeşin beşinin biri kötürümdü birisi kör ve birisi sağır birisi dilsizdi ve birisi deliydi. Gemiye işletmeye bunların kudretleri yetmezdi. Ama o beş kardeş gemiyi işletipgeçimlerini sağarlardı. O işleten beşinin birisi cüzzamlı birisinin gözü şaşmış birisi aksak birisi kavlıçtı birisini sürekli sıtma tutardı. Ve o [44b] gemilerini işlettikleri deniz de Fars ile Rum arasındaki denizdi. O gemileri bin altınlıktı.

İkrime (şöyle) söyler: İbni Abbas'a ben “Ey Abdullah, bu gemi sahibi kimlerdir? Gemileri bin altınlık olan yoksul mu olur?” dedim. İbni Abbas “Yolcu olan yoksuldur bundan ötürü on bin altını var” demişlerdi. **inne'l-müsāfira ve metā'uhu le'alā feltin illā mā vaḳayehu'llāhu** yani “Doğrusu misafirin elindeki mal harcamak içindir. O zaman Hızır (a.s.) “Onların ilinde bir zalim padişah var oraya uğrayan iyi gemileri zorla ellerinden alırdı. Ben o gemiyi kusurlu yapmayı bundan ötürü istedim. O gemiyi kusurlu kılmam için Yüce Tanrı bana “Zalim padişah yoksulların elinden zorla gemilerini alıp sonrasında ziyan olmamaları için gemiyi kusurlu yap” diye vahiy gönderdi.

O padişahın adı Cülend'di ve kâfirdi. Onun üç yüz altmış tane altın köşkü vardı. Her bir köşkte bir kadın vardı. Padişah'tan uzağa gittiklerinde Hızır (a.s.) o tahtayı geri yerine koyup tamir etti. **Ama o oğlanı** öldürdüm onun babası ve annesi müminlerdi. Yüce Tanrı bana “Oğlan babasına ve annesine karşı dik başlı olup onları öldürmeye kast etti” diye haber verdi. Babası ve annesi oğlanı kâfirken de gayet severdi. Oğlan ergen olunca da babasını ve annesini kendi dinine davet eder

oğullarının sevgisi üstün gelip ona tabi olup dinlerinden vazgeçerler. Veya oğlan yaramaz işlerle meşgul olduğu için onu görüp tanımayanlar o sebeple cehennemlik olurlar diye korktu. [45a] Yüce Tanrı “O oğlanı öldürün onun yerine babasına ve annesine ondan daha iyi bir oğlan veririz ki günden gün temiz olur. Akrafa ziyareti yapsın, babasına annesine ihsan kılıcı olsun” diye söyler.

İbni Abbas (şöyle) söyler: Yüce Tanrı onlara onun yerine mümine bir kız verdi. Yunus peygamber gelip onu bir peygamber ile evlendirdi. Ondan sonra bir oğlan dünyaya geldi ve de peygamber olup bir ümmet onun elinde hidayet buldu. Yıkıp tekrar yaptığımız duvar şehirde yaşayan iki yetim çocuğundu. Birinin adı Asram ve birisinin adı Sarim'di. Duvarın altında o iki yetimin hazinesi vardı. Eğer duvar yıkılsa onların hazineleri kaybolurdu. O yetimlerin babaları ve anneleri günah işlemekten kaçınırlardı. Yüce Tanrı anne ve babalarının dürüstlüklerinden ötürü çocuklarının ergenlik çağına gelmelerini ve hazinelerini çıkarmalarını sitedi. Hazinenin ne olduğunda anlaşılamadılar.

Cafer İbni Muhammed (şöyle) söyler: O altından bir tahtaydı. Üzerine **Bis'mi'llāhi-rrahmāni-rrahīmi 'aceben limen yū'minü bi'l-kaderi keyfe yahzenü ve 'aceben limen yū'minü bi'r-rızkı keyfe yet'abu ve 'aceben limen yū'minü bi'l-mevti keyfe yefrahu yūkinü ve 'aceben limen yūkinü bi'l-hisābi keyfe yafukü ve 'aceben yaridü'd-dünyā ve teklebühā biehlhā keyfe yetmainnü ileyhā lā ilā illā'llāh Muhammeden resūlü'llāh** yazılmış şaşılacak şey o kimsedir ki, Allah'ın takdirine imanı vardır. Her ne olursa olsun onun takdirinin dışına çıkmayacağını bilir. Böyle biri dünyada nasıl üzüntü çeker? Yine şaşılacak şey o kimse ki Rezzak olan Allah olduğunu bilir. O canlı olduğu sürece rızkını verecektir. Böyle biriyken nasıl durup zahmet çeker? Yine şaşılacak şey o kimse ki, ölümden sonraki hayatın varlığını bilir. Böyle biriyken bu dünyada nasıl mutlu olur? Yine şaşılacak şey o kimse ki, yarın hesap vereceğini bilir. Böyle biriyken nasıl gafil gezer? Ve yine şaşılacak şey o kimse ki, dünyanın kesinlikle fani olduğunu bilir. Bütün içindeki kötü insanlar onun gönlüne nasıl meyledip rahat bulabilir? **Ama bazıları** o define “Altın ve gümüşü” dediler. Zira **Ebu Derda** peygamberden (a.s.) (şöyle) anlatı: Bu ayeti okudu ve buyurdu: Define altın ile gümüşdür. Ve de babaları ve anneleri iyi amel sahibi kişilerdi. Onların dürüstlüğünden ötürü Yüce Tanrı o hazineleri o yetimler için

sakladı. Yetimlerin yedinci dedeleri kendilerinin gerçek babaları değildi. Şimdi bu işaret ona müjdelendir. Yüce Tanrı kişinin salahından ötürü oğlu ve evlatları gidince koruma altında tutup saklar. Gerek diri olsun gerek ölü olsun ne zaman o kavim ona güzel inanıp hürmet ederse o yeri ve yerin çevresindeki yerleri bundan ötürü saklar. Duası, ibadeti, takvası ve nafil namazındaki yalvarmaları ve yakarmaları onun bereketini gizler.

Said Bin Müseyyeb ne zaman oğlunu görse “Ey benim oğum, senden ötürü namazımı ve Allah’a ibadetimi sürekli artıracam. Yüce Tanrı seni koruması altına alsın. Bu ayetle işitti, konuşamaz oldu ve yine haberde gelmişti ki Yahya Bin İsmail (şöyle) söyler: Benim bir kız kardeşim vardı. Benden yaşlıydı aklı karışıp bunadı. İnsanlardan korkardı. Bizim evlerimizin ucunda bir saray adası vardı. Onun aklının gitmesi on yıl oldu. Bu haldeyken de abdestine [46a] ve namazına çok düşküdü. Bir zamanı boşa harcamazdı. Vakitlerden bir gece yatıyordun. Ansızın gece yarısı kapıma vuruldu. “Bu kapıma vuran kimdir?” dedim. “Neheh” dedi. O zaman “Kız kardeşim Neheh mi?” dedim. “Evet” odur. Lebbeyk diyip durdum kapıyı açtım içeri girdi. Benim evime gelmeyeli on yıl olmuştu. “Ey kardeşim, ne oldu hayır mıdır?” dedim. “Hayırdır, gece rüyamda gelip bana esselamualeyke Ey Necihe dediklerini gördüm. Ben de aleykümselam dedim. Ondan sonra bana Yüce Tanrı o dedenin dürüstlüğünden ötürü senin baban İsmail’i sakladı. Baban İsmail dürüstlüğünden ötürü seni de sakladı. Ebu Bekir ile Ömer (r.z.) ikisi de senin için Yüce Tanrı’dan şefkat istediler. Yüce Tanrı baban ile deden sevdiğinden ötürü senin için iki şey seçti. Allah’tan bu hali senden giderip geri kuvvetini ve aklını yerine getirmesini iste. Eğer istersen bu hale sabır et ahirette sana cennet versin. Ben “Eğer bu ikisinden birini seçmek gerekliyse elbette halime sabredip cenneti isterim. Fakat Yüce Tanrı’nın kulları üzerinde rahmeti boldur. Hiçbir şey kullarının isteklerinden dolayı ona büyük gelmez. Ne olur ki, lütfedip ikisini birden verse? Hem bugün gücüm, aklım yerinde olsa hem de öldüğümde beni cennetle rızıklandırırsa” dedim. Ondan sonra geri bana “Yüce Tanrı baban ve deden Ebu Bekir ile Ömer’i sevdiğinden ötürü o iki muradını bir araya getirip isteğini kabul etti. Şimdi bu saray damından aşağı in. Yüce Tanrı senden o zayıflığı giderdi” dediler. Uyanıp gördüm ki Yüce Tanrı bana bu iyiliği yapmış [46b] kalkıp sana geldim.

Ve de anlatıldı. Halife Harun Er Reşit Alevilerden birini öldürmeye kast etti. O Alevi gelip yanına girince, Harun onu öldürmek üzereyken, ona ikram ve izzet gösterip serbest bıraktı. Ondan sonra Aleviye (şöyle) sordular: “Nasıl dua ettin ki Yüce Tanrı seni kurtardı”. O zaman Alevi “Ben işittim ki dedelerimin dürüstlüklerinden ötürü beni sakla dedim. Yüce Tanrı duamı kabul edip bana kurtuluş verdi” dedi. **Hızır (a.s.)** Musa için gördüğü meselelerin tefsirinden tek tek haber verdi. Ve de “Ey Musa, bu işleri ben kendi fikrim ile yaptım yaptım. Belki de Allah’ın emriyle yaptım. Gerçeği bil ki, görüpte güç getiremediğn nesnelerin tevili budur” dedim. Ve de o zaman Musa (a.s.) Hızır’ı saklayıp, o oğlanı öldürüp, duvarı ücret almadan yaptığından ötürü Hızır (a.s.) ona “Ey Musa, benim oğlanı öldürdüğüme veya gemiyi delip halk boğulacak diye beni ayıplar mısın? Sen kendi nefisini unuttun mu ki Yüce Tanrı’nın emri ile o Mısır halkını öldürdün. Ben Allah emri ile yaptım. Duvarı sevap için yaptığma beni ayıplar mısın? Sen kendini unuttun mu ki meydana gelen Şuayb kızlarının koyunlarına sevaptan dolayı kuyudan su verdin. Musa onu duyup özür diledi. O da özrü kabul etti. Musa Hızır’dan ayrılmak istedi. Hızır ona “Emanetini Allah’a ısmarladım” dedi. Ondan sonra Musa (a.s.) “Ey Hızır, bana vasiyet et” dedi. Hızır (a.s.) “Ey Musa, ihtiyacın olmadığı yerlerde yürüme. Sana [47a] vasiyet ederim ki sakın sözünde inatçılık etme ve gülünecek bir şey görmeden gülme ve de bir suç işleyeni görünce onu ayıplama. Sürekli sen kendi ayıbın için ağla. Asla bugün yapacağın işi yarına bırakma ki yarının işi geldiğinde bir günlük işi yapmak ağır gelecektir. Nefis bu kez hiç güç getiremez”. Bu vasiyetleri söyledi ve birbirleriyle vedalaşıp ayrıldılar. Hızır yerinde kalıp Musa (a.s.) geri kavmine geldiği zaman onlar Tih yazısında kalmışlardı. Musa Hızır’nın yanına gittiği zaman onlar Tih’de idiler.

Ebu Ümame (şöyle) anlatır: Resul (a.s.) bir gün oturmuştu. “Ey ashap, size Hızır’dan (a.s.) haber vereyim” dedi. “Evet, haber ver Ey resulallah” dediler. Ondan sonra resul (a.s.) buyurdu. Vakitlerden bir gün İsrailoğulları’nın sokaklarından pazara giderdi. Ansızın bir köle “Bana ihsan eyle. Yüce Tanrı sana da ihsan ve ikram verip bereketini arttırsın” diye sataştı. Hızır (a.s.) “Seninle benim aramda yemin olsun eğer Yüce Tanrı bani takdir edip nesne verecek olursa hepsini sana veririm” dedi. O köle “Allah rızası için bana sadaka ver. Ben senin suratında hayır alameti görüyorum ve umarım ki senin gayretinde bana hayırlı olur” dedi. O zaman Hızır

geri “Ben söz veriyorum, eğer Allah takdir edip bana nesne verirse hepsini sana veririm” dedi. O köle geri “Tanrı hakkı için bana sadaka vermeni isterim” dedi. O zaman Hızır (a.s.) “Ben Allah’a iman getiririm ne emir verirse olur. Şimdi benim sana verecek nesnem yok fakat beni bu pazarda sat” dedi. O dilenci “Bu şey nasıl olur?” dedi.

Hızır (a.s.) o dilenciye “Ben sana hakkın dedim sen benden büyük nesne diledi. Ben sana itaat ettim şimdi elimi al pazara gir beni sat. Param bana verirlerse onu sen al” dedi. O dilenci onun elini alıp pazara götürdü. Dört yüz dirhem gümüşe sattı. Parasını aldı gitti. Hızır (a.s.) o satın alan kişinin yanında birkaç gün durdu. Ona hiçbir iş yapmasını buyurmadı. Hızır (a.s.) ona “Beni satın aldın hiç yapabileceğim bir iş yok mudur? dedi. O satın alan “Sen zayıf bir pirsin. Sana iş buyurup zahmet vermek bana doğru gelmez” dedi. Hızır (a.s.) “İşin varsa buyur bana zahmet olmaz” dedi. O müşteri duramadı buyurdu: Bu taşları bu aradan şu araya taşı. Taşı altı kişi iki günde ancak taşıyabilirdi. O zaman Yüce Tanrı ona kuvvet ile yardım etti. Bir saat içinde taşları taşıdı. O zaman müşteri onu görüp çok nimetlenip “Hoş geldin, iyi yaptın” dedi. Ardından müşteri yolculuğa çıkması gerekti. Hızır’a “Ben sana güveniyorum ve seni halkım üzerine vekil yapıyorum. Bu işe ne dersin?” dedi. **Hızır (a.s.)** “Ne dersen inşallah öyle olur. Ama bana yapacağım bir iş ver. O işi yapmak bana zahmet gelmez” dedi. O zaman müşteri “Bunun gibi bir temel yapman gerek” dedi. Yapacağı işi anlattı. “Ben gelince kadar az az yap” dedi. Müşteri, işi ona emanet edip kendi yolculuğuna gitti. Yolculuğunu bitirip geri geldiğinde emanet ettiği işin beklediğinden çok daha [48a] iyi yapıldığını gördü. Hızır onu inşa etmiş tamamlamıştı. Müşteri onu görüp hayret etti. O zaman “Sen kimsin? Bu pirlilik ile bunun gibi zor işleri nasıl başarırısın?” diye sordu. Hızır (a.s.) “Ben o satın aldığın kulum” dedi. Müşteri “Yok sen diğer insanlar gibi değilsin. Allah rızası için bana kim olduğunu söylemeni isterim” dedi. Hızır gönlünden “Bu sözdü beni kulluğa bağımlı eden” dedi. Zorunlu olduğu için haber verdi. “Ben Hızır’ım. Bir derviş gelip Allah rızası için benden nesne istedi. Benim ona verecek nesnem yoktu. O zaman ona itaat ettim. Beni satıp paramı aldı. Zira bana haber öyle bildirildi. Bir kimseden Allah rızası için nesne dilersen onu yerine getirmeye gücü yeterken vermezse yarın kıyamet gününde Yüce Tanrı yanına gelip durur. Bu durumdan dolayı yüzünde et ve deri kalmaz hepsi kemik olur. Müşteri onu duyup hemen ayağına eğilip elini ve

ayağını öptü. “Babam ve annem sana feda olsun. Seni tanımadım sana zahmetli güç işler emrettim ve benim tüm halkım ve malım senin olsun. Ne istersen bana emret. İstersen seni bırakayım” dedi. Hızır (a.s.) “Bana gitmem için izin ver. Gidip geri Rabb’imin kulluğunda olayım” dedi. Hızır’ı satın alan kişi kâfirdi Müslüman oldu. Hızır ona elinde dört yüz altın verip, gitmek için izin verdi. Yüce Tanrı ona vahiy gönderdi: “Ey Hızır, sen bizim rızamız için bir iş yaptın. Biz de onun karşılığı olarak kâfiri Müslüman yaptık. Dört yüz akça yerine dört yüz altın verdin ve kulluktan seni azat ettik. Bilsinler ki bizimle tüccarlıktan kimseye ziyan gelmez.

Bölüm

Bu bölümde Amil olayı anlatır.

Amil’i, amcasının oğlanları öldürdü. Nitekim Yüce Tanrı buyurdu: **ve iz kâle Mūsā liḳavmihi innallāhe ye'murukum en tezbeḥū beḳaraten** [2/67] müfessirler ile anlattılar. İsrailoğulları içinde öldürülmüş bir adam bulundu ve onun adı Amil’di. Katilinin kim olduğunu öğrenemediler ve bu konuda anlaşılamadılar.

Ata ile Suddi “Amil İsrailoğulları içinde bir zengin kişiydi. Onun amcasının oğlanları vardı. Sert dervişti. Onlardan başka da mirasçısı yoktu. Onlara bir faydası dokunmazdı. Ömrünün uzadığını gördüler onun mirasını almak için öldürdüler” dediler.

Bazıları “Amil’in elinin altında amcasının kızı vardı, onu almıştı. Kendi terbiyesini verip beslerdi. İsrailoğulları içinde onun gibi güzel yüzlü kimse yoktu. Bir amcasının oğlu onu evlendirmek istedi. Kızı amcasının oğluna vermeye razı olmadı. Amcasının oğlu kızı evlendirebilmek için onu öldürdü. Onu köyden uzak bir köye götürüp bıraktı ki öldüreni o köyden sansınlar” dediler.

İkrime (şöyle) söyler: Bilindiği gibi İsrailoğulları’nın on iki kapılı bir mescidi vardı. İsrailoğulları on iki bölüktü. Her kapı bir bölüğündü. O ölü kapının birinde bulundu. O zaman bölük onu sürükleyip başka bir kapıya daha bıraktılar. Ardından “Siz öldürdünüz” diyerek iki bölük birbirleriyle münakaşa ettiler. Ama bilinen rivayet önceki rivayettir.

Ata ile Suddi “O iki köy halkı ölü hakkında bizden değil sizdendir” diye münakaşa ettiler. O ölünün velileri [49a] amcasının oğlanlarıydı. O kavmi tutup Musa’nın huzuruna geldiler. Onlardan ölüm davalarına kıstas istediler. O zaman Musa (a.s.) kavme sordu “Bunu siz mi öldürdünüz?” Onlar inkâr ettiler. Bu çözülmesi gereken meseleyi için ortada tanık yoktu. Ölü hakkında verilecek karar zor oldu. Aralarında anlaşmazlık meydana geldi. Henüz Tevrat’a kasame hükmü inmemişti. O kavim Musa’ya gelip “Ey Musa dua et, Yüce Tanrı bu hükmü açıklasın” dediler. O zaman Musa (a.s.), Yüce Tanrı’dan bu durumun bir ana önce hallolmasını isteyip dua etti. O zaman Yüce Tanrı vahiy gönderip Musa’ya buyurdu: “Söyle kavmine bir sığır öldürsünler”. Musa (a.s.) kavmine buyurdu. “Ey kavim, Yüce Tanrı bir sığır kesmenizi buyurdu”. Ondan sonra bunlar “Ey Musa, bizimle alay mı edersin? Biz sana bu ölünün hakkında verilecek kararı soruyoruz sen bize sığır öldürmeyi buyuruyorsun” dediler. Bunlar bu işte ne hikmet olduğunu bilmediler. Olayın görünen tarafına baktılar. Bu ölü meselesi nerde sığır öldürmek nerede. **O zaman Musa (a.s.)** onu duyup “Ben insanları gülünç duruma düşürmemek için Allah’a sığınırım” dedi. O kavim gerçeği öğrendiler ki sığır öldürmek Allah’ın emridir ve şüphesiz yerine yetirmek lazımdır. Bu kez başlayıp onun sıfatlarını sordular. “Ey Musa, Rabb’ine dua et bize açıklasın. O sığır nasıl sığırdır? Nasıl sığır olursa öldürmek işi tamamlanır?” dediler. Fakat kendileri sorma şiddetini arttırdılar. Allah takdir ettiği için Yüce Tanrı o emri şiddetlendirdi. Şiddetlendirmesinde de bir hikmet vardı.

Nitekim Suddi anlattı: Hikmet buydu ki İsrailoğulları’nda bir kişi vardı. Gayet babasına ihsan ederdi. [49b] Ve onun ihsanından birisi budur ki bir kişi ona bir cevher getirdi. O kişiden cevheri elli bin dirheme satın aldı. Ona çok faydası vardı. Cevheri satan kişiye “Babam uyuyor anahtar onun başının altındadır bana bir zaman ver babam uyanınca anahtarı alır sana parayı ulaştırırım” dedi. O söyledi “Benim ihtiyacım var, babanı uyandır bana paramı ver” dedi. Bu söyledi “Vallahi ben babamı uyandıraramam ama o uyanıncaya kadar beklersen on bin fazla veririm” dedi. O zaman cevher sahibi “On binini bana verene kadar babanı uyandır bana paramı ver” dedi. O genç “Eğer babam uyanıncaya kadar zaman verersen yirmi bin fazla veririm” dedi. Ardından babasını uyandırmaya razı oldu. Babası uyandı. Babasına durumun nasıl olduğunu haber verdiler. O zaman babası ona hayır ile dua etti “Ey oğul, güzel

yaptın. Yüce Tanrı sana hayırlı karşılık versin. Geriye bir sığırım kalmıştı. O sığır sana benden karşılık olsun” dedi. O öldürecekleri sığır oldu.

Ama İbni Abbas ve Vehap dediler. İsrailoğulları içinde kitap ehlinde bir salih kişi vardı. Onun bir küçük oğlu ve bir buzağısı vardı. Buzağıyı sürüp bir ormana getirip salıverdi “Ey Tanrım, bu buzağının emanetini sana verdim. Oğlum için sakla. Oğlum büyüyünce ona ulaştır” dedi. Ormanda bıraktı, gitti. Zamanlardan sonra o kişi vefat etti. Buzağı ormanda gece gündüz yürüdü, semirdi güzel bir düğe oldu. Her kim onu tutmak istese kaçırdı. Kimseye [50a] onu tutamazdı. Oğlanda büyüdü gayet annesine itaat ederdi. Geceyi üçe böler bir kısmında namaz kılar bir kısmında annesinin başı ucunda oturur ve bir kısmında sabah olduğunda gidip sırtıyla odun getirip pazarda satardı. Ne kadara satarsa onu da üçe ayırırdı. Bir kısmını sadaka verir bir kısmını annesine verir ve bir kısmını kendine ayırırdı. Oğlunun âdeti buydu.

Bir gün annesi ona “Ey oğul babandan sana bir buzağı miras kalmıştır. Onu götürüp ormana salmıştı. Bunca zamandır oradadır. Emanetini Allah’a emanet etmiştir. Şimdi bugün git onu bul ve de ki Ey İbrahim İsmail ve İshak Tanrısı o sığırımı bana itaat ettirip geri getir ki benden korkup yabana gitmesin. Ne vakit onu görürsen tüyünden ve derisinden gün aydınlığı çıkar. O gün sarısından fazlasıyla sarı olup parlaklığından onu altın suyuna bıraktık sanırsın. Onun işareti odur” dedi.

O zaman durup ormana geldi. Ormanda otları çağırıp ona “İbrahim, İsmail ve İshak Tanrısı hakkı gel bana itaat et” dedi. Hemen onu duyup otlamayı bıraktı oğlanın yanına geldi. Yüce Tanrı onu söyletti. O oğlana “Ey babasına ve annesine ihsan eden genç benim üzerime binmek sana daha kolaydır” dedi. Ondan sonra o genç söyledi “Annem bana öyle emir verdi benimleyken boynuna yapış al gel. Onun emrini tutmam gerek” dedi. O düve ona geri “Ey genç, eğer sözümü tutup bana binersen ilk ben sana boyun eğecek değilim. Şimdi geri [50b] yürü eğer dağ yerinden ayrıl diye buyursan o annene itaat ettiğinden ötürü o dağ kopar seninle gider” dedi. O zaman düve yitip giderken o Tanrı düşmanı lanetlenmiş şeytan bir çoban kılığında geldi. “Ey genç, ben bu sığırın çobanlarından bir çobanım birdenbire kavmimi ve halkımı özledim. Ben onların yanına giderken götüğüm sığırlardan bir sığır yakaladım üzerine ağızımı ve mallarımı yükledim. Yol ortasına varınca ben kaza

yaptım. Oturdum o sığırdaki dağ içine gitti. Ne kadar uğraşsamda tutamadım elime girmedim. Korkarım ki orada öldü. Doğrusu beni bu düveye bindirirsen beni ölümden kurtarırısın. Zira zayıfım yol yürüyemem, bu sığırın gibi sana iki sığır ücreti veririm” dedi. O genç razı olmadı “Allah’a tevvekkül et, eğer senin Allah’a yakınlığın varsa azıksız ve hayvansız da varacağın yere ulaşırın” dedi. O zaman lanetlenmiş şeytan “Eğer istersen bunu bana sat. Ne istersen veririm eğer istersen beni ona bindir onun gibi on sığır veririm” dedi. Ardından genç “Annem ve babam böyle buyurmadı ben bunu öyle yapmam” diye söyledi. Biraz ileri giderken ansızın o sığırın yanından bir kuş uçu. Sığır kuştan korkup kıra kaçtı. Çoban kayboldu. Genç sığırı ilk çağırıldığı gibi çağırdı. Sığır geri dönüp geldi “Ey annesine ve babasına ihsan eden genç, gördün mü şu kuş uçu o Tanrı düşmanı şeytandı. Beni korkutup senden almak istedi eğer bana binseydi sonsuza dek beni geri almaya gücün yetmezdi. [51a] Çünkü sen İbrahim Tanrı’sına dua ettin. O annene itaat edip ihsan kıldığından ötürü bir melek gelip beni şeytan elinden aldı geri sana getirdi.

O zaman genç onu alıp annesine geldi. Annesi “Ey oğul, fakirsin elinde malın yok. Her zaman geceye kadar namaz kılıp gündüz sırtınla odun getirmek sana çok zahmet gelir. Şimdi bunu sat parasını al sana bir süre idare eder” dedi O zaman oğlan söyledi “Ey anne, bunu ne kadara satayım?” dedi. Annesi “Üç altına sat ama bana danışmadan ve ben razı olmayıncaya kadar satma” dedi. O zaman bir sığırın parası üç altındı. Oğlan onu alıp pazara gitti.

Halka gücünü göstermesi ve de gencin annesine ne kadar iyilik yapacağını denemesi için Yüce Tanrı ona bir melek gönderdi. Melek gelip o sığıra müşteri oldu “Ey oğlan, bu sığırı ne kadara satarsın?” dedi. Ondan sonra oğlan “Üç altına veririm. Ama şartım var annem razı olursa satarım. Annem bana danış” dedi. O melek söyledi “Altı altın vereyim bu şartla annene danışma” dedi. O zaman o genç söyledi “Eğer ağırlığınca altın versen de annem razı olmayınca satmam” dedi. O zaman o sığırı alıp annesine geldi. Annesi “Yürü git altı dinara sat ama bana danış” dedi. Oğlan dönüp pazara geldi. O melek söyledi “Annene danıştın mı?” dedi. O söyledi “Evet danıştım, bana altı altından eksige verme acele etme bana geri danış” dedi. O zaman melek söyledi “On iki altın vereyim annene danışma” dedi. Oğlan “Elbette danışmam gerek” dedi. Geri döndü gelip danıştı [51b] ve annesine haber verdi. Annesi “Ey

oğul, sana müşteri kılığında gelen melektir. Gelip seni dener. Bu kez git ona de ki bu sığırı satalım mı satmayalım mı? Oğlan pazara geri geldi. Annesinin haber verdiği meleği gördü. O melek “Var annene söyle, bu sığırı şimdi satmasın tutsun İsrailoğulları içinde bir ölmüş kişiden dolayı Musa (a.s.) bunu satın alacak. Bunu satma muhakkak ağırlığınca altına satın” dedi. O zaman oğlan sığırı alıp geri evlerine gitti satmadı çünkü Yüce Tanrı İsrailoğulları’na Amil cinayetinden dolayı sığır kesme emir verdi. Bunlar sordular: “Rabb’ine dua et bize açıklasın o sığır yaşlı mıdır?” O zaman Musa (a.s.) haber verdi. Yüce Tanrı buyurur “Ne kart olsun ne genç olsun orta yaşlı olsun”. Gidin size buyrulana yapın. Bir sığır kesin sorunuzu tekrarlamayın. Geri onlar “Ey Musa, Rabb’ine dua et bize açıklasın o sığır renkli midir?” Musa (a.s.) “Yüce Tanrı buyurdu “Rengi koyu sarı olsun ki ona bakanların yüzleri ve gözleri sevin sin” dedi.

Zira ayettir gayet güzel nesne görünce gözler ferah bulur, mutlu olur. Onun için Ali (r.z.) “Her kimse sarı ayakkabı giyse onun çilesi azalır” dedi. Ve de geri sorup “Ey Musa, Rabb’ine dua et bize açıklasın o sığır sahipli mi yoksa başıboş mudur? Bize bunun emri son derece açık olmadı. İnşallah onun sıfatını bilmekle hidayet bulanlardan oluruz. Şüphemiz kaybolur” dediler. Resul (a.s.) buyurdu eğer onlar o sondaki [52a] sözlerine inşallah demeselerdi ilk şüpheden kurtulmazlardı. O zaman Musa (a.s.) “Sığır iş görmüş ve yerleri sürmüş olsun. Yüce Tanrı böyle emretti. Sığırdaki hiçbir kusur olmasın, asla üzerinde beyazlık olmasın” dedi. Musa (a.s.) bunlara bu haberi ulaştırdı. “Ey Musa, görevini yerine getirdin” dediler. Gittiler bu açıklanan sıfat üzerine sığır istediler. Onun gibi sıfatlı bir sığırı annesine ihsan eden o gençte buldular. O zaman derisini altın ile doldurup satın aldılar. Birçokları “On ağır altına aldılar kestiler” dediler.

Yüce Tanrı “O sığırın organlarından birisiyle ölüye vurun” diye buyurdu. Ölüye hangi organ ile vurdıkları konusunda anlaşılamadılar. Ama en meşhuru: Dili ile vurdular. Hem uygun olanı da budur. Zira vurmak ile amaçlanan o ölmüş kişiyi dile getirmektir. Konuşma aracı dildir. Ölen kula dil organı ile vurdular. O ölü ayağa kalkıp oturdu. Yüce Tanrı’nın emri ile boynu damarları kızıl kan ile bulanmıştı. “Beni falan öldürdü” sözü bu oldu. Kimin öldürdüğünü haber verdi hemen geri düştü eskisi gibi oldu. O zaman Amil’in kimin öldürdüğü öğrenildi. Yüce Tanrı Musa’ya

“İsrailoğulları kutsal topraklara giderken her iki köy arasında ve her iki mahalle arasında ölmüş kimselere baksın. Diyet hangisine yakınsa ona verilsin. Eğer öldüreni bulursa velisinin eline versinler ve eğer bulamazlarsa [52b] elli kişi pirlerden ve salihlerden seçip orta yaşlı bir sığırı vadide kessinler” diye bildirdi. Ardından elli kişi gelip ellerini onun üzerine koyup “Billahi Elazim yerler ve gökler Tanrısı hakkı İsrailoğulları ve İbrahim ve İsmail ve İshak’ın ve Yakub’un hakkı bu öleni öldürmedik ve öldüreni de bilmiyoruz” dediler. Ne zaman böyle yemin etseler onun kanından olurlar. Ama velisine diyetini verirler. O zaman Musa (a.s.) ölünceye kadar İsrailoğulları arasında bu kasame emirini verdi. Musa öldükten sonra Yüce Tanrı peygamberimizi ve İslam dinini gönderene kadar İsrailoğulları bu hükmü yerine getirdiler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DİZİN

4.1. DİZİNİN KURULUŞUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

1. Metinde yer alan bütün kelimeler, fiiller, birleşik fiiller ve deyimler alfabetik sıraya göre dizilerek karşılıklarına anlamları yazılmıştır.

2. Ayetler, hadisler ve Farsça başlıklara dizinde yer verilmemiştir.

3. Dizinde yer alan kelimeler Arapça kökenli ise “A”, Farsça kökenli ise “F”, Arapça Türkçe ise “A+T”, Farsça Türkçe ise “F+T” şeklinde kelimenin yanında harfler verilmiştir. Türkçe kökenli kimenin yanı boş bırakılmıştır.

cāhil (A) / būnyād (F) / tekebbürlik (A+T) / bāzīrgānlık (F+T)

4. Aynı kelimenin farklı yazılmış şekilleri için diğerine krş. yazılarak atıfta bulunulmuştur. Kelimenin diğer şekli ise koyu biçimde yazılmıştır.

koğu koku. krş. **koğu**.

36b/6

5. Bir kelimenin hem isim hem de fiil şekli varsa önce isim, sonra fiil şekli yazılmıştır.

az

az az az az.

47b/18

az- azmak, yoldan çıkmak.

-dı 27b/3

-dılar 27b/4

6. Kelimelere gelen iyelik ve belirtme eklerinin karıştırılmaması için iyelik ekinin yanına (iy.), belirtme hâli ekinin yanına ise (be.) şeklinde yazılmıştır. Eğer bir kelime hem belirtme hem de iyelik eki bulunuyorsa belirtme hâli eki daha önce yazılmıştır.

7. t~d nöbetleşmesine uğrayan kelimeler iki ayrı madde başı olarak yazılmıştır. Karşılıklarına krş. yazılarak diğer şekli gösterilmiştir.

ceht (A) çalışma, gayret. krş. **cehd.**

-üğden 47a/15

8. Kelimelerin anlamları verilirken sözlük anlamlarının dışında metin içerisindeki anlamlarına bağlı kalmaya özen gösterilmiştir.

9. Kelimeler ve onlara gelen eklerin hangi varakta ve satırda olduğu anlaşılması için ek alt satırda içeri girintili olarak verilmiştir. Sonrasında ise varak numarası verilip araya (/) işareti konulduktan sonra satır numarası eklenmiştir. Bir ekten birçok yerde geçmesi durumunda geçen yerler noktalı virgül (;) ile ayrılmıştır.

çuğur çukur.

25b/13/18; 26a/13; 43b/14

-a 25b/16

10. Madde başlarında sonra gelen ekler içeri girintili biçimde verilmiştir. Ayrıca alt maddeler de içeri girintili olarak verildikten sonra bunlara gelen ekler de alfabetik sıraya göre dizilmiştir.

düşmen (F) düşman.

-i (be.) 25a/12; 29b/17; 50b/3/18

-lerini 35a/10

-üğ 33b/4

düşmen tut- düşmanlık yapmak.

-ar 34b/1

11. Kelimenin sadece yardımcı fiille yazılmış şekli varsa kelimeyi madde başı yapıp anlam vermeden alt madde olarak yardımcı fiilli şekli yazılmıştır. Sonrasında ise bu kelimeye gelen ekler alfabetik olarak dizilmiştir.

ecr (A)

ecr ol- sevap olmak.

-a 29a/7

-ursa 29a/6

12. Eş sesli kelimeler için farklı madde başları oluşturulmuştur. Ayrıca (I) ve (II) şeklinde numaralandırılmıştır.

yazı (I) yazı.

→**Tîh yazısı**

yazı (II) ova, kır.

-ya 50b/16

13. Ünsüz değişimine uğrayan kelimelerde, kelimenin değişime uğramamış hâli madde başı yapılmıştır. Alt kısımda değişime uğrayan ses (()) içerisinde gösterilmiştir.

etek elbisenin belden aşağı kısmı.

(g)-ini 30a/1

(g)-üme 38a/12

14. Bir kelimenin kendi başına kullanılmış şekli olmadan bir ek veya başka bir kelimeyle birlikte kullanılmış hâli varsa kelimeye anlam verilmeden önce sadece hangi kökene sahip olduğu yazılmıştır. İçeri girintili şeklinde “→” yazılıp atıfta bulunularak o ek veya kelimeyle kullanılmış şekline gönderme yapılmıştır.

vefâ (A) →‘**ahde vefâ kıl-**

15. Bir kelimenin birden çok anlamı varsa numaralandırılmıştır.

yabân (F) 1. insan yaşamayan ıssız yer.

-a 26a/7; 50a/10

-dan 52a/3

2. kendi kendine yetişen bitki.

39a/5

16. Ses düşmesi bulunan kelimelerde düşen ses parantez içerisinde gösterilmiştir. Sonrasında ekin gelmesiyle birlikte düşen sesi göstermek için boş küme (Ø) kullanılmıştır.

ağ(ı)z ağız.

Ø -ın 33a/16

Ø -ma 25a15

4.2.DİZİN-SÖZLÜK

A

āb (F)**āb-ı ḥayāt** ölümsüzlük suyu.

-dur 41/7

āb-ı ḥayāta iriş- ölümsüzlük suyuna ulaşmak.

-üp 41a/7

ābdest (F) abdest.

45b/19

ābdest al- abdest almak.

-dı 36a/2

‘ābid (A) ibadet eden.

30b/7; 36b/11

-üğ 36b/14

‘aceb (A) acaba.

32a/13; 32b/17; 36a/13

-dür 27a/11

‘aceble- (A+T) şaşmak, hayret etmek.

-ğ 45a/16/18/19; 45b/1/2

-megil 33b/10

acı- başkasının durumuna üzülmek.

-dı 28b/3

acığ- aç olmak.

Ø-yacak 25a/5

‘āciz (A)**‘āciz kal-** güçsüz, çaresiz kalmak.

-dılar 52a/8

‘āciz kıl- âciz bırakmak.

-dı 30b/8

-up 30a/4

açlık aç olma.

(c) 36a/10

aç- açmak, açık duruma getirmek.

-alar 38a/16

-dılar 38a/16

açıl- açılmak.

-dı 29a/17

-ıp 28b/3

-up 30b/18

-urdu 30a/10

ad ad, isim.

-ı (iy.) 25a/13; 26b/3; 29b/13;

36a/18; 43a/13(2); 43a/13; 43a/14;

44b/11; 45a/6(2); 48b/4

-ında 43a/12

ad vir- isim vermek.

-mişlerdi 29b/16

‘adāvet (A)**‘adāvet bağla-** düşmanlık duymak.

-dı 32a/16

ādem (A) insan.

26a/12; 28b/16; 37b/9; 38a/14;

39a/14 41b/18; 43a/19; 48b/4;

51b/1

‘ādet (A) âdet, usul, gelenek.

-i (iy.) 30a/10; 50a/2

‘adl (A) adalet, doğruluk.**‘adl eyle-** adalet sağlamak.

-düğ 36b/18

→ **kışt u ‘adl****adlu** adlı.

43a/6

āfet (A) afet, bela.

-lerden 45b/10

‘afv (A)	52a/7
‘afv eyle- affetmek.	-sı 24b/19
32b/16	
‘afv it- bağışlamak.	‘ahd (A) ant, yemin.
(d)-e 32b/5	38b/14
(d)-esin 28b/1	-e 38b/15
‘afv olun- bağışlanmak.	-i (iy.) 38b/8; 42b/5; 42b/18
-dı 28b/5	‘ahde vefā kıl- sözünde durmak.
ağaç ağaç.	-mayup 38b/15
33a/6 (2); 41b/7	‘ahd eyle- söz vermek.
-dan 30a/12; 26b/2	-ı 38b/5
(c)-ından 32a/12	‘ahd kıl- söz verilmek.
→ bādem ağacı	-i/-dılar 38b/8
āgāh (F)	‘ahd ol- yemin olmak.
āgāh ol- haberdar olmak.	-sun 38b/7
-ğıl 27a/16	‘ahd şı- yemini bozmak.
ağır ağır.	-in/-yan 39a/6
30a/4	ahāli (A) şehir veya semtte oturanların
-ınca 51a/14	hepsi.
ağır gel- ağır olmak.	39b/3
-di 32b/4	āhir (A) son, sonraki.
-ecek 47a/4	-ğılaruñ 42a/8
ağır ol- ağır olmak.	āhiret (A) ahiret.
-dı 30a/12	33b/12; 34a/17; 34a/18
ağırırak çok ağır.	-de 46a/11
47a/5	aḥkām (A) hükümler.
ağırşın- ağır bulmak.	27a/11
-up 30a/12	aḥmak (A) ahmak.
ağ(ı)z ağız.	33b/12
Ø-ın 33a/16	aḥter (F) yıldız.
Ø-ına 25a/5	-miş 52a/2
ağla- ağlamak.	aḥvāl (A) ahval, durum.
-sın 47a/3	-ümi 37a/19
ağrı ağrı, acı.	aḥ ak, beyaz.

31a/6; 31a/10; 31a/11; 31a/12; 38b/2; 52a/4	-urken 40a/6 2.ele geçirmek. -a 50a/15 3. bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak. -am 49b/4 -asız 32a/11 -ayduk 44a/ 7 -duğı 25b/15; 42a/8 -dum 28b/14 -duğuz 25b/11 -up 28a/10; 28b/18; 35a/1; 40b/8; 42b/10/11; 47a/19; 47b/4 4. beraberinde almak, götürmek. -ıp 29a/10; 32a/1/13; 40a/11; 44a/8; 44b/10; 51a/3/7/15 -mışdı 48b/9 -mışlarıdı 25b/9 alı vir- alı vermek. -di 37a/11; 37b/18/19; -dügi 39a/16; 39a/19 -em 37b/15 -üğ 37b/14 → ābdest al-; elinden al-; hākķ al-; ‘ilm al-; konuķ al-; şatun al-; ücret al-
‘aķķ (A) ‘aķķ ol- dik başlı olmak. -ıp 44b/14	
akçe akçe, para. -k 48a/18 -yi 49b/4	
‘ākıbet (A) nihayet, son. 29b/17; 34b/2; 39b/5 -i (iy.) 29b/10; 34b/5 -inden 28b/8	
akıt- akıtmak. -up 33b/3	
‘ākıl (A) akıllı. 45a/9 -e 37a/11	
‘aķl (A) akıl, us, zihin. -ı (iy.) 34b/5 -um 46a/15 -uņ 46a/10 ‘aķlı git- bilincini kaybetmek. -meklik 45b/ 19 ‘aķlı ķarıř- akılı karışmak. -up 45b/17	
aksak aksak. 44a/19	
al- 1. almak, temin etmek. 49b/12 -a 32b/10 -dı 24b/14; 24b/15; 35b/4; 37a/16; 42a/6; 47b/5; 48a/7 -dılar 43b/16; 52a/7 (2) -urıdı 44b/8	‘ālāmet (A) belirti, işaret, nişan. 31b/7 -i (be.) 31b/5; 31b/14; 47a/15 ‘ālāmet ol- iz olmak. -a 28b/9 alçaķlık alçaķ gönüllölük. (ğ)-ıla 30b/9 aldan- aldanmak.

-up 33b/12	41a/2/3/5/13/15/16/18;
aldat- kandırmak.	41b/6/7/10/15(2)/16/19;
-up 30a/16	42a/1/2/4/6/15/19;
ā'lem (A) çok bilen, bilgili.	42b/2/8/11/12/17;
29b/15; 34b/15; 35a/3/17; 42a/7	43a/1/4/5(2)/6/14/17(2);
-dür 34b/16/19(2); 35a/3; 35b/1	43b/1/5/6/9; 44a/4/6/9; 44b/5/12;
‘ālem (A) âlem, kâinat, dünya.	45b/5; 46b/5/10/11/18/19;
47a/5	47a/6/8/9/10/12/17; 47b/1/5/6/8/16;
-i (be.) 47a/5	49a/2/14; 51b/5/9/12/19; 52a/1/4;
-in 42b/8	52b/6
‘ālim (A) bilgili kimse.	‘aleyke's-selām (A) "sana selam olsun"
-ler 31a/15	anlamında Arapça bir söz.
ālet (A) alet.	41b/19
-i (iye.) 5a/12	‘aleyküme's selām (A) "size selam olsun"
-in 28b/2	anlamında Arapça bir söz.
‘alevî (A) Hz. Ali yanlısı olan kimse.	46a/6
46b/2	alt alt.
-lerden 46b/1	-in 28b/2
-ye 46b/4	-ına 39b/6; 40b/1
‘aleyhi's-selām (A) "ona selām olsun"	-ında 37a/15; 38a/3; 39b/10;
mânâsında peygamberlerin adı	45a/7; 48b/8
anılırken kullanılan bir söz.	-indadır 49b/3
24b/8/11; 25a/3/14; 25b/5/10;	-ından 24b/15; 25b/15; 28b/13;
26b/6/18/19;	36b/2
27a/3/5/14/15; 28b/1/15; 28a/2/5/18;	altı altı (sayı adı).
28b/3/9/12/18; 29a/1/3/4/6/8/9/11/1	29a/4; 47b/10; 51a/13/16
7; 29b/2/4/8; 30a/18;	altı yüz biç altı yüz bin (sayı adı).
31b/4/5/8/12/17/19; 32a/	26b/10
4/6/7/12/14; 32b/3/4/7;	altmış altmış (sayı adı).
33a/2/10(2)/12; 33b/3/7/11;	29a/2; 30a/9
34a/6/10; 34b/7/14(2)/18;	-dur 30a/8
35a/4/6/8(2)/17;	altun altın.
35b/2/4/10/14/15/16/18;	
36b/8/15/19; 39b/3(2)/8;	

25b/10/18; 32a/18; 32b/5/15;	-sunuŋ 48b/8
44b/11; 45b/4; 48a/16;/18;	‘ āmil (A) vali.
51a/13/14/19	-i (iy.) 29b/18
-a 51a/6/12; 51b/6; 52a/7(2)	āmīn (A) amin.
-dan 26a/5; 32a/17(2); 32b/5;	28a/18
45a/12; 51a/17	aŋ- hatırlamak.
-danıdı 31a/10	-alar 31b/7 (2)
-ıdı 31a/6; 51a/8	-mağ 36a/10
-ıla 45b/6	ana anne.
altunlık altın değerinde.	-ları 45a/8; 45b/6
44b/3	-m 28b/6/7; 48a/11; 50a/17;
-ıdı 44b/2	50b/13; 51a/12/14
altun-zār altınla kaplı.	-mıla 51a/12
32a/18	-ŋa 50b/2; 51a/2/13/17/19; 51b/4
‘ amel (A) iş, niyet.	-sı 43a/9/11/14; 44b/13/16; 50a/6;
-i (iy.) 31b/8; 47a/3/4	51a/3/6/15; 51b/1/3;
-le 47a/4	-sına 43a/10; 44b/14; 45a/1/2;
-lere 31a/19	50a/1/5/16; 50b/17; 51a/3/9/15;
‘ amel it- amel yapmak.	51b/1; 52a/6
(d)-eler 31b/8	-sınuŋ 29b/12; 50a/3
ammā (A) ama.	and
24b/14; 25a/19; 26a/4/7; 28b/7;	and iç- yemin etmek.
29a/19; 30a/8; 31a/9/15;n 31b/14;	-eler 52b/5
32a/15; 33a/17; 35a/16;	analık ana olma durumu.
36a/1/13/18;36b/10; 38b/15;	40b/9
39a/6/8/10; 39b/1; 40b/17;	ancağ ancak.
41a/7/9/12; 42b/8;	27b/10; 33b/10; 39a/6; 47b/10
44a/2/5/11/12/17; 45a/5/11; 46a/13;	ancılayın onun gibi.
47b/15; 48b/5/13/17; 49a/17;	30b/5; 34a/13; 48b/9; 52b/7; 52a/6
49b/5/13/14/17; 51a/7/12/16;	ara iki şeyin arasında bulunan, uzaklık,
51b/6; 52a11; 52b/6	iç, arada bulunan.
‘ ammu (A) amca.	-da 25b/13; 38b/2; 44a/1
-sı 29b/12; 48b/6/11; 49a/1	-dan 47b/10
-sınuŋ 48b/10	-larına 28a/10

-mda 44a/10; 47a/13	(ğ)-ı (iye.) 39b/11
-muzda 33b/17; 38b/7	artur- arttırmak.
-sına 49a/4; 49b/15; 50a/7	-am 45b/15
-sında 29a/5; 36b/6; 37b/7; 49b/18;	arż (A)
52a/17/18; 52b/7	arż-ı muḳaddese kutsal topraklar.
-sındağı 44b/1	-ye 52a/17
-ya 35b/8; 40b/15; 47b/10	‘ arż (A)
ara- aramak.	‘ arż eyle- sunmak.
-dılar 39a/12	-di 40b/2
-maduk 39a/14	ārżū (F) arzu, istek.
aracuk ara.	-ların 31b/2
44a/1	-m 37a/18
-dur 36a/15	ārżū it- arzulamak.
aralık aralık, ara.	(d)-ip 31a/13; 34a/13
36a/4	aş-
ard arka, geri.	aşa koy- asmak.
-ında 26a/13	-aram 39a/9
-ını 26a/12	-ip 39a/15
ardınca hemen arkasından, peşinden.	aşı sar- asmak.
35b/15	-am 39a/10
‘ āriyyet (A) ödünç.	‘ aşā (A) değnek, sopa.
25b/11	32a/8
arka arka, art.	-lar 32a/12
-ıyla 51a/4	-ları 32a/7/9
-sıyla 50a/4	-laruḡuzı 32a/7
arış (F) uzunluk ölçüsü.	-laruḡızı 32a/10
-ıdı 44a/4(2)	-ḡızı 32/11
-ıyla 44a/3	-sı 32a/12
art- artmak.	-sıyla 32a/8
-anın 30b/16	‘ aşālu (A+T) asalı.
-up 32a/16	32a/10
artuk fazla, ziyade.	āsān (F)
29a/15; 37a/6; 39b/11; 40a/9/10;	āsān(ı)raḡ (F+T) daha kolay.
40b/6; 44a/15; 48b/6; 49b/6	-dur 50a/17

aşhāb (A) dostlar.

47a/9

-ına 27a/5

-ıyla 33b//13/16

aşhāb-ı siyer müfessir.

24b/7

‘aşr (A) çağ, zaman.

-ında 41a/1/16

aşlā (A) hiçbir zaman.

52a/3

āsumānī (F) açık mavi.

31b/13

aşa

aşa aşā fazla fazla.

40b/1

aşağa aşağı.

29b/15; 30b/12; 33b/1/2; 34a/4;

39b/7; 47a/17

āşikāre (F) açık belli.

29a/18; 37a/19

āşikāre kıl- belli etmek.

-a 33b/5

-dı 26b/1

-mayasın 37a/19

at

at.

-a 24b/13

-ı (iy.) 24b/15/16

-ının 25b/15; 27b/13

-u 24b/13

ata

baba.

27b/7; 40a/11

-ları 45a/8; 45b/6/8; 46b/5

-larından 44a/14

-m 48a/11; 49b/3(2)/8

-ma 38b/6

-mdan 40a/8

-mı 49b/5

-ı (be.) 37a/15; 38a/2; 46a/6/7/16

-ıdan 50a/6

-ı 49b/5/7

-ıyla 46a/9

-nu 40a/9

-sı 36b/9/12; 37a/8/9/10; 37b/17;

38a/10/17; 40a/11; 43a/9/11/13;

44b/13/15; 49b/9(2)/10

-sın 28a/11; 44b/17

-sına 43a/10; 44b/14; 45a/12;

49a/19; 49b/9; 50a/16

-sın 36b/15

-sıyla 40b/19

‘atā (A)

‘atā kıl- ihsan etmek, bağışlamak.

-dı 51a/10

atalık babalık.

-37a/9

atlu atlı.

31a/11

āvāz (F) ses, seda.

-dur 41b/7

-ıla 26a/3

-ların 39b/7

-larını 27a/4

āvāz gel- ses gelmek.

-di 38b/9; 41b/6

avlu (A) avlu.

32b/15

avuç el içi.

24b/14; 26a/3

‘avrat (A) kadın.

32b/17; 33a/14/19; 37b/14/18/19;

38a/2/5/8/9/11(2); 39b/8; 44b/12

-a 33a/11/12; 37a/18; 38a/10;

39b/13; 40b/5

-dan 38a/1

-ı (iy.) 32b/12/15; 33a/11; 38a/12;

39a/16/18

-ına 37b/16

-ının 34b/11

-la 33a/9

-uñ 24b/19; 37b/15

ayağ ayak.

(ğ)-ı (iy.) 24b/15; 25b/15

(ğ)-ın 48a/11

(ğ)-ıyla 28a/15

ayağına düş- çok yalvarmak.

-üp 48a/11

a‘yān (A) ülkenin ve devletin ileri

gelenleri.

-ları 36b/16

‘ayb (A) ayıp, kusur.

33b/5

-ıñ 47a/3

‘ayb eyle- ayıp etmek.

-di 35a/18

‘ayb it- ayıp etmek

-meyesin

‘ayb ol- ayıp olmak.

-maya 52a/3

‘ayblu (A+T) ayıplı, kusurlu.

44a/13

‘ayblu kıl- kusurlu yapmak.

-am 44b/7/9

āyet (A) ayet.

-de 30a/6

-dür 51b/14

-i (iy.) 45b/5

-ile 45b/16

-in 32b/2

-lerümden 35a/8

ayğır aygır.

-lara 31a/6

ayır- ayırmak.

-dı 37b/17

-mışdı 39b/1

‘aynü’l-ḥayāt ölümsüzlük suyu.

35b/7

-dan 36a/2

ayrıl- ayrılmak.

-a 46b/17

-dılar 47a/6

-dukları 41a/19

-ğıl 43b/11

-ıp 27b/10

-mağa 44a/10

-mışlardı 32b/2

-sun 33b/9

-up 32a/14

-urlar 41b/1

ayruḵ başka, diğer.

25b/4/5; 26b/4; 27b/16; 30b/15;

34a/12; 37a/6; 37b/15; 39a/6;

43b/11; 50b/19

(ğ)-a 27a/9

(ğ)-ın 30b/13

(ğ)-ından 30a/1

(ğ)-umuz 39a/3

(ğ)-uñ 31b/16
ayruḫsı başka, ayrı.
 40a/16
a‘zā (A) vücut parçası, organ.
 -da 52a/10
 -dur 52a/10
 -larından 52a/9
 -yıla 52a/13

‘āzāb (A)
‘āzāb ol- eziyet olmak.
 -lar/-ısar 38a/7

āzād (F)
āzād kı- azat etmek, serbest bırakmak.
 -duḫ 48a/19

azal- azalmak.
 -ur 51b/15

az
az az az az.
 47b/18

az- azmak, yoldan çıkmak.
 -dı 27b/3
 -dılar 27b/4
azıraḫ daha az.
 42a/9

azdur- yoldan çıkarmak.
 -alar 30b/6

azğunlık azgınlık.
 (ğ)-ından 31b/16

azık yiyecek, yolluk.
 Ø-cağum 50b/5
 (ğ)-ıçün 35b/5

azıḫsuz yiyeceksiz.
 50b/11

‘azāyim (A)
‘azāyim kı- büyü yapmak.
 -ıp 30b/18
azıt- yoldan çıkmak.
 -dılar 26b/16
‘azīz (A) değerli, saygın, üstün.
 34b/3

B

bādem(F)
bādem ağacı badem ağacı.

-ndanıdı 32a/12
bağışla- bağışlamak.
 -yayum 49b/7

bāḡī (A) asi, isyancı.
 29b/19

bāḡī ol- asi olmak.
 -dı 29b/18

bağla- bağlamak.
 -dı 32a/8/19
 → **‘adāvet bağla-**

bağlan- bağlanmak.
 -dı 26a/10

bahā (F) değer, fiyat.
 -ma 47b/3
 -mı 48a/7

-sı 51a/7
 -sın 47b/5
 -sını 51a/5

-ya 47a/11

bahāne (F) bahane.
 -sine 25b/9

baḫṣ (F) bölüm, kısım.
 -ın 50a/5(3)

bağış it- bölmek.	-duğı 24b/14
(d)-eridi 50a/5	-mayalar 40b/16
bağ- bakmak.	baş kafa, baş.
-anlara 51b/13	-ı (iy.) 43a/16; 49b/3; 50a/3
-ıcağ 42b/10	-ın 33b/7; 40a/4
-madı 33b/19	-ını 33b/1; 40a/4; 41b/19
-up 28a/10; 29b/6	-ları 33b/2;
bāḳī (A) artan, geri kalan.	-larını 35b/16; 41a/19
28a/19	-um 27b/6
-si 26b/11; 28a/18	-uğ 33b/6
bāḳī kıl- kalıcı hâle getirmek.	2. öncü.
-dı 41a/8	-ıdı 41a/6
baḳiyye (A) geri kalan.	baş aşağı birağ- ters çevirip
49b/11	bırakmak.
bal bal.	-up 28a/8
25a/4	baş barmağ baş parmak.
balçık çamur.	-larının 25a/4
(ğ)-la 38a/13	(ğ)-ını 25a/5
balık balık.	baş kaldur- (gerçek anlam) başını
35a/5; 35b/5/9/10/14/17/19;	kaldırmak.
36a/2/5/7/10/13	-ın/-ıp 33b/7
(ğ) 36a/3	-ını/-dı 41b/19
(ğ)-a 36a/12	-uğ/ 33b/6
(ğ)-ı (iy.) 35b/3	baş ucu yanı başı.
(ğ)-uğ 35b/11/15	-ı/-nda 50a/3
bālīg (A) erkeklik çağına erişmiş oğlan.	başı aşağı döndüri vir- (bir şeyi
45a/9/10	veya yeri) ters çevirmek.
balta balta.	-düm 39b/7
42b/11	başla- başlamak.
bārī (F) hiç olmazsa, hiç değilse.	-dı 30b/9; 32b/9
29b/3; 44a/7	-dılar 34a/8
barmağ	-yup 49a/14
→ baş barmağ	batn (A) ortası.
baş- basmak, ezmek.	-ı (be.) 52b/2

bayağı önceki, eski.

52a/15

bayram bayram.

25b/9

bāzār (F) pazar, çarşı.

-a 51a/8/16; 51b/3

-da 47a/19; 50a/4

-ı (iy.) 47a/10

ba‘zı (A) bazı.

-lar 5a/19; 26b/8; 30a/1/8/14/18;

30b/1/3; 41a/9; 43a/13/16;

43b/12/13; 44b/15; 45b/4

-lara 48b/8

bāzırgānlık (F+T) tüccarlık.

-dan 48a/19

be (F)

be-dürüstī doğrusu, doğru olmak
gerekirse.

26a/18; 27a/2; 28b/13; 30b/4;

34b/11; 36b/1; 41a/16; 42b/15/16;

44b/5; 46a/7; 50b/8

be-ğāyet son derece, fazlasıyla.

37a/11; 50a/11

beden (A) vücut, gövde.

-i (iy.) 36b/16

-ünj 36b/19

beg bey.

-ler 37b/12

-leri 37b/3

bel bel.

-lerine 33b/15

belā (A) felaket, musibet.

33b/11

-lar 40a/18

belī (A) "evet" anlamında olan söz.

33a/10; 34b/16; 35a/3; 35b/1;

37b/8; 40a/9/15; 46a/3; 47a/9;

51a/7

belki (A+F) belki, olabilir.

26b/1; 29b/9; 32a/5; 37b/1; 46b/8;

51b/10

belür- belirmek, ortaya çıkmak.

-eyidi 24b/19

ben ben.

24b/8; 26b/9; 27a/2;

27b/4/8(2)/10/13; 28b/15; 29a/15;

29b/5; 30a/8; 32a/3/4/5/6;

32b/5/12; 33a/8/10/14; 34a/3/5/19;

35a/4; 36a/12; 37a/14/17; 38a/2/3;

39b/10/14/17; 40b/8; 42a/2/14/17;

42b/3; 42b/4/8/16/18; 43a/1; 43b/8;

44b/2/7; 46a/5/11; 46b/3/5/8/12/14;

47a/14/16/18; 47b/1/2/17/18;

48a/3/6; 49a/12; 49b/5/6/8; 50a/19;

50b/3/4/6/8/14; 51a/7; 52a/15

-den 29a/15/16; 34b/15; 35a/3;

41b/12; 42a/3; 42b/4; 45b/17;

47b/2; 48a/6; 49b/12; 50a/9

-i (be.) 26b/18; 29b/3; 31b/7(2);

33a/17; 33b/4(2)/15; 37a/15;

38a/2/3/4/8; 40b/14; 41b/8/14;

42a/1/2/3/4; 42b/1; 46b/5/13/15;

47a/19; 47b/3/6/13/15; 48a/3/7;

50b/8/9/13/18; 51a/1

-im 29a/15

-imleyken 50a/17

-üm 26b/8; 27a/18; 27b/5/6/10;

28a/17; 30a/19; 30b/1/2; 31b/10;

34b/16/19; 35a/8; 37a/10/17/18(2);
 37b/6; 38a/4/5/6; 39a/16;
 40a/8(2)/9/11/15; 40b/12; 42a/7;
 42a/17; 43b/11; 44a/10; 45b/14/17;
 46a/4/12; 47a/13/18/19; 47b/2;
 48a/6/12/13; 49b/4; 50a/16
 -ümçün 33b/5;41b/13
 -ümile 32b/13/16; 33a/19; 37a/18;
 38a/5; 38b/4/5/6/19; 42b/16 42a/17;
 43b/8/11; 51a/16/18

baña bana.

26b/8; 27b/5/14/15/19; 29a/5/16;
 30a/19; 30b/3; 32a/6; 33a/16;
 33b/5/9; 34a/3; 34b/14/15; 35b/2;
 36a/12; 37a/16; 38a/6; 39b/7/14;
 40a/13; 40b/7; 41b/11; 42a/2/15;
 42b/3/18; 43a/3/5; 44b/9/14;
 46a/5/6/12/13/14/15/18;
 46b/6(2)/18;
 47a/11/13/14/15/16/17;
 47b/3/8/9/16; 48a/4/7/14(2);
 49b/3/5/7; 50a/9/14/14/19;
 50b/12/13/19(2); 51a/7/17

benī Ġsrā'īl Ġsrailoğulları.

24b/17; 25a/8/16; 26b/3/6;
 27b/9/17; 28a/1/19; 29b/5/15/16;
 30b/5; 31b/6/9/11/12(2)/14; 32a/19;
 32b/9/13/16/19; 33a/1/3/4/9/13;
 33b/7; 34a/8; 41b/19; 42a/2/3;
 43a/2; 48b/3/5/9/14; 49b/13;
 51b/5/7; 52b/6/7
 -de 49a/19
 -den 27b/10; 29a/12; 48b/1
 -denidi 30a/1

-e 25b/19; 26b/17; 31b/5; 33a/13;
 51b//7
 -i 26b/13
 -le 24b/6
 -ünj 24b/19; 25a/11; 26a/17; 28b/17;
 29a/4; 29b/18; 30b/10; 32a/6;
 47a/10; 48b/13; 52b/4

benū Ġsrā'īl Ġsrailoğulları.

33a/9

-e 26a/6

beñze- benzemek.

-mez 26b/6

berekāt (A) bereketler, ihsanlar.

-ıla 30b/18

-ında 45b/13

-ını 27a/17

-uñı 47a/12

beri beri, ...den beri. krş. berü
 52b/6

berü beri, ...den beri. krş. beri
 25b/7; 34a/4

beşā ?
 30b/6

beşāret (A)

beşāret kıl- müjdelemek.

-ur 45b/8

beşer (A) insan, insanoğlu.
 48a/3

bevl (A)
bevl eyle- içmek.
 28b/11

beyān (A) anlatma, bildirme.
 24b/7; 29b/9; 42b/4; 49a/6;
 -in 32a/6

beyân eyle- anlatmak.	(ğ)-alar 40b/9/12
-sün 49a/6	(ğ)-alum 30b/13
beyân it- anlatmak.	(ğ)-asın 40b/14
(d)-er 24b/7; 29b/9	(ğ) -up 32b/18
(d)-üp 42b/4	(ğ)-urda 34a/1
beyân kııl- anlatmak, bildirmek.	→ baş aşağı bırak-; dâlâlete bırak-
-a 49a/15	bırakdur- bırakmasını sağlamak.
-dı 32b/3	-dı 40b/17
-sun 51b/8/12/16	bî (F)
-up 47b/17	bî-çâre çaresiz.
-ur 34b/7	34a/1
beyân olun- açıklanmak.	bî-zâr kal- çaresiz kalmak.
-a 24b/9	-mış 41a/9
-an 52a/5	bî-zâr ol- çaresiz olmak.
bezt (A)	-ıp 28b/6
beytü'l-mâl İslam hukukunda	bikir (A) bakire kız.
maliye hazinesi.	39a/19
31b/18	-idi 37b/12
→ ehl-i bezt	bil- bilmek.
bezek süs, hediye.	-di 24b/13/17; 25a/5/8; 29b/10;
-ler 25a/9	44b/15
bıçak bıçak.	-diler 28a/1; 33b/2; 39b/15; 42b/10;
(ğ)-ıla 43a/15	49a/14
bırağ- bırakmak. krş. bırağ-	-dügin 30a/17
-dı 27a/13; 35a/13	-dük 35a/16; 42a/1
-dılar 40b/4/11	-em 48a/4
-ma 38a/4	-gil 42a/7
bırağ- bırakmak. krş. bırağ-	-mediler 24b/17; 25a/9; 48b/4;
25b/17	49a/11
-dı 26a/18; 27a/10; 31a/2; 48b/13	-medüm 48a/12
-dılar 48b/16	-mekde 51b/18
-ma 42b/19	-mezdi 41a/7/15
-madı 27a/12	-mezlerdi 37b/3; 43b/17
-up 28a/9; 33b/1	

-mezsın 42a/18	26b/4; 32b/5/6(2); 44b/1/3/4;
-mezüz 52b/5	49b/2/6/8
-ünj 25b/12; 26b/6; 33b/8; 35a/12	-den 32b/6
-ür 35a/18; 38b/18/19; 39a/7;	→ altı yüz biç; dört biç; elli biç;
45a/18; 45b/1/2/4	on biç; on iki biç; yitmiş biç
-ürdi 30a/15(2)	bin- binmek.
-ürdiñ 27b/4	24b/12; 50a/16
-ürsin 35a/19; 40a/11	-eyidi 50b/19
→ ḥaḳīḳat bil-; şeksüz bil-	-señ 50a/19
bildür- bildirmek, haber vermek.	-üp 24b/11; 31 a/10; 38a/18
-e 26a/19	bindür- (birini bir şeye) bindirmek,
-gil 34b/15	binmesini sağlamak.
-memişidi 27a/6	50b/13
-ünj 42a/12	-e 42b/10
-ür 36b/4	-ürseñ 50b/8
bildüril- haber verilmek.	binitsüz binek hayvanı olmadan.
-di 48a/8	50b/11
bile birlikte, beraber.	bir bir (sayı adı).
27a/6; 27b/3; 29a/11; 32a/8; 35b/4;	24b/9/11/13/14; 25a/2/7(2)/8/19;
38b/19; 39a/8/11; 41a/11; 41b/6;	25b/1/3/7/13/17/19;
42b/5; 43b/8; 46a/14/16; 47a/5	26a/2/3/4/11(2)/12/13(2);
-ler 48a/19	27a/8/14/17/19; 27b/7/8/13/14/19;
-since 30a/13	28a/13; 28b/10/17; 29a/12;
-sinde 26b/10; 31a/11(2); 44b/4	29b/1(2)/12/15; 30a/1/3/9/10(2);
-sindekiler 41a/8	30b/4/7/15(2)/17(2)/18; 31a/2;
-ydi 35b/10	32a/8/9/17/18; 32b/5/6/7/15/16;
bilici bilen kimse.	33a/3; 34a/2/3/4/6(2);
-si 41a/4	34b/10/15/16; 35a/1/2/16/17;
biliş- tanışmak.	35b/4/5/7/14; 36b/1/6/8/9/11/15/19;
-di 40a/2	37a/4/5/8/11;
billāhi (A) vallahi.	37b/2/3/5/6/8/9/13/15/17/18;
34b/6; 52b/3	38a/9/11/14/19; 38b/1(2)/8/10/18;
biç bin (sayı adı).	39a/4(2)/6/11; 39b/12/13/17/19;
	40a/1/3/5/13/16/19; 40b/8/12/15;

41a/4;	41b/6(3)/7(3)/16(2);	-ne 39b/15
42a/6/11/18;	42b/3/5/9/11/12/18;	biribiri birbiri. krş. birbiri, birbirü.
43a/6/7/8/9/10/18;	43b/12/19;	34a/8
44a/1/7/8;	44b/8/11/12;	-n 27b/9
45a/1/3/4(2)/5/12;	45b/17/18;	-ne 35b/6; 36a/14
46a/1(2)/13;	47a/1/2/4/9/10/11/12;	-yle 37b/5; 42a/5; 47a/6; 48b/16
47b/6/7(2)/10/11/15/17;	48a/6/8/17;	biribirü birbiri. krş. birbiri, biribiri.
48b/4/5/7/10(2)/12/14(2);		-müzi 39b/18
49a/8/9/19;	49b/1(2)/3/11/14(3)/15;	biri herhangi biri. krş. birü.
50a/2/3(2)/5(3)/6/7;	50b/3/4/5/15;	-nde 48b/15
51a/1/5/7/8;	51b/5/10;	-nden 39b/11
52a/3/7;		-ni 46a/12; 46b/2
52b/1/2		-si 28a/14; 29a/7/8; 34b/11; 37a/5;
-dür 40a/10		38b/14/15
-inüñ 44a/18; 45a/6(2)		-sini 28a/15; 39a/15
-n 32b/6		-sine 37a/6;
-si 30a/13; 44a/15/16(4)/18/19(3);		-sinde 27a/16
49b/1		-sinüñ 41a/11/19
-sidür 31b/16		→ her bir; her biri
-sinde 25a/4(2)		birkaç birkaç.
-siyle 52a/9		31b/1; 37a/4; 39a/11; 47b/5
bir bir tek, tek.		birle birlikte, ile.
29b/6; 35a/15; 40b/2; 43a/6; 46b/7		25a/2; 36a/19; 37a/12; 49a/18
bir kez bir defa.		birü herhangi biri. krş. birü.
26a/4; 34a/3; 38a/12; 47a/10		-müze 39b/15
bir nice birçok, çok fazla.		→ her birü
-ler 51a/7		bisle- beslemek.
bir zamān (zaman) biraz.		-rdi 48b/9
37b/2/8; 38a/9; 49b/3; 51a/5		bismillāhi (A) "Allah'ın adıyla" anlamında
biraz biraz.		Arapça ifade.
26a/12; 32b/13; 43a/7; 50b/14		40a/6
-ını 35b/10		bismillāhirrahmānirrahīm (A) "esirgen
birbiri birbiri. krş. biribiri, birbirü.		ve bağışlayan Allah'ın
-den 39b/12		adıyla"anlamında kullanılan söz.
-üñ 29b/6		

anlamında kullanılan söz.

45a/12

biş beş (sayı adı).

44a/17

-e 30a/6

-inün 44a/15

-ün 44a/18

bit- yetişmek.

-eridi 36b/2

bitiş- birbirine yaklaşmak.

-medi 35b/14

biz biz.

26b/8; 28b/13/14; 29a/18; 30b/9;

32b/1/14; 33a/5; 35b/1; 39a/3;

40a/19; 42a/12(2); 48a/17; 49a/10;

51b/18; 52b/5

-den 27a/8; 29b/8; 30b/16; 48b/19

-e 25a/18; 25b/6; 26b/9; 28a/4;

28b/14; 30b/10; 31a/14; 33b/17;

34a/13; 35a/16; 40a/19; 44a/8;

49a/10/15; 49a/10/15;

51b/8/12/16/17

-i 33b/16; 38b/6; 39a/4;

44a/8; 49a/9; 52b/8

-üm 32b/11; 35b/1; 36a/15; 36b/17;

38b/7; 39b/13; 40b/5/6/14/16;

41b/18; 42a/11/12; 43a/12; 44a/7;

45b/18; 48a/17

-ümile 38b/17; 48a/19

boğuz boğaz.

-larına 33b/15

-umuz 30b/13

boğuzla- boğazlamak.

-dı 43a/15

-dıkları 49b/12

-dılar 52a/7/9

-mak 49a/10/12/14

-mağa 51b/8

-n 51b/11

-salar 49a/16

-sunlar 49a/8

-yalar 52b/2

-yasız 49a/9

boy boy, uzunluk.

-ı (iy.) 34a/4

-ları 44a/3

boy(u)n boyun.

Ø-ı (iy.) 52a/14

Ø-ına 50a/15/18

boyun vir- boyun eğmek.

-üp 28a/7

bölük 1. kısım, grup.

43a/7

2. topluluk.

48b/16(2)

(g)-i (be.) 33b/7

-idi 48b/14

(g)-ünidi 48b/15

böyle böyle, bunun gibi.

24b/7/14; 27b/1/12; 34b/2; 35a/18;

36b/7; 39a/8; 39b/12; 50b/14; 52b/5

-dür 33a/8

bu bu, işaret zamiri ya da sıfatı.

24b/1/17; 25a/11; 25b/4/9/11;

26b/1/13; 27a/11/18/19; 27b/11/12;

28a/16; 29a/9/17/18/19; 29b/9;

30a/5/6/12/19;

30b/3/6/8/9/11/13/16; 31a/14/18;

31b/1/6/5/9/11/16; 32a/3/10/12/13;
 32b/3/4/7/10/17/18(2);
 33a/8/9/10/14(2)/16/17/18(2)/19(2);
 33b/13/14/15/18; 34a/8(2)/14/16;
 34b/2/7; 35a/16; 36b/4/18;
 37a/1/2/3(2)/5(2)/8; 37b/19(2);
 38a/7/11; 38b/8/12;
 39a/6/7/9/10/11(2)/14;
 39b/12/15/17; 40a/14;
 40b/10/11/14/18; 41a/17; 41b/18;
 42b/5/14(2)/19; 43a/12/14/19;
 43b/3/4/10/15; 44a/7(2); 44b/2;
 45b/4/5/8/16/19;
 46a/2/10/11/17/18; 46b/8;
 47a/3/5/6/19; 47b/1; 48a/2/5(2);
 48b/1; 49a/3/6/7/10/11; 49b/5;
 50b/5/8/9; 51a/13; 51b/2/4;
 52a/4/5/14; 52b/5/8
 -dur 26a/6/11/15; 28a/6; 30b/14;
 32a/3; 33b/11; 40b/19(2); 46b/9;
 52a/11(2)/13
 -nı 32a/13; 35a/17; 36a/2; 38b/18;
 39a/10; 40a/6; 49a/2; 50b/12/14;
 51a/5/6; 51b/5/6
 -nılamı 29a/15; 43a/4
 -nlar 25a/17; 25b/6; 27a/7;
 27b/3/13; 28a/16; 29a/18; 31b/9;
 33a/3; 38b/8; 40b/3; 42b/7/9/11;
 43b/14; 44a/16; 49a/9/11; 51b/8
 -nlara 24b/10; 25b/2; 26b/6; 27a/4;
 31b/7; 35a/9(2)/11; 43b/15; 52a/14
 -nlardan 28a/14; 29b/3

-nları 25b/4/8; 27b/5; 28a/13;
 29a/10; 29b/2; 33a/1; 35a/10;
 42b/10
 -nların 25b/10; 29a/5; 33a/3;
 38b/11; 43a/7
 -nlarınla 27b/3/8; 29b/3; 40b/9
 -nın 29b/14; 30b/16; 31b/15;
 32a/6; 37b/2/8; 38a/7; 48a/2;
 51b/17
 -nınla 43a/2
 -ydı 30a/1; 36a/10; 49b/1/18; 50a/2;
 -yıldı 30a/10; 49a/19; 52a/12
bular onlar.
 34/1; 42b/7
 -a 52b/2
 -dan 28b/2
 -ı 42b/7
bunda burada.
 26a/7; 27b/4; 29a/5/6; 35b/13;
 41b/18; 42a/4(2); 43a/1; 48b/5
bundan buradan.
 33a/17; 34a/12; 44a/7; 44b/4;
 45b/14
bugün bugün.
 32b/19; 46a/14; 50a/8
bunca bunca, bu kadar.
 38a/6(2)/11; 50a/7
bul- bulmak
 -asın 35b/3; 42b/1
 -amadılar 39a/13
 -dı 35b/15; 45a/5
 -dılar 36a/17; 38b/1; 42a/11;
 43b/18(2)/19; 52a/6
 -dığı 35a/1

-dum 27a/3; 30a/8	buna- bunamak.
-ğıl 50a/8	-dı 45b/18
-ımadı 26a/7	buncılayın bunun gibi, böyle.
-ımadılar 38a/16	25b/6
-ıp 41a/8; 42b/5	burın burun.
-mayıp 52a/8	-ıyla 42a/8
-mazlarısa 52a/19	buruncuğ buruncuk.
-ur 51b/14	(ğ)-ıyla 42a/6
-urlarısa 52a/19	buyruğ buyruk, emir.
→ hidāyet bul-; necāt bul-	34a/10
bulaş- bulanmak.	(ğ)-ı 28a/12
-mışıdı 52a/14	(ğ)-ın 50a/18
bulın- bulunmak. krş. bulun-	(ğ)-insun 46b/13
-dı 48b/4/15	(ğ)-um 31b/10
-maya 37b/9	buyur- buyurmak, emretmek.
-mayanlar 28a/5	-asın 32b/11; 37b/2; 40b/16
-sam 27b/4	-dı 26b/17/19; 27a/2/15; 28a/14;
-urlar 41a/19	29a/8; 29b/10/18; 30b/1/3; 31a/5;
bulıt bulut. krş. bulut.	31b/6/10; 34a/5/15; 34b/7/16;
27a/17; 28a/13; 28b/3; 29a/17	35b/14; 36b/1; 38a/16; 39b/5/7;
(d)-ı (be.) 28b/1	40a/19; 40b/4; 41a/18; 41b/7/10;
-dan 38b/9	42a/10; 43b/5; 45b/5; 47a/10;
bulūğıyyet (A)	47b/9; 48b/2; 49a/8/9; 50a/17;
bulūğıyyete iriş- ergenlik çağına	51b/12/19; 52a/9
girmek.	-dılar 24b/7
43a/8	-dıysa 32b/9
bulun- bulunmak. krş. bulın-	-du 28b/6/11/12/16; 29a/6; 29b/8;
-ıp 27b/9	39a/7; 49a/7
buluş- buluşmak, görüşmek.	-duğınlayın 28b/19
-a 34b/17	-dum 48a/12
-dığı 34/7	-duğ 31b/6
bulut bulut. krş. bulıt.	-ıp 47b/8
29a/10/13/17; 38b/8/10/13	-madı 47b/6; 50b/14
-da 38b/8/12	-maduğ 31b/9

-ur 51b/9; 52a/2	c
-ursañ 50b/1/12	
-ursın 49a/11	
buyurıl- denmek, söylenmek.	cāhil (A) bilgisiz.
-anı 51b/10	-ler 31a/13
buzagı buzağı.	-leri 26a/17
24b/6; 25b/19; 26a/2/3/9/11;	cān (F)
26b/5/10/11; 27a/9; 27b/14; 28b/6;	cān vir- ölmek.
49b/18; 50a/7	-diler 29b/2
-na 27b/1	cāriye (A) akçe ile satın alınan hizmetçi
-nuñ 26a/12/14; 26b/3; 27a/4;	kız.
28b/11; 49b/16	31a/11
-ya 28a/1/3/9; 28b/8/12/18	cebel (A)
-yı 26a/5; 26b/1/3/18; 28b/7	Cebel-i Tūr Tur dağı.
buzacuk buzacık.	-a 24b/8
(ğ)-u 49b/14/15	cebr (A) zor, güç.
bühtān (A) iftira.	-ile 44b/10
-dur 33a/19	cefā (A) cefa, eziyet.
bünyād (F)	-lar 40a/18
bünyād kıl- inşa etmek.	cehd (A)
-dı 32a/17	cehd it- çalışmak, gayret göstermek.
-mışdı 44a/2	(d)-ip 31a/17
-sam 47b/17	(d)-üm 50b/7
-up 48a/1	cem^c (A)
bürt bir çeşit çizgili kumaş.	cem^c eyle- bir araya getirmek.
34a/6	-di 28b/10; 30a/18; 31a/2; 32b/19;
bürin- bürünmek, sarılmak.	33a/1; 46a/16
-üp 41b/16	-dim 32a/7
büyi- büyümek. krş. büyü-	-dün 37b/4
-di 36b/13/14; 49b/18; 50a/1	-ye 46a/14
büyü- büyümek. krş. büyü-	cem^c it- bir araya getirmek.
-ye 49b/17	-mek 31b/18
-yip 25a/8	(d)-ip 32b/9
	(d)-üp 31b/12; 32b/3/9
	cem^c ol- bir araya gelmek.

37b/5	49b/1(2)/2/6
-dı 30b/3/19	cevr (A)
-dılar 33a/2; 39b/19	cevr ü zulm eziyet.
-duğına 30a/14; 34b/9	-ile 27a/19
-ıp 32b/16; 47a/5	cezire (A) ada.
-mışlar 33a/3	-ye 38b/1; 39a/4/12/14
-uñ 32b/19	cihet (A) sebep, vesile.
-uruz 40b/11	-ümden 43b/11
cemā'at (A) cemaat, topluluk.	-üğden 47a/15
28b/17; 30a/3; 32a/19; 33a/18;	cins (A) tür, çeşit.
34b/10	-den 32b/6
-inden 32b/2	cum'a (A) Cuma günü.
-lerine 30b/10	30b/14
-uñ 33b/1	-ya 29b/8
cemī' (A) hepsi, tümü.	cümle (A) bütün, hepsi.
30a/19; 42a/8	26b/17; 40b/15; 47a/17
cemīle (A) gönlü hoş etme.	-müz 40b/11
37a/4	→ fi'l-cümle
cenāze (A) cenaze.	cüzzām (A) cilt hastalığı.
-lerine 30b/11	-ıdı 44a/18
cennet (A) cennet.	
46a/13/15	Ç
→ ehl-i cennet	çābuk (F) hızlı.
ceset (A) ceset.	-dı 30a/16
(d)-i (be.) 26b/18	çadırcuk (F+T) örtü.
cevāb (A) cevap, yanıt.	41b/16
38b/11	çağır- çağırmak.
cevāp vir- cevap vermek.	-dı 38b/9
-di 35a/17	-ıp 50a/13
cevāhir (A) cevherler, elmaslar.	çaḥṣaṣ- gevşemek.
25b/10/11	-ur 48a/10
-ile 32a/18	çalab Tanrı, Allah.
-lerle 26a/5	-um 41b/8; 49b/16
cevher (A) cevher, elmas.	çāre (F) çare.

28a/4/8; 39a/2	-ıcağ 25b/9
→ bî-çäre	-up 27b/18
çat-	3. yukarı çıkmak.
→ kaş çat-	-up 31a/5
çek- bir şeyi tutup kendine ya da başka	4. bir şeyin üstüne çıkmak.
bir yöne doğru yürütmek.	-dı 39a/4
-di 43b/1	-dılar 31a/6
-diler 28b/6	5. bir huzura varmak.
-erdi 30a/9; 41a/2	-dum 41b/6
-üp 40a/3	çıka gel- aniden gelmek.
→ çeri çek-; el çek-; zahmet çek-	-di 50b/3
çekiş- çekişmek, tartışmak.	çıkar- 1. ortaya çıkarmak.
-di 40b/9	40b/18; 50a/11
çemen (F) çimen.	-dı 26a/5; 29a/4;
36b/2	-dılar 32a/11; 34a/9
çerer- ısıldamak.	-duğı 29a/1
-ü 28a/15	-sa 39a/10
çeri	-up 45a/10
çeri çek- asker götürmek.	2. dışarı çıkmasını sağlamak.
41a/2	-dum 29a/15
çevir-	3. yollamak, göndermek.
→ yüz çevir-	-uğ 42b/7
çevre çevre.	4. üstüne binmek.
32a/18; 45b/12	38b/1; 39a/4
-sinde 27a/9	5. giyişen şeyleri vücuttan ayırmak.
-[s]indeğı 45b/12	-dı 43a/16
-sindekinün 27a/4	-urıdı 40a/4
çık- 1. çıkmak.	6. çekip almak.
-ıcağ 46b/4	-dı 43b/2
-up 32b/13; 33a/2; 35b/17; 36a/13;	-dum 39b/6
38b/1	çıkın bağ, bohça, paket.
2. bir yerden ayrılmak, uzaklaşmak.	-ıyıla 44a/5
-dı 25b/3; 31a/8	çiftlen- (F+T) evlenmek.
-dılar 31a/10; 33b/10; 43a/7	-di 45a/4

-em 39b/17	D	
çiftlendür- (F+T) evlendirmek.		
-e 48b/11	dahı	de, da, dahi, bile.
çoban (F) çoban.		24b/6(2)/10/17; 25a/6/7/16;
50b/3/16		25b/3/6/15/16/17/19;
-am 50b/4		26a/6(2)/10(2)/11/15(3)/19; 27a/18;
-larından 50b/4		27b/9/17; 28a/7/14; 28b/4/5/15/17;
çok çok, bol.		29a/2/3(2)/7/9/11/13/14;
28a/17; 31a/1; 32b/8		29b/3/9(2)/13/15/16;
çokırağ daha çok.		30a/1/10/12/13/14/17/18;
(ğ) 29b/16		30b/1/16/19; 31a/11/14;
çoklık çokluk.		31b/11/16/17/18; 32a/8/18;
(ğ)-ıyla 30a/2		32b/10/14/17; 33a/8;
çuğur çukur.		33b/2/3/6/14(2)/15/19;
25b/13/18; 26a/13; 43b/14		34a/7(3)/16(2)/19; 34b/1/4/7/10/18;
-a 25b/16		35a/1/11/13/17; 35b/5/7/10/11/13;
çün (F) çünkü, zira, madem ki.		36a/3(2)/4/8; 36b/2/4/9/10;
24b/7; 25a/14/16; 25b/5/10/17;		37a/1/6/11/17; 37b/6/7/11/18/19;
26a/4/8; 26b/3/14; 27a/3/9/12;		38b/10(2)/11/14/18/19(2);
28a/1/7; 28b/3/6/11;		39a/1/7/10/11(2)/15/17/19;
29a/9/10/17/18; 29b/1/2(2)/7;		39b/2/14/16/17;
30a/11; 31a/2; 32b/18;		40a/9(2)/10(2)/13/14/15/16;
33a/1/12/14/19; 33b/5/16/17;		40b/6/7/12/14/17;
34a/3/12(2); 35a/6/19;		41a/6/7/8/12/15(2)/17(2)/19;
35b/5/8/16/18; 36a/5; 36b/15;		41b/5/12; 42a/3/9/12/15; 42b/8(2);
37a/10/12/13/15; 37b/19; 38a/1;		43a/1/3/8/12/15/16(2)/19;
38b/3; 39a/1/17/18; 39b/12;		43b/10/16/19; 44a/4/5/13/14/18;
40b/14; 41a/8; 41b/15; 42a/13;		44b/1/4/5/6/16/17(2); 45a/4/18/19;
42b/5/11; 43a/4/17; 44a/8;		45b/1/2/5/6/10/12(3)/14/16/19;
44b/12/19; 45a/19; 46a/8;		46a/5/7/8/15; 46b/1/7/9/17/19;
46b/2/6/14(2)/16/17; 47a/3/6;		47a/2/3/5/8/12/15; 47b/10/19;
48a/17; 48b/7/12; 49a/13; 49b/9/16;		48a/1/17/19; 48b/7(2)/10/12/16/17;
50a/1; 51a/1; 51b/3/7/15;		49a/3/4/5/17(2)/18; 49b/6/9/13/14;
52a/4/9/13/16		

50a/1/2/4/8/10;	50b/11;	-si 25a/9/10(2)/11
51a/9(3)/14;	51b/16;	-sin 40b/5
52a/2/4/10/11/12/13/16;		dāyim (A) daim, sürekli.
52b/4/5/7/8		45b/15; 51a/4
ḡāl (A)		dāyimen (A) sürekli olarak.
ḡāl ol- doğru yoldan ayrılmak.		40a/4; 44a/19
-dılar 27b/15		dede dede, ata.
ḡalālet (A)		-leri 45b/7
ḡalālete bırak- yanlış yola		-ḡ 46a/9/16
saptırmak.		-nüḡ 46a/6
-dı 26a/18		-si 41a/16
ḡarb (A)		defa (A) kez, defa, kere.
ḡarb-ı meşel kııl- (bir sözü) atasözü		-dan 43b/10
haline getirmek.		defn (A)
-urlar 30b/19		defn it- gömmek.
darlık sıkıntı, ızdırıp.		(d)-elüm 25b/13
(ḡ)-a 42b/19		defn itdür- defn ettirmek.
da'vā (A) dava, mesele. krş. da'vī.		-esin 40b/15
-sında 41a/2		deg- ulaşmak.
-yı 49a/3		-medi 38a/12
da'vā kııl- iş yapmak.		-miş 52b/1
yı/-anların 49a/3		degin dek, degin.
da'vet (A)		25b/14; 26b/9; 27b/18; 28a/17;
da'vet it- davet etmek.		32a/10; 33b/13/14/15(2); 34a/4/7;
(d)-er 37a/6		40b/18; 51a/4; 52b/7
da'vet kııl- davet etmek.		degül değil.
-a 44b/17		32b/17; 40a/16; 42b//; 47b/16;
-duḡınlayın 50b/16		48b/19
da'vī (A) dava, mesele. krş. da'vā.		-di 34b/13; 37b/13; 43b/7; 45b/8
41a/4		-dir 45a/17
-leri 41a/5		-dür 25b/13; 26a/1; 26b/7;
da'vī kııl- dava etmek.		27a/8/18; 28a/16; 31b/10; 32a/14;
-sini/-ıp 49a/2		41b/18; 43b/4
dāye (F) dadı, bakıcı.		-em 32a/3

-idüm 50a/19	30b/7; 40a/2
-misin 28b/4	depele- öldürmek.
-señ 37b/1	-di 39a/19; 48b/11/12
-sin 48a/4	-dünüz 48b/17(2); 49a/3
degür- ulaştırmak.	-meyince 28b/15
-di 52a/4	-r 43a/18
-e 49b/17	-yeler 28a/10
-em 49b/4	depelen- öldürülmek.
→ selām degür-	-miş 48b/4; 52a/18
dek kadar, değin.	depelet- öldürtmek.
28b/16; 49b/7	-di 39a/17
del- delmek.	depren- kalkışmak, hareket etmek.
-dügüme 46b/12	-mezidi 32a/15
-dünj 42b/14	-üp 40a/9
delālet (A)	dere dere.
delālet kıl- göstermek, anlatmak.	41b/6
-dum 27b/15	-ye 25a/1
-ur 41a/17; 43b/4	derece (A) miktar.
delü deli.	35b/14
-yidi 44a/16	derhāl (F+A) derhal, hemen.
demür demir.	25b/18
-denidi 30a/11	deri deri.
deñiz deniz.	26a/9; 48a/10
26b/16; 27a/14; 31b/17; 35a/4;	-si 52a/6
35b/3; 38a/18; 39a/2/11; 42b/9;	-sinden 50a/11
44b/1	dervīş (F) yoksul, fakir.
-den 25b/5; 35b/5; 42a/8	34a/19; 48a/6
-di 44b/1	-idi 48b/6
-e 24b/15; 35b/3/17; 36a/13; 42a/9;	-sin 51a/3
42b/5	deste (F) demet, tutam.
-i (be.) 33a/12; 35b/6	32a/8
-iyile 35b/6	destūr (F) izin, müsaade.
-ünj 42b/11	-ıyla 38a/17; 38b/12; 41a/9
deñlü kadar, denli.	destūr vir- izin vermek.

-di 48a/16	43a/1/4/5/17; 43b/1/7/9; 44a/6/8/9;
-sin 48a/14	44b/3/7/15; 46a/2/3/4;
deyyār (A) herhangi bir kimse.	46b/5/7/11/18(2)/19;
39a/14	47a/9/11/12/14(2)/16/17/18;
dıķ-	47b/1(2)/6/7/8/12/13/14/15/16/17/1
dıķa ķo- bir nesne ile kapamak.	8; 48a/3(2)/5/11/14/17; 49a/12;
-dı 42b/12	49b/3/4/5/6/8(2)/10/12/15/17;
di- demek, söylemek.	50a/6/12/13/16/17/18(2);
-di 24b/8/13; 25b/2/11/16/17(2);	50b/2/3/10(2)/12/13/17;
26a/6/18; 26b/6/16/17/18/19(2);	51a/3/6(2)/7/11/12/15/17(2)/19;
27a/1/3/11;	51b/1/4/6/12/15; 52a/1
27b/3/6/8/9/12(3)/15/17;	-diler 25a/17/19; 25b/1/7; 26a/8;
28a/2/4/5/18; 28b/18; 29a/4/5/7/16;	26b/8; 28a/3/5/8/12/13/19;
29b/2/4/9; 30a/6/19;	28b/1/13/16; 29a/17/18;
30b/9/11/13/14/16;	30a/1/8/14/18; 30b/1; 31a/14/16;
31b/4/5/6/8/12(2)/15;	34a/10; 36b/1/17; 37a/8;
32a/2/4(2)/5(2)/7/10/11/13(2);	37b/4/7(2)/9/11/12/14; 38b/8;
32b/4/7(2)/9/10/12/14/15/19;	39a/13; 40a/18; 42b/7; 43a/13/16;
33a/1(2)/4/7/8/9/10(3)/12/14/15/16/	43b/13(2); 45b/4; 46a/5/6/15/18;
18/19;	47a/9; 48b/5/8/17(2)/18; 49a/6/9;
33b/4/6(2)/7/13/14(2)/15/18/19;	49b/13; 51b/11/16/19; 52a/4/6/7
34a/1/11/12; 34b/3/11/12/15/19;	-diyse 25b/15
35a/2/3/4(2)/8/12/16/19; 35b/2(2);	-dügi 27b/7; 30b/1; 38b/11; 40b/17
36a/1/7/11/15; 37a/9/10/14(2)/17;	-dügün 40a/8
37b/1(2)/6/15/16;	-dügünüz 40a/17
38a/1/2/4/8(2)/11;	-dükleri 33a/14/17
38b/3/6/12/13/17/18/19(2);	-düklerini 35a/16
39a/2/7/8/16; 39b/4/5/16;	-düklerümi 38a/7
40a/6/7(2)/8(2)/9/11/12(2)/13/14(2)	-düm 27a/14; 33a/8; 41b/12; 44b/2;
/15(2)/17/18;	46a/2(2)/5/15; 46b/5/9
40b/2/3/5/7(2)/10/11/12/13(2)/16;	-gil 33a/13; 41b/13; 50a/8; 51b/2
41b/11/12/17(2)/19;	-medüm 42b/16; 43b/8
42a/1/2/3/4(2)/6/13/15/19;	-mek 35a/18
42b/2/5/7/13/15(2)/17;	-meseler 52a/1

-meyüp 35a/18	-dür 52a/13
-mişler 44b/4	-iyile 52a/11
-mişlerdür 24b/17/18; 25a/6;	-lerde 30b/19
25b/19; 26a/10; 28b/5/17; 31b/17;	-lerin 30a/3
34a/8; 41a/10; 46b/10	dili ıtıl- birdenbire söz
-mişsin 40a/13	söyleyemez olmak kouşamamak.
-r 32b/10; 40a/14	-leri/-dı 33b/2
-rdi 26a/15; 27b/19; 28a/11; 45b/14	dile- dilemek, istemek.
-rlr 25b/6; 30a/6/7/8; 31a/1/32b/11	-di 29a/1; 33b/4; 38a/2; 45a/9;
-rlridi 24b/11; 25a/12; 34a/16;	46b/17(2); 48a/6; 48b/10; 49a/7;
34b/1; 35b/8	51a/10
-rse 28b/14; 33a/11	-diler 34a/2; 40b/8; 46a/8
-rseñ 47b/14	-düginleyin 47b/19
-rsin 47b/14	-düklerin 51a/15
-yeler 52b/3	-düm 31b/6; 44b/7
-yemediler 30b/6	-düñ 47b/2
-yen 26a/1	-dünüzise 35a/14
-yenler 34a/14	-mezseñ 38a/8
-yesin 32b/16	-mezseñüz 38b/5
-yeyüm 47b/1	-r 28a/19; 37b/15
dip 1. bir şeyin en aşağı yeri.	-rem 35b/2; 37a/10; 47a/17; 48a/4
(b)-inden 42b/12	-rlr 33a/2
(b)-ini 42b/14	-rse 48a/16
2. bir şeyin bulunduğu yere bitişen	-rseñ 33b/7; 37a/18; 38a/7; 40a/19;
en alt kısmı.	40b/7/14; 46a/10/11; 48a/13(2);
(b)-inde 44a/1	50b/12(2)
dik- beklemek için birini bir şeyin	-rseñiz 38b/3
başına getirmek.	-rsin 37a/16
-di 40a/16	-rüz 28a/19
→ ḥākim dik-; ḥalef dik-; ḥalīfe	-yüm 32b/5
dik-; kethudā dik-	-yüp 37a/15
dikil- belirmek.	→ meded dile-; ‘özür dile-
-ürdi 29a/12	dilek istenilen şey, istek.
dil dil.	-lerinden 46a/14

(g)-üm 40b/14	-a 45a/19
(g)-ümile 32a/5	-asın 27b/16
(g)-üñi 46a/16	-sun 45b/11
dilsüz dilsiz.	-urıdı 24b/12
-idi 44a/16	diril- dirilmek, canlanmak.
dimāğ (A) beyin, zihin.	-di 36a/3
-ına 36b/6	-dügin 29b/6
dīn (A) din, inanç.	-dügine 36a/2
52b/8	-ip 26a/3;
-den 25b/8; 40a/17	-üp 35a/5; 35b/17; 36b/17; 37b/4/9
-i (iy.) 36b/14	-üridi 35b/8
-ine 44b/17	-ürlerdi 44a/18
-lerin 44b/18	dirlik hayat, yaşayış, ömür.
-lerinden 40b/3	-lerine 44a/14
-ümden 40b/8	(g)-üğden 37a/1
-üme 37a/18	dirşür- toplamak.
-ümüzden 40a/19	-ip 26a/1
-ümüze 40b/6	dişi dişi.
-üğüzden 40b/2	24b/11
dīnār (A) çeyrek lira kıymetinde eski bir altın sikke.	dīvār (F) duvar.
-a 51a/16	26a/11; 43b/19(2); 45a/5/7(2)
dīnsüz (A+T) dinî inancı olmayan.	-a 43a/16
32b/18	-ı (be.) 46b/11/14
direk direk, sütun.	-ların 32a/18
29a/10	-uñ 26a/11/13; 44a/3
dirgür- diriltmek.	diyār (A) ülke, memleket.
-di 29b/6	-ını 26b/17
dirhem (A) okkanın dört yüzde bir kısmı.	diyet (A) kan bedeli.
32b/6(2); 47b/4	-i 52a/18
-e 49b/2	-in 52b/6
diri diri.	diyü diye.
24b/12; 27b/16; 45a/19; 45b/11	29b/16; 35a/19; 36a/19; 36b/2;
diri ol- canlı olmak.	38b/18; 39b/1/2; 41b/9; 44a/2;

46a/3; 46b/13; 48b/19; 50b/1/17; 52a/15 -p 35a/18	-ip 33a/9; 41b/10; 42b/13; 50b/17; 51a/16
diz diz. -lerine 33b/14	3. din, inaç vb. bağladığı şeyleri değiştirmek, vazgeçmek. -mediler 40b/4 -mezem 40b/8 -mezüz 40a/19 -ünj 40b/2
doğun- dokunmak, ulaşmak. -mazıdı 48b/7	döndür- döndürmek. -e 25b/8
dolan- dolanmak, dolaşmak. -up 35a/7	döndürü vir- döndürmek. -düm 39b/8
dost (F) dost. -dur 33b/11 -ın 28a/11 -larının 39a/18 → dünyā dost(ı)	döñe döñe döñe döne döne. 43a/17
doynak toynak. krş. toynak . (ğ)-ı (iy.) 24b/11/14;	dört dört (sayı adı). 31b/4; 38a/17
dök- dökmek. -di 26a/3 -eyüm 25b/16 -ip 28a/19	dört biñ dört bin (sayı adı). 1a/11 dört yüz dört yüz (sayı adı). 47b/4; 48a/16/18(2)
dön- 1. geri gelmek, geri gitmek. -di 27a/4; 47b/19; 51a/19 -diler 36a/15 -eler 36a/11 -er 27a/18 -ersenj 40b/6 -ip 26b/9; 33a/4; 38a/1; 38b/1; 40b/5; 42a/1; 50a/14 -mezisenj 40b/6 -ünj 28a/5; 40a/18 -üp 27a/18 2. yönelmek, dönmek. -di 27b/11 -diñ 28b/14	du‘ā (A) Allah'a yalvarma, niyaz. -ları 41b/9/14 -ların 28b/1 -mı 46b/6 -sı 45b/12 du‘ā kıl- dua etmek. 49a/6/15 -dı 28a/18; 34a/10; 49a/7 -dıñ 46b/4 -duñ 51a/1 -ıp 49b/10 -sun 41b/13 durış- mücadele etmek.

-up 45a/19	dünyâcuk mülk, servet.
dut- tutmak.	32b/13
33b/13	dünyâ dost(ı) dünya için yaşayan.
-aradı 44a/19	-ları 33b/10
-arsın 49a/10	-larına 33b/12
-avuz 32b/11	dünyâlık (A+T) mal, mülk, servet.
-duñuz 32b/10	(g)-ıla 34a/16
-ıp 50a/19	düriş- uğraşıp gayret etmek.
-sam 50a/18	-ip 26a/2
dutı vir- tutuvermek.	dürlü türlü, çeşitli.
-gil 25b/7	31a/12
→ karâr dut-; mashara dut-;	dürlü dürlü çeşitli.
oruç dut-;	30b/2; 31a/4
dutın- tutunmak.	düş rüya.
-dılar 26b/18	-lerin 33b/12
dübür (A) insan ve hayvan vücudunda kış.	-ümde 46a5
26a/14	düş- 1. yukarıdan aşağıya birdenbire
dügeçük dana.	inmek, atlamak.
(g)-i (iy.) 50b/2	-di 35b/11/18; 36a/13; 40a/6/7
(g)-üne 50b/8	-üp 48a/11
dükel bütün.	2. dengesini kaybederek yıkılmak.
-inden 43a/8	-di 52a/15
dün	-mege 30a/4
dün namâzı nafile namaz.	3. bir yere gitmek, ulaşmak.
-nda 46b/13	-di 50b/16
dün yarusı gece yarısı.	→ ayağına düş-; fitneye düş-
-nda 46a/2	düşmen (F) düşman.
dünyâ (A) dünya.	-i (be.) 25a/12; 29b/17; 50b/3/18
30b/18; 31a/18; 32a/19; 33b/10/12;	-lerini 35a/10
37a/3/5(2); 39a/17; 45b/3	-üñ 33b/4
-da 45a/17; 45b/1	düşmen tut- düşmanlık yapmak.
-dan 34a/18	-ar 34b/1
-nuñ 32b/17	düşür- düşürmek.
-ya 37a/17; 45b/4	-üp 40b/15

düşvârlık (F+T) zorluk, güçlük.

(ğ)-a 42b/19

düz- yapmak, hazırlamak.

-di 24b/7; 26a/9; 32a/17; 32b/18

-diler 30a/12(2)

-ip 26a/5; 37a/12

-mege 32b/9

-mişdi 26a/5

-evüz 32b/13

düzi vir- yapıvermek.

-señ 37a/4

→**fitne düz-**

E

ebeden (A) hiçbir zaman.

43b/3; 50a/19; 50b/19; 52a/1

ebedî (A) sonsuz.

34b/3

ecr (A)

ecr ol- sevap olmak.

-a 29a/7

-ursa 29a/6

edeb (A) edep, terbiye.

36b/10

efdal (A) en üstün, en iyi.

29b/15

-dür 29b/9

-i (iy.) 35a/14

efendi (R) bey.

-ler 31b/15

eger (F) eğer.

28b/4; 27b/4/8; 28b/14; 31b/10;

32b/16; 33a 6/8(2)/11; 33b/5;

34a/3; 34b/2/15; 37a/3/18;

37b/1/10; 38a/5/6; 38b/3/5;

39a/8/10; 40b/6(2); 42b/3; 43b/10;

44b/4; 45a/7; 46a/11(2)/14; 46b/3;

47a/13/16; 48a/13; 49a/16; 49b/8;

50a/19; 50b/1/10/12(2)/19; 51a/14;

51b/19; 52a/19(2)

egil- eğilmek.

-üp 43b/19

eglen- oylanmak.

-di 26a/8

ehl (A) sahip, malik.

-i (iy.) 25a/10; 27b/18; 30a/5;

39b/3/6; 44b/19; 45b/3

-inden 44a/7

-ine 37b/13/17; 43b/5

-ini 34a/17; 42b/14

-inüñ 35a/14; 43b/17

-üm 47b/14; 48a/12

-ümden 38a/2

-üme 50b/4

-üñ 38a/8

-üñe 37b/1

ehl-i beyt hane halkı, aile; Hz.

Muhammed'in yakın akrabası.

-ümden 27a/18

ehl-i cennet cennetlik.

-den 25a/10/11

ehl-i kitāb dört kitaptan birine inananlar.

-dan 34b/10; 49b/13

-uñ 40b/19

ehl-i nār cehennemlik.

25a/10

-dan 44b/19

	ehl-i tefsir müfessir.	3. güç, iktidar.
	30a/5	-inde 45a/5
	ehl-i tevārīḥ tarihçiler.	el çek- vazgeçmek.
	24b/7	-diler 28b/6
ekin	ekin.	-medi 39b/4
	52a/2	el kar- bir şeye yardım etmek.
	-ler 30b/2	-madı 37a/3
ekşer (A)	en çok.	el şun- istemek.
	29b/14	-ıp 40a/6
ekşerī (A)	en çok.	eli altında yönetiminde, idaresinde.
	27a/10; 31a/8	48b/8
eksük	eksik.	-ün/altında 37a/15; 38b/3
	(g)-e 51a/18	elinden al- bir şeyden mahrum etmek.
el	1.el.	-dı 51a/1
	37b/3	-up 40b/8
	-den 44b/18	-urıdı 44b/8
	-i (iye.) 38a/12	el II ülke, yurt.
	-in 33a/5; 47b/4; 48a/11	-üğde 48a/18
	-ine 52a/19	elbette (A) elbette.
	-inde 48a/15	24b/13; 37b/17; 46a/12; 49a/14;
	-inden 40a/6; 44b/8; 51a/1	51a/19
	-iyle 27b/2(2); 28a/15; 44a/5	elli elli (sayı adı).
	-lerin 52b/3	44a/4; 52b/1/2
	-lerine 28a/9	elli biḡ elli bin (sayı adı).
	-lerinden 44b/9	49b/2
	-üm 47a/19; 47b/3	em- emmek.
	-üme 50b/7	-dügi 25a/5
	-üğde 51a/3	-er 25a/7; 40b/8
	2. sahip, mülkiyet.	emānet (A) emanet.
	-inde 25b/10; 32a/3; 45a/5;	-ini 49b/6; 50a/8
	-indeki 44b/5	-üḡi 46b/18
	-üğde 32a/2	emīn (A) emin, güvenilir.
	-üğüzde 25b/12	47b/13
	-üğüzden 32b/10	

emlāk (A) mülkler.

(g)-ına 34a/9

emr (A) emir, buyruk.

39b/12; 43a/3

-e 28a/7; 28b/9; 31b/15

-i (be.) 29a/9; 31b/14; 40b/19;
51b/17

-ine 28a/8

-ini 37b8

-iyle 46b/8/14; 52a/14

-lerin 26a/17

-lerine 31a/17

-üme 26b/8; 27b/5; 31b/11(2)

emr eyle- emr etmek.

-di 24b/18; 28a/7; 28b/17; 29a/5;

31b/3; 33b/13; 34b/17; 35a/8

-digim 32b/3

emr kıl- emretmek.

-dı 28b/2

emrolın- emrolmak.

-dı 41a/14

emvāl (A) mallar.

-ine 34a/9

emzür- emzirmek.

-üp 25a/4

-ürdi 25a/8

enbiyā (A) peygamberler.

42b/8

-laruñ 27a/2

envā'ī (A) türlü, çeşitli.

32a/18

er erkek, koca.

-i (iy.) 37b/18; 40b/4

-ile 37b/19; 39b/8

erāzil (A) reziller.

-leri 26a/17

ergen

ergen ol- bekâr olmak.

-ıp 33a/6

eşah(h) (A) doğru.

41a/12/17

esbāb (A) sebepler.

-ına 37a/2

eşer (A) eser, iz, işaret.

-leri 34a/1

esirge- esirgemek, korumak.

-medün 34a/2

-yüp 34b/1

es-selāmu aleyke (A)"selam senin üzerine

olsun" anlamında Arapça bir ifade.

46a/5

eş

denk.

-i (iy.) 48b/10

et

et.

26a/9; 48a/10

-ini 43b/2

etbā' (A) birinin sözüne uyanlar.

-yıla 32a/14

etek

elbisenin belden aşağı kısmı.

(g)-ini 30a/1

(g)-üme 38a/12

ev

ev, hane.

38a/16

-cügez 40a/1

-cügezümüz 40b/15

-i (iye.) 36b/15; 38a/13; 38b/16

-ine 32b/8; 38b/15

-lerinden 40b/18

-lerine 51b/7	-dün 43a/6
-lerümüzün 45b/18	-gil 31b/4; 41b/10; 51b/4
-üme 46a/4	eyle öyle, o şekilde.
-ümüzü 40b/16	29b/11; 30a/8; 32b/7; 33b/17;
ever- evlendirmek.	34a/19; 35b/16; 36b/5; 37a/10;
-mege 37a/8	44b/9; 47a/12; 47b/15; 48a/8;
-señ 37a/7	49a/17; 50a/17; 50b/10/14
-üp 37b/4	eyle- yapmak, etmek, kılmak.
evit- acele etmek.	-di 26b/15; 28b/11; 32a/18; 52a/17
51a/18	-dün 39a/16; 40b/14; 47b/12
evlād (A) çocuk.	-ridi 50a/2
-ıyıla 27b/18	-yesiz 31b/13
evlü evli.	→ ‘adl eyle-; ‘afv eyle-; ‘ahd
33a/6	eyle-; ‘arz eyle-; ‘ayb eyle-; bevl
evvel (A) ilk, başlangıç, önce.	eyle-; beyān eyle-; cem‘ eyle-; emr
31a/3/9; 39a/19; 48b/18; 50b/16	eyle-; ḥaber eyle-; ḥalāş eyle-;
-de 36b/8	ḥatt eyle-; helāk eyle-; ḥukm eyle-;
-den 33b/11	iḥsān eyle-; ikbāl eyle-; ḳabul
-lerinden 36b/15	eyle-; ḳahr eyle-; ḳasd eyle-; kesb
evvelki önceki.	eyle-; kibir eyle-; men‘ eyle-; naql
37b/11; 41b/15	eyle-; nefy eyle-; şabr eyle-; şefḳat
-dür 41a/17	eyle-; taḳrīr eyle-; talep eyle-;
-lerün 42a/8	tamām eyle-; terk eyle-; tevekkül
evvelā (A) ilk önce, ilk olarak.	eyle-; vahy eyle-; zikr eyle-
44a/12	eylet- yaptırmak.
eyer eyer.	(d)-üp 32a/18
-leri 31a/6/10	(d)-ür 43b/13
-lerile 31a/13	eyt- söylemek.
eyit- demek, söylemek.	(d)-ür 24b/14; 26a/4; 26b/3/14;
49a/8	27a/14; 29a/19; 30a/7(2)/8/15;
-di 27b/6; 35a/3; 37b/8; 40b/13;	30b/11/12/13; 31a/6/7/10; 32b/2;
43a/6; 49b/4/5; 50a/17; 50b/13;	34a/4; 34b/9; 35b/15; 41b/4/6/8;
51a/6/13/14/17(2)/18	42b/19; 43a/9/10/13/15(2);
-düm 46b/5	

44a/5(2); 44b/2; 45a/1/3/12;
45b/17; 48b/13
eyü iyi.
44b/8; 47b/12

F

fāhişe (A) ahlaka ve edebe aykırı olan,
fuhuş, zina.
32b/12/15

fahr (A)
fahr it- övünmek, kıvanç duymak.
(d) -üp 34a/7

fā'il (A) yapan, yerine getiren.
-lerinü 28b/8

falān (A) ismi söylenmek istenmeyen veya
herkim olursa anlamında genel
olarak kast edilen şahıs veya şey.
krş. **fülān**
38b/9/11/19; 52a/15
-a 32b/12

fānī (A) sürekli olmayan, geçici.
31b/1
-dür 45b/3

fāriğ (A)
fāriğ ol- bırakmak, çekilmek.
-dı 29a/17; 37a/13; 38a/1; 38b/3
-ınca 38b/3

faşl (A) bölüm.
24b/6(2); 29b/9(2); 34b/6/7;
36b/4(2); 48b/1(2)

fāş (F)
fāş it- ortaya çıkarmak, açığa
vurmak.

(d)-e 38b/16
fāş kıl- ortaya çıkarmak.
-mağun 39a/18
-up 38a/6

fāyide (A) fayda.
-si 48b/7; 49b/2

fażl (A) cömertlik, ihsan.
-ıyıla 45a/11; 51a/10
fażl it- cömertlik göstermek.
(d)-üp 28b/1; 46a/14

fedā (A)
fedā ol- kurban olmak.
-sun 48a/11

fenā (A)
fenā ol- kötü olmak.
-ısar 45b/3

ferah (A) ferah, sevinç.
34a/17; 51b/14
ferah kıl- rahatlamak.
-ma 34a/17

ferişte (F) melek. krş. **firişte.**
25a/2; 51a/1/8/13/17/18; 51b/4
-dür 51b/1
-yi 51a/10

fesād (A) fesat, kötülük.
43a/9
-ına 25b/19
-lar 34a/19

fevt (A)
fevt kıl- boşa çıkarmak.
-alar 44b/18

fi (A) ...da/...de; içinde.
fi'l-cümle sonunda, nihayetle.
35a/15

fi'l-ḥāl o anda, hemen, şimdi.
24b/13; 26a/9; 33b/13; 38b/13;
40a/10; 50a/14

fi'il (A) iş, davranış.
-e 28b/14

firişte (F) melek. krş. **ferište**.
29b/1; 51b/3/4
-lerüñ 29b/1

fitne (A) fitne, karışıklık, kötülük.
27a/8; 32b/18
-lerini 25a/18
-sinden 32b/17
-ye 26b/7/15; 38a/4
fitneye düş- yoldan çıkarılmak.
-diler 25a/17; 27a/12
-üp 25b/1
fitne düz- günaha sokmak.
-di 32b/18
-mege 32b/9

fitnelen- fitneye düşürülmek.
-diler 26b/4/16
-üp 27a/8

fitnelendür- yoldan çıkarmak.
-dün 27a/1

fuḳarā (A) fakirler, yoksullar.
-ya 30b/16

furḳat (A) ayrılış, ayrılık, sevdiklerinden
ayrı kalma; vuslat.
-a 40b/10

furṣat (A) fırsat.
25b/7

fülān (A) ismi söylenmek istenmeyen
veya herkim olursa anlamında

genel olarak kast edilen şahıs veya
şey. krş. **falān**
37a/15; 38b/17
-a 33a/9/12

G

ḡāfil (A) gaflette bulunan.
-lerdür 31b/6
ḡāfil ol- gafil olmak.
-ıp 45b/2

ḡāh (F) zaman, vakit.
-a 36a/11
-dan 36a/9

ḡalebe (A) kalabalık.
27a/7

ḡalib (A)
ḡalib gel- üstün gelmek.
-di 30b/5/8
ḡalib ol- yenmek.
-dı 35a/6
-ma(ğ)ın 44b/18

ḡanīmet (A) ganimet, bedelsiz kazanç.
25a/19; 25b/7/8/12(2)/19; 34a/13

ḡarb (A) batı.
-dan 27a/17
-ı (be.) 41a/6

ḡarḳ (A) boğulmak.
-ından 26b/16
ḡarḳ it- batırmak, boğmak.
(d) -er 46b/12
(d) -esin 42b/14
ḡarḳ ol- batmak, boğulmak.
-dılar 25b/6
-ıcaḳ 24b/16

ğāyet (A) çok fazla, son derece.

26a/5; 26b/14; 30a/3; 31a/11;
33b/19; 26b/8; 43b/14; 44a/3;
44b/16; 45b/18; 46a/1; 49a/19;
50a/1; 51a/4; 51b/13(2)/14/18

ğayb (A) gizli, göze görünmeyen.

-ıla 42a/17

ğayb kıl- gizlemek.

-dı 46b/10

→‘ilm-i **ğayb**

ğāyib (A)

ğāyib ol- kaybolmak.

-dı 50b/16

ğayrı (A+T) başka, diğer.

29a/16; 36b/9

ğāḏab (A) hiddet, kızgınlık, öfke.

-ıla 27b/2

ğāḏaba gel- öfkelenmek, kızmak.

-mişidi 33b/19

-üp 27a/9

ğāḏab it- öfkenlenmek.

(d) -üp27a/13; 32a/14

ğāḏab kıl- öfkelenmek.

-up 33b/5; 39b/5

geç- 1. bir yeri aşmak, öbür yana ulaşmak.

-di 24b/15; 38b/8/10; 39b/8; 42b/9

-diler 36a/5; 44b/12

-ecek 44a/1

-eridi 44a/2

-mekile 36a/9

-üp 25b/5; 31b/17; 50b/14

2. geride bırakmak.

-di 42a/7

-en 44a/2

-enleri 41a/15

3.devrolmak.

-ip 36b/19

4. yeni bir safhaya başlamak, atlamak.

-di 37b/2/9; 38a/15

→ **gönlünden geç-; yire geç-; yire geçür-**

geçir- kaplamak.

-eñ 41b/16

gel- 1. bir yerden başka bir yere ulaşmak.

32b/5; 38b/12; 39b/14; 50a/14/18;
50b/17

-di 24b/11; 25b/2/19; 26a/19;

32a/2/4; 33a/2/3; 38b/10/11;

41b/10; 42a/6; 42b/6; 47a/7;

47b/19; 50a/13/14; 50b/17;

51a/3/15/16; 51b/3

-diler 36a/17; 39a/13; 40a/1; 43a/7;

43b/12; 49a/1

-dügi 46a/4

-dükleri 43b/14

-düklerin 29b/1

-düm 42a/14; 46a/19; 46b/1

-dün 38a/2; 41b/17/18; 42a/4

-e 25b/14; 26b/9/11/13; 28b/18;

35a/2/5; 37b/14; 38b/4; 39b/8;

42b/4; 52a/12

-ecekmisse 25b/4

-en 44a/2; 51b/1

-icek 25b/6; 27a/4; 32b/16; 46b/15

-ince 47b/18

-ip 29a/17; 35a/16; 39a/5; 43a/2;
 43b/18; 46a/5; 48a/9; 49a/1/5;
 51a/10/19; 51b/2/13
 -medi 25a/17/18; 25b/2; 26a/8;
 37b/16
 -medügi 25b/8
 -mek 27b/19
 -mez 25b/4; 46a/14
 -mezden 29b/3;
 -mişdür 44a/2; 45b/17
 -sün 33a/11
 -ünj 26a/8; 29a/11; 32b/19
 -ünjüz 40a/17
 -üp 26b/6; 27a/9(2)/12; 27b/1/2/5;
 28a/8; 28b/12; 35a/6; 35b/5/12/14;
 36a/14; 37a/12; 37b/12; 39b/12;
 41b/15/16; 42b/9; 43a/10/11/14;
 46b/2; 47a/11; 48a/6; 51a/1; 52b/3
 -ür 47a/4
 -üridi 25b/4; 36b/10
 2. ortaya çıkmak, doğmak.
 -di 45a/4
 -diler 36b/17; 37b/4/9
 3. vakit.
 -icek 47a/4
 -üben 25a/7
 4. daha önce üzerinde durulmuş
 olan bir konuya yeniden dönmek.
 -elüm 41b/15
 → **ağır gel-; āvāz gel-; çıka gel-;**
ğalib gel-; gāzaba gel-; harekete
gel-; hoş gel-; ĩmāna gel-;
meydāna gel-; münker gel-; ĩuru

gel-; tuş gel-; vücuda gel-; yahın
gel-

gemi gemi. krş. **gemü.**

42b/5/6(2)/7/9(2)/14/15; 43a/1/7;
 44a/12/13/14; 44b/2
 -den 44a/15
 -leri 38a/18; 44b/1/2/8
 -lerini 44b/1
 -nünj 42b/11; 43a/1
 -ye 38a/18; 42b/7/10/11
 -yi 42b/6; 44a/17; 44b/7/9; 46b/12
 -yidi 44a/14
 -yile 39a/2

gemü gemi. krş. **gemi.**

-müz 39a/3

gemük kemik.

(g)-inde 43b/3

genç genç; küçük.

(c) 40b/10; 51b/10

(c) -iken 25a/4

geñez

geñez kılı vir- kolaylaştırmak.

-düm 27a/3

gerek gerek.

24b/9; 28a/4/6; 28b/8; 45b/11;
 47b/17; 50a/18; 51a/19
 -di 35a/18
 -dür 24b/10; 25b/3; 34b/5
 -evüz 28a/8
 -mez 30b/10; 38a/5

getür- getirmek, gelmesini sağlamak.

36a/1/7

-cek 39a/9

-di 39a/16; 40b/2; 49b/1/15; 51a/2

-diler 26a/2; 32a/7; 32b/15; 33a/11; 40b/1; 42b/6	26a/11/14; 27a/13/15; 28a/13; 29a/10; 31b/4/15; 35b/14; 37b/6;
-dügi 27a/10	38a/7; 39b/10; 40a/12/18; 47b/17;
-eler 31b/19(2)	48a/2/4; 50b/9/13; 52a/15
-em 24b/9	-dür 29b/8
-emedüğün 46b/9	gice gece.
-enlerden 41a/11	24b/10/19; 25a/19; 29b/1;
-esin 46a/10	32a/10/11/19; 35b/19; 38a/15;
-gil 50a/9	43a/3/10/12; 43b/17/18; 46a/1/5;
-iñ 32a/7	49b/18; 50a/2; 51a/4
-ip 26a/3; 40a/16; 48a/15	-de 25a/7
-meg 51a/4	-siyle 25a/17
-meyüp 39a/10	-ye 28a/17
-mişdür 24b/16	-yile 27a/18
-mişken 46b/3	gicele- gecelelemek.
-ün 25b/13	-diler 44a/1
-üp 25a/7	git- gitmek.
-üridi 50a/4	27b/16
-ürler 30b/12	(d)-ecek 27a/18
→ īmān getür-; ẓāḳat getür-;	(d)-eli 25b/1
yirine getür-; ẓuhūra getür-	(d)-er 34a/4/7
gey en, çok, iyi.	(d)-erdi 30a/13; 43b/2; 46a/18
25a/11; 41a/14	(d)-erem 24b/8; 38b/9/11
gey- giymek.	(d)-eridi 30a/11; 47a/11
-üp 34a/6	(d)-erken 34a/7; 36b/5; 38a/18;
-ürleridi 31a/7/8/12	50b/2/14
gez- yürümek, dolaşmak.	(d)-ersin 38b/9
-üp 38b/1	(d)-ince 45b/9
ğidā (A) yiyecek.	(d)-iser 34a/5/7
30b/12	-di 25a/15; 25b/3/11; 26a/7;
ğma (A) zenginlik, doygunluk.	27b/18; 29a/10; 32a/14; 32b/8;
-sı 31a/2	35b/11/18; 36a/4/6; 38a/16; 38b/10;
gibi gibi.	47b/5; 49b/17; 50b/7; 51a/8; 51b/7

-diler 35b/19; 38a/17/18; 39a/12; 42b/5; 43a/6; 43b/12	33a/13; 40a/13; 43a/6
-dük 39a/3	-dür 40a/14
-dügi 35b/11/14; 47a/8	-leyüp 26a/1
-dünj 27b/10	girü geri.
-gil 38a/8	25a/13; 26a/12; 26b/8/9; 27a/4/10;
-mege 26b/12	28a/4; 28b/14; 29b/6; 33b/19;
-meye 50a/10	35a/6; 36a/11/15;
-mez 38a/8	37b/1/4/8//9/13/17; 38a/8/12;
-se 30a/11	38b/5/6; 39a/13; 39b/2/9; 40b/11;
→ 'aklı git-	41b/11; 42b/2; 43a/6; 43b/7/12;
gider- ortadan kaldırmak.	44a/6; 45a/4/5; 46a/10/15;
-üp 41b/19; 46a/10	47a/7/16/17; 48a/3/5/15; 50a/18;
gir- 1. dışarıdan içeriye geçmek, erişmek.	50b/1/16/17; 51a/2/16/18/19;
47b/3	51b/3/7/11/16; 52a/15
-di 35b/15; 38b/15; 40a/11; 46a/3;	givür- sokmak.
46b/2	-di 47b/4
-diler 29a/13	giy- giymek.
-eler 42b/5	-se 51b/15
-meye 42b/13	giydür- giydirmek.
-üp 32b/8	-üridi 40a/4
2. yeni bir duruma geçmek, dönüşmek.	gizle- gizlemek.
-üp 26a/10	-di 38b/15
3. katılmak, karışmak.	-dilerdi 39b/9
-di 37a/13	-düklerü 39b/16
-diler 28a/10	-medügiçün 39a/17
4. (bütünün veya bir kısmı ile) sulu bir şeyin içine batmak, dalmak.	-r 39a/7
-di 29a/11	-rleridi 25a/2
-dügi 36a/14	-yene 39a/8
-üp 24b/15	-yeni 39a/8
girçek gerçek.	-yevüz 38b/7
	-yüp 37a/19; 37b/8; 38a/5; 39b/1
	gizlü gizli.
	25a/13
	gök gök, sema.

31b/7; 39b/6	gönlinden/-ünden geç- bir şeyi
-den 29a/19; 29b/1; 31b/8; 32a/1;	yapmayı istemek, düşünmek.
33a/13; 36b/5	Ø-eni 43a/5
-ler 31b/4; 52b/3	Ø-enden 43a/5
(g)-e 31b/7; 43b/13	gör- 1. görmek, bakmak.
gökçek şirin, hoş.	41b/7
49b/19	-di 27a/9/13; 27b/1; 37b/19;
gön deri.	40a/16; 47b/19; 50a/13
-i 51b/6	-digi 46b/7
-idi 31a/9	-diler 28a/11; 31a/9; 32a/11/12;
-inden 30a/12	37b/11; 38b/2; 42b/6; 43a/7
gönder- göndermek.	-düğüzü 38b/6
37b/5/10	-dük 38b/17
-di 28a/14; 29b/1; 33b/8(2); 37a/16;	-düm 27b/13(2); 41b/7; 46a/18
37b/17; 38a/12; 42a/3/4; 51a/8;	-dünj 27b/3; 32a/13; 50b/18
52b/8	-eler 26b/3; 29a/3; 31b/7; 38a/16;
-diler 38a/3	44b/19
-ip 37b/11; 38a/2	-elüm 39b/14
-medi 26b/1	-emezlerdi 28a/14
-ünj 37b/9/13	-emezleridi 26a/13
-üp 38a/10	-erken 28a/13
gönderil- göndermek.	-esin 50a/10
-miş 42a/1	-eyüm 32b/7
gön(ü)l gönül.	-icek 27a/7; 47a/2; 51b/14
Ø-i (iye.) 45b/3	-ip 25b/15; 31a/13; 31b/13; 34a/14;
Ø-inde 27b/8; 43a/1; 48a/5	39b/2; 42b/12; 44a/11; 44b/9;
Ø-ine 25a/14; 33a/15; 35a/13	46b/9; 47b/12; 48a/1
Ø-ümüz 28a/12	-mediler 27b/13
Ø-ünden 27a/2	-medin 47a/1
Ø-ünde 44a/12	-meyince 29a/18
-leri 28a/11	-se 27b/19; 45b/14
gönül rızası olur verme.	-sünler 37b/10
-yıla 28a/17	-ürlerdi 29b/7
	-ürleridi 48b/15

2. anlamak, kavramak.

-di 32b/18; 33a/15; 39a/1; 43a/16;
51b/3

-diler 25a/17; 48b/7

3.saymak, herhangi bir şey gibi
görmek.

-di 31a/4

-ip 25a/19; 25b/7; 32b/11

-ürem 32b/12; 42b/8; 47a/15;
47b/14; 50b/8

-ürse 25b/14

görüver- görmek.

-em 46a/5

→ **ḥaḳīr gör-; ḥoş gör-; maşlahat
gör-;**

görklü güzel, gösterişli.

31a/19; 36b/6/14/18; 45b/11;
49b/10

-nüñ 29b/15

göster- göstermek. krş. **gösder-**.

-di 40a/3

-esin 35b/2

→ **ḥoş gösder-**

gösder- göstermek. krş. **göster-**.

-di 27b/14; 30b/7; 43b/2

-e 26a/19; 51a/9

-meyince 32a/6

götür- ulaştırmak, taşımak.

38b/12

-di 24b/12; 25b/16; 28b/2; 38b/13

-esin 32b/12

-ip 26a/12; 35b/5; 43a/15; 48b/12

-mekde 30a/3

-üñ 28b/2

götüril- götürülmek.

-di 27b/10; 28b/3

-e 41b/5

göy- beklemek.

-erseñ 49b/6

göyindür- yaktırmak.

-di 29a/19

göz göz, görme organı.

24b/17; 29a/5

-i (be.) 28a/15

-iyle 27a/13

-ler 51b/14

-leri 28a/19; 44a/18; 51b/13

-leriyle 29b/6

-ümüz 28a/13

göz irimi gözün görebildiği
mesafe.

24b/17

gözet- gözlemek.

(d)-ürleridi 32a/9

gözsüz kör.

-idi 44a/16

ḡuşşa (A) üzüntü, keder.

45a/18

-sı 51b/15

güç güç, kuvvet.

-ile 39b/1; 44b/8

güç yet- gücü yetmek.

-i/-erken 48a/9

-leri/-medügi 29b/19

gül- gülmek, gülümsemek.

-ecek 47a/1

-meyesin 47a/2

gümiş gümüş.

25b/10/18; 47b/4

-den 32b/6

-dür 45b/6

-idi 45b/5

gümrah (F)

gümrah ol- doğru yoldan ayrılmış.

-dılar 28a/2

gün 24 saatlik zaman dilimi.

25a/16/17/19; 25b/1(3); 26a/2;

26b/15; 27a/14; 29b/1;

30b/14/15(2)/17(2); 31b/1; 34a/4/6;

35b/19; 37b/3; 38a/15; 40a/5;

41b/6; 43b/14; 46a/14; 47a/3/4/5/9;

47b/5; 50a/6/8/11(2)

-den 32a/16

-e 32a/16

-i 25a/16

-ler 30b/15

günlük o günkü.

47a/4

gün şu'lesi (mecaz) gün aydınlığı.

50a/11

gün şafası

-ından 50a/11

→ **kıyâmet günü**

günâh (F) günah.

-dan 43a/19; 45a/2

-ları 28b/5

-larına 28b/9

gündüz gündüz.

27a/18; 32a/19; 38a/15; 43a/3;

49b/18

-de 25a/8

-i (be.) 25a/19

-in 43a/10; 51a/4

güt- koyun çabanlığı yapmak.

(d)-dügüm 50b/5

H

haber (A) haber.

27a/13; 29b/11; 39a/8

-i 36a/7; 52a/4

-in 35b/19; 52b/3

haber eyle- bildirmek.

48a/8

-medüm 27b/11

haber vir- haber vermek.

41b/11/12; 43a/5

-di 26a/16; 26b/15; 27a/1/6; 28a/6;

29b/3/7; 30a/4; 31a/14; 31b/2;

34a/6; 34b/14; 35a/10; 35b/12;

36a/9/16; 36b/7; 38b/18; 39a/2/6;

40a/13; 42a/2; 46b/7; 48a/5;

51a/15; 51b/1/9; 52a/15

-diler 29b/11; 37b/12; 49b/9

-düm 41b/10

-e 32b/13

-em 36a/12

-esin 48a/4

-eyüm 36a/12; 39b/14; 43a/5;

44a/12; 47a/9

-gil 33a/13; 35a/8/17; 39b/14; 47a/9

-ip 29b/10; 39b/4

-medi 38b/15

-medün 27b/5

-memişidi 39b/1

-meyen 39b/2

-meyersiz 38b/6

-meyevüz 38b/7

-meyince 42b/4

-ür 34b/12

-ler /-ür 40a/12

haberleş- (A+T) haberleşmek.

-diler 39b/15

haberlü (A+T) haberi olan.

-dür 33a/15

hac (A) İslâm'ın beş şartından biri olan ve zilhicce ayında Mekke-i mükerremede Ka'be'yi ziyaret ve tavaf etmeyi öngören ibadet.

41a/18

hâcet (A) ihtiyaç.

-ini 47b/19

-üm 37a/17; 40b/13

-üñ 40b/13; 46b/19

hâcet kıl- ihtiyaç kılmak.

-mağa 50b/6

hadd (A) sınıır.

-ler 35b/5

hadîş (A) hadis, peygamber sözü.

34b/4; 43b/4

-inde 41a/13

hak (A)

1. hak, doğruluk, gerçek olan.

33b/5

-ı 27a/1; 50a/14; 50b/17; 52b/4/5

-içün 33a/12; 34a/3/12

2. pay, hisse.

-ın 47b/1

-umdan 49b/7

-umı 49b/5/7

3. üzerine, için.

-ında 33a/5/18; 48b/19

4.verilmiş emekten doğan manevi yetki.

-ı 33a/12; 37a/9; 50a/14; 50b/17

-uñ 40b/5

5. görev.

-ını 36b/18

hak al- pay almak.

-ayduk 44a/7

hakikat (A) gerçek, doğru.

26b/7

hakikat bil- doğruluğunu kabul etmek.

-diler 49a/13

hakikaten (A) gerçekten.

26b/6; 28a/3; 42a/14; 43b/8

hakim (A) hükmeden.

36b/17

hakim dik- hükümdar yapmak.

-di 41a/5

hakim ol- hakim olmak.

-ıp 41a/2

hakir (A) itibarsız.

31b/10

hakir gör- küçük görmek.

-ürler 31b/10

hâl (A) hâl, durum.

30b/16; 32a/3; 37b/3/7; 38a/9;

48a/10; 49a/7; 49b/10

-de 36b/18; 41a/8

-deyken 45b/19

-e 46a/11

-i (be.) 31a/3; 33b/11; 37b/11;
38a/16; 38b/15; 46a/10
-inden 27a/6; 38a/10
-ine 36b/11
-iyle 45b/19
-üm 37b/6
-üme 46a/12
-ümüze 30b/9

ḥalāṣ (A)
ḥalāṣ eyle- kurtulmak.
-diṅ 26b/17

ḥalāyık (A) hizmet eden.
-lar 37a/4

ḥalef (A)
ḥalef dik- yerine bırakmak.
-di 35a/11
-erem 47a/14

ḥalīfe (A) İslām lideri.
46b/1
ḥalīfe dik- vekil bırakmak.
-di 24b/10; 25a/15
-düm 27b/10

ḥalk (A) halk, yaratılmış.
30b/13; 31a/4(2); 32b/14; 33b/4
-a 25a/3/8; 51a/9
-dan 35a/1; 45b/18
-ı (iy.) 46b/12
-uḡ 39a/14; 41a/14; 44a/1
-uḡuza 28a/4

ḥalvet (A) yalnız kalma.
-i (iy.) 32a/9
-ine 37a/13; 37b/19
ḥalvet kıl- boşaltmak, başbaşa kalmak.

-dılar 37a/12
-up 36b/15

ḥamd (A)
ḥamd u ṣenā kıl- şükretmek.
-up 35a/9
-urlar 34a/14

ḥaml (A) ana karnındaki çocuk.
-i (be.) 37b/12

ḥançer (A) hançer.
-ler 28a/10

ḥareket (A)
ḥarekete gel- hareketlenmek.
-di 35b/9/17
-e 35a/5

ḥarīr (A) ipek.
-ler 31a/7/8/12

ḥarīṣ (A) aşırı düşkün.
-idi 46a/1

ḥased (A)
ḥased it- kıskanmak.
(d) -ip 32a/2

ḥāşıl (A)
ḥāşıl it- peyda etmek, edinmek.
(d) -üp 29b/10
ḥāşıl kıl- ortaya çıkarmak.
-dı 30a/17
ḥāşıl ol- ortaya çıkmak.
-a 37b/1
-dı 37b/5
-ıcaḡ 37a/6
-madı 37a/3

ḥasīs (A) cimri, pinti.
-leridi 31a/13

ḥāṣā (A) asla, hiçbir zaman.

- 33a/17/19
hāşim (A) ezen, parçalayan.
 -idi 52a/4
- ḥaṭā (A)** hata.
 -da 28a/5
ḥaṭā kıl- hata yapmak.
 -dı 26a/7/18
 -dılar 28a/1
- ḥātır (A)** hatır, gönül.
 44b/6
 -ından 42a/7
- ḥaṭṭ (A)** yazı yazma sanatı.
 -lar 31b/13
ḥaṭṭ eyle- yazı yazmak.
 -sünler 31b/5
ḥaṭṭ it- yazı yazmak.
 -megi 31b/10
- ḥātūn (F)** hanım.
 37a/14; 37b/10/12/15; 38a/4;
 39b/17/19; 40a/2/5/8/9/13/14;
 40b/7/12
 -a 37b/5/6
 -ı (iy.) 40b/12/13
 -lar 37b/10/11
 -sın 37a/14
- ḥavāle (A)**
ḥavāle kıl- havale etmek.
 -dı 25a/7; 30b/6
 -urdu 25a/2
- ḥayāt (A)** hayat, yaşam.
 41a/8
 -da 41b/4
 -dadur 41a/9
ḥayāta ol- yaşamak.
- (d)-urlar 41b/4
 → **āb-ı ḥayāt; āb-ı ḥayāta iriş-;**
‘aynü’l-ḥayāt
- ḥayf (A)**
ḥayf it- haksızlık yapmak.
 (d) -üp 29b/19
- ḥayırlu (A+T)** faydalı.
 -dur 33a/15
- ḥaylī (F)** çok, birçok.
 49b/2
- ḥayr (A)** hayır, iyilik.
 46a/4; 47a/15(2); 47b/13; 49b/11
 -dur 46a/5
 -ıla 49b/10
- ḥāzır (A)** hazır.
 38b/4
ḥāzır ol- hazır olmak.
 -avuz 30b/11
 -urlarıdı 32b/1
- ḥazīne (A)** hazine.
 30a/10; 31a/2
 -leri 30a/9/11
 -leriyle 34a/11
 -si 30a/3
- ḥazret (A)** kat, huzur.
 -ine 24b/9/12; 27a/14; 35a/13
- ḥazrevat (A)** yeşillik.
 36b/3
- hediye (A)** armağan.
 -ler 31b/18/19
- helāk (A)**
helāk eyle- helak etmek.
 -di 24b/8; 34a/9; 35a/11
 -dün 29b/5

-ye 32b/18	24b/16; 25a/16; 28a/14; 28b/7;
helāk it- helak etmek.	29a/4; 30a/9/10; 32a/15; 32b/6;
(d)-er 34b/6	33a/5/6; 33b/8; 34a/4; 35b/8; 36a/4;
(d)-erdün, 13	36b/3; 37a/16; 37b/2; 40a/19;
(d)-erem 40a/18	40b/7; 41a/18; 45a/17; 48a/13;
(d)-eyidün 29b/3	48b/14; 49b/19; 51b/15; 52a/7(2)
(d)-ip 29a/16	her bir her bir.
-mege 44b/15	30a/10; 44b/11
helāk ol- helak olmak.	her biri
-dı 28a/18; 31a/2; 31b/18	-si 30a/13
-dılar 28a/19; 33a/19; 39b/8/10	her birü
-ip 25b/10; 39a/3; 39b/13	-ümüze 39b/15
-sun 40a/6	hevā (A) istek, heves.
helāklik (A+T) helaklık.	-larına 34b/4
-den 34a/14; 35a/2	-larından 31a/18
(g)-e 29b/10; 34b/3	-sına 32a/19
helāl (A) 1. helal	heybet (A) korku ve saygı uyandıran
25b/13; 26a/1; 37b/7	görünüş.
2. nikâhlı eş.	-inden 29b/2
-üm 40a/15	heybetlü (A+T) heybetli.
-üğem 37a/15; 38a/2	-ydü 26b/13
hele (F) hiç olmazsa, özellikle.	hıfz (A)
37b/2; 40b/14	hıfz içinde tut- koruma altında
hemān (F) derhal, hemen.	tutmak.
33b/3/10; 38a/11/19; 39a/6; 39b/9;	-ip 45b/9/16
48a/10; 52a/15	hicāp (A)
hemīn (F) bu bile, tıpkı bu.	hicāp urıl- perde takmak.
29a/2	-dı 29a/13
henüz (F) henüz, şimdi.	hicret (A)
37b/11; 43a/8; 49a/5	hicret kıl- göç etmek.
hep (F) hep.	-dı 41a/11
26a/1; 30a/11; 31a/8; 32a/7;	hīç (F) hiç.
35a/16; 40b/17; 42b/14	27a/16; 27b/18; 31b/11; 33b/18;
her (F) her.	34a/1; 35a/3/17; 37a/1; 37b/5/7;

39b/4; 43a/14/16; 46a/13; 47a/5; 47b/6/7; 50b/11; 52a/3	hizmetkār (A+F) hizmetçi. -ları 31a/8
hiçbir (F+T) hiçbir 24b/11; 26b/5; 27b/16; 29a/12; 30b/5; 32a/3; 39b/11; 42b/1; 43a/19	hod (F) da, de, dahi. 36a/15; 41a/14
hidāyet (A) hidāyet bul- doğru yolu bulmak. -dı 45a/5 -mıslardan 51b/18 hidāyet bulın- doğru yolu bulmak. -a 35a/2	hoş (F) hoş, güzel. 37a/19; 47b/12 hoş gel- beğenmek. -di 36b/12 -medi 37b/16 -üp 51b/13 hoş gör- hoş görmek. -evüz 39b/18 hoş gösder- hoş göstermek. -di 27b/14
hikāyet (A) hikāyet it- anlatmak, dile getirmek. (d)-üp 36a/16 hikāyet olun- anlatmak. -dı 46b/1	hoşlık (F) hoşlık ol- hoş olmak. -a 33b/11
hikmet (A) hikmet, bilgelik. 42a/12; 49a/11/18/19 -dür 25a/9	hoşnudlu (F) razı, memnun. -dur 30b/16
hile (A) hile. -yile 30a/17	hüb (F) güzel, hasen. 29b/16; 36b/7/8
hırgız (F) asla, kesinlikle. 34a/12; 44a/14	hubūr (A) sevinç. -at 32a/3/4
hisāb (A) hesap, tahmin. 45b/2 hisāb it- hesap etmek. (d)-eyüm 32b/7 hisāb kıl- hesaplamak. -dı 32b/8	huliyy (A) değerli taşlarla bezenmiş süs eşyası. 25b/16 -den 26a/2 -dendür 25b/17 -i (be.) 26a/1
hiṭāb (A) söz söyleme, seslenme. -ı (be.) 27b/11	hulḳ (A) huy. 40a/3
hizmet (A) hizmet kıl- hizmet etmek. -am 38a/4	hurūs (F) horoz. -ı (be.) 39b/6 huşūmet (A) düşmanlık.

29a/6	39b/12
hüküm (A) hüküm, emir.	ışmarla- (F+T) emanet etmek.
32b/4; 33a/8; 49a/5/17	-dı 31b/19; 36b/9; 37a/16
-i (be.) 28a/17; 32b/3; 49a/4/6/17	-dılar 38a/3
-idür 49a/14	-dum 46b/18; 49b/16
-inde 34a/12	-mışdur 50a/8
hüküm eyle- emretmek.	-yup 47b/18
-di 41a/5; 51b/8; 52b/7/9	
-diler 52b/9	
-gil 48a/13	
hüküm it- emretmek.	‘ibādet (A)
(d)-en 41a/3	-leri 31b/1
(d)-er 31b/13	-i (be.) 30b/19
(d)-erse 47a/18	-ile 30b/4
(d)-üp 28b/14	-in 27a/8
hüküm kııl- emretmek.	-inden 28b/6; 30b/8
-mışdur 33a/4	-ine 26b/4/10/11(2); 39b/18
hükümet (A) yönetme.	-ini 26b/5
36b/18	‘ibādet it- ibadet etmek.
hürmet (A) şeref, hasiyet.	(d)-eridi 36b/15
-içün 33b/17	(d)-evüz 30b/15
-in 43b/17	-medi 30b/5
hürmet kııl- şereflelendirmek.	‘ibādet kııl- ibadet etmek.
-alar 45b/11	-asız 38b/4
hüsn (A) güzellik.	-avuz 30b/15
26a/5	-dı 30b/4
-i (iy.) 51b/13	-mağdan 26b/9
hüsn ü cemāl yüz güzelliği.	-mağ 29a/16
31a/12; 48b/10	-uğ 29a/16
	-urdu 32a/9
	‘ibret (A)
ırak uzak.	‘ibret ol- ibret olmak.
43b/13	-ıp 31a/3
ırağırak en uzak.	iblis (A) şeytan.

30b/17; 50b/11; 51a/1	idin- edinmek, sahip olmak.
-di 50b/18	-e 34b/15
iblis-i la'în lanetlenmiş şeytan.	-evüz 30b/12
30b/5/9/12/14; 50b/3	-üp 40a/1
ibtidā (A) öncelikle, en önce, ilk.	→ ıtyb idin-
40b/19	iftirā (A)
icābet (A)	iftirā kıl- asılsız suç yüklemek.
icābet it- kabul etmek.	-duğına 33b/19
(d)-üp 47b/2	-sa 33a/5
iç bir şeyin iç kısmı, iç.	ig iki ucu sivri çengelli olan, ağaçtan
-inde 24b/9; 25a/1; 26b/2;	yapılmış araç.
29b/1/15/16; 31b/1; 32a/9/12;	-eyile 28b/10
32b/13; 33a/3/18; 33b/4; 34a/8;	iḥbār (A) haber verme, bildirme.
34b/15/16; 35b/17; 36b/8;	-da 44a/2
38a/13/16; 40b/3/15; 41b/6;	iḥsān (A) iyi davranma.
43a/2/8; 45b/9/16; 47b/11;	45a/2; 47a/12; 50b/18; 52a/6
48b/4/5/9; 49b/13; 51b/5	-ından 49b/1
-indeki 25b/18; 35b/9; 42a/3; 45b/3	iḥsān eyle- iyilik yapmak.
-indekiler 38a/19	47a/11
-inden 26a/11; 27b/18	-gil 34a/19
-ine 26a/10/12/14; 29a/11/13;	iḥsān it- iyilik yapmak.
29b/5; 34a/1; 36a/4; 42b/12; 50b/7	(d)-ici 50a/1/16
-ini 26a/11; 40b/1	(d)-icilerdenidi 49a/19
-üzünden 25b/2	iḥsān kıl- iyilik yapmak.
iç- içmek.	-dın 26b/17
-di 41a/7	-dıysa 34a/18
-diler 28b/13	-duğından 51a/2
-enün 28b/13	-mı 46a/18
-seler 28b/8	iḥtilāf (A)
→ and iç-	iḥtilāf kıl- uyum sağlamamak.
içerü içeri.	-dılar 30a/6/14; 35b/13; 43a/13/15;
46a/3	45a/11; 48a/5; 52a/10
içün için.	iḥtiyāc (A) ihtiyaç.
28a/18; 28b/18; 41a/4; 47b/2	-ı (iy.)26b/1

iḥtiyār (A) yaşlı.

29a/1

-laruḡdan 28b/17

-um 46a/12

iḥtiyār it- seçmek.

(d)-ip 52b/1

-ın /(d)-ip 28b/19

iḥtiyār kıl- seçmek.

-ḡıl 38a/7

-maḡ 46a/12

ikbāl (A)

ikbāl eyle- yüzünü döndürmek.

-di 29a/17

iki iki (sayı adı).

27a/11; 27b/9; 29a/5/7; 30a/4;

33b/10; 37b/7; 38a/19; 38b/12/13;

40b/4; 44a/5(2); 45a/6/7; 46a/9/16;

47a/5; 48b/16/18; 50b/9; 52a/17(2)

-den 46a/12

-müz 39a/4; 39b/13/18

-si 27b/7; 29b/13;

39b/2/9/12/15/19; 41a/18; 42a/11;

42b/5; 44a/6; 46a/8/9

-sin 46a/14

-sine 39a/8/11/17

-sini 38b/14

-sinüḡ 39b/16; 41b/5

iki yüz ikiyüz (sayı adı).

44a/4

ikrām (A) şefkat.

46b/3

ikrām kıl- hürmet etmek.

-ıp 47a/12

il ülke, memleket.

-inde 44b/8

ilāh (A) Allah, Tanrı.

26b/18

-dan 28b/14;

-uḡuz 26a/6/15

ilāhi (A) Allahım.

26a/6; 33b/5

ilerü ileri.

40a/3; 50b/14

ilet- ulaştırmak.

-em 29a/5

(d)-eyüm 38b/5

-gil 38b/7

-üp 38b/1448b/13; 50a/7

iley yan, ön karşı.

-inden 50b/15

-ine 48a/9

ilḡaḡ (A)

ilḡaḡ it- ısrar etmek, üstelemek.

(d)-üp 37b/17

ilkin başlangıçta, önce.

31b/19

‘ilm (A) ilim.

41a/14; 42a/12(2)/13

-den 42a/15

-e 34b/12; 43a/4

-i 35b/1; 42a/8/17

-ine 24b/19; 35a/1

-üdü 42a/9

-ümden 30a/19; 30b/1

-üḡ 42a/7/18

-üḡden 42a/5

‘ilm al- ilim almak.

-i/-up 35a/1

‘ilm-i ğayb gizli ilimler.	-ip 32a/1
-dan 42a/12	-memişidi 49a/5
-ıla 42a/13	-üp 29a/10; 38b/13/16; 39b/8;
‘ilm-i kimyā kimya ilmi.	45b/9
30a/14/15/17	in‘ām (A) lutuf, ihsan.
illā (A) illa, ancak, sadece.	-larını 35a/10/15
24b/12; 27a/17; 29a/15; 31b/1;	inan- inanmak, sanmak.
34b/6; 36a/13; 36b/19; 38b/5;	-mazım 32a/6
40b/6; 44b/6; 47a/19; 51b/6	-mazuz 29a/18
iltifāt (A)	‘ināyet (A)
iltifāt kıl- yüzünü çevirmek.	‘ināyet it- iyilik yapmak.
-up 33b/18	-di 46b/6
īmān (A) inanç, Allaha inanma.	incel- incelmek, zayıflamak.
34b/5	-di 36b/16
īmāna gel- imana gelmek.	incit- incitmek, üzme.
-cek 43b/4/7	-di 33b/4
īmān getir- iman getirmek.	(d)-em 33a/16
-enlerden 41a/10	(d)-üridi 32a/15
-ip 31a/18	incü inci.
-ürem 47a/18	-lerle 31a/11
īmānsuz (A+T) imanı olmayan.	incün- incinmek.
32b/18	-ürlerdi 43a/9
imdi şimdi. krş. şimdi.	indür- indirmek.
25b/12; 33a/19; 33b/5; 34a/3;	-di 32b/2; 33a/13
34b/3; 36b/17; 39b/14; 40b/5;	-dügim 31b/8
41b/14; 42a/7; 45b/8; 46a/17;	-ip 35a/7
46b/9; 47b/3; 50a/8/19; 51a/5	inkār (A) inkar.
iñgen çok.	44a/12
32b/8	inkār it- inkar etmek.
in en, genişlik.	(d)-üben 42b/4
-i (iy.) 44a/4	inkār kıl- inkar etmek.
in- inmek.	-dılar 49a/3
-elüm 30b/12	insān (A) insan.
-gil 46a/17	-ıla 27b/16

inşā'allāh (A) Allah'ın izniyle, "Allah

isterse anlamında bir söz.

42b/1; 47b/15; 51b/18; 52a/1

intiḳāl (A)

intiḳāl it- intikal etmek, geçmek.

(d)-üp 39b/19

intiḳām (A)

intiḳām it- öç almak.

(d)-üp 34a/13

iplik iplik.

(g)-ile 31b/5/13

ir- erişmek.

-ip 28a/19

-meyiser 34a/5

-üp 28a/18; 41b/5

i'rāz (A)

i'rāz it- yüz çevirmek, terk etmek.

(d)-eler 32b/14

-mişdür

iriş- erişmek, ulaşmak.

-di 29a/2; 29b/10; 30b/19; 33a/15;

36b/6; 39a/17; 45a/3

-diler 35b/6/8/16; 36a/16; 39a/12;

41b/15; 42b/11

-dük 39a/5

-ip 35b/9

-mez 31a/19; 42a/19

-meyeyidi 24b/12

-se 35b/8

-ür 24b/17; 39a/18; 41a/9

→ **āb-ı ḥayata iriş-; bulūḡıyyete**

iriş-; tevḫīr iriş-

irişdür- eriştirmek, ulaştırmak.

-irdi 50b/11

irkek erkek.

31a/6

irte ertesi, ertesi sabah.

-ye 51a/4

is sâhip.

-si (iy.) 31a/12; 42b/7; 49b/6

-leri 25b/10; 32a/10

isde- 1. aramak. krş. **iste.**

-yü 26a/7; 38a/18; 39a/3

-yüp 38a/17

2. istemek.

-se 49b/19

-medin 42b/10

-seler 43a/11

isnād (A) atfetme

36a/19

iste- aramak. krş. **isde-**

-yü 39a/12

istiḡfar (A)

istiḡfar kıl- tövbe etmek.

-dılar 28a/2

istihfāf (A) küçümseme, hor görme.

28b/11

istihzā (A) alay etmek.

-ya 49a/9

iş iş, faaliyet.

25b/6; 27a/3; 30b/9; 33a/9; 38b/18;

40a/12; 42b/3/15; 43b/1; 47b/15;

48a/17; 49a/16; 51b/17

-den 27b/12

-e 42b/4; 47b/6/8

-i (be.) 33a/8/10/14; 36a/13

-ine 33b/1

-inün 44b/8

-ler 42a/13; 43a/9; 48a/12	-di 27a/4; 45b/16
-lere 44b/19	-diler 26a/4; 29a/14; 39b/7
-leri 29b/19; 38a/7; 48a/2	-dü 28a/17
-lerine 28a/2	-dügi 29a/14
-üme 38a/5	-düm 34a/6
-ümile 42b/19	-dün 40a/13
-ün 47b/8	işle- işlemek, yapmak.
-ünde 42b/1	40a/19
iş işle- iş yapmak.	-dügümüz 28b/14
-miş 51b/17	-düm 32a/5; 46b/8(3)/14
iş kıl- iş yaptırmak.	-dün 42b/15; 43b/1; 48a/17
-dı 38b/18	-gil 40b/7
işâret (A) iz.	-mek 24b/9; 32a/13; 34a/19; 47a/4
45b/8	-memek 24b/9
işbu işte bu.	-meyelerdi 52a/8
24b/13; 27a/7; 38b/4; 39a/16;	-ñ 51b/10
39b/13; 40a/12; 41a/19; 44a/10;	-ridi 43a/9
46a/11; 47b/6/9/10; 49b/16; 50b/4;	-rüm 42a/18
51a/11; 51a/1	-se 42a/13
-nı 25b/16	-yecek 47a/3
-nuñ 27a/15; 38b/17; 40a/12/18;	-yem 37a/17; 37b/2; 42b/3; 47b/7
47b/17	-yü 47b/15
işte işte.	→ iş işle-; suç işle-
(d) 36b/19	işle- üzerine emek sarf etmek.
işit- işitmek.	-miş 51b/17
36a/11	işlet- işletmek, çalıştırmak.
(d)-icek 29a/7	(d)-en 44a/18
(d)-incek 33a/7	-dükleri 44b/1
(d)-ip 50a/14	(d)-üp 44a/17
(d)-übenün 28a/17	(d)-ürdi 29b/19
(d)-üp 25b/2; 31a/16; 31b/14;	-mege 44a/17
32b/14; 33a/2; 34a/10; 39a/19;	iştibâh (A)
40a/7; 42b/15; 46b/16; 48a/11;	iştibâh it- şüphelenmek.
49a/12	(d)-üp 26a/17

it- etmek, eylemek.
 (d)-eler 31b/9; 33b/16
 (d)-erler 31b/15
 -diler 25b/15; 42b/5
 (d)-inüz 40a/1
 -mek 28a/4
 -meyesin 47a/1/2
 -mez 50b/14
 -señ 33a/8
 -üp 32a/8
 →‘afv it-; ‘amel it-; ārzū it-; ‘ayb it-; bahş it-; beyān it-; cehd it-; cem‘ it-; da‘vet it-; defn it-; fahr it-; fāş it-; fażl it-; ġarķ it-; ġazab it-; ħased it-; ħaşıl it-; ħaṭā it-; ħayf it-; helāk it-; ħikāyet it-; ħisāb it-; ħükm it-; ‘ibādet it-; icābet it-; iĥsān it-; iĥtiyār it-; ilĥāḥ it-; ‘ināyet it-; inkār it-; intiķāl it-; intiķām it-; i‘rāz it-; iştibāh it-; i‘tiķād it-; ittifaķ it-; izĥār it-; ķabul it-; ķaşd it-; kesb it-; lāl it-; lecūc it-; meded it-; men‘ it-; meyl it-; muķātele it-; mülāzemet it-; mütāba‘at it-; mütāba‘at it-; naķl it-; nażar it-; nehy it-; nikāḥ it-; nisbet it-; pāk it-; raġbet it-; raĥm it-; raġbet it-; recm it-; redd it-; rızķ it-; rüsvāy it-; şabr it-; şadaķa it-; sa‘y it-; seyr it-; şoĥbet it-; sükūt it-; şart it-; şefķat it-; ṭa‘cıl it-; taĥallūf it-; taķdīr it-; ṭaleb it-; ta‘līm it-; ṭama‘ it-; tamām it-; ṭavāf it-;

tecricbe it-; tefāḥur it-; tefrīķ it-; tekebbürlik it-; teraĥḥum it-; terk it-; teslīm it-; tevāzu it-; tövbe it-; uğurlıķ it-; vaḥy it-; vaşf it-; va‘z u naşīḥat it-; yaḥın it-; yemīn it-; zann it-; zıkr it-; zulm it-; zu‘m it-

‘itāb (A)

‘itāb kıl- azarlamak.
 -dı 27b/11
 -maġıl 42b/18

itdür- → defn itdür-

i‘tiķād (A) inama; inanç, iman.

-ı (iy.) 36b/14
 i‘tiķād it- inanmak.
 (d)-üp 45b/11
 i‘tiķād kıl- inanmak.
 -ıp 29a/18

ittifaķ (A)

ittifaķ it- anlaşmak.
 (d)-üp 30b/17

‘ivaz (A) karşılık.

-larını 49b/11
 ‘ivaz kıl- karşılık vermek.
 -lauzı/-sun 49b/11
 ‘ivaz ol- bedel olmak.
 48a/17
 -sun 49b/12

iy "ey" anlamında seslenme ünlemi.

29b/2; 31a/14/16(2); 34b/3; 36b/17;
 41b/8/19; 45b/14; 46b/5;
 49b/10/16; 50a/6/16; 50b/17;
 51a/3/11; 51b/1

iz iz, nişan, alâmet.

-leriñce 36a/15	ķabza (A) bir avuē dolusu, bir tutam.
izhār (A)	27b/14
izhār it- göstermek.	-yıla 24b/15
(d)-üben 25b/13	ķaç- kaçmak, uzaklaşmak.
‘izzet (A) yücelik.	-ardı 49b/19
-üm 34a/3/12	-up 27b/19
-üñ 27a/1	ķaçur- kaçmasını sağlamak.
‘izzet kıl- yücelik kılmak.	-duñ 39a/16
-uben 46b/3	ķaçan ne zaman.
‘izzete ulaşdur- yüceliēe	25a/4; 27b/19; 29a/11; 29b/8;
ulaştırmak.	31b/7/19; 33b/11(2); 36b/1; 38b/8;
-dılar 40a/3	42b/3; 45a/10; 45b/11/14; 50a/3/10;
‘izzet ü kerāmet	52b/5
37a/2; 40b/6	ķadar (A) kadar.
K	29a/6; 29b/5; 30a/13/14; 30b/5/18;
ķabīle (A) birlikte yaşayan topluluk, halk.	31a/2; 39a/6/12; 39b/6; 50b/7
-denidi 25a/12	-dı 47b/10
-sin 28a/11	-ı 34a/4
-sine 25a/12	-ıdı 30a/10
ķabla- etrafı sarmak, kaplamak.	ķadem (A) bir ayak mesafesi.
-dı 29a/10	-i (iye.) 24b/17
-yup 38b/13	ķadir (A) gücü yeten, güçlü.
ķabūl (A)	-dür 26b/1
ķabul eyle- kabul etmek.	kāfir (A) kâfir.
-di 46a/16/17	40a/7
-ye 28b/16	-di 48a/15
ķabul it- kabul etmek.	-dür 43b/3
(d)-ip 28b/1; 46b/6	-idi 44b/11
-meyüp 34b/4	-iken 44b/16
-mezem 28b/15	-leri 27b/4
ķabul kıl- kabul etmek.	kāfir ol- kâfir olmak.
-sa 34b/2	-dı 40a/7
-ıp 31b/18	ķaftan astarsız ve süslü giysi.
	-ıyla 42b/12

qahr (A)**qahr eyle-** kahretmek.

-dı 34a/13

qak- vurmak.

-ağ 46a/2

-ıp 38a/12; 43b/1

qakı- öfkelenmek, kızmak.

-yıp 38a/12; 43b/1

-yup 27a/12

qakıl- vurulmak.

-dı 46a/2

qal- 1. olduğu yeri ve durumu korumak.

-dı 25b/10; 26b/10; 33b/10; 35b/18;

38a/19

-duq 39a/4

-ıp 30b/18; 47a/6

-mıslardı 47a/7

-sun 29a/5; 33b/9

2. kalmak, geride bırakmak.

-an 26b/9/12; 27a/11; 48a/3

-anı 26a/12

-anlara 31a/3

-anuğuza 29a/7

-masun 44a/12

-mazdı 46a/1

-mışıdı 49b/11

-mışdur 50a/7

-up 39b/10; 44b/10

3. belirli bir miktar ya da sayıdan
geriye kalmak.

-dı 27a/11

4. bir yerde oturmak, ikamet etmek.

-dılar 40a/1

5. sürmek, devam etmek.

-urdu 36a/5

6. miras olarak geçmiş.

-mışdı 44a/14

7. ölmek, vefat etmek.

-madı 34a/1

→‘aciz qal-; bī-zār qal-; zāyī qal-

qaldur-→ **baş qaldur-****qamış** sulu yerlerde biten, içi yusyumuşak
dügümlü bitki.

-dan 40a/1

kāmil (A) tam.

30a/17

qamu hep, bütün.

32a/8; 39b/8/13; 45b/3

qan kan.

-ıla 52a/14

-ından 52b/6

qanat kanat.

(d)-umı 39b/5

qanca nereye.

30a/10

qancasa herhangi bir taraf.

-ya 43a/12

qanda nerede, nereye.

35b/1; 38b/9; 41a/9; 49a/12(2)

qandur- susuzluğunu gidermek.

-ur 25a/6

qāni‘ (A)**qāni‘ ol-** kanaat etmek.

-maya 35a/1

qankı hangi.

34b/19; 52a/10

-sına 52a/18

kanlu kan dökülmesine, bir veya birçok kimsenin yaralanmasına veya ölmesine sebep olmuş olan.

-laruñ 28b/5

kap- yakalamak.

-dı 50b/19

-mağa 30a/11

kapa- kapamak, örtmek.

-yu 39b/10

kapu kapı.

46a/2/3; 48b/14

-ların 32a/17

-m 46a/2

-nuñ 48b/15

-sı 30b/18

-sını 38a/13

-ya 48b/16

kapulu kapılı.

48b/14

kar-

→ el **kar-**

ka'r (A) dip.

-ına 34a/5

karābet (A) hısımlık, akrabalık.

33b/17

karābet ol- akraba olmak.

-mağız 32a/14

karañu karanlık.

-sında 25a/1

karār (A)

karār dut- karar vermek.

-madılar 28b/7

karār tut- karar vermek.

-dılar 35a/7

karar- kararmak.

-a 28b/9

-dı 28b/13

-maıklık 27b/17

kardaş kardeş.

34b/3

-ı (be.) 48b/1

karındaş kardeş.

-ı (iy.) 24b/10; 27b/2; 29b/12;

30a/18; 31b/19

-ın 28a/10

-ını 25a/15; 27b/11

-ları 44a/17

-larıdı 27b/7; 44a/13

-um 45b/17; 46a/3/4

-uñ 41b/13; 44a/15

karış karış.

30a/1

karış- kendini katmak, katılmak.

-avuz 30b/10

-dı 27b/18

-ıcağ 37a/7

-ınca 25a/3/8

-madılar 27b/19

-up 45b/18

→ 'ağlı **karış-**

karlağuç kırlangıç.

42a/6/8

kar(ı)n karın.

Ø-ı (iy.) 25a/5

kart büyük, geçgin.

51b/9

kasāme (A) şariat hükümlerine göre

katili bilinmeyen kimsenin bulunduğu yer hakkında elli kişiye yemin ettirme.	26b/13; 28b/3; 33b/12; 36a/6/8; 36b/12; 39b/3; 47b/12; 48a/2/12; 48b/6; 51b/13
49a/5	katılık merhametsizlik.
-yile 52b/7/9	(ğ)-ıla 32a/15
kasd (A)	katır katır.
kasd eyle- niyet etmek, amaçlamak.	30a/9
-di 25a/19	-a 30a/13
-digim 32b/10	-lar 31a/10/12
kaşd it- niyet etmek, amaçlamak.	kaṭ'ī (A) şüphe.
(d)-esen 44b/15	35a/19
kaşd kıl- niyet etmek, amaçlamak.	katl (A) öldüren.
-dı 38b/16; 46b/2	28a/7; 28b/2; 30b/18; 49a/1
-dılar 40b/11	-e 28a/9
kaş	kavl (A) görüş, rivayet.
kaş çat- kızmak.	-i (iy.) 29b/14; 40b/19
-ın/-sa 28a/16	kavluç fıtığı olan.
kāškī (F) keşke.	44a/19
29b/2; 31a/14	kavm (A) kavim.
kat huzur, makam.	24b/8; 25b/11; 26a/6/13/15/18;
-ına 32a/2; 32b/1; 33a/3/12/17;	27a/8; 28a/18; 28b/6; 29a/13;
38a/8; 38b/17; 39a/13; 40a/11;	29b/17/19; 31a/16; 33a/17; 35a/12;
46b/2; 48b/12; 49a/11	37b/9; 39b/4; 43b/16; 45b/11;
-ında 30b/7; 32a/8; 34b/10; 35a/5;	49a/5/8/13
35b/7; 37a/19; 38a/12; 41b/8; 47b/5	-e 25b/6/11; 29a/11; 32a/10; 49a/2
-ındadır 36b/13	-i (iy.) 25b/6/9; 27b/15; 29b/11;
-ındağı 31a/17/19	30a/2; 35a/8; 41a/4; 42b/6; 49a/1
-ından 44b/12	-idi 43b/16
-umuzda 43a/12	-in 28a/11; 45b/10
-umuzdan 42a/12	-inden 28b/18; 29a/1; 32b/3
-uñda 30b/14; 40b/12; 41b/9	-ine 24b/8; 25a/15; 27a/4; 29a/17;
katı sert, katı.	38a/12; 39b/5; 40a/2; 47a/7; 49a/8
	-inüñ 27a/6; 27b/1
	-iyile 24b/8; 31b/17; 35a/6

-üme 50b/4
 -üñ 26b/15; 27a/12
 -üñe 31b/4; 35a/8; 49a/8
ķavuşma- birleşmek.
 -dı 35b/12
ķaya kaya.
 35a/5; 35b/7
ķayna- kaynamak.
 -dı 40b/1
 -yalar 40b/3
ķaynat- kaynatmak.
 (d)-uram 40b/3
ķaz- kazmak.
 -dı 26a/13
 -mışdı 41a/4
 -up 25b/13
ķazā (A) tehlike, musibet.
 -yı 50b/6
ķazan kazan.
 40a/19; 40b/3
 -a 40b/4/9/14
ķaziyye (A) mesele, husus.
 34b/17
 -lerüñ 46b/7
 -mi 39b/14
 -ñi 39b/14
 -ñüz 39a/1
 -si 40b/19; 49a/12
 -sin 24b/7; 29b/9; 36b/4; 48b/1
 -sinden 36a/7; 49a/10
kelām (A) söz.
 -ından 29a/17
kelb (A) köpek.
 -i (iy.) 39b/6

keleci söz, laf.
 -ye 42a/5
kelime (A) kelime.
 41a/19
 -ye 35a/1
Kelīmullāh (A) "Allah'ın kendisiyle
 konuştuğu anlamında" Hz. Musa'ya
 verilen isim.
 28a/4; 35a/16
 -ı 36a/11
kenār (F) kenar, kıyı.
 -ına 43a/1
 -ında 27a/14; 35a/4; 35b/3
kendü kendi.
 26a/19; 28a/3; 30a/1; 32a/5; 33a/1;
 34a/4; 34b/2/19; 35a/1; 44b/17;
 46b/8/13; 47a/3; 47b/18; 48b/9;
 50a/6
 -ler 33b/3
 -lere 26b/18; 29a/9; 49a/17
 -leri 31a/7
 -lerüñ 45b/8
 -mi 48a/7
 -ñi 46b/15
 -nüñ 31a/8; 32a/9; 35a/12/13
 -ñüze 25b/3
 -si 26a/2/19; 30b/6
 -ye 26a/19; 30a/17; 34b/5
 -yi 31a/4; 26a/19; 30b/7
kenise (A) kilise.
 -ye 30b/12
kenz (A) gömü, define.
 -i (be.) 45a/7/8
 -leri 45a/10; 45b/7

-lerini 45a/10	-dum 33a/10/14
kerāmet (A)	-duḡ 27b/5/12; 33a/10(2)
→‘izzet ü kerāmet	-up 40a/18
kes- kesmek.	→ ‘āciz kıl-; ‘ahd kıl-; ‘ahde vefā kıl-; āşikāre kıl-; ‘aṭā kıl-; ‘ayblu kıl-; āzād kıl-; ‘azāyim kıl-; bākī kıl-; beşāret kıl-; beyān kıl-; būnyād kıl-; ḍarb-ı meşel kıl-; da‘vā kıl-; da‘vet kıl-; da‘vī kıl-; delālet kıl-; du‘ā kıl-; emr kıl-; fāş kıl-; feraḥ kıl-; fevt kıl-; ġayb kıl-; ġaḡab kıl-; ḥācet kıl-; ḥalvet kıl-; ḥamd u şenā kıl-; ḥāşıl kıl-; ḥaṭā kıl-; ḥavāle kıl-; hicret kıl-; ḥisāb kıl-; ḥizmet kıl-; ḥükme kıl-; ḥürmet kıl-; ‘ibādet kıl-; iftirā kıl-; iḥsān kıl-; iḥtilāf kıl- ; iḥtiyār kıl-; ikrām kıl-; iltifāt kıl-; inkār kıl-; istiġfar kıl-; iş kıl-; ‘itāb kıl-; i‘tikād kıl-; ‘ivāz kıl-; ‘izzet kıl-; ḳabul kıl-; ḳaşd kıl-; lāzım kıl-; meḍāḥik kıl-; medḥ ü şenā kıl-; melāmet kıl-; meremmet kıl-; meşakḳat kıl-; muḥālaṭa kıl-; muḥalefet kıl-; muḥayyer kıl-; muḳātele kıl-; musallaṭ kıl-; mutī ^c kıl-; mübtelā kıl-; müdārā kıl-; mükāleme kıl-; münāza‘a kıl-; müsālaḥa kıl-; müslümān kıl-; mütāba‘at kıl-; müzeyyen kıl-; namāz kıl-; naşihat kıl-; naẓar kıl-; niyāz kıl-; ri‘āyet kıl-; rivāyet kıl-; rūzī kıl-; şadaḳa kıl-; secde kıl-; sefer kıl-;
kesb (A) kazanma.	
-e 30b/17	
-ine 30b/17	
kesb eyle- çalışarak kazanma.	
-ler/-düm 30b/2	
kesb it- çalışarak kazanma.	
(d)-evüz 30b/15(2)	
kesil- fiyatlandırmak.	
-miş 47a/11	
kethüdā (F)	
kethüdā dik- kâhya yapmak.	
-diler 40a/3	
kez defa, kere.	
26a/4; 27b/11; 30a/12; 30b/6/8/13;	
32b/10; 33a/15; 33b/14/15/18;	
34a/2/3/8/14; 37b/19; 38a/12;	
40b/11; 47a/5/10; 49a/14; 41b/2	
ḳıġır- davet etmek, çağırarak.	
-dı 37b/14; 39a/1; 50b/17	
-maġa 26a/19	
-up 28b/10; 40b/2; 42b/6	
-uḡ 33a/11	
ḳıġırt- çağırarak.	
(d)-up 33a/17; 40a/12	
ḳıl- yapmak, etmek, eylemek.	
-acaḳıseḡ 38a/7	
-alum 28a/12; 32b/5	
-dı 35a/14	
-duġı 35a/9/15	

selām kıl- ; senā kıl- ; şefā'at kıl- ; taḥkīr kıl- ; taḥdīr kıl- ; taḥrīr kıl- ; ; ṭaleb kıl- ; taṣadduḡ kıl- ; taṣarruf kıl- ; taẓarru' kıl- ; tecribe kıl- ; tena'um kıl- ; teraḥḥum kıl- ; terbiyetin kıl- ; tesmiye kıl- ; teşdīd kıl- ; tövbe kıl- ; ; 'uzlet kıl- ; ümmeṭ kıl- ; va'de kıl- ; ; vaḥy kıl- ; vaṣiyyet kıl- ; va'z u naṣīḥat kıl- ; vefāt kıl- ; yardım kıl- ; yavı kıl- ; zinā kıl- ; ziyāde kıl- kılı vir- yapıvermek. 41b/8 -e 41b/14 -düm 27a/3	kılıç kılıç. (c)-ı (iy.) 45a/2; 50b/18 (c)-ıdur 51a/9; 52a/6	kır- öldürmek. -alar 27b/9 -dılar 28a/17 -mağa 28a/13 -mağdan 28b/2	kırk kırk (sayı adı). 25a/16; 25b/1; 26b/15; 30a/13; 30b/4 -a 30a/7	kışās (A) kısas. 49a/2	kısm (A) parça, bölüm. 50a/2 -ın 50a/2/3(2)	kıst (A)	kıst u 'adl ticaret. -ile 27a/19	kıtāl (A) savaşma, vuruşma. 27a/7/8	kıy- 1. öldürmek. -up 28a/12 2. gönlü râzı olmamak. -amadı 32b/8	kıyāmet (A) kıyamet. 48a/9 -e 34a/4/7; 40b/18	kıyāmet günü kıyamet günü. -nde 48a/9	kız kız. 37a; 11/14; 37b/1/3/11; 40a/8/10; 45a/3; 48b/12 -dan 37a/14 -ı (iy.) 37a/12; 37b/13(2); 40a/7; 48b/9 -ına 40a/3 -ını 37a/11 -ınuḡ 40a/5 -ıyım 37a/15 -ıyla 37b/4 -larına 46b/15 -uma 40b/5 -uḡ 37b/16	kız karındaş kız kardeş. -ı (iy.) 30a/18 -ına 30a/18 -ından 29b/12 -um 45b/17; 46a/3	kızıl kızıl. 31a/12; 52a/14
---	---	--	---	----------------------------------	--	-----------------	--	---	--	--	---	--	---	---------------------------------------

ki (F) ki, öyle , o kadar

24b/6/9/11/12/17; 25a/3/6/9;
25b/18; 26a/10; 26b/13/16;
27a/8/10/14/17; 27b/7; 28a/3;
28b/4/7; 29a/12/15/18;
29b/8/14/19; 30a/8; 30b/3/6(2);
31a/8/9/10; 31b/4/17(2); 32a/10/17;
32b/17/19; 33a/3/11; 34a/1/5;
34b/5/11/16/19; 35a/6; 36a/5;
36b/2; 37a/6/9(2); 37b/6/15/16;
38a/6/11; 38b/7/9; 39a/16/19;
40a/11; 41a/1/2; 41b/7; 42a/9;
43a/19; 44a/3; 45b/5; 46a/4/10/16;
46b/10; 47a/1(2)/4; 48b/19;
49a/11/13; 50a/7; 51a/2/3; 51b/16;
52a/2/6/16/19
(100 defa geçer).

kibr (A) büyüklenme.

29b/10

-i (iy.) 32a/16

kibr eyle- büyüklenmek.

-di 30a/2

kim ki.

(772) defa geçer).

kim kim (soru ve belirsizlik zamiri).

24b/12; 26b/19; 27a/6; 27b/3;
28a/14; 28b/8; 30b/2; 33a/5; 36a/4;
40a/13; 42a/2; 45a/10; 47a/18
-dü 52a/16/19
-dür 40a/8; 46a/2
-sin 38a/1; 41b/11/12; 48a/4

kimesne kimse, kişi.

28b/7

kimi birtakım, bazısı, kimi.

25a/1(3)

-si 28a/10(2)/11(3)

kimse kimse.

27b/16/18; 29a/12; 29b/17; 30b/5;
33a/5/6; 34a/2; 34b/15/16; 36b/19;
37b/5/6; 38a/16; 38b/18; 40a/14;
40b/16; 41a/15; 43a/18; 45a/16/18;
45b/1(2); 48a/19; 48b/10; 51b/15
-ler 31a/13; 33b/9; 34a/16
-lere 31a/18; 52a/18
-nün 34a/12; 42b/14
-ye 29a/16; 39b/11; 49b/19
-yi 45b/3

kimyā (A) kimya.

-yı 30a/15/17

→‘ilm-i kimyā

kişi kişi.

26a/14; 26b/4/10; 27a/5/19; 28b/19;
29a/4(2)/5/7; 29b/8(2); 33b/10;
34a/6; 35a/16; 36b/11;
38a/10/17/18/19; 38b/1/19(2);
39a/3/11; 39b/2; 41b/7; 44a/1;
47b/10/15/17/18; 48a/1/3/10/15;
48b/6; 49a/19; 49b/1/14/18; 52a/12;
-den 49b/1; 51b/5
-ler 38a/2
-nün 45b/9
-ye 29a/2/8; 47b/13; 49b/3
-yi 29a/1; 32b/17; 38b/12/13;
39a/13
-yile 31a/8
→ şālih kişi

kitāb (A) kitap.

24b/9(2); 31b/8; 33a/13; 35a/7

-ın 43a/3	-a 50b/1
-ında 33a/4	-up 27b/8
→ ehl-i kitāb	kopar- koparmak, yerinden kaldırmak.
ko- koymak, bırakmak.	-dı 42b/12; 43a/1
38a/8	-dum 39b/6
-dı 26a/12; 32a/10; 38a/15; 38b/14;	-ıp 42b/14; 44a/13
49b/17; 50a/14	korın- korunmak.
-dılar 26b/5; 38a/14(2); 42b/11	-sa 28a/15
-duķ 30b/13	korķ- korkmak.
-dum 39b/10	-arum 50b/7
-ğıl 38b/13; 47b/15	-dı 26b/12; 44b/16
-maduķ 39a/14	-dum 27b/8/9
-mayasın 47a/3	-ıp 26b/4
-maz 27a/17	korķu korku.
-mışıdı 29b/19	-yıla 44a/2
-mışuz 50a/12	korķu vir- korkutmak.
-rıdı 32a/1	-ıp 40a/17
-ruz 35b/1	koş- koşmak.
→ dıķa ko-	-dı 39a/11
koķu koku. krş. koku.	koşıl- katılmak.
-dur 40b/18	-mış 52a/3
-sı 35b/9	kovuķ oyuk, içi oyulmuş.
koķ- kokmak.	35b/12/14/18; 36a/3/14
-ar 36b/7	-dan 35b/15
koķu koku. krş. koķu.	koy- koymak.
36b/6	-alarıdı 52a/8
konuķ konuk, misafir.	-am 28b/4
43b/17	-arsaņ 49b/6
-lıģa 43b/16; 44a/8	-asın 47a/5
konuķ al- misafir etmek.	-dı 32b/14; 42b/12
-mazlarıdı 43b/17	-dılar 39a/8
konuķ ol- misafir olmak.	-ıp 25a/5; 26a/7; 26b/18; 27a/9;
-up 43b/15	27b/5/11; 28a/3; 32b/18; 35b/17;
kop- kopmak, ayrılmak.	39a/15; 42a/4; 44b/13; 52b/3

-mañ 42b/7	47a/11
ķoyıvir- koyvermek, salmak. krş.	-am 48a/3
ķoyuvir-	-lar 46a/13
-di 39a/15	-ları 31b/15
-eyüm 48a/13	-larına 34a/19
ķoyuvir- koyvermek, salmak. krş.	-larından 31b/16
ķoyıvir-	-larını 26a/19; 31b/15
-di 49b/15	-larının 46a/14
→ aşa ķoy-	-larum 34b/16
ķoyıl- bir yere akmak, dökölmek.	-larumuzdan 42a/11
-duğı 35b/7	-ların 34b/15
ķoyun koyun.	-um 34b/19; 35a/3
32b/6	-umı 42a/11
-ların 41a/3	-umuz 35b/1
-larını 46b/16	-umuzu 35b/3
ķöşk (F) ķöşk.	-uñ 34b/19; 35a/3
-i (be.) 44b/11	-uñı 35b/2
-inde 44b/11	ķulhķ kulluk, ķölelik.
ķötürüm yürüyemeyen.	-dan 48a/18
-idi 44a/15	(ğ)-a 48a/5
ķöy (F) ķöy.	(ğ)-ında 48a/15
43b/13; 48b/12; 52a/17	ķurbān (A) kurban.
-de 43b/17	31b/18/19; 32a/1
-den 48b/13	ķurtar- kurtarmak.
-erüñ 43b/16	-a 35a/2
ķöy ehli ķöy halkı.	-asın 50b/9
43b/15; 44a/3; 48b/18	-dı 35a/10; 46b/4
-inden 44a/7	-dum 29a/16
-ine 43b/15	-urdum 34a/3
ķudret (A) güç.	ķurtıl- kurtulmak.
-in 51a/9	-amazlarıdı 52a/1
-leri 44a/17	-avuz 32b/14
-üñ 50b/19	-dılar 39b/9
ķul kul, ķöle.	-mağa 39a/1; 39b/15

-mağana 39b/16
 -mağlığa 39b/13
 -ur 44b/6
ķuru ileride yenilmek üzere güneşte
 kurutulmuş.
 35a/5; 35b/4/9; 36b/1
ķuř kuş.
 50b/15/18
 -dan 50b/15

ķuřluk

ķuřluk vaktı sabah ile öğle
 arasındaki vakit.
 35b/19
 -nda 36a/6
ķuvvet (A) güç, kudret.
 51a/5
 -ile 47b/11
 -üm 46a/15
 -üğ 46a/10

ķuvvetlü (A+T) gücü çok olan.
 -lerden 30a/3

ķuyruk kuyruk.
 (ğ)-ın 36a/4
 (ğ)-ıyıla 36a/3

ķuyı kuyu.
 41a/2
 -dan 46b/16

ķuyumcı kuyumcu.
 26a/2

ķüfr (A) küfür.
 43b/6
 -i 40b/2
 -ine 25a/13

ķül kül.

-ini 28b/7/10

-üğüz 32a/7

ķüllı̄ (A) tamamen, hepsi.

25b/11; 28b/11; 31b/14; 39b/13;
 42a/8; 48a/12
 -nden 48a/14
 -si 24b/14; 25b/18; 29a/1/4
 -sin 31b/9
 -sini 29a/19; 29b/6

L

lā- (A) Arapça olumsuzluk eki.

lā-büd ol- gerekli olmak.

-dışa 46a/12

lā-misās "bana dokunmayın"
 anlamına gelen söz.

27b/19

la'īn (A) lanetlenmiş.

30b/5/6/9/12/14; 40a/19; 40b/4/17;
 50b/3/12

→ **iblis-i la'īn; şeytān-ı la'īn**

laķab (A)

laķab urıl- lakap takmak.

-duğı 36a/19

lāl (A)

lāl it- konuşmak.

(d)-eridi 45b/16

lāzım (A) gereklilik.

-dur 49a/14

lāzım ķıl- gerekli kılmak.

-a 52a/19

lebbeyk (A) "Buyrunuz, efendim"

anlamında bir söz.

46a/3

lecūc (A)**lecūc it-** çok inatçılık etmek.

-lık/-meyesin 47a/1

leşker (F) asker.

-in 29b/1

-inün 41a/6

levh (A) levha.

27a/11

-i (be.) 27a/13

-ler 27a/10

-leri 27a/10/12

-lerinün 27a/16

lezzet (A) hoşlanma, tatlılık.

-i (iy.) 37a/3/4/5

-ine 37a/5

-lerinden 31a/18

-lerine 32a/19

līkin (F) lakin.

27b/8; 38b/5

luṭf (A) lütuf, güzellik.

-ı (iy.) 25a/2

-larını 35a/10

M**ma'būd (A)** tapınılan Tanrı.

25b/3/7; 26b/7

-a 25b/5

-ı (iy.) 29a/15; 52b/5

-ını 26a/7

-uñuz 26b/7

mādām (A) madem, çünkü.

27b/16; 41b/4; 45a/19

mağara (A) mağara.

-larınuñ 27a/16

-ya 25a/1; 27a/18

mağfūr (A)**mağfūr olun-** bağışlanmış olmak.

-mıñlardur 41b/9

maḥalle (A) mahalle.

52a/18

-de 27a/7

maḥlūk (A) yaratılmış şey, hayvan, insan.

-uñ 40a/10

maḳbul (A) kabul edilmiş.

28a/16

maḳşūd (A) kasdedilen, amaçlanan.

-ı (iy.) 52a/12

māl (A) mal.

30a/2/19(2); 30b/3/18; 33a/18;

34a/13

-ı (iy.) 25b/12/19; 29b/10; 30a/2;

31a/1

-ıñ 37a/7

-ınıñ 32b/4

-larını 26b/7; 34a/11

-um 48a/12

-uñ 30a/13; 51a/3

-uñuz 32b/10

māl-dār (A+F) zengin.

48b/6

ma'lūm (A) bilinen, bilinmiş.

48b/15; 52a/16

mashāra (A)**mashāra dut-** alay etmek.

-ya/-ıcılarından 49a/13

ma'şiyet (A) günah.

-den 39b/4

-lere 39b/3

maşlaḥat (A) iş, ihtiyaç.

-um 49b/4

maşlaḥat gör- uygun bulmak.

-ip 32b/11

-ürem 32b/12

māşıta (A) kuaför kadın.

-m 40a/11

maşrıḳ (A) doğu.

35b/6

maṭlūb(A) istenilen.

-umuz 36a/15

mecmū^c (A) tümü

-ı (be.) 33b/10; 39b/10

meḍāḥik (A)

meḍāḥik kıl- gülünç şeyler

yapmak.

-e/-urlarıdı 32b/1

meded (A)

meded dile- yardım dilemek.

-diler 34a/2

-seler 34a/3

meded it- yardım etmek.

-medün 34a/2

medḥ (A)

medḥ ü şenā kıl- övmek.

-dı 33a/4

meger (F) meğer, fakat.

37b/3; 43b/12; 44b/6; 47a/19

mehel uygun, münasip.

-ce 40b/12

mehlike (A) tehlikeli yer.

-ye 33b/2

mekān(A) mekan, yer, hane.

-da 38b/4

melāmet (A)

melāmet kıl- ayıplamak.

-alar 32b/14

-mi/-ursın 46b/13/15

mele- melemek. krş. **möle-**.

-di 26a/4; 27b/15

meleyü meleyü melemek.

25b/19

melik (A) hükümdar.

-i (be.) 41a/1

mel'ūn (A) lânetlenmiş.

-dur 28a/16

memleket (A) memleket.

-i (iy.) 36b/8

-inün 36b/16

men^c (A)

men^c eyle- yasaklamak.

-di 27b/3

-se 48a/9

men^c it- alıkoymak.

(d)-e 26b/12

menzil (A) konak, varılacak yer.

-esindeymiş 38a/11

-ümüze 39a/5

-üğe 50b/11

-ünüze 38b/5

meremmet (A)

meremmet kıl- tamir etmek.

-dı 44b/13

merkeb (A) binilecek vasıta, eşek.

-leridir 24b/16

mertebe (A) mertebe, derece.

-ler 31a/18; 37a/19

-sini 34b/17

meşālih (A) uğraşlar, çalışmalar.

-lerine 45a/10

mescid (A) mescit.

-i (iy.) 48b/14

meşakḳat (A) zahmet, sıkıntı.

47b/16

meşakḳat kıl- zahmet kılmak.

-am 47b/8

meşakḳat ol- zahmet olmak.

-duğı 47b/16

-maz 47b/9

meşgūl (A) meşgul.

-dı 25a/13

-dük 43a/4

meşgūl ol- meşgul olmak.

-a 44b/19

-alar 31a/19

-avuz 39b/18

-dılar 26b/11; 30b/17; 42a/5

-mıṣ 37a/13

-mıṣlardı 39b/3

meşhūr (A) tanınmış, ünlü.

41a/12; 48b/17; 52a/11

meşhūrek en meşhuru.

-i (be.) 52a/11

metā^c (A) mal

-ı (be.) 44b/5

-um 50b/5

mevc (A) dalga.

38a/19; 39a/4

meydān (A) meydan.

-a 33a/3

-da 28a/8

meydāna gel- meydana gelmek.

-icek 46b/15

meyl (A) sevgi.

27a/2

meyl it- istemek.

(d)-erdi 30a/4

(d)-ip 45b/4

(d)-üp 43b/19

mi'ād (A) süre.

-ını 26b/15

miftah (A) anahtar.

49b/3

-ı (iy.) 30a/9; 49b/4

-ıla 30a/10

-ını 30a/9

-larını 30a/11

mihnet (A) acı, sıkıntı.

33b/11

mīkāt (A) süre.

-a 27a/5

-ına 25a/15

-ını 25a/15; 27a/3

-uğa 29a/18

mikdār (A) ölçü, bir bölüm.

29a/7

miktel büyük sepet, zembil.

-den 36a/13

milk (A) mülk.

-lerini 34a/11

mi'rāc (A) miraç.

36b/5

mīrās (A) ölen kişinin bıraktığı mülk.

44a/14; 50a/6

-ın 48b/8

miskin(A) kimsesiz.

- dür 44b/3
-ler 44b/3/10
-üñdi 44a/13
- mislî (A)** eşine özgü.
37b/6
- mîşe (F)** meşelik, orman.
49b/15/18; 50a/7
-de 49b/17; 50a/13
-ye 50a/12
- möle-** mölemek. krş. **mele-**.
-di 26a/11
-medi 26a/4
-r 26a/14; 26b/18
-ridi 26a/4
möleyü möleyü mölemek.
26a/10
- mu'allem (A)** eğitimli.
36b/13
- mu'asfer** yalancı safran.
31a/9
- mu'âyene (A)** kontrol etmek, inceleme.
27a/13
- muḥabbet (A)** dostluk, sevgi.
-i (iy.) 25a/14
-in 35a/13
-ine 26b/6
-leri 44b/17
- muḥālaṭa (A)**
muḥālaṭa kıl- arkadaşlık etmek.
-mayasın 27b/16
-sa 27b/17
- muḥālefet (A)** uyumsuzluk, aykırılık.
-i (iy.) 32a/16
muḥālefet kıl- uymamak.
- mayam 42b/1
-up 25a/18; 26a/8
- muḥayyer (A)**
muḥayyer kıl- seçmek.
-dı 46a/9
- muḥkem (A)** sağlam.
38a/13; 42b/6
muḥkem ṭur- sağlam durmak.
-ıp 38b/14
- muḥtelif (A)** değişik, farklı.
38a/17
- muḥaddese (A)**
→ **arż-ı muḥaddese**
- muḥaddime (A)** takdim eden, sunan.
-si 41a/10
- muḳātele (A)**
muḳātele kıl- savaşmak.
-am 27b/9
-dılar 49a/4
-maduñ 27b/4
muḳātele it- savaşmak.
(d)-erdüm 27b/4
- muntazır (A)**
muntazır ol- dört gözle beklemek.
-dılar 28a/9
- murāt (A)** istek, arzu.
(d) 37b/14
(d)-uñ 27b/12
(d)-uñı 46a/16
- muraşsa' (A)** değerli taşlarla bezenmiş.
26a/5; 31a/7/11/13
- musahḥir (A)**
musahḥir ol- boyun eğmek.
-acak 50a/19

muşāhib (A) samimi arkadaş.

-em 38a/12

muşāhib ol- dost olmak.

-ıp 43a/2

-mağıl 43b/11

musallaṭ (A)

musallaṭ kıl- musallat etmek.

-ğıl 33b/6

mutaşarrıf (A)

mutaşarrıf ol- sahip olmak.

-a 34a/10

muṭīʿ (A) itaat eden.

-di 26b/4

-m 37a/15

muṭīʿ kıl- tâbi kılmak.

-dım 48a/7

-ıp 50a/9

muṭīʿ ol- itaat etmek.

50a/14

-a 33b/7

-alar 44b/18

-alum 33b/17

-am 37a/16

-dılar 28a/7/17

-dum 47b/3

-duğunđan 50b/2

-ıp 25b/4; 27b/15; 28b/9; 29a/16;

31b/14; 32b/9/11; 38a/3; 43a/3;

50a/1; 51a/2

-madı 31b/15

-mazlar 31b/11

-mazlarısa 31b/11

-uğ 26b/8

muṭlaḳ (A) kesinkez.

29a/15

muṭmaīn (A)

muṭmaīn ol- inanmış olmak.

-a 45b/4

muṭṭliʿ (A)

muṭṭaliʿ ol- haberi olmak.

-alar 28b/19

mübtelā (A)

mübtelā kıl- mübtela etmek.

-an 48a/5

mübtelā ol- mübtela olmak.

-dı 34b/3

-dılar 26b/15

-duğuz 26b/7

mü'eddeb (A) edepli, uslu.

-e 37a/12

mü'eddib (A) eğiten.

-e 36b/9/10;

mü'mine (A) iman eden kadın.

45a/3

müdām (A) sürekli, daimî.

47a/2

müdārā (A)

müdārā kıl- münasebette

bulunmak.

-urıdı 32a/15

müfessir (A) Kur'ân-ı Kerim'i şerh eden ve yorumlayan bilgin.

-ler 48b/3

müfsid (A) araya fesat sokan.

-leri 34b/1

mühlet (A)

mühlet vir- mühlet vermek.

-ürseğ 49b/8

mühr (F)

mühr ur- damgalamak.

-dılar 38a/13

mükāleme (A)

mükāleme kııl- karşılıklı

konusmak.

-sa 29a/12

mükāteb (A) kendi bedelini ödeyip âzat

olmak üzere efendisiyle anlaşma

yapan köle.

47a/14/17

mülāzemet (A)

mülāzemet it- hizmet etmek.

-le 36b/13

mülāzım (A)

mülāzım ol- bir işe devam etmek.

-ıp 26b/4; 36b/10

mü'min (A) iman etmiş.

-leridi 44b/13

münācāt (A) Allah'a yalvarmak.

-a 24b/8

münāfık (A)

münāfık ol- iki yüzlü olmak.

-dı 25a/12

-ıp 29b/17

münāsip (A) uygun.

52a/11

münāza'a (A)

münāza'a kııl- münakaşa etmek.

-dılar 48b/17/18

münker (A) Allah'ın hoşlanmadığı.

42b/15; 43a/19

münker gel- hoş görmemek.

-e 42b/3

mürüded (A) asilik.

-dir 28a/16

müsāfir (A) yolcu, konuk.

44b/3/5

müsālaḥa (A)

müsālaḥa kııl- anlaşma yapmak.

-alum 32b/5

müsel (A) zincir gibi.

-dür 37a/5

müslümān (A+F) krş. **müsülman.**

müslümān kııl- müslüman yapmak.

-duḡ 48a/18

müslümān ol- müslüman olmak.

-dı 48a/15

müstaḥıḡ (A)

müstaḥıḡ ol- hak etmiş olmak.

-aydı 43a/19

müstecāb (A) kabul görülmüş.

41b/14

müstecāb ol- kabul görülmüş olmak.

-inup 41b/9

müsülman (A) müslüman. krş. **müslümān.**

-larıla 26b/10/12

müşkil (A) zor,çetin.

49a/4/7

müştaḡ (A)

müştaḡ ol- hasretini çekmek.

-dum 50b/1

müşteri (A) satın alan.

47b/9/12

müşteri ol- bir mala talip olmak.

-dı 51a/11

mütaba‘at (A)**mütaba‘at it-** tabi olmak.

(d)-ersen 42b/3

(d)-üñ 26b/8

(d)-üp 32b/1

mütāba‘at kıl- tabi olmak.

-am 42a/14

-anlaruñ 34b/4

-asın 37a/18

-mıñlardur 33b/9

-muşdur 33b/9

-up 41a/11; 42a/5

müteşābih (A)**müteşābih ol-** anlamı kesin ve açık olmayan.

-dı 51b/18

müvekkel (A) vekil olan, kendisine

vekālet verilen kimse.

-ler 38a/14

muṭṭāli‘ (A)**muṭṭāli‘ ol-** öğrenmek.

-ıp 36b/11

muzehheb (A) altın suyuna batırılmış.

-e 50a/12

müzeyyen (A)**müzeyyen kıl-** süslenmiş olan.

-up 32a/18

N**nā (F)** Farsça olumsuzluk edatı.**nā-çār** çaresiz.

37a/10

nafaqa (A)**nafaqa edin-** nafaka edinmek.

-üridi 50a/6

nāgāh (F) ansızın.

38a/18; 38b/1/8; 39a/3; 40a/5;

41b/6; 42b/6; 43a/7; 46a/1; 47a/11;

50b/4/14

naql (A)**naql eyle-** aktarmak.

-di 36a/17

naql it- aktarmak.

(d)-ebilüridi 47b/11

(d)-erlerdi 36a/2

naql olın- aktarmak.

-dı 36a/19; 36b/5

na‘leyn(A) ayakkabı.

51b/15

namāz (F) namaz.

-a 37a/13; 46a/1

-dan 37a/13; 38a/1; 38b/3(2)

-ında 45b/13

-um 45b/15

namāz kıl- namaz kılmak.

-ayıldı 36b/3

-ıp 51a/4

-ur 37b/19; 38b/2; 41b/8

-urıdı 50a/2

→ **dün namāzı****naşīb (A)** nasip, pay.

-ini 34a/18

naşīhat (A) öğüt.

-ların 34b/4

-larumuzu 34b/2

naşīhat kıl- nasihat vermek.

-asın 33a/2

naşīhat ol- nasihat olmak.

-dı 31a/3	necāt bul- kurtuluş bulmak.
naşihat vir- nasihat vermek.	-a 34b/5
-üp 31a/16	-dı 31b/17
nār (A)	necāt vir- kurtuluş vermek.
→ ehl-i nār	-di 33a/13; 46b/6
naẓar (A) bakış.	-ip 26b/16
-ıyla 33b/18	-üp 34a/3
naẓar it- bakmak.	neden neden, niçin.
(d)-eler 31b/7	31b/6
naẓar kıl- bakmak.	nefh (A)
41b/7	nefh eyle- üflemek.
-a 52a/18	-di 26b/19; 30b/18
-asın 42a/9	-düm 26b/19
-dı 37a/14; 38a/1	nefs (A) nefis.
-dılar 49a/11	-ine 34b/2
-ip 28b/3	-işi 46b/13
-mağa 29a/12	-leri 31b/1; 32a/19; 34b/4
-up 24b/13	-üm 27b/14
ne soru sıfatı, edatı veya zamiri.	-ümüzi 28b/15
24b/9(2); 25b/15/18; 27b/3/12;	-üñize 28a/3
28a/4/8/12; 30a/14; 30b/5;	-üñüzi 28b/15
32b/6/9/10; 33a/13; 33b/7; 34a/1;	nefsānī (A) bedene ait olan maddi istekler.
35a/14/19; 36a/3/12;	-den 37a/3
37a/14/16/17(2); 37b/2; 39a/12;	nefy (A)
39b/15; 40a/13/19; 40b/7/14;	nefy eyle- sürgün etmek,
41a/7/8; 41b/7/9; 42a/1/13;	uzaklaştırmak.
43b/18(2); 44a/7; 45a/11/17;	-di 35a/19
47a/2/18; 47b/14(2);	nehy (A)
48a/10(2)/13/16; 49a/11; 50b/7/12;	nehy it- yasaklamak.
51b/9(2)/10	-dügi 31a/17
-dür 28a/4; 40b/13	(d)-eridüm 43a/3
-ye 38a/1; 42a/4; 50a/4; 51a/11/15	nesne nesne, bir şey.
-yidi 34b/9; 24b/18	46a/13
necāt (A)	-de 32a/3; 46a/9

-den 49a/13	26b/16; 29b/5; 31b/9; 33a/8; 39a/1;
-lerden 31a/17	42a/18; 45a/17/19; 45b/1/2/4;
-leri 44a/15; 46b/8	46a/4; 47b/1; 49b/10
-lerle 34a/17	-dür 37b/3
-lerüñ 44a/11; 46b/9	nitekim nitekim, sonuç olarak.
-m 47a/19; 48a/6	26a/15; 26b/2; 27a/1/19; 28a/6;
-ye 24b/11; 32a/3; 42a/18	29b/3/7/10/17/18; 30a/4/19;
-yile 42b/18	31a/5/14; 31b/2; 33b/8; 34a/15;
neyle- ne yapmak.	34b/7; 35b/12; 36a/9/16; 42a/9;
-rdüm 43a/2	48b/2; 49a/18
nice nice, bazı, pek çok.	niyâz (F) yalvarma.
25b/14; 28a/5; 29b/6; 34a/18;	-ları 45b/13
36a/15; 37b/18; 46b/4; 49a/15/16;	niyâz kııl- yalvarmak, dua etmek.
51a/9	-dılar 28a/19
-ler 52a/7; 52b/3	nol- ne olsa gerek.
-ye 51a/6	-a 46a/14
niçün (F+T) niçin.	nūr (A) nur, ışıık.
26b/13; 27b/5/10/	29a/12
nikāh (A)	nübüvvet (A) peygamberlik.
nikāh it- nikāhlanmak.	-i (be.) 42a/12
(d)-üp 38a/2	O
nikāhlan- (A+T) evlenmek.	
-a 48b/12	
nirde nerde.	od ateş.
35a/4	29a/19; 32a/1; 40b/1
nisbet (A) birine karşı inadına yapılan iş.	oda yak- ateşe vermek.
42a/9	-ğıl 28b/7
nisbet it- karşılaştırmak.	-dı 28b/10
(d)-üp 31a/1	oğun odun.
nişān (F) iz, belirti.	50a/4; 51a/4
-ı (be.) 24b/13; 32a/13	oğlak oğlak.
nite nasıl.	(ğ)-ı (iy.) 25a/7
	oğlan oğlan, çocuk.

36b/11/13; 37b/17; 38a/9; 43b/6; 44b/13/14/16/18; 50a/1/12; 51a/6/8/11(2)/16/19; 51b/3/6 -ıdı 41a/16; 43a/9/10 -ları 48b/2/6; 49a/1 -ların 24b/18 -larını 44b/16 -uñ 36b/11; 38a/13; 43a/12; 43b/1; 50a/2 -ı (iy.) 25a/1; 39a/14; 41b/18; 43a/14; 45a/1; 46b/10/12	Ø-uñ 36b/19; 37a/6; 37b/16; 38a/11; 38b/17 Ø-uñı 37b/4 oñı- okumak. krş. oñı-; oñu- . -dı 45b/5 -r 29b/16 oñu okumak. krş. oñı-; oñu- . -rsız 35a/15 oñın- okuma yapmak. -ur 41b/4 oñu- okumak. krş. oñı-; oñu -ram 32a/4 ol işaret sıfatı veya üçüncü teklik şahıs zamiri. (584 defa geçer). -dur 33b/12; 40b/14; 41a/12; 46a/3/12; 50a/10 anda orada, oraya. 25a/2; 25b/13; 26a/13; 27a/19; 29b/3; 30a/14; 30b/12; 32a/9/18; 33a/11; 35a/1/5(2)/14; 35b/7/15; 36a/5/6; 36b/2/3; 38b/1; 40a/1; 42b/18; 44b/8; 45a/4; 45b/19; 46a/15; 48a/16; 49a/11/18; 49b/2/18; 50a/7; 50b/7; 52a/3; 52b/3 andan ondan; ondan sonra; o sebeple. 24b/10; 25a/5/6/15; 25b/2/5; 26a/7/13; 26b/14/17/19; 27a/2/7; 28b/6; 28a/2/4/12/18; 28b/3/7/10/12/16; 29a/2/13; 29b/15/16(2); 30a/19; 30b/8/13; 31b/6/8; 32a/4/7; 32b/7/14/15;
oğlancuñ 40a/2; 43a/8; 45a/4/6 (ğ)-ı (iy.) 40b/8/10/11; 49b/14 -lar 25a/5; 43a/7/8 -laruñdı 45a/6 (ğ)-um 40a/15; 45b/15 (ğ)-uyla 40b/4	
oğ(u)l erkek çocuk; evlat. 37a/9; 37b/15; 45a/1; 45b/9; 49b/11; 50a/6; 51a/3; 51b/1 Ø-ı (iy.) 27b/6/7; 29b/13; 36a/18(2); 36b/9(2); 37a/9/10/13/17; 37b/13(2); 38a/4; 48b/10/11 Ø-ıdur 29b/12/13/14(2); 34b/11/13; 41a/11 Ø-ın 28a/10; 45b/9(2)/14 Ø-ına 38a/12 Ø-ını 37a/8; 37b/14 Ø-ıydı 29b/12 Ø-uma 39a/16 Ø-umdan 38a/10	

33a/4/8/15(2); 33b/6/13/14/19;
 34a/11; 34b/13/15/16; 35a/4/17;
 35b/1/5/17; 36a/15; 36b/9;
 37a/6/8/16; 37b/9/14/17; 38a/15;
 38b/10(2)/18; 39a/11/15; 39b/1/7/9;
 40a/15/19; 40b/1/4/7/13/16;
 41a/14/15; 41b/19; 42a/1/5;
 42b/4/7; 43a/6/9/16; 43b/12/13;
 44b/16; 45a/1; 46a/6/15;
 46b/3/5/18; 47a/10/17; 47b/8/12;
 48a/2/12; 48b/10/15/16; 49a/9;
 49b/9; 50a/14/17;

50b/13/14; 51a/11; 51b/13; 52b/1/2

andan ötürü ondan ötürü.

27a/3; 28b/12/16; 29b/15; 36a/19;

36b/1; 44b/7

-ydi 28b/7

anı onu.

25a/2; 25b/2/13(2)/15;

26a/9/13/14(2); 28b/10; 29a/7;

30a/12; 30b/6/19; 31a/2/13;

31b/7(2)/14/19; 32a/1/11;

32b/11/14(2); 33a/2/7(2)/12;

34a/7/10/14; 34b/1/6/13/15;

35a/2(2)/4/12/15; 35b/13;

36a/12(2); 36b/9; 37a/12/17;

37b/2/13/17; 38a/13/15/17/18;

38b/16; 39a/1/2/9/12/14/15/17/19;

39b/1/6/7; 40a/3(2)/7/12;

40b/13/17; 42a/18; 42b/12/15;

43a/11/17; 44a/1/4; 44b/9/19;

45a/4; 46b/3/16; 47a/2/4/17;

47b/2/6/12/15/18(2); 48a/1(2)/8/10;

48b/2/4/8/9/10/11(2)/12/16; 49a/12;

49b/19; 50a/4/7/8/10/12/15;

51a/3/8; 51b/6; 52a/7

anlar onlar.

26b/8/16/18; 28a/3/7; 28b/13;

29a/3/17; 29b/1/2; 31a/15; 31b/1/6;

32b/11; 38b/6; 40a/18; 42b/9/10;

43a/3; 44b/3/17; 45a/9; 47a/7/8;

48b/17; 49a/3; 51b/11/19

-a 27a/3/6/7; 28a/2/7/12;

29a/3/14/19; 29b/19; 31a/16;

32b/12; 34a/2/3/15; 25a/7/15(2);

38b/3; 40a/1/2/16; 40b/2/7; 41a/5;

41b/9; 42b/9; 43a/3; 44a/14; 45a/3;

48b/7; 49a/17; 50b/5; 51a/10

-da 33a/2

-dan 30a/17; 33b/9; 34b/10; 38a/18;

48b/6; 49a/1

-ı 26a/18; 27a/1/9; 28a/10/17;

28b/2/16; 33b/13; 34a/1; 38a/19;

40a/15; 40b/1; 42b/10; 43b/16;

44b/15; 46a/9

-uñ

24b/10; 25a/18; 25b/9; 26b/17;

27a/2; 28a/10; 28b/8; 29b/5/6;

30a/17; 31a/15; 31b/12; 35a/11(2);

39b/6/9; 40b/18; 43a/2; 44a/3;

44b/7; 45a/8/9; 45b/6; 52a/18

-uñıla 28b/4; 37a/4

anuñ onun.

24b/7/13; 25a/3/4/7/12/13; 25a/15;

25b/18; 26a/1/3; 26b/4;

27a/10/16/17(2); 27b/13; 28b/6;

29b/6/8; 29a/11/12; 29b/13;

30a/3/15; 30b/3/15; 30b/7/8/17;

31a/3; 32a/9/17; 32b/1; 33b/5;
 34a/9/10; 35a/13/18; 35b/7/8;
 36a/13; 36b/8/9/11; 37b/8/19;
 38a/14/15; 39a/19; 41a/6; 41b/14;
 43b/19; 44a/12/17; 44b/11/13;
 45a/1/3/5/17; 45b/3/10/12/18/19;
 47b/4; 48a/17; 48b/4/5; 49a/15;
 49b/1/3/14; 50a/8/10/18; 50b/5/13;
 51b/15/17; 52b/3/6

-çün 25a/8; 30a/19; 36b/3

-la 32b/1;

-ıla 26b/4; 27b/18; 30a/17;
 31b/8/16; 32b/9; 34b/17; 36b/12;
 37a/12; 37b/3; 38a/9; 41a/6

ağa ona.

24b/11; 25a/2/4/6/7/8/9; 25b/8/14;
 26b/2; 26b/3/5/8(2)/9/14/19;
 27a/2/5; 27b/8/15(2)/17;
 28b/11/15; 29a/12; 29b/10/15;
 30a/2; 30b/6/7/9(2)/19; 31a/1;
 32a/2/15; 32b/1/3/4/7/13/15;
 33a/5/6; 33b/5/18/19; 34a/13;
 35b/7/19; 36a/10; 36b/2/10/12/17;
 37a/3(2)/10/11; 37b/13/17; 38a/4;
 38b/10; 39b/5; 41a/9/13; 41b/10;
 42a/1/12(2)/13/15/19; 42b/15;
 44b/18; 45a/18; 45b/8/11; 46a/14;
 46b/3/11/18; 47a/11; 47b/6/11/17;
 48a/7(2)/16(2); 48b/10/11;
 49b/1/10/17; 50a/6/13/18; 50b/13;
 51a/8; 51b/2; 52b/8

ol vakt o zaman.

24b/15; 25a/3; 27a/12/13; 31b/17;
 35b/10; 36b/5; 42b/19; 44a/6;
 46b/10; 47a/7;

-den 25b/7

-eden 34a/4

-in 51a/7

onlar onlar.

-uñ 49a/4

ol- 1. olmak, meydana gelmek.

-a 25b/14; 26b/11; 29a/1; 33a/8;
 34a/10; 34b/15; 35a/1; 36a/11;
 37a/5/7/19; 37b/11(2)/13/16; 41b/4;
 42b/17; 44b/3; 45a/2/10/19; 47a/15;
 47b/15; 48a/10(3)/16; 49a/7;
 51a/6; 52a/3

-acakları 41a/15

-ayıldı 43a/19; 44a/7/8

-dı 25a/9/10(2)/11; 25b/9/12; 26a/9;
 30a/19; 31a/4; 35b/12/14/16;
 36a/12/14/19; 39a/1; 39b/12/15;
 45b/19; 46a/4; 49a/18; 49b/10

-ıp 35b/18; 36a/3; 41a/15

-ısar 45b/1

-madı 37b/10

-madısa 37b/10

-mağız 32a/14

-maya 52a/1

-maz 27a/13; 37b/13

-muşıdı 46a/4

-sun 41b/17; 48a/13

-urlar 52b/6

-urıdı 34b/2; 36b/3

-ursa 47a/2; 49a/16

-ursam 33a/8

2.mevcut olmak, bulunmak.

-alar 44b/19

-am 38a/4; 48a/15; 49a/13

-an 28a/15; 41a/10

-anı 52a/10

-anlar 34b/5

-avuz 51b/19

-dum 50b/4

-ıp 25a/10/11

-ısar 51b/6

-maduğı 46b/19

-mağa 42b/16; 43b/8

-up 42a/17

-urlar 44b/3

3. herhangi bir durumda veya
özellikte bulunmak, değişmek.

-a 27b/17; 46a/13; 51b/13

-dı 29a/4; 29b/17; 33b/2; 36a/1;
38a/16; 49b/19(2); 50a/2

-ıp 25b/19; 50a/12

-maya 52a/2/4

-muşdur 31a/1

4. sıfat fiillerden sonra gelerek
anlamı kuvvetlendirir.

-ursa 39a/9; 47a/13/16

-ursam 43b/11

-ursañ 51a/14

5. gelip çatmak, yaklaşmak.

-ayıdı 24b/19

-dı 25b/1/4

-ıcağ 24b/16; 32a/10

-ınca 33a/7; 39b/18

6. sahip olmak.

-anı 31a/1

→ āgāh ol-; ağır ol- ; ‘ahd ol-;
‘aḳḳ ol-; ‘ālāmet ol-; ‘ayb ol-;
‘āzāb ol-; bāḡī ol-; bī-zār ol-;
cem‘ ol-; ḡāl ol-; diri ol-; ecr ol-;
ergen ol-; fārig ol-; fedā ol-; fenā
ol-; fitneye mübtelā ol-; ḡāfil ol-;
ḡalib ol-; ḡarḳ ol-; ḡāyib ol-;
güm-rāh ol-; ḥākim ol-; ḥāşıl ol-;
ḥayātta ol-; ḥāzır ol-; helāk ol-;
ḥikāyet ol-; ḥoşlık ol-; ‘ibret ol-;
‘ivaż ol- ; kāfir ol-; ḳarābet ol-;
ḳāni‘ ol-; ḳonuḳ ol-; lā-būd ol-;
meşakḳat ol-; meşḡul ol-;
muntazır ol-; musaḥḥir ol-;
muşāḥib ol-; mutaşarrıf ol-; muṭī‘
ol-; muṭmaīn ol-; muṭṭali‘ ol-;
mübtelā ol-; mülāzım ol-;
münāfıḳ ol-; müslümān ol-;
müstahıḳ ol-; müstecāb ol-;
müştāḳ ol-; müşteri ol-;
müteşābih ol-; müṭālī‘ ol-;
naşihat ol-; orta yaşlı ol- ; pāk
ol-; pādişāh ol-; peşīmān ol-; pīr
ol-; rāzı ol-; rüsvāy ol-; şabit ol-;
sākin ol-; sākit ol-; sebep ol-; şād
ol-; şehīd ol-; tamām ol-; tecrübe
ol-; tīz ol-; va‘de ol-; vāḳi‘ ol-;
va‘z u naşihat ol-; velī ol ; yakın
ol-; yemīn ol-; yigit ol-; zāhir ol-;
za‘īf ol-; zarūrī ol-; zāyī ol-; zāyīl
ol-; ziyāde ol-

olal- yaşlanmak.

-dı 36b/18

olın-		-mağı 50a/14
→ ‘afv olın- ; beyān olın- ;		-r 50a/13
emrolın- ; hikāyet olın- ; mağfūr	otur-	oturmak.
olın- ; naql olın- ; rahmet olın- ; zikr		-cak 36b/19
olın-		-dı 29a/7; 41b/19; 52a/14
on on (sayı adı).		-dılar 28a/8; 38b/2; 39b/12
25a/16; 29a/2; 29b/3; 38a/18;		-dum 50b/6
39a/3; 44a/13/15; 45b/19; 46a/3;		-ıp 37a/7; 40a/5; 43a/2
52a/7		-mışdı 47a/9
-dan 30a/6/7(2)		-mışlardı 34b/10
on biñ on bin (sayı adı).		-sa 36b/1
44b/4; 49b/6/7		-up 42a/5
on iki on iki (sayı adı).	oturuvir-	oturmak.
48b/14(2); 51a/18		-di 36b/12; 50a/3
on iki biñ on iki bin (sayı adı).		-düm 34b/10
26b/4/10	otuz	otuz (sayı adı).
orta orta.		24b/10; 25a/14/16
-da 32a/14	oy-	oymak.
-dan 35a/16		-dı 26a/12
-sına 42b/11; 50b/6	oyna-	oynamak.
-ya 49b/19		-rlar 43a/7
orta yaşlu ne genç ne yaşlı.		
51b/10		
orta yaşlu ol- orta yaşlı olmak.		
-a 51b/10		
-dı 49b/19		
oruç (F)		
oruç dut- oruç ibadetini yerine	öğren-	öğrenmek.
getirmek.		-di 30a/17
-alar 29a/8		-em 42a/5
ot ot.		-mege 42a/17
36b/2	öğret-	öğretmek.
-lar 39a/15		30a/15/16(2)/18(2)
otla- otlamak.		(d)-esin 42a/15
	öğüt	
	öğüt vir-	nasihat vermek.
		-üp 34a/16
	öl-	ölmek.

Ö

-di 37b/18; 49b/13	-ümden 50b/9
-diler 29b/2	-ürler 52b/6
-eni 52b/5	‘ömr (A) ömür.
-enler 28b/4	31b/1
-enlere 28b/3	-i (be.) 48b/7
-enleri 28b/4	‘ömrī āḥire ir- yaşam sona ermek,
-enlerinün 30b/11	ölmek.
-inceye 27b/18; 52b/7	-ine/üp 41b/5
-mege 43a/19	‘ömür sür- yaşamak.
-miş 51b/5; 52a/12	-mişidi 37b/18
-mişe 35b/8	öñ 1. ön.
-ünün 48b/19; 49a/4/10	-ine 50a/15
-ü45b/11; 48b/15/19; 49a/11;	2. önce, evvel.
52a/13/15	29b/3
-üsinden 51b/7	3. önce gelen, ilk.
öldür- öldürmek.	-ince 41a/6
-di 43a/14/16/17(2); 43b/6; 52a/15	öñdin önce, evvel.
-diler 48b/2/8	33a/17
-dügüme 46b/12	öp- öpmek.
-düm 44b/13	-di 48a/11
-e 46b/2	örtü örtü.
-eler 24b/19; 39b/1/2	-sin 41b/19
-ene 28a/15	öt- ses çıkarmak.
-eni 48b/13; 52a/16; 52b/5	-eridi 26a/14
-enleri 28b/4	öte diğer, başka.
-evüz 28b/15	44b/12; 48b/12
-ip 46b/10	ötürü ötürü, dolayı.
-medi 43a/19	26a/8; 27a/3; 29b/15; 34a/18;
-medük 52b/5	36a/19; 36b/1; 44a/7; 44b/4/17;
-mek 28a/6	45a/9; 45b/7/9/15; 46a/7(2)/9;
-mege 46b/3	46b/11/16; 50b/2; 51a/2; 51b/2
-mekde 43a/14	-dür 46a/17
-ün 28b/16; 45a/1; 46b/14	→ andan ötür; andan ötürü
ölüm ölüm.	‘özr (A) özür. krş. ‘özür

-in 46b/17
‘özür (A) özür. krş. **‘özr**
 43b/12
‘özür dile- bağışlanmak istemek.
 -di 46b/17
 -yeler 28b/18

P

pādişāh (F) hükümdar.

36b/8;37a/12/13/17;37b/4/9/12/14/
 16/19;38a/4/10/11/12/15;38b/16/17
 /18;39a/1/2/7/13(2)/15/18; 39b/3;
 44b/8/12
 -lardan 37a/11
 -umuz 36b/17
 -uñ 37a/11/15; 37b/3/4; 44b/10
pādişāh ol- hükümdar olmak.
 -dı 41a/17

pādişāhlık(F+T) padişahlık, hükümdarlık.

37a/1

pāk (F) temiz.

-dur 43a/19

pāk it- temizlemek.

(d)-eler 29a/9

pāk ol- temiz olmak.

-a 45a/2

pāre (F) pare, parça.

-si 27a/16

pes (F) o hâlde, öyleyse, o zaman;
 sonra, sonuç olarak.

25a/17/18; 25b/4/7/8/13/17;

26a/3/6/17; 26b/8/9/18/19;

27a/3/5/7/15; 27b/1/12/15/17;

28a/3/5/13/16; 28b/1/9/13/18;

29a/3/5/8/13; 29b/4; 30a/2;

30b/11/12/14(2)/16; 31a/1/19;

31b/3/5/8/12; 32a/3/5/6/11/15;

32b/3/4/7/10/14/17; 33a/2/7/10;

33b/7/11/15; 34a/1/10/12;

34b/3/17; 35a/2/4/8/16/18;

35b/2/4/14/19; 36a/11/14; 36b/7;

37a/8/9/17; 37b/1/5/8/11/14/16/17;

38a/4/8/9/17; 38b/2/6/9/10/11/19;

39a/7/13/15; 39b/4/15/16;

40a/4/7/12/14/16/18;

40b/3/4/11/17/18; 41a/8;

41b/7/10/11; 42a/2/15/19;

42b/2/6/12/15/17; 43a/6/17;

43b/1/7/9/12/14/15; 44a/4/9; 44b/7;

46a/2/11; 46b/4; 47a/15/18;

47b/7/11/12/14/16(2); 48a/1/4/7/15;

48b/16; 49a/2/6/7/12; 49b/6/10;

50a/12; 50b/2/11/14(2);

51a/2/6/14/15/18; 51b/4/6/9;

52a/1/6/12/16; 52b/4/6

peşimān (F)

peşimān ol- pişman olmak.

-dı 33bb/1

-dılar 34a/14

-duķ 28b/13

-up 28a/2

peygāmbēr (F) peygamber.

-e 24b/16

-i (be.)25b/16; 42a/1

-iyim 42a/2

-lerden 45a/4

-ünizile 35a/12

→ Mūsā peygāmb̄er, Yūsuf peygāmb̄er	raġbet it- ilgi duymak. (d)-eydi 37a/5
pınar suyun çıktığı yer. 35b/7	raḥm (A) merhametli. 33b/17
pīr (F) yaşlı. -ler 29a/1 -lerden 29a/1 -sin 47b/7 pīr ol- yaşlı olmak. -dı 36b/16 -muşlar 29a/3	raḥm it- acımak. (d)-ici 45a/2 raḥmān (A) merhametli Tanrı. -dur 26b/7 raḥmet (A) acıma, merhamet. -i (be.) 46a/13 raḥmet olun- rahmet olunmak. -mış 41b/14 -up 41b/8
pīrlık yaşlılık. -le 48a/2	raḫş (A) raḫş ur- oynamak. -ıp 27a/5 rāyiḥa (A) koku. -dur 36b/7
put puta ṭap- puta tapmak. -an 25b/6	rāygān (A) karşılıksız, bedeva. 46b/11 rāzı (A) kabul eden. 28b/4; 37b/1; 38a/10; 39b/17 -yuz 28b/15; 30b/10 rāzı ol- razı olmak. -dı 32b/17; 37a/10; 49b/9 -dılar 40b/3 -ıp 39b/19 -madı 37a/9; 48b/11; 50b/10 -mayınca 51a/7/14 -ursın 37a/16
R	
Rabb (A) Tanrı, Allah. 29b/2; 29b/4; 31b/5/8; 33b/4; 34b/14; 40a/10 -i 26b/16/19; 27a/1; 28a/19; 34b/19; 35a/3/4; 40a/10 -idür 40a/10 -imdür 40a/8 -inün 24b/12; 25a/15 -inüz 26a/18 -üm (iye.) 24b/8; 42a/4; 48a/15 -ün 40a/9 -ünje 49a/15; 51b/8/11/16 -ünüzi 31b/13	raziya'l-lāhu 'anhu (A) "Allah ondan razı olsun" anlamına gelen söz. 34b/18; 41a/18; 46a/8; 51b/15 recm (A)
raġbet (A) 27a/2; 37a/8 -i (iy.) 37a/2	

recm it- taşlamak.	-üñ 41b/11
(d)-evüz 33a/7	-ünsem 33b/5
redd (A)	-ünüzi 35a/13
redd it- kabul etmemek.	resûlallâh (A) Allah'ın elçisi.
-meyesin 37a/10	27a/14; 36b/5; 47a/10
re'îslîk (A) başkanlık.	-dan 34a/5; 41a/13
(g)-in 31b/18	re`y (A) fikir, görüş.
reng (F) renk.	-ümile 46b/8
-i (iy.) 51b/13	rızâ (A) rıza, razılık.
-in 31b/9	-muzçün 48a/17
-ini 31b/4	-sıçün 47a/14; 48a/4/6/8
renglü (F+T) renkli.	-sıdur 47b/2
31a/9/12; 31b/12	→ göñül rızâsı
-dür 51b/12	rızk (A) rızık.
rengîn (F) çarpıcı renkli.	25a/6
31b/7	-içün 45a/19
resm (A) tarz, şekil.	-uñuz 38b/4
-e 33b/18	rızk it- rızık vermek.
resûl (A) elçi, peygamber.	(d)-ivirip 25a/6
27a/14/15; 29b/8; 33b/8; 35b/13;	rızk vir- rızık vermek.
41a/18; 41b/7/10/12; 47a/8/10;	-ın/-ür 45a/18
51b/19	ri'âyet (A)
-den 34b/14; 35b/16; 36a/19; 42b/8;	ri'âyet kıl- uymak.
43b/5; 45b/5	-up 36b/18
-e 39b/4; 41b/10/13	ridâ (A) elbise üzerine giyilen hırka,
-i (iy.) 33b/4; 41b/11	pardesü.
-idi 41a/14	-larına 31b/4
-in 33a/16	-larınuñ 31b/9
-inden 33a/17	-laruñuza 31b/13
-le 41b/6	riķkat (A) şefkat.
-lerüñ 24b/16	27b/8
-liñ 32a/2	rivâyet (A) bir haberi aktarma, hikâye.
-ü 35a/13	35b/16; 41a/17
-ümüzi 52b/8	-de 26b/11

-dür 27a/13; 30a/8; 33b/18; 34a/5; 35a/6; 36b/2; 41a/12; 41b/3/5; 48b/18 -inde 36a/2 rivāyet kıl- anlatmak, aktarmak. -dı 45b/5 -dılar 27b/1 -up 34b/11 -ur 24b/14; 29b/7; 34b/18; 35b/13; 43b/5 -urlar 30b/3	şabāḥ (A) sabah. 29a/3; 32a/10/11; 32b/19; 50a/3 -a 32a/10
rub^c (A) dörtte bir, çeyrek. -nı 32b/4	şabr (A) şabr eyle- sabretmek. 32b/7 -gil 40b/10 -yüp 42a/18 şabr it- sabretmek. 46a/11 (d)-eler 31b/1/2 (d)-em 46a/12 (d)-emedüğün 44a/11 (d)-emezem 32a/3 (d)-icilerden 42b/1 -mek 28a/8
rūḥ (A) ruh, can. -ı (be.) 26b/19	şābit (A) şābit ol- kesin olarak belli olmak. -dı 27a/11
rūṣen (F) aydın, parlak. -ce 43a/8	şaç saç. -ın 40a/5 -ına 27b/2
rūzī (A) rūzī kıl- rızıklandırmak. -a 46a/15 -dı 40a/2	şaç- serpmek. -dı 25b/18; 26a/3/9 -dum 27b/14
rüsvāy (A) rüsvāy it- rezil etmek. (d)-üp 33b/4 rüsvāy ol- rezil olmak. -dılar 33b/3 -ıp 33b/1	saçıl- saçılmak. -up 33b/10
S	
sa‘adet (A) mutluluk. -in 34a/18 -lere 31a/19	şadaḳa (A) şadaḳa it- sadaka vermek. (d)-erdi 50a/5 şadaḳa kıl- sadaka vermek. 47a/14
sā‘at (A) vakit. 33b/3; 47b/11	şağ sağ. 27b/2

şağır sağır. -dı 44a/16	-yalar 38a/15
şağış sayı. -ında 30a/6	şaklayu vir- saklayı vermek. -di 45b/7 -gil 49b/16
şāhib (A) sahip. -i (be.) 41a/13 -ünj 35a/5	şaklu saklı olan, gizlenmiş. 45a/10
şahīh gerçek, doğru. 41a/12; 36a/19	şal- göndermek, yollamak. -dı 38a/17 -ma 52a/3 -mışıdı 50a/7
şahīhlik (A) gerçek, doğru. (ğ)-ine 43b/4	şalı vir- göndermek. -di 46b/3 -üp 39a/10
şahrā (A) sahra, çöl. -ya 25a/1; 35b/16; 36a/16 şahrā-ı Ürdün Ürdün Çölü. -de 41a/3	şalāh (A) dine olan bağlılık. -ından 45a/9; 45b/6/9; 46a/7(2); 46b/5
şakal sakal. -ın 27b/2 -um 27b/6	şalın- salınmak. -up 34a/6
sakın- sakınmak. 47a/1	şālih (A) iyi, yararlı. -leridi 45a/9; 45b/6 -lerinden 52b/1
sākin (A) sākin ol- durgun olmak. -mayınca 27a/19	şālih kişi iyi amel sahibi. 44a/1; 49b/14
sākit (A) sākit ol- susmak. -dılar 28a/9	şalma başıboş, serbest. 51b/17; 52a/3
şakla- saklamak. -dı 34a/15; 46a/6/7 -dılar 32a/11 -ğıl 46b/5 -maduñ 27b/10 -ñj 32a/10 -r 45b/10/12/13 -ya 44b/6; 45b/16	saltanat (A) saltanat. 37a/8 şan- sanmak. -alar 48b/13 -asın 50a/10 -dı 25b/17 -ıcı 47b/13 şarar- sararmak. -up 28b/9/13

sarāy (F) saray.

32a/17; 45b/18; 46a/17

şaru sarı.

31a/7/8; 50a/11; 51b/13/15

şat- satmak.

-alum 51b/2

-aradı 50a/4

-arsa 50a/4

-arsın 51a/11

-asın 47a/19

-dı 47b/5

-madı 51b/7

-masun 51b/4

-mayalum 51b/3

şatun al- satın almak.

-an 47b/5/7

-dı 49b/2

-dılar 52a/7

-duş 47b/6; 48a/3

-ısar 51b/5

şataş- sataşmak, karşılaşmak.

-mazlarıdı 39b/12

-u 47a/11

şavāb (A)

30b/14

şavāb gör- uygun görmek.

-ürse 25b/14

şavāblu (A+T) doğru olan.

30b/14

-sın 42a/15

şavur- savurmak.

-dı 28b/12

-ğıl 28b/7

şay- saymak.

-arlarıdı 25a/16

-dılar 25a/17

sa'y (A)

sa'y it- gayret göstermek.

(d)-ip 39b/18

(d)-üp 30b/2

sāyil (A) dilenci.

47a/19; 47b/4

-e 47b/1

şayru hasta.

-ların 30b/10

sebeb (A) sebep.

24b/18; 30a/14/19; 34b/9; 36a/2/10;

39b/13/15/16; 44a/14

-den 25a/5; 27b/11

-dür 44a/10

-iyile 44a/17; 45b/10

sebeb ol- sebep olmak.

-a 44a/14

sebebsüz (A+T) sebebi olmayan.

44b/10

secde (A) secde.

-ye 33b/3

secde kıl- secde etmek.

-dılar 29a/14

seç- seçmek.

-di 29a/3

-gil 29a/3

-üp 28b/17

sefer (A) sefer, yolculuk.

47b/13

-ine 38a/18; 39a/11; 47b/18

-leri 36a/6

-ümüzde 44a/8

sefer kıl- sefer etmek.	36b/17; 37a/14/16)(2); 38a/1/9;
-dılar 35b/5	39a/16; 39b/14; 41b/11/12/18;
segirt- koşmak.	42a/1/16/18; 42b/1/14/15/16;
-di 26a/10	43a/18; 43b/8; 46b/9/13/15; 47a/3;
seḫāb (A) bulut.	47b/1/4/7; 48a/2/3/4/17; 49a/10;
38b/9/12	50a/9; 51a/1
sehil (A) kolay, basit.	-den 26b/15; 42a/7
31b/11	-i 27b/3/10; 29b/5; 32b/5; 38b/7;
seksen seksen (sayı adı).	39a/9/10; 39b/17; 40b/7; 42a/3;
33a/6	45b/16; 46a/7/9; 46b/4;
sekül atın ayaklarından olan beyazlık	47b/8/13/14; 48a/12/13/19; 51b/2
30a/9	-üñçün 37a/15; 46a/8
selām (A)	-üñ 26b/15; 27a/12; 29a/18; 30b/14;
41b/17	32a/2/13; 33b/4/5; 35a/5; 37a/9/14;
-ın 41b/12	38a/2/11; 40a/9(2); 40b/5/12;
selām degür- selam iletmek.	41b/17; 42a/5/7/18; 46a/6/8;
-ın/-düm 41b/12	47a/14/15; 48a/12; 50b/10/19
selām kıl- selam vermek.	-üñile 27b/17; 32b/5; 33a/14; 37b/2;
41b/13	38a/8; 38b/7; 40a/14; 44a/10; 50b/1
-dı 41b/11	-üñle 47a/12
selām vir- selam vermek.	saḡa sana.
-di 41b/17	32a/6; 32b/15; 33a/18; 33b/7/17;
-ürsin 41b/18	34a/2/17/18; 36a/11/12;
selāmet (A) tehlikeden uzak olma,	37a/15/16/19; 37b/15;
39b/9	38a/3(2)/4/6/7; 39b/14; 40b/6;
selef (A)	41b/11; 42a/2/3/4/14/15; 42b/1/3/4;
→ ‘ulemā-i aḡbar; ‘ulemā-yı selef	43a/5; 43b/8/10/12; 44a/12; 46a/11;
semā (A) gökyüzü.	46b/1/19; 47a/12/14/17/19;
31b/9	47b/1/2/8/16; 48a/11/12; 49a/10;
semir- besili duruma gelmek.	49b/4/7/11/12/16; 50a/6/16/17/19;
-di 49b/18	50b/9/13; 51a/2/4/5; 51b/1
sen sen. krş. sin.	senā (A)
26b/16; 27b/10/16; 32b/11(2);	senā kıl- övmek.
33a/6/8/9/10; 34a/2; 35a/19; 35b/3;	-dı 33a/4

sencileyin senin gibi, sana benzer.	52a/5
27b/17	-in 47b/17; 51b/18
sesirgen ?	-ından 49a/15
-i 40a/7	-ları 27a/15
sev- sevmek.	şifatlu (A+T) sıfatlı.
-diler 26b/5	52a/6/8
-düginden 46a/9	şıla (A)
-eridi 44b/16	şıla-ı raḥm memlekette akraba
-erseñ 38a/5	ziyaret etmek.
-ersin 38a/9	45a/2
-medügüm 38a/6	şığ- sığmak.
-mez 34a/17; 34b/1	-maz 38a/14
şevāb (A) sevap.	şığın- sığınmak.
30b/14; 50b/8	-ırdı 43a/11
-çün 46b/14	-uram 49a/13
-dan 46b/16	şığır sığır.
-lar 31a/17; 37a/19; 38a/6	30a/12; 49a/8/9/10/12/14/15/16;
sevgülü sevgili.	49b/12; 50b/4/5/7/13/15/17;
-dür 48a/14	51b/8/9/17 (2); 52a/2/5/6(2)
sevin- sevinmek.	-a 25a/13/14; 51a/11
-e 51b/14	-dur 49a/16
seyr (A)	-lardan 50b/5
seyr it- dolaşmak.	-uñ 50b/9/15; 51a/7; 52a/9
(d)-eridi 41a/6	şığircuḳ sığircık.
(d)-erken 41a/6; 41b/6	49b/12
(d)-üp 26b/2; 43b/12	(ğ)-ımı 49b/11
şı-	(ğ)-ın 51a/15
→‘ahd şı-	(ğ)-u 50a/9
sıbt (A) nesil.	şın- parçalanmak.
-ından 29a/4	-dı 38a/18; 39a/3
şıçra- sıçramak.	şinan- sinanmak.
-dı 36a/3	-mış 37b/13
-yup 35b/11	sırr (A) sır.
şifat (A) sıfat, suret, şekil.	-larını 39a/18

-ın 39b/9/16	-dendür 48b/19
-ını 39a/19	-e 24b/9(2); 25b/19; 26a/19(3);
-umı 38a/4	26b/1(2); 31a/16; 31b/12; 32b/9/19;
sıtma ateşli hastalık.	35a/14(2); 38b/4; 47a/9; 49a/9;
44a/19	51b/10
şıva- sıvamak.	-i (be.) 25b/3; 29a/15/16; 38b/5;
-dılar 38a/13	40a/18; 40b/3; 49a/13
şıvar- sulamak.	-ün 25b/2; 26a/6/15; 26b/7; 28b/15;
-duñ 46b/16	35a/12/13
-mağ 52a/2	-ünile 26b/12
mağa 52a/2	şoħbet (A)
-mağçün 41a/4; 46b/16	şoħbet it- sohbet etmek.
şıyrıl- sıyrılmak.	-se 37a/4
-ıp 25b/2	şok- sokmak.
sihr (A) sihir.	-up 39b/6
-ünđen 32a/13	şokak (A) sokak.
sin sen. krş. sen.	-larında 47a/11
-den 27b/9;34b/16; 35a/3;35b/1;	şol sol taraf.
37a/1; 40a/12; 45b/15; 46a/10/18;	27b/2; 43b/2
50b/19	şon son.
-e 42a/9	-ında 31a/3
-ün 37a/1	-uñda 36b/19
siñ- içine, özüne işlemek.	şonra sonra.
-mişidi 25a/14	27a/8; 28b/12; 34a/12; 38a/15;
siñir sinir.	38b/10; 39a/15; 41a/17; 43b/10;
26a/10	47b/13; 49b/17
s̄iret (A) tavır, huy.	-ğı 51b/19
-i (be.) 36b/14	şor- sormak.
-leri 36b/8	30b/10
siz siz.	-aruz 49a/10
25b/3/11; 26b/6; 28a/3; 32b/10;	-ası 43b/11
48b/17(2); 49a/2	-dı 34b/14/18; 36b/6; 38b/10;
-de 37b/7	39a/1; 48a/2; 49a/2
-den 29a/5; 32a/4	-dılar 37b/6; 46b/4; 49a/15; 51b/8

-du 38a/10	söylet- söyletmek.
-duğın 33a/14	-di 40b/10; 50a/15
-ıp 51b/16	söz söz.
-madın 49a/16	31b/16; 33a/19; 37b/16
-mağıl 42b/4	-i (be.) 32b/17; 34a/8; 44a/10;
-mağıla 49a/16	52a/14
-mağunuzı 51b/11	-idi 48a/5
-şunlar 37b/5	-ile 33a/16
şora var- sormak.	-iñ 43b/4
-avuz 30b/10	-ine 25b/14; 43b/1
şordur- emzirmek.	-ini 26a/1; 35a/18
-urıdı 25a/4	-ler 40a/11
şovuk soğuk.	-lerinde 52a/1
(ğ)-ıdı 43b/18	-lerine 34a/14
şoy- soymak.	-lerini 31a/15
-ıp 43a/16; 43b/2	-üm 37a/10
söyle- söylemek.	-ümize 41b/15
52a/12	-üni 26b/4
-di 26a/11; 31b/17; 33a/19; 34b/13	-üñüzi 40a/14
-diler 29a/19; 42b/9	söz söyle- söz söylemek.
-dünj 44a/10	-i/-di 33a/19
-gil 33a/18	-i/-gil 33a/18
-r 39a/7; 40a/12	-ü/-diler 29a/19
-rdi 29a/14	söz söyleş- söz söylemek.
-ridi 26a/15	-di 35a/12
-ye 52a/12	şu su.
-yem 33a/16	-dan 28b/12
-yüp 33a/5	-nuñ 35b/9; 41b/15
→ söz söyle-; yalan söyle-	-ya 35b/11; 36a/5/14
söyleş- söyleşmek.	-yı 35b/12; 36a/3/4
-di 26b/2; 35a/12	-yıla 40b/1
-e 26b/2	-yından 35b/8
-üp 32b/1	-yundan 28b/
→ söz söyleş-	şubaşı komutan.

-sı 41a/1
sucaklık sıcaklık.

(ğ)-ı 35b/9

şuç

şuç işle- suç işlemek.

-yeni 47a/2

şulb (A) soy.

45b/8

şüret (A) şekil, biçim.

-i (iy.) 43a/8

-inde 30b/7; 51b/1

-inden 50b/3

-ünde 47a/15

süds (A) altıda bir.

-i 27a/10

süküt (A)

süküt it- susmak.

-di 33b/1

sülüs (A) üçte bir.

-ini 30a/15/16(2)

süñük kemik.

48a/10

-ler 26a/9

-leri 36b/16

-lerümüzi 40b/15

sür- sürüklemek.

-ip 39a/4; 49b/15

süre süre sürükleyerek.

38a/19

→ 'ömür sür-

süri- sürümek.

-yip 48b/16

süt süt.

(d) 25a/8; 40b/8

Ş

şād (F)

şād ol- mutlu olmak.

-ur 45b/1; 51b/14

şākird (F) öğrenci, talebe.

-i (be.) 35b/4

-iyle 36a/5

şark (A) doğu.

41a/6

-dan 27a/17

şart (A) koşul.

-ıla 42a/14; 51a/13

şart it- şart koşturmak.

(d)-erem 51a/12

şası şası.

-yıldı 44a/19

şāyed (F) şayet, belki.

37a/7; 37b/13

şefā'at (A)

şefā'at kıl- şafaat etmek.

-up 46a/8

şefkat (A)

33b/18

şefkat eyle- şefkat göstermek.

-gil 33b/17

-ye 27b/8

şefkat it- şefkat etmek.

-ı (iy.) 40b/9

-düp 43a/11

şeh (F) hükümdar, padişah.

-ünizi 29a/15	42a/8/14; 43b/6; 44b/6; 45a/16/18;
şehīd (A)	45b/15; 47b/10(2); 48a/9; 50b/18
şehīd ol- şehit olmak.	şöyle şöyle.
-dılar 28b/5	25b/12; 26b/5; 28a/14; 31b/12;
şehir (A) şehir.	32b/12; 33a/4/9; 34a/6; 34b/5;
39b/5/13	35b/11/18; 36a/17; 38b/5; 40a/13;
-de 45a/6	50a/10; 50b/8; 51b/17; 52a/8
-den 39b/17	şuğl (A) dert, gaile.
-e 27a/15; 39b/17; 43a/7	-uğu 42a/4
-ine 40a/1	şüphe (A) şüphe.
-ümüze 38b/6	-den 52a/1
-üğ 39b/3/5/11	-müz 51b/19
şeksüz	T
şeksüz bil- kesinlikle bilmek.	tā (F) ta, ta ki, dek, kadar.
-ür 45b/3	24b/9; 25a/3/8; 26a/2/8/9; 27a/18;
şerr (A) kötülük.	28a/17; 28b/18; 29a/18; 29b/10;
-ine 34b/6	30b/19; 31a/2; 31b/13; 32a/6/17;
-inden 35a/10	33a/7; 34a/4(2)/5/9; 34b/5; 35b/19;
şerlü (A+T) kötü.	36a/10; 36b/13; 37b/14;
-si 43b/17	38b/3/12/14; 39a/12; 39b/18;
şeyāṭīn (A) şeytanlar.	40b/1/18; 42b/4/12; 44b/9; 45b/9;
30b/6	48a/19; 52b/7/8
şeyṭān (A) şeytan.	ta'accüb (A) hayret.
26a/10; 30b/8; 36a/13	48a/1
şeyṭān-ı la'īn lanetlenmiş şeytan.	ṭa'ām (A) yemek, aş.
30b/6	30b/12; 38a/14; 43b/16; 43b/18
şimdi şimdi. krş. imdi.	-dan 36a/7
25a/5; 25b/12; 31a/1; 36b/18;	-ın 32b/1
41a/8; 47a/18; 51b/4	ṭa'ām vir- yemek vermek.
-den 50b/1	-eler 43b/15
şol şu, işaret zamiri ya da sıfatı.	-eydiler 44a/8
24b/19; 29b/5; 30a/7; 31a/3/18;	ṭa'āmlandur- yemek verdirmek.
31b/4; 32b/12; 35a/5; 35b/3; 38a/9;	-ıp 25a/2
39b/10; 40a/2; 40b/3/15; 41b/8;	

ṭāʿat (A) Allah'a ibadet etme.

30b/17

-um 45b/15

ṭabak tabak.

39b/10

ṭaʿcīl (A)

ṭaʿcīl it- acele etmek.

(d)-üben 42b/18

ṭağ dağ.

25a/1/7; 30b/4; 50b/1/7

-a 50b/1

-dan 30b/11

-ı (be.) 29a/10

-ına 28b/18

ṭağ kiçisi dağ keçisi.

-n 25a/17

→ **Ṭūr ṭağı**

ṭağıl- dağılmak.

-ıp 38a/17

ṭağıt- dağıtmak.

-dın 26b/13

ṭāğī (A) asi, isyan eden.

44b/14

ṭağlīz (A) sert, kaba.

-ile 33a/14

ṭaḥallūf (A)

ṭaḥallūf et- geri kalmak.

-mekde 29a/6

ṭaḥallūf it- geri kalmak..

(d) -üp 29a/7

ṭaḥkīk (A) araştırma, gerçekten.

43a/19; 47b/2

ṭaḥkīr (A)

ṭaḥkīr kıl- hakaret etmek.

-mağ 28b/11

ṭaḥt (F) taht.

32a/18

-ına 37a/7

-uğa 36b/19

ṭaḥta (F) tahta.

38a/19; 39a/4; 45a/12

-lar 32a/17

-sını 42b/12/14; 43a/1; 44a/12

-yı 44b/11

ṭākāt (A)

ṭākāt getür- güç getirmek.

-emeyesin 42a/17

-emezsın 42b/17; 43b/9

-esin 42a/18

-mezidi 29a/12

-u/-emedüğün 46b/9

ṭaḥdīr (A) Allah'ın uygun gördüğü işler.

-inden 45a/17

-ine 45a/16

ṭaḥdīr it- takdir etmek.

-düp 47a/13/16

ṭaḥdīr kıl- takdir etmek.

-duğı 49a/18

ṭaḥrīr (A)

ṭaḥrīr eyle- anlatmak.

-di 43a/6

ṭaḥrīr kıl- anlatmak.

-dılar 48b/3

ṭaḥvā (A) kuvvetlendirme.

-yı 45b/13

ṭalāk (A)

ṭalāk vir- boşanmak.

-e 37b/16

-esin 37b/15	-ıp 24b/19
ṭaleb (A)	ṭamar damar.
ṭaleb eyle- istemek.	-lar 26a/10
-di 34b/12	-ları 52a/14
-diler 52a/5	ṭanı- tanımak.
-gil 34a/18	-mayalar 44b/19
ṭaleb it- istemek.	ṭanıṣ- danışmak.
(d)-eyüm 35a/4	51a/13/16
ṭaleb kııl- istemek.	-am 51a/19
-dı 42a/13; 49a/2	-dı 51a/19
-dılar 43b/15	-dum 51a/17
-in/-mağıl 34a/19	-duṣ 51a/17
ta'lim (A)	-ğıl 51a/18
ta'lim it- öğretmek.	-ma 51a/19
(d)-e 36b/10	-mayasın 51a/13
ṭal- kendini ona kaptırmak.	-mayınca 51a/7
-mıṣlarıdı 32a/19	ṭanuk şahit.
ṭam ev.	-ları 49a/3
-cuğazı 45b/18	ṭap- tapmak.
-ında 46a/17	25a/14
-larınuṣ 38b/12	-an 25a/14
ṭama' (A)	-anlar 28b/12/18
ṭama' it- istemek.	-anları 28b/8
-dügi 25b/5	-dılar 26b/3/5; 27a/9
tamām (A) tamam, bütün, tüm.	-duḳlarını 27a/1
35a/7; 44a/4; 50b/6; 52a/5/6	-duḳlarında 28a/1
tamām eyle- tamamlamak.	-duṣuz 28a/3
-di 25a/16	-mağa 27b/15
tamām it- tamamlamak.	-mayanlar 28a/9
(d)-üp 27a/3	→ puta ṭap-
-miṣ 48a/1	ṭapdur- taptırmak.
tamām ol- tamamlamak.	-mağa 25b/5
-dı 25a/18; 25b/4; 44a/11	ṭara- taramak.
-dılar 43b/12	-rdı 40a/4

-rıldı 40a/5	-lerdenidi 25a/14
-ya 40a/4	tıyb (A)
taraf (A) yön, taraf.	tıyb idin- güzel koku edinmek.
-ında 35b/6	-ler 29a/9
tarak tarak.	tażarru' (A) yalvarma, yakarma.
40a/5	-lar 29b/5
(ğ)-ı (iy.) 40a/6	-ları 45b/13
tarlığan- daralmak.	tażarru' kıl- yalvarmak.
-mışdı 36a/8	-up 33b/16
taşadduk (A)	tāze (F) taze.
taşadduk kıl- sadaka vermek.	32a/12
-asın 47a/17	tecemmülāt (A) süslenmek üzere
-avuz 30b/16	kullanılan eşya.
taşarruf (A) tutumluluk.	-a 37a/7
-umdan 30b/2	tecrib (A)
taşarruf kıl- tutumlu olmak.	tecribe it- denemek.
-alar 45a/11	(d)-er 51b/2
taş taş.	tecribe kıl- denemek.
47b/10	-a 51a/9
-ı (be.) 47b/10	tecrübe (A)
-ıla 33a/7	tecrübe ol- tecrübe olmak.
-ları 47b/9	-ınmış 37b/12
taş- sığmamak.	tedbīr (A) önlem alma.
-arıldı 26a/12	30b/14
taşı- taşımak.	tefāhur (A)
-dı 47b/11	tefāhur it- övünmek.
taşra dışarı.	(d)-eridi 31a/5
45a/17	tefrīk (A)
tavāf (A)	tefrīk it- ayrı tutmak.
tavāf it- tavaf etmek.	(d)-üp 26b/13
-derleridi 27a/5	tekebbürlik (A+T)
tavīl (A) uzun, çok süren.	tekebbürlik it- kibirlenmek.
41a/8	(d)-ip 31a/4; 31b/14
tāyife (A) kavim, kabile.	tekrār (A) yineleme.

51b/11		teşdīd (A)	
telef (A) boş yere harcamak.		teşdīd kıl- kuvvetlendirmek.	
44b/6		-dı 49a/17	
temīz (A) temiz.		-dılar 49a/17	
31b/16		tefsir (A)	
tena'um (A)		→ ehl-i tefsir	
tena'um kıl- bolluk içinde olmak.		tevāriḥ (A)	
-ıp 47b/12		→ ehl-i tevāriḥ	
ter (F) taze, ıslak, yaş.		tevāzu (A)	
32a/12		tevāzu it- alçakgönüllülük etmek.	
teraḥḥum (A)		-mege 30b/9	
teraḥḥum it- rahmet etmek.		tevbe (A) tövbe.	
(d) -üp 28a/18		33a/15	
teraḥḥum kıl- rahmet etmek.		-müz 28b/16	
-up 34a/20		-si 28a/16	
terbiyet (A)		tevekkül (A)	
terbiyet kıl- terbiye vermek.		tevekkül eyle- tevekkül etmek.	
-in/-ıp 48b/9		50b/10	
terbiyet vir- terbiye vermek.		tevḥīk (A)	
-mişidi 25a/9		tevḥīk iriş- Allah'ın yardımına	
terk (A)		kavuşmak.	
terk eyle- terk etmek.		-di 33a/15	
-di 25b/3		te'vīl (A) tefsir etme.	
-megil 34a/18		-i (iy.) 46b/9	
terk it- terk etmek.		-inden 44a/11; 46b/7	
(d)-e 33b/12		ṭıfl (A) küçük.	
(d)-ün 40a/17		49b/14	
teslīm (A)		ṭın- ses çıkarmak.	
teslīm it- teslim etmek.		-madı 39a/6	
(d)-erlerdi 32a/1		ticāret (A) alışveriş.	
-medüm 32a/5		-ler 30b/2	
tesmiye (A)		ṭīz (F)	
tesmiye kıl- ad vermek.		ṭīz ol- çabuk olmak.	
-dılar 36b/3		-a 42b/1	

t̄izcek çabucak, hemen.

34b/6

ṭobuḳ topuk.

-larına 33b/13

ṭoḡ- doğmak.

-acak 24b/19

-an 24b/18

-dı 25a/3

ṭoḡra- doğramak, kesmek.

-dı 28b/10

-yup 28b/7

ṭoḡru doğru.

33a/16

ṭoḡur- doğurmak.

-dığı 25a/1

-ğan 37b/8

ṭoḡrult- doğrulmak.

-dı 44a/4/5

ṭol- dolmak.

-indüḡı 43b/14

-mıṣ 27a/19

ṭolan- dolanmak.

-up 39b/11

ṭoldur- doldurmak.

-ıp 40b/1

-mayınca 27a/19

ṭolu dolu.

51b/6; 52a/7

-sı 32b/15

ṭon elbiye.

31a/9; 38b/2

-ın 43a/16

-la 41b/16

-ların 29a/9; 40a/4

ṭopraḳ toprak.

(ḡ)-ı (be.) 24b/15; 25b/16/17;

26a/3/9

24b/14; 27b/14

ṭoynaḳ toynak. krş. **doynaḳ.**

(ḡ)-ı (iy.) 27b/13

tövbe (A) tövbe.

28b/16

-ḡizi 28b/15

-si 28a/6

tövbe it- tövbe etmek.

(d)-elüm 28a/5

tövbe ḳıl- tövbe etmek.

-uḡ 28a/4

ṭuḡyān (A) taşkınlık.

-a 31a/2

-ı (be.) 31a/3

ṭuman duman.

28a/13

-ı (be.) 28b/1

ṭur- bir yerde durmak, beklemek.

-a 48a/9

-dı 32a/2; 35b/12; 36a/14; 39a/6;

43a/1; 47b/5

-dılar 26b/11; 29a/3

-ıp 30b/7; 32b/3; 33a/1/3/18; 38b/4;

40a/11; 41b/11; 46b/1; 50a/12

-mayup 29b/5; 45b/15

-mıṣ 38b/2

-uḡ 38b/4

-urdu 43b/19

2. bir müddet bir yerde kalmak.

47b/18

-am 37b/2; 47b/15

-asın 37a/18; 38a/5	-dılar 25b/1
-dı 37b/3; 38a/9	-ıp 25a/19
-ğıl 37a/19; 38a/6	→ düşmen tut-; karar tut-; ülfet tut-
3. kalmak, öyle kalmak.	
-dum 46a/3	tutak dudak.
-sun 25b/14	-ları 28b/9/13
turu gel- ayağa kalkmak.	tutama- yakalayamamak.
-di 33a/2	-dum 50b/7
-ip 35a/16; 35b/19; 46b/3; 52a/13	tutın- dayanmak, güvenmek.
-üp 32b/16/19	-asız 25b/3
→ muhkem tur-	tutıl- yakalanmak.
turama- sabredememek.	-mazıdı 50a/1
-dı 47b/9	→ dili tutıl-
turgur- durdurmak.	tuy- duymak.
-dı 26a/13	-dılar 29b/1
-dılar 33a/12	tuzlu tuzlu.
tuş	35a/5; 35b/4
tuş gel- rastlamak, tesadüf etmek.	tükeli bütün, hep, herkes.
-e 35a/1	29b/1; 40a/10; 44a/18
tut- tutmak.	-iyünün 40a/16
-a 28b/19; 30a/11	tülen- tüylenmek, tüylü olmak.
-dı 27b/3; 33b/14	-üp 26a/9
-ğıl 33b/14(2)/15/19	tüy tüy.
-ıp 36b/2; 43a/11; 45b/10/16;	-inden 50a/11
49a/1	
-mağıl 27b/6	
-sa 37a/4	
-sun 51b/4	
-up 30a/11	
2. yakalamak.	
-alar 39a/2	
-dum 50b/5	
-mak 49b/19	
3. ... olarak hesaplamak.	

U

uç	uç.
	(c)-ında 45b/18; 50a/3
	→ baş ucu
uç-	uçmak.
	-dı 50b/15/18
uçmak	cennet.
	46a/11

(ğ)-a 28b/4	24b/13; 25a/8/12; 31b/11;
-da 40b/10	40a/11/19; 42a/2; 43a/19; 46a/14;
uğra- uğramak, varmak.	47b/2;
-dı 42b/6	-ların 32a/6
-dum 27a/15	-larındanıdı 25a/11
-ya 27a/17	-muzsın 32b/11
-yan 44b/8	-sı 27a/2
uğrı hırsız, vurguncu.	um- ummak.
42b/8	-arum 47a/15
-lar 42bb/7	unut- unutmak.
uğurlık	-dı 30b/19; 35b/19
uğurluk it- hırsızlık yapmak.	-dum 42b/18
(d)-enün 33a/5	-duş 46b/13/15
(d)-erdi 43a/10	-mayalar 31b/8
‘uqūbet (A) ceza, işkence, eziyet.	-mışam 36a/12
-i (iy.) 39a/17	-mışıdı 36a/8
ulaş- ulaşmak, varmak.	unıtdur- unutturmak.
37b/1	-dı 36a/13
-madı 36a/14	-madı 36a/12
ulaşdur- ulaştırmak.	ur- vurmak.
-a 35a/2	-avuz 33a/6(2)
-am 40b/7	-dı 43a/16
→ ‘izzete ulaşdur-	-lar 38a/13; 52a/11/13
‘ulemā (A) bilginler.	-dukları 52a/10
29b/14	-mağdan 52a/11
‘ulemā-i aḥbar alim haberleri.	-uḡ 52a/10
29b/11	-urıdı 36a/4
‘ulemā-yı selef önde gelen	urı vir- vurmak.
bilginler.	-ürdi 26a/14
34b/8	→ müḥr ur-; raḡs ur-
-den 36b/4	urıl-
ulu büyük, yüce.	→ ḥicāp urıl-; laḡab urıl-
	‘uṣba takım, küme, yığın.
	30a/6/7

-nuş 30a/5	-ı (be.) 30a/13
uşlu akıllı.	
-ları 31a/15	
uş işte, şimdi.	Ü
25a/18; 25b/1/4; 26a/18; 26b/1;	ücret (A) ücret.
32b/10; 35a/14; 39a/5; 46b/1	42b/10; 46b/11; 50b/10
uvan- uflanmak.	ücret al- para almak.
-dı 27a/10	-mayup 46b/11
uy- uymak.	üç üç (sayı adı).
-ıp 32a/19	26a/2; 38a/15; 40a/1/15; 50a/2/4;
uyan- uyanmak.	51a/6/8/12
-a 46a/18; 49b/4/9	üç yüz üç yüz (sayı adı).
-dı 35b/18; 49b/9	31a/11
-ınca 49b/6/8	üç yüz altmış üç yüz altmış (sayı
uyanuk uykuda olmayan.	adı).
(ğ)-ıdı 35b/10	44b/11
uyar- uyarmak.	ülfet (A)
-gıl 49b/5	ülfet tut- yakınlık göstermek.
-mazam 49b/5	-ıp 36b/12
uyı- uyumak. krş. uyu- .	ümîz ümit.
-dılar 35b/17	-e 45b/16
uyu- uyumak. krş. uyı- .	ümmet (A) ümmet.
-r 49b/3	45a/5
-rdı 35b/10	-inden 41b/8
-rıldı 50a/3	ümmet kıl- ümmet yapmak.
uza- uzamak.	-lerinden/-ivire 41b/14
-dı 48b/7	ürindü seçilmiş.
-du 31b/5	-lerin 29b/5
‘uzlet (A)	ürindüle- diğerinden daha yukarıda
‘uzlet kıl- uzaklaşmak.	tutmak.
-up 37a/1	-di 35a/13
uzun uzun.	ürk- ürkmek, korkmak.
30a/2	-eridi 45b/18
-ıdı 44a/3	-ip 50a/10; 50b/15

ürküt- ürkütmek, korkutmak.

(d)-ip 50b/19

-üp 50b/19

üst üst.

-ümüze 40b/16

üzer üst, üzeri.

-lerinde 31a/6/8/10

-lerinden 28b/2

-üme 48a/13; 50a/16

-ümüzde 40b/5

-ümüze 36b/17; 40b/16

-üğde 37a/9

üzere üzerine, üzerinde.

26a/17; 27a/11; 28b/11; 29a/12;

30a/2; 30b/5; 31a/4/5; 35a/6;

36b/14; 38a/9/19; 43b/6; 46a/13;

48a/10; 52a/5

üzeri üstü, üst tarafı.

-nde 30b/4; 31a/13; 36b/11; 37b/11;

38a/15; 38b/2/13/14; 39a/4; 41b/16;

43b/19; 45a/12; 52a/3

-nden 38b/16; 43b/2

-ne 24b/10; 25a/3; 25b/12/16/18;

26a/3/6; 27a/17; 27b/4/14;

28b/6/12; 29b/19; 30b/13/16;

31a/10; 33a/13; 33b/6; 34a/9;

37b/2/8; 38a/14; 38b/14; 39b/10;

41b/1; 43a/2; 47b/14/15; 49a/3;

50b/5; 52a/18; 42b/3

-nedür 44b/6(2)

üzre üstünde, üzerinde.

29b/17; 41a/5

-dür 29b/14

V

va‘de (A) vade, süre.

25a/18; 25b/4; 36a/9/11

-si 24b/19

-sinde 25b/8

-ye 26a/8

va‘de kıl- süre vermek.

-dı 24b/10; 25a/17; 39a/11

-up 25a/15; 25b/8; 39a/8

va‘de ol- süre vermek.

-inan 36a/5

vādī (A) ova.

-de 52b/2

vaḥy (A) vahiy.

-ile 32a/5

vaḥy eyle- vahiy etmek.

-di 44b/9

vaḥy it- vahiy etmek.

(d)-ip 48a/16

(d)-üben 33b/6

vaḥy kıl- vahiy etmek.

-dı 28b/4; 29a/2; 35b/2

-ıp 49a/7

-up 34a/11

vaḥşi (A) yabani.

-lere 27b/18

vāḳi‘ (A)

vāḳi‘ ol- meydana gelmek.

-an 37b/7

-dı 29a/6; 33b/2; 36a/10; 47b/13;

49a/4

-dı mı 37b/7

-ursa 45a/17

vaqt (A) vakit.

24b/15/18/19; 25a/3; 27b/12/13;
31b/17; 35b/10; 36b/5; 42b/19;
43b/14; 44a/6; 46b/10; 47a/7/8

-da 32a/15

-dan 25b/7; 34a/4

-dur 38a/11

-ı (be.) 32a/10; 36a/1; 46a/1

-ıdı 43b/14

-ın 32a/11; 41a/19; 51a/7

-ında 37a/2; 41a/9

-larda 34a/6; 40a/5; 46a/1; 47a/10

-uma 38a/8

-umuzda 30b/9

vallāh (A) vallāhi.

49b/5

vallāhi(A) "Allah'ı tanık gösteririm"
anlamında yemin sözü.

32a/4/6/13

vallālu ā'lem "Allah bilir" anlamına gelen
söz.

36b/3

var var mevcut.

26b/18; 27a/15; 34b/16; 35a/3/17;
37a/1/17/18; 38a/2/18; 40a/14;
43a/8; 45b/2

-dı 32a/9; 36b/8/11; 44b/8; 48b/14;
49b/2

-dır 39b/14

-duğın 49a/11

-dur 24b/13; 27a/16; 33b/17; 35b/1;
37a/9; 40a/9/15(2); 40b/5/13;
45a/17; 49b/4

-ıdı 25a/7; 26b/10; 29b/13; 35b/7;
36b/8/9; 40b/8; 44b/11/12; 45a/7;
45b/17/19; 48b/6/9; 49a/18/19;
49b/14(2)/15

-ısa 25b/18; 32b/6; 34b/15; 44b/4

-mış 50b/11

-sa 47b/9

var- varmak, ulaşmak.

27b/16; 29a/6; 32b/7; 37b/1; 38a/8;
41b/10/12; 50b/10; 51a/5/16; 51b/4

-a 24b/12; 28b/19

-avuz 30b/11; 39b/17

-ayum 29b/5

-dı 25b/15; 33a/1; 33b/3; 37a/11;
38b/17; 50a/15

-dılar 27a/7; 29b/8; 30a/12; 32b/15;
52a/5

-dukcā 32a/16

-dum 39b/5; 41b/7/11; 42b/9

-duğ 47b/12; 49b/10

-ğıl 35b/3; 50a/8

-ıcağ 50b/6; 51b/2

-ınca 30a/6/7(2); 36a/18

-ıp 25a/1; 26a/7; 27b/11; 29a/11;
32a/17; 37a/8; 37b/10; 39a/9/12;
42a/11; 43a/1; 47b/19; 48a/14;
50a/4

-madı 28a/11; 43a/12

-maz 28a/13

-mışlarıdı 27a/6

-savuz 29b/8

-up 29a/13; 34b/17; 41a/14

-ur 36b/10

varṭa (A) tehlikeli durum.

-lara 32b/18	-dı 39b/3; 49b/18
vaşf nitelik.	-urlar 41b/5
-ın 52a/5	velī (A) ermiş, efendi.
vaşf it- nitelemek, anlatmak.	-leri 48b/19
(d)-ivirdi 34b/17	-sine 52b/6
vāsıta (A) vasıta.	-sinün 52a/19
35a/12	velī ol- sorumlu olmak.
vaşıyyet (A) vasiyet.	-an 25a/3
-üm 27b/10	-duñ 36b/17
-lerini 40b/17	velīkin (A+F) lakin, fakat.
vaşıyyet kıl- vasiyet etmek.	25a/12; 29b/17; 38b/5; 49a/16
46b/19	verese (A) mirasçılar.
-up 38a/3	-si 48b/7
-uram 47a/1	verā (A) arka, art.
-leri/-dı 47a/6	-nuñıza 29a/6
va‘z (A) dinî öğüt.	veyā (A) ya da.
33a/2	27a/17; 28a/15(2)/16; 30b/11;
va‘z et- öğüt vermek.	46b/12
(d)-iser 33a/1	veyāhūd (A+F) veya, yahut.
va‘z u naşīhat it- nasihatte	35a/2; 37a/6; 40b/2; 44b/18
bulunma.	vezīr (A) vezir, yardımcı.
(d)-üp 35a/9	-leri 37b/3
va‘z u naşīhat kıl- nasihatte	vidā‘laş- (A) ayrılmak.
bulunma.	-up 47a/6
-asın 33a/2	vilāyet (A) şehir, memleket, ülke.
va‘z u naşīhat ol- nasihatte	-e 37a/2
bulunma.	-i 38b/11
-dı 31a/3	vir- vermek, ulaştırmak, bağışlamak.
ve (A) ve, ile.	49b/17
(324 kez geçer).	-biyüp 37b/6
vefā (A)	-cek 38a/14
→‘ahde vefā kıl-	-di 35a/14; 40b/10; 45a/3
vefāt (A)	-dügi 34a/17
vefāt kıl- vefat etmek.	-düm 27a/3

-dün 42a/12; 48a/18

-ecek 47a/19

-eler 52a/19

-em 47a/14/17

-esi 47a/13/16; 51a/14

-evüz 45a/2

-eyüm 32b/16; 33a/18; 49b/6/8;

50b/10/12/13; 51a/6/13/19

-gil 49b/5/16; 51a/6

-ibidi 51a/10

-ibiyüp 29a/19

-ip 25a/6; 48a/16

-medi 40b/9

-mediler 43b/16

-memege 31b/2

-mişdi 30a/2

-se 34a/13; 37a/4

-üp 32b/13; 35a/19

-üridi 25a/2; 50a/5

-ürlerise 47b/3

2. bağışlamak, hediye etmek.

32b/5/6(2)

-eydüm 48a/7

-mege 32b/8

-mese 48a/9

-sün 46a/11

-üp 35a/11

3. ödemek.

-eler 52b/6

4. satmak.

-em 51a/12

-megil 51a/7/18

-mezem 51a/14

-ün 51b/6

5. kızı, kadını biriyle evlendirmek.

-mege 48b/11

6. süreklilik bildiren yardımcı fiil.

alıvir-; şalıvir-; düzi vir-

→ **ad vir-**; **alı vir-**; **başı aşağı**

döndüri vir-; **boyun vir-**; **cân vir-**

; **cevâp vir-**; **destür vir-**; **döndüri**

vir-; **dutı vir-**; **düzi vir-**; **geñez**

kılı vir-; **haber vir-**; **kılı vir-**;

korğu vir-; **koyıvir-**; **koyuvir-**;

mühlet vir-; **naşihat vir-**; **necât**

vir-; **oturuvir-**; **öğüt vir-**; **rızık vir-**

; **şaklayu vir-**; **şalı vir-**; **selâm vir-**;

ta'âm vir-; **talāk vir-**; **terbiyet vir-**

; **urı vir-**; **zaḥmet vir-**; **zamân vir-**

; **zekât vir-**; **ziyâde vir-**

viril- verilmek.

-di 30a/19

-en 31a/14; 42a/15

-eyidi 31a/4

vücūd (A) vücut, beden.

-ı (iy.) 45b/10

vücuda gel- doğmak, dünyaya gelmek.

-di 45a/4

Y

yā (A) "Ey" anlamına gelen seslenme edatı.

(114 kez geçer).

yā (F) ya, ya da.

27b/5; 28a/1; 30b/10

yabān (F) 1.insan yaşamayan ıssız yer.

-a 26a/7; 50a/10

-dan 52a/3	25b/10
2. kendi kendine yetişen bitki.	yalan doğru olmayan söz.
39a/5	-dur 33a/17
yağ yağ.	-undan 39a/9
25a/4	yalan söyle- yalan söylemek.
yağrın sırt, kürek kemiği.	-di 34b/13
-nı 43b/2/3	-er 39a/7
yahıl- yakmak.	-yüp 33a/5
-ısa 45a/7	yalancı yalancı.
yahın krş. yakın	-sı 39a/14
yahın gel- yakınlaşmak.	yalvar- yalvarmak.
27b/19	-dı 33b/18
-di 29a/10	-dılar 33b/16
-ısa 52a/18	-ıp 34a/3
-icek 27a/4	-up 34a/2
-üñ 29a/11	yaña yana, taraf.
yahın it- yakınlaştırmak.	28b/14; 29a/13; 30a/4; 35b/5;
(d)-üp 35a/13	36b/5; 37a/14; 38a/1/17; 42a/3;
yahın var- yakınlaşmak.	50a/14; 51b/13
-up 29a/13	yañıl- aldanmak, hata yapmak.
yāhūd (F) yahut.	-dı 26a/18
30b/15	ya‘nī (A) yani.
yak- yakmak.	27b/13/19; 29b/18; 30b/2; 31a/1;
-aradı 32a/1	35b/6; 41a/3; 42a/11/14/16;
-sa 28a/15	42b/1/3/14/16/18; 43a/18;
→ oda yak-	43b/3/6/8/10/14; 44a/7/10; 44b/5;
yaka giysilerin boyna gelen, boynu	45a/16
çeviren bölüm.	yap- yapmak.
-sın 27b/2	-a 47b/18
yakın yakın.	-dılar 38a/13; 44a/6
-ınuñ 50b/11	-duğından 46b/11
yakın ol- yakın olmak.	-duğuma 46b/14
-dı 52a/8	-duğ 45a/6
yākūt (A) değerli bir taş.	yapış- 1 yapışmak.

28a/1	-dur 51b/9
-up 27b/2	-ydı 45b/17
2. sarılmak.	yat- yatmak.
50a/18	-acak 43b/18
yapraqlan- yapraklanmak.	-dı 43a/12
-mış 32a/12	-duğı 41b/17
yār (A) arkadaş	yatur- yatırmak.
-ın 28a/11	-ıdı 41b/16
yar- uzunlamasına bölüp ayırmak.	-ıdım 46a/1
-up 33a/12	-up 43a/15
yaramaz bir işe yaramayan.	yavı
44b/19	yavı kııl- kaybetmek.
yardım	-asın 35b/4
yardım kııl- yardım etmek.	yavlağ çok, çok fazla.
-dı 47b/11	33b/4; 36a/10; 43b/18
yarın yarın.	yavuz güçlü, çetin.
28a/11; 32b/16/19; 33a/18; 45b/2;	34a/9
46a/13/15; 47a/4(2); 48a/9	yazı (I) yazı.
-a 47a/3/4	→ Tîh yazısı
yarındası ertesi gün.	yazı (II) ova, kır.
32b/19; 35b/19; 36a/6	-ya 50b/16
yarlığa- bağışlamak.	yazıl- yazılmak.
-nmıŝ 41b/14	-mış 43b/3; 45a/12
yaş I. yaş, ömür.	-ur 41b/9
-ına 52b/1	yemîn (A)
-uŋ 36b/18	yemîn it- yemin etmek.
yaş II. gözden akan su.	(d)-erem 47a/16
-ın 33b/3	yemîn ol- yemin etmek.
-ını 28a/19	-sun 47a/13
yaşar- yeşermek. krş. yeşer- .	yeşer- yeşermek. krş. yaşar- .
-up 36b/3	-üp 36b/2
yaşıl yeşil.	yet- yetmek.
41b/16	-mezdi 44a/17
yaşlu yaşlı.	-idi 50b/19

yetim (A) anası babası ölmüş.

-ce 45a/6

-lere 45b/7

-lerüñ 45a/8; 45b/7

-üñ 45a/7

yıgılın- uzak durmak.

-uñ 28b/2; 31a/17

yık- yıkmak.

-alar 40b/16

-dı 44a/5

-up 45a/5

yıkıl- yıkılmak.

-a 44a/2

-mağa 43b/19

yıl yıl, sene.

30b/4; 41a/18; 45b/19; 46a/4

-lar 37b/18

yıldıra- parlamak.

-duğından 50a/12

yıyıl- yıgılmak.

-dup 31a/2

yi- ağızda çiğneyerek yutmak.

-di 35b/10

-mişleridi 35b/11

-yelüm 36a/1/7

-yüp 32b/1; 39a/5

yiye yiye yiye yiye.

39a/5

yidi

yidinci yedinci.

45b/7

yilte- teşvik etmek.

-di 37a/8

yigirmi yirmi (sayı adı).

25b/1

yigit genç, delikanlı.

36a/11; 37a/2; 49b/8; 50a/16/17/19;

50b/2/3/10/13/16/18; 51a/3/9/14

(d)-e 36a/1

-lerden 29a/2/3

(d)-üñ 52a/6

yigit ol- gençleşmek.

-dı 36b/14

yigrek daha iyi, daha üstün.

32a/4; 41a/15; 45a/1; 48a/1; 52a/13

-dür 31a/18

yigrim

yigrim biñ yirmi bin (sayı adı).

49b/8

yimiş meyve.

-lerini 39a/5

yine yine.

33a/9; 37b/9; 38b/19; 47b/19

yiñi yeni.

42b/6

yiñile- tekrar yapmak.

-yüp 33a/15

yir yer, toprak.

33b/13/14/15

-de 48a/16

-e 28b/10

yir 1. mevki, yer, taraf, konum.

-de 31b/4; 35b/3/7; 38b/17

-den 36a/5/11; 38a/14; 39b/8/19;

41b/7

-e 32b/16; 36a/4; 38b/9/11; 39b/12;

43a/16; 43b/14

-i (be.) 34a/12; 35b/18; 39b/9

-ile 39b/6
 -inde 32a/1; 47a/6
 -inden 30a/3
 -ini 39b/11; 41a/4
 -ler 45b/12; 52a/2; 52b/3
 -leri 44a/1
 -üñ 45b/10/12
 -ünğden 50b/1
 2. zemin, kara, toprak, yer yüzü.
 -de 36b/1/3; 39b/19
 -dür 41b/18; 43b/14
 -e 33b/6/13; 35b/17
 3. memleket, ülke.
 -lerin 35a/11
 4. görev, makam.
 -ümüz 41b/18
 -ün 34a/5
 -üne 37a/7
 -üñe 37a/7; 41b/17
yire geç- yere geçirmek.
 -di 39b/8
yire geçür- yere geçirmek.
 -di 34a/7/8/11
yirine götür- yerine getirmek.
 40b/13
 -di 40b/17
 -diler 29a/9; 31b/14
 -diñ 52a/5
 -e 46a/15
 -eler 28a/12; 49a/14
 -esin 46a/10
 -mege 48a/8
 -üñ 31a/17
 -üp 47b/19

yirine yerine, bir şeyin yerini almak üzere.
 35a/11; 37b/14; 44b/13; 45a/1/3;
 48a/18
yir yüzü yeryüzü.
 -nde 31a/9; 34a/19; 35a/17; 41b/4;
 42a/7
 -ni 27a/19
yit- ulaşmak.
 (d)-di 50a/15
 -medi 29a/2
 →**güç yit-**
yit- kaybolmak.
 (d)-üp 50b/2
yitmiş yetmiş (sayı adı).
 27a/5; 28b/19; 29a/1/4/5/8; 29b/8
 33b/18; 34a/2
 -e 29a/2; 30a/7
yitmiş biñ yetmiş bin (sayı adı).
 31a/7
yiyecek yiyecek.
 43b/18
yiүүл- bir şeyler yemek.
 -üp 34a/16
yoh yok. krş. **yoh.**
 37a/6; 37b/12; 42a/7; 47a/19;
 48a/3; 51a/4
 -dur 29a/15; 35a/19; 37a/2; 37b/7;
 40a/10; 43b/13
 -sa 37b/10; 40a/18; 51b/2/17
yoh yok, krş. **yoh.**
 27a/7; 28a/1; 39a/2; 47b/7; 49a/3
 (ğ) 36b/2
 (ğ)-dı 29b/15/17
 (ğ)-dur 36b/19

	(ğ)-ıdı 36a/7; 36b/9; 44a/15; 46a/4; 48a/7; 48b/7/10 -dur 35a/17	47b/3; 50a/19; 51a/16 -diler 43a/7 -yici 46b/19 -yü 49b/18 -yüp 42b/9
yol	yol, güzergâh. 43b/17/18; 50b/6/9 -a 42b/5 -ı (be.) 26a/7; 26b/16; 36b/11 -lara 38a/17	yürüyeme- yürüyememek. -zem 50b/9
yol-	yolmak. -urlar 41a/19	yürü- yürümek. krş. yüri- . -r 45b/2; 51b/17; 52a/3 -ridi 26a/4 -rken 38b/1 -rleridi 39b/11
yoldaş	arkadaş, dost. -ı (iy.) 35b/18; 36a/1 -ıdı 38b/19 -şuñ 39a/9/10	yüz I. yüz, çehre. -i (iy.) 27b/17; 29a/12 -inde 31a/9; 34a/19; 35a/17; 41b/4; 42a/7; 48a/10 -ine 39a/2 -leri 28b/8/13
yoldaşlık	arkadaşlık, yol arkadaşlığı. 44a/11	yüz çevir- gösterdiği ilgiyi kesmek. -mekdür 33b/11
yurt	yurt. -ların 35a/11 -larına 35a/7	yüz II. yüz (sayı adı). 33a/6; 38a/17 → altı yüz biñ; üç yüz; iki yüz; dört yüz.
yuť-	yutmak. -dı 33b/13/15(2) -ıp 34a/1	
yüce	yüce, yüksek. 31a/4	
yücelik	yükseklik. (g)-i 44a/3	Z
yük	eşya. -in 30b/13	za'af (A) güçsüzlük, zayıflık. -uñı 46a/18
yüklet-	yükletmek. (d)-üp 30a/13 -düm 50b/6	zāhid (A) takva sahibi, dindar. 36b/11 -e 36b/12/13
yunt	kısarak. (d)-a 24b/11	zāhir (A) bir şeyin görünen tarafı. -ine 49a/11
yüri-	yürümek. krş. yürü- .	zāhir ol- ortaya çıkmak.

-ıp 45a/8
zaḥmet (A) zahmet, sıkıntı.
 -i (iy.) 36a/10
 -ine 31b/1
zaḥmet çek- zahmet çekmek.
 -diler 36a/6
 -er 45a/19
 -üp 36a/8
zaḥmet vir- zahmet vermek.
 43a/11
 -ür 51a/5
zaḥmetlū (A+T) eziyetli.
 48a/12
za‘īf (A) zayıf.
 47b/7
 -em 50b/9
za‘īf ol- zayıflamak.
 -dı 36b/19
 -up 36b/16
ẓālim (A) zulm eden.
 44b/8
zamān (A) zaman.
 37b/2/8; 38a/9; 49b/3; 51a/5
 -da 41a/15
 -dan 49b/17
 -dur 50a/7
 -ı 36b/8
 -ıla 36b/13
 -ında 41a/2
zamān vir- süre tanımak.
 49b/3
ẓann (A)
ẓann it- zannetmek.
 (d)-erdi 36b/12

ẓarīf (A) ince, nazik.
 -ce 43a/8
ẓarūrī (A)
ẓarūrī ol- zorunlu olmak.
 -dı 48a/5
 -ıp 39a/2
ẓāyī‘ (A)
ẓāyī ‘ ƙal- boşa gitmek.
 -mazıdı 46a/1
ẓāyī ol- kaybolmak.
 -mayalar 44b/10
 -urdu 45a/8
zāyil (A)
ẓāyīl ol- kaybolmak.
 -a 51b/19
 -mazuz 26b/9
zehī (F) ne güzel, ne hoş, ne iyi.
 34b/1
zekāt (A) zekat.
 32b/2
 -ı (iy.) 32b/3
zekāt vir- zekat vermek.
 -e 32b/4
zenbīl (A) öteberi taşımaya yarayan hasır
 gibi örülmüş kap.
 35b/9/17
 -den 35b/11
 -e 35b/5
zevād (A) azıklar, yiyecekler.
 -e 44a/8; 51a/5
 -emüzden 36a/1
zıkr (A)
zıkr eyle- zikretmek.
 -di 35a/15; 49a/18

zıkr it- zikretmek.
 (d)-er 48b/1
 (d)-esiz 31b/13
zıkr olun- zıkr olunmak.
 -dı31a/9; 40b/19; 41a/12/14; 41b/1
zinā (A)
zinā kıl- zina yapmak.
 -dı 32b/13/16; 33a/19
 -sa 33a/6/7
zindān (F) zindan, hapis.
 -a 39a/8
zinhār (F) sakın.
 47a/3
zīrā (F) zira, çünkü.
 25a/9; 25b/3; 26b/12; 27a/13;
 29b/12; 30a/1; 31b/9; 35a/18;
 36a/6; 37a/2/5; 42a/17; 43b/16;
 45b/5; 48a/7; 50b/9; 51b/14; 52a/11
ziyāde (A) artma, çoğalma.
 25b/8; 36a/6
ziyāde kıl- arttırmak.
 -a 47a/12
 -up 25a/16
ziyāde ol- artmak.
 -dı 48a/1
 -sun 30b/18
ziyāde vir- arttırmak.
 -eyüm 49b/8
ziyānkār (F) sürekli zarar veren.
 48a/19
ziynet (A) süs.
 37a/12
 -ile 31a/4
 -ine 37a/3

-lerle 31a/12
zuhūr (A)
zuhūra getür- meydana getirmek.
 -medi 37b/8
zulm (A) zulüm, haksızlık.
 29b/19
 -ı (iy.) 32a/16
 -ile 27a/19
zulm it- zulüm etmek.
 (d)-üp 34b/2
 -dünüz 28a/3
 → **cevr ü zulm**
zu‘m (A)
zu‘m it- yalan söylemek.
 (d)-erler 33a/9
zühdī (A) zühde mensup.
 45b/13

4.3.ÖZEL ADLAR DİZİNİ

‘Abdullāh

44b/2

‘Abdu’r-raḥmān Bin Zeyd

31a/7

‘Alī

51b/15

den 41a/18

Allāh

26b/11; 27a/8; 28a/8; 31a/17/19;

32a/5; 35a/18; 37a/19; 38a/17;

38b/12; 40a/8 41a/9; 42a/7/8;

44b/6/8/14; 47a/14; 47a/14;

48a/4/6/8; 49a/14/18; 49b/5; 51b/17

-a 29a/14; 31b/1; 34a/14; 38b/4; 39b/18; 46b/18; 47a/16/18; 49a/13; 50a/8; 50b/10/11	Ca'fer ibn-i Muḥammed 45a/12
-am 29a/15	Cebrā'īl 24b/11/16/17; 25a/6/10; 25b/15;
-çün 47a/14; 48a/4/6/8	36b/7(2); 39b/4
-dan 31a/16; 46a/10	-di 25a/3
-dur 45a/18	-i 27b/13; 35a/19
-ı 26b/5; 28a/3; 29a/18; 45b/15	-ile 36b/6
-um 47b/2	Ceşenvür 43a/13
-uñ 29a/14; 34a/19; 42a/9; 45a/16	Cülend 44b/11
Allāha ısmarla- -dum 46b/18	Ebā Süleymān Dārānī -den 30b/3
-mışdur 50a/8	Ebū Bekr -ile 46a/8/11
Allāh kelāmi -uñ/-n 29a/14	Ebū Derdā 45b/5
Allāhu Te'ālā 28b/14/16; 31b/12; 34a/17; 51a/10	Ebū Hüreyre 34a/5
-ya 36b/15	Ebū Ümāme -den 47a/8
Āmil 48b/1/4; 51b/7	Efridūn 41a/1(2)
-çün 52a/16	-dan 41a/16
-üñ 48b/8; 52a/16	-dur 41a/10
Anṭakiyye -dür 27a/15; 43b/13	El'aẓīm 52b/3
Aşram 45a/6	Enes -den 29b/7; 41b/6
Aṭā -yıla 48b/5/18	Falig 36a/18
Babil -den 41a/11	Fāris -in 35b/6
Behmūt 26b/3	
Burāḳ (ğ)-ıla 36b/5	

-ile 44b/1	Hārūn
Feresū'l-Hayāt	25b/11/17; 26b/6/8/9/12/14;
24b/11	27b/3/6/7; 28a/18; 32a/1/3/8/11;
Fir'avn	34b/18; 46b/2
24b/16/18; 25b/5; 31b/18;	-a 31b/19(2); 32a/5
40a/1/2/5/7/12/14/15/16; 40b/2/13	-dan 29b/14
-a 33b/8	-ı 24b/10
-dan 26b/16	-ıla 26b/11
-ı 24b/8	-uñ 24b/6; 25b/14; 27b/2
-ılar 35a/7	Hārūn er-Reşid
-uñ 29b/18; 35a/10; 40a/3	46b/1
Fir'avn-ı laīn 40b/17	Ḥasan-ı Başrī
Ḥaqq Te'ālā	26b/2
24b/7; 25a/2/6/15; 26a/15;	Ḥaşud
26b/14/17/19; 27a/1/2/6/11;	43a/13
28a/6/13/14; 28b/1/3/5/16/17/19;	Ḥızır
29a/2/5/11/14/19(2);	35a/3; 36b/1/2; 38a/16; 38b/8;
29b/3/6/7/10/18; 30a/2/4; 30b/1;	41a/1/6/7/8/10(2); 41b/15;
31a/5/14; 31b/2/3/6/10; 32b/2;	42a/2/6/15; 42b/2/11/15/18;
33b/6/8; 34a/1/7/8/10/15/17/18;	43a/4/5/14/17/18; 43b/1/6/7;
34b/1/7/17/19; 35a/3/4/7/9/12/15/18	44a/4/9; 44b/7/12;
/19; 35b/2/12; 36a/9/16; 39b/5/7;	46b/6/11/18(2)/19; 47a/6/12/16/18;
40a/1; 42a/10; 43a/3; 44b/9/14/15;	47b/1/5/6/8/14/16;
45a/1/3/9; 45b/7/16; 46a/6/9/16/18;	48a/1/2/5/14/15/17
46b/4/6/13; 47a/12/13; 47b/11;	-dur 38b/2; 41a/14; 41b/13
48a/9/16; 48b/2; 49a/6/7/17;	-ı 35b/15
49b/11; 50a/15; 51a/8; 51b/7/9/12;	-ıla 34b/7/9; 41a/18; 41b/4
52a/2/9/14/16; 52b/2/18	-ım 48a/6
-dan 32b/5; 33a/15; 46a/8	-uñ 34b/16; 36a/18; 36b/4;
-nuñ 45a/11; 46a/13	39b/8/16; 40b/18
-ya 30b/4; 33a/3; 34b/14/18; 35a/9;	Ḥüseyim
49a/6	-eden 30a/8
Hallas	İbn-i
43a/14	İbn-i 'Abbās

32b/2; 34b/11/13; 35b/15; 42b/19; 43b/4; 44a/5; 44b/3; 45a/3; 49b/13 -dan 34b/18; 35a/6 -ıla 41a/17 -uñ 34b/10	İshāq 50a/9/13 -uñ 52b/4
İbn-i ‘Anter -e 34b/18	İsmā‘īl 46a/7; 50a/9 -i 46a/6 -üñ 52b/4
İbn-i İsmā‘īl 45b/17	İyle 43a/6
İbn-i Ka‘b 34b/14; 35b/13; 41a/13	Ka‘b 34b/11(2)
İbn-i Mişā 34b/12	Ḳāheş 29b/13/14
İbrāhīm 41a/2/3/5/10/11; 50a/9/13; 50b/17; 51a/1 -den 41a/4 -le 41a/2 -üñ 52b/4	Kāleb -e 30a/16 -i 30a/16
‘İkrime 30a/7; 44b/2; 48b/13	Kālib Kālib Bin Yūfīnā 29a/8
İlyā 36a/18	Kelbī 36a/1; 43a/10/15
İlyās 41b/4 -ın 41a/18	Ḳārūn 29b/9/11/18; 30a/16/19; 30b/4/8(2)/11/12/13; 31a/1(2); 31b/14; 32a/2/4/5/8/13(2); 32b/4/7/8/12/15/18; 33a/7/9/10/17; 33b/1/2/16; 34a/9/16 -a 30a/16/18; 30b/18; 31a/14; 32b/3/4; 33b/8(2); 34a/13/16 -dan 29b/14 -dur 29b/13 -ı 33b/13; 34a/8 -ıla 33b/10 -uñ 30a/9/10; 31b/16; 32a/16
‘İmrān 29b/13(2); 34b/13 -uñ 29b/12	
İncil -de 30a/8	
İslām -ı 25a/13 -ıyıla 52b/8	

Ḳatāde	31a/10
30a/7; 34a/4	
Ḳıbtī	24b/8; 25a/10/14/17(2);
-lerden 25a/11	25b/2/5/6/8/9/10/14; 26a/6/18;
-yi 46b/14	26b/9/11/13/15/16/18(2);
Ḳud(ü)s	27a/3/5/7/9/12; 27b/1/15;
-ile 36b/6	28a/2/4/5/7/12/18;
Ḳur'ān	28b/3/4/6/9/12/13/18;
34b/3/5; 41b/4/5	29a/1/2/3/4/6/8/9/10/11(2)/17/18;
-ı (be.) 34b/5	29b/2/4/12; 30a/15/18;
Le'im	31b/4/5/6/8/10/12/17/19;
43b/16	32a/2(2)/4/6/7/12/14;
Levī	32b/2/4/7(2)/9/13/16/19;
29b/14(2)	33a/1/2/8/9/10(2)/11/12/13/18/19;
Mecma'u'l-Baḥreyn	33b/6/7/12/14(2)/15/18; 34a/1/9/10;
35b/6	34b/7/9/12(3)/14/16/18/19;
-de 35b/1; 36a/17	35a/2/4/6/8(2)/17;
Medīne	35b/2/3/4/10/15/16/18;
36b/6	36a/1/5/8/15; 41a/13/16; 41b/15/16;
Melkān	42a/1(2)/3/4/13/16/19; 42b/12/17;
36a/18(2)	43a/1/4(2)/5/6/17; 43b/9; 44a/6;
Mısr	46b/7/10/16/17/18/19; 47a/6/7;
35a/6	49a/2/3/6(2)/8/9/12/15;
-da 35a/7	51b/5/9/11/12/16; 52a/1/4(2); 52b/6
-dan 25b/9; 29a/15	-dan 26b/12; 32a/14
Miḥa	-nuḡ 25a/9; 26a/15; 26b/14; 27a/16;
25a/13	27b/8; 33a/14; 36a/7; 43b/1
Minā	-ya 24b/12; 26b/15; 28b/5/17;
-da 41a/19	29a/14; 31b/4; 32b/2; 33a/1;
Muḥammed	33b/16; 34a/11; 34b/17; 36a/8;
36b/7; 45a/12	42a/6; 43b/2/7; 49a/5/7; 52a/16
-e 27a/1; 28a/6; 29b/3	-yı 26b/1; 32a/15
-üḡ 41b/8	-yıla 26b/2; 27b/6; 29b/9/14;
Muḳātil	32a/16; 42a/11; 44a/6

Mücāhid

30a/6; 31a/6

-den 36b/2

Münevver

29b/16

Menüçehid

41a/16(2)

Neḥeh

46a/2/3/5

Nevfā

34b/11/13

Nīl

28b/12

-e 28b/7

‘Ömer

46a/8

-i 46a/17

‘Ömer bin Dīnār

-dan 41b/3

Raḥmi

43a/14

Raṣīd bin S‘ad

26b/14

Rezzāk

45a/18

Rum

44b/1

Rum deḡizi

-yile 35b/6

Sa‘īd bin Cübeyr

34b/9; 43a/15; 44a/4

Sa‘īd bin Müseyyib

30a/15; 45b/14

Sāmire

25a/12

Sāmīrī

24b/12/14/17; 25a/3/4/11(2)/18;

25b/2/4/7/15; 26a/1/2/4/8/11/16;

27b/2(2)/16/17; 29b/17

-nüḡ 25a/10; 26b/4

-ye 27b/11

-yi 28b/10

-yileki 24b/16

Şarīm

45a/7

Suddī

24b/14; 26a/4; 48b/5/18; 49a/18

Şeyh’ül İmām

36a/17

Şu‘ayb

46b/15

Taḡrı

25a/12; 25b/16; 29b/17;

33a/12/16/17; 39a/17; 41b/10;

42a/1; 50b/3/18

-sı 50a/9/14; 50b/17; 52b/4

-sına 51a/1

-ya 40a/7

Tānuḡ

-a 36a/18

Tevrāt

35a/14

-da 49a/5

-ı 29b/16; 32a/4

Tīh

-de 47a/8

Tīh yazısı

-nda 47a/7

Ṭūr

41a/3

-a 25b/19; 28b/19; 29a/10(2);
29b/8; 48a/9

Ṭūr'l-Ḳarneyn

41a/3/5/7/10

Ṭūr ıağı

-na 28b/18

Ürdün

41a/4

-de 41a/3

Veheb

29a/19; 49b/13

Yaḥyā bin İsmā'īl

45b/17

Ya'qūb

29b/14

-uı 52b/4

Yeşhar

29b/13(2)

-ıla 19b/13

Yetīmü'd-Dārī

-den 27a/14

Yūnus**Yūnus peygāmbere**

-e 45a/3

Yūşac

30a/15; 35b/10/18; 36a/2/8; 41b/15;

42a/11

-ıla 35b/16

-yıla 30a/16; 35b/10

Yūşac bin Nūn

-ı 35b/4

-dı 29a/8

Ẓaḥḥāk

43a/9

Ẓi'l-Ḳarneyn

KAYNAKÇA

- Akar, A. (2018). *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*. Ötüken Neşriyat.
- Akdemir, Ü. (2006). *Kısaş-ı Enbiyâ (Transkripsiyon-İnceleme-İndeks) (Varak: 1a-80b)* [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Aksoy, Ö. A. (2016), *Atasözleri Sözlüğü*. İnkılap Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (2015), *Deyimler Sözlüğü*. İnkılap Yayınları.
- Arpaguş, H. (2004). Kıssanın Ahlaki Fonksiyonu. *Diyanet Aylık Dergisi*, 160, 26-28
<https://diyanethabercomtr.teimg.com/diyanethaber-com-tr/uploads/2022/12/diyanet-aylik-dergi-nisan-2004.pdf>
- Ata, A. (2019). *Kısasü'l-Enbiyâ, Giriş-Metin-Tıpkıbasım*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Budu, M. (2020). Türkçe Kısasü'l-Enbiyâ Tercümeleri ve Ebû İshâk İbrâhîm B. El-Mansûr B. Halefi'l-Müzekkir En-Nisâbü'rî'nin Kısasül-Enbiyâ'sının Türkçe Tercümesi. *Türk Dil Ve Edebiyatı Dergisi*, 1(60), 71-95
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1176903>
- Demirci, A. (2023). *Kısaşü'l-Enbiyâ (İBB K12 NO. Lu Nüsha) [1B-24B] Giriş, İnceleme, Metin, Aktarma, Dizin* [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Giresun Üniversitesi.
- Devellioğlu, F. (2010), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Aydın Kitapevi (26. baskı).
- Dilçin, C. (2009), *Yeni Tarama Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı (2007), *Kur'an Yolu Meâli*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları (7. baskı).
- Eldemir, M. (2011). *Muhammed Bin Yusuf Kıساسü'l-Enbiya I İnceleme-Metin-Dizin* [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Erarslan, K. (1970). Kisâ'î'nin Kitâbu Bed'î'd-Dünyâ ve Kısaşı'l-Enbiyâ Adlı Eserinin İstanbul'daki Tercümeleri. *Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi*, 18, 125-132.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/157850>
- Ercilasun, A. B. (2010). *Türk Dili Tarihi*. Akçay Yayınları.

Ercilasun, A. B. (1992), *Karşılaştırmalı Türk Lehçe Sözlüğü II*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ercilasun, A. B. (1991), *Karşılaştırmalı Türk Lehçe Sözlüğü I*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Erkan, A. (2004), *Arapça-Türkçe Büyük Sözlük*. Yasin Yayınları.

Gabain, A. Von (2003), *Eski Türkçe Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gözütok, A. (2008). Rabgûzî, Kısasu'l-Enbiyâ: XIX. Yüzyıla Ait Bir Kazan Yazması. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 37, 1-29.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/33208>

Gülensoy, T. (2010). *Türkiye Türkçesinde Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gülsevin, G. (2011), *Eski Anadolu Türkçesi Ekler*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hacıeminoğlu, M. N. (1961). Sa'lebî'nin Kısasu'l-Enbiyâ'sının Tercümesi Üzerinde Bir Gramer Denemesi. *Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi*, 12, 47-66

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/157770>

Kanar, M. (2010), *Farsça-Türkçe Sözlük*. Say Yayınları.

Kanar, M. (2009), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Say Yayınları.

Karataş, A. (2013). Türk-İslam Kültür Ve Edebiyatında Kısas-ı Enbiyâ Türü. *Diyanet İlmi Dergisi*, 3(49), 113-126.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/410428>

Kavuz, Z. (2016). *Hadislerdeki Kıssaların Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi: Buhârî Örneği* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuzmayıs Üniversitesi.

Kaynak, F. (2020). *Firdevsî-i Rûmî, Süleymân-Nâme-i Kebîr (32. Cilt) Giriş, Tenkitli Metin, Dizin* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Giresun Üniversitesi.

Kızıkoğlu, S. (2020). *14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiyâ'nın Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.

Korkmaz, Z. (2003), *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Korkmaz, Z. (2009), *Türkiye Türkçesi Grameri, Şekil Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları (3. baskı).
- Özer, H. (2006). *Kısaş-ı Enbiyâ (Transkripsiyon-İnceleme- İndeks) (Varak:81a-159b)* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Özkan, M. (2013), *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. Filiz Kitabevi.
- Özön, N. M. (2010), *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*. İnkılap Kitabevi.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarihi Deyimler ve Terimleri Sözlüğü*. Milli Eğitim Basımevi.
- Parlatır, İ. (2014). *Osmanlı Türkçe Sözlüğü*. Yargı Yayınevi
- Sıbıç, B. (2015). *Kısaş-ı'l-Enbiyâ Tercümesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük) (Varak 189a-236b)* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Şahin, H. (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*. Akçay Yayınları.
- Şahin, M. S. (2022). *Kısaş-ı Enbiyâ, İslâm Ansiklopedisi XXV içinde* (s. 494-495).
- Şemseddin. S. (2002). *Kamus-i Türkî*. Çağ Yay.
- Şengül, İ. (1996). Kur'ân Kıssalarının Tarihî Değeri. *Diyanet İlmi Dergisi*, 4(32), 63-91.
https://isamveri.org/pdfdrg/D00033/1996_c32/1996_c32_4/1996_c32_4_SENGULI.pdf
- Tiken, T. (2004), *Eski Anadolu Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1992). *Batı Türkçesi "Eski Anadolu Türkçesi" Türk Dünyası El Kitabı*. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
- Timurtaş, F. K. (1994). *Eski Türkiye Türkçesi*. Akçay Yay.
- Timurtaş, F. K. (1999). *Osmanlı Türkçesi Grameri III*. Alfa Yay.
- Türk Dil Kurumu (1982). *Derleme Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1995). *Tarama Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları (10. baskı).
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye Halk Ağzları Derleme Sözlüğü I-VI*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ünlü, S. (2013). *Çağatayca Türkçe Sözlük*. Eğitim Yayınevi.

Ünlü, S. (2013). *Karahanlı Türkçe Sözlük*. Eğitim Yayınevi.

Yılmaz, E., Demir N., Küçük, M. (2013). *Kıyas-ı Enbiya*, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yılmaz, E., Demir N. (2013). *Kıyas-ı Enbiya'dan Hareketle Arap Harfli Metin Yayınlarında Sözlük-Dizinle İlgili İlkeler*. Türk Bitig Yayınları, s. 1-4.

